DIN PUBLICAȚIUNILE CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA LICEALĂ No. 1

MITOLOGIA GREȚO-ROMANĂ

IN LECTURĂ ILUSTRATĂ

DE

G. POPA-LISSEANU

I.

LEGENDELE ZEILOR

www.digibuc.ro

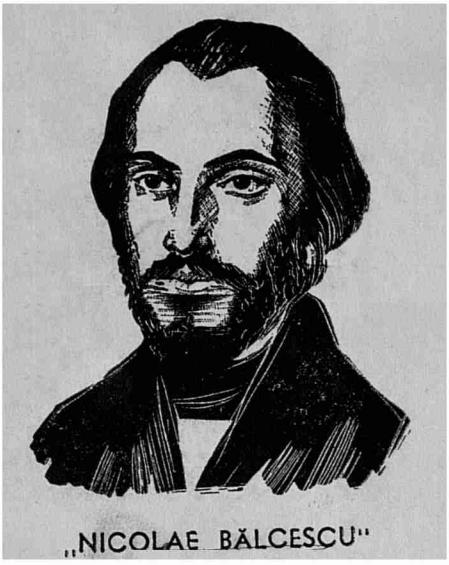

www.digibuc.ro

MITOLOGIA GRECO-ROMANĂ
ÎN LECTURĂ ILUSTRATĂ

www.digibuc.ro

DIN LUCRĂRILE ACELUIAŞ:

Tablele cerate, studiu de archeologie.
Poesia populară la Romani.
Δευκή, *Insula Şerpilor*, cu o hartă, studiu de archeologie.
Flora şi Floriile, studiu de mitologie populară.
Urme de sarbatori păgâneşti [Brumariu, Moşii, Rusaliile], studiu de mitologie populară.
Incercare de monografie asupra cetăţii Drâstorul-Silistra, cu două harţi şi ilustraţiuni.
Cetăţi şi oraşe greco-romane în noul teritoriu al Dobrogei, cu o hartă şi 22 ilustraţiuni.
Vieaţa şi opera lui Gheorghe Lazăr (în colaborare cu G. Bogdan-Duică).

Gramatica limbii latine, Morfologia, Sintaxa şi Noţiuni de stilistică, manual de şcoală.
Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiul limbii latine, cl. III gimn.
Cultura Romană în lectură ilustrată, manual pentru studiul limbii latine, cl. IV gimn.
Metrica versurilor lirice ale lui Horatius, (după Köpke), manual de şcoală.
Versificaţiunea latină, Prosodia şi Metrica, manual de şcoală.
Cicero, *Oratio pro Marcello*, text latin cu adnotaţii româneşti
Invăţământul limbii latine în liceu.
Din metodica limbilor clasice, No. 1.
Eutropius, *Istoria Romană*, traducere.
Plinius, *Corespondenţa cu împăratul Traian.*

www.digibuc.ro

Fig. 29. — Fortuna.

Statuă de marmoră, găsită la Ostia, azi în muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

G. POPA-LISSEANU

MITOLOGIA

GRECO-ROMANĂ

ÎN

LECTURĂ ILUSTRATĂ

I.

LEGENDELE ZEILOR

CU 80 ILUSTRAŢIUNI

EDIŢIA a VI-A

BUCUREŞTI

TIPOGRAFIA JOCKEY-CLUB ION C. VĂCĂRESCU

No. 4, STRADA UMBREI, No. 4

1924

www.digibuc.ro

PREFAŢA

Mitologia greco-romană ce publicăm astăzi face parte din grupa ştiinţelor auxiliare, pe cari le socotim necesare să fie date, în mod sistematic, elevilor din cursul gimnazial. Ea a isvorît, deci, din trebuinţa de a sporì şi întregì, printr'o lectură particulară şi extrascolară, complexul de cunoştinţe dobândite de elevi în studiul istoriei şi mai ales în cel al limbii latine.

Mitologia va lărgì vederile elevilor asupra lumii antice, făcându-i să cunoască mai de aproape cultura clasică şi le va da, pe furiş, o serie de îndrumări în domeniul artei, atât de înaintată, a celor vechi, desvoltându-le în special simţul estetic.

Cartea de faţă, deşì este riguros ştienţifică, întrucât toate afirmaţiunile ce facem sunt bazate pe datele precise ale autorilor clasici, totuş ea nu este o carte de ştiinţă. Ea este mai mult o carte de popularizare a ştiinţei mitologice. Pusă la îndemâna şcolarilor din cursul gimnazial, în primul rând, şi în al doilea rând, la dispoziţiunea publicului celui mare, care nu poate aveà nici timp şi nici, în genere, pregătirea trebuincioasă spre a urmări cercetări mitologice, însoţite de aparatul ştienţific, cartea ce publicăm va umpleà desigur un gol, de mult simţit, în literatura noastră românească.

Şi după cum am procedat în cursul nostru de limba latină, urmărind supt diferitele ei aspecte Cultura romană *şi făcând-o accesibilă elevilor supt forma mai atrăgătoare de* lectură ilustrată, *tot astfel şi aci, — în această completare a cunoştinţelor asupra culturii antice — am expus mitologia greco-romană supt forma de lecturi ilustrate, prin cari, urmând povaţa lui Horatius,* — Omme tulit punctum qui miscuit utile dulci, — *punem pe şcolar pe nesimţite să petreacă, cu profit, câteva momente în lumea veche, furându-i în acelaş timp, mintea şi sufletul pentru probleme de artă clasică.*

Cartea aceasta va desvăli, sperăm, multe colţişoare tai-

www.digibuc.ro

nice din sufletul cititorului curios şi îl va face de sigur să priceapă, cât de mare este puterea tradiţiunii, arătându-i că, în mare parte, cultura antică este cultura noastră modernă, că sufletul antic este sufletul nostru, credinţa antică credinţa noastră, şi, în partea ei formală, religia păgână, — cine ar putea-o crede?—religia noastră supt mii şi mii de raporturi. Cartea aceasta, fără să insistăm asupra interpretărilor, ne va arătà multe din miturile strămoşilor noştri, mituri pe cari nu le-a putut şterge din amintirea noastră nici lungul şir al anilor, nici restriştea vremurilor.

O mitologie românească, însă, atât de necesară, supt raportul cunoaşterii fiinţei noastre şi atât de bogată în date, cum o întrevedem noi, o mitologie a poporului român, pentru moment, nu e posibilă; materialul de folklor este până astăzi prea răzleţit şi prea puţin sistematizat. Ea însă se va produce de sigur pe viitor, fiindcă o mitologie a poporului nostru ne va explicà însăş firea poporului nostru.

Cartea de faţă, pe care sperăm să o citească toţi elevii din gimnaziu, înainte de a-şi fi ales secţiunea de urmat în liceu, nădăjduim sa dezvolte gustul pentru cultura clasică şi în special pentru cunoaşterea artei antice. Dacă în Germania, în clasica Germanie, bunăoară, cultura veche este aşa de mult desvoltată, aceasta se datoreşte în mare parte lecturii cărţilor de felul acesteia, se datoreşte în special aprecierii monumentelor antice şi moderne, referitoare la antichitatea greco-romană. Pieţele publice şi muzeele statului şi cele particulare sunt pline, acolo, de monumente de această natură.

La noi, aceste monumente sau nu se cunosc sau nu se apreciază. Exemplarele destul de interesante din colecţiunile ţării noastre, multe originale, ne lasă reci şi nepăsători, tocmai din pricină că ne-a lipsit cu totul, până acum, lecturi de felul aceleia pe care o prezentăm astăzi publicului românesc. Cele câteva exemplare, date în această carte, după originalele din muzeul nostru naţional, ne dovedesc, încă odată mai mult, că frumuseţea stă în interesul subiectiv ce-l avem noi pentru lucru, iar nu în lucrul în sine. Citeşti un tablou sau o statuă numai atunci când ai învăţat să citeşti, preţueşti pe un Laocoon sau pe un Bacchus numai atunci, când poţi să proiectezi ideile tale subiective asupra tabloului sau statuei ce ai înainte.

Legendele zeilor — căci în această primă parte a Mito-

www.digibuc.ro

logiei greco-romane am vorbit numai despre zei, lăsând pentru altă dată legendele eroilor — le-am tratat în 15 capitole, subsumând, în cercul de influenţă al zeilor mari, cele mai importante din miturile tuturor divinităţilor.

Mitologia greco-romană, ca fond de idei, nu poate aveà pretenţii de originalitate. Originalitatea ei stă mai mult în felul de expunere al diferitelor legende, expunere care să producă impresiune şi reacţiune în sufletul cititorilor. Legendele zeilor nu pot fi, deci, decât o prelucrare, în româneşte, a diferitelor mituri, transmise nouă de textele scriitorilor antici. Prelucrarea, însă, în limba noastră a acestor texte, evident, are să se resimţă de felul de a fi al lor. Ne-am ferit intenţionat, din când în când, de a preface prea mult stilul înflorit al autorilor clasici. Animismul şi antropomorfismul scriitorilor vechi se va regăsi, prin urmare, şi în prelucrarea de faţă.

Dintre autorii clasici am urmărit în special pe Homer, Hesiod, Pindar, Vergilius, Apuleius, şi, mai ales, pe Ovidius; iar dintre moderni[1]*) mitologiile sau legendele mitologice ale lui R. Ménard, P. Commelin, G. Schwab, F. Nöselt, O. Seemann şi Lexiconul mitologic al lui Roscher.*

* * *

Cartea de faţă s'a făcut din iniţiativa şi pe chelfuiala Casei Şcoalelor. *Administratorul acestei instituţiuni, d. M. Popescu, dându-şi seama că un învăţământ oricât de bun ar fi el, are nevoie de a fi susţinut şi consolidat printr'o lectură extraşcolară, mai puţin teoretică şi mai pe placul elevilor, s'a gândit să pue baza—pe lângă multe alte întocmiri ce a creiat la Casa Şcoalelor — unei biblioteci liceale, al căreia prim număr este* Mitologia greco-romană. *Se cuvine deci să aducem, în acest loc, mulţumirile noastre iniţiatorului acestei biblioteci pentru opera culturală ce a întreprins şi de care sperăm să se resimtă întregul nostru învăţământ secundar.*

G. POPA-LISSEANU

Bucureşti, Iunie 1912.

---

[1]*) Dintre lucrările în româneşte n'au fost utilizate decât mitologiile lui Mihăileanu, Şăineanu, şi un articol al lui Anghel-Iosif, din ziarul Minerva .*

www.digibuc.ro

PREFAŢĂ LA EDIŢIA II-a [1])

Trecerea primei ediţii, de 2000 de exemplare, a Mitologiei greco-romane, — *carte care nu este un manual de şcoală, — într'un interval de timp relativ destul de scurt, este o dovadă neîndoioasă că apariţiunea volumului întâiu,* Legendele zeilor, *răspundeà unei necesităţi simţite şi umpleà un gol în literatura noastră. Acest fapt m'a determinat, în acelaş timp, să compun şi volumul al doilea,* Legendele eroilor, *volum care va apăreà în curând.*

Modificările introduse în această nouă ediţie a primului volum sunt, în cea mai mare parte, rezultatul criticei ce s'a adus cărţii mele şi în special al criticei d-lui profesor N. Iorga din Neamul românesc literar, *V. 35, 36.*

G. POPA-LISSEANU

Bucureşti, Septemvrie 1915.

---

[1]) Din lipsă de hârtie chromo, în ediţia III-a s'a renunţat la ilustraţiunile ce erau tipărite a parte.

www.digibuc.ro

I. CREAŢIUNEA

I. DESTINUL

La început, când omul s'a trezit în mijlocul naturii nemărginite, a trebuit să bage de seamă, că tot ceea ce-l înconjoară, fiinţe şi lucruri, sunt unele trecătoare, adecă cari se nasc, trăiesc şi pier, ca bunăoară animalele şi plantele, iar altele, vecinice, cari nici nu se nasc, nici nu pier, ca aerul, pământul etc. Această observaţie era natural să-l ducă la credinţa într'o fiinţă superioară, la credinţa într'o providenţă. Lumea trebuia deci să fie creiată şi cârmuită de o providenţă, adecă de un D-zeu, unic, atotputernic şi a toate ştiutor, care orândueşte cu înţelepciune soarta oamenilor şi a noroadelor depe pământ.

Cu vremea, însă, popoarele din lumea veche şi-au pierdut toată cunoştinţa lor despre acest D-zeu adevărat şi, în locul lui, au început să se închine la mai mulţi zei, la o sumedenie de zei, pe cari şi i-au închipuit stăpâniţi de patimi şi păcate, întocmai ca şi oamenii muritori. Totuş o licăreală de cunoştinţă îşi vor mai fi păstrat ei despre providenţă şi, de aceea, şi-au plăsmuit o zeitate, mai presus decât ceilalţi zei, o zeitate pe care au numit-o *Fatum* (de unde fatalitate), Destin.

www.digibuc.ro

Acest *Destin*, pe care Românul îl mai numeşte şi *Ursită* sau *Soarte*, după credinţa Grecilor şi a Romanilor, erà fiu al *Chaosului* şi al *Întunericului*, adecă al nopţii celei negre. Chaosul şi Intunericul erau socotiţi şi ei tot ca nişte zei, dar nişte zei fără de început, fără de părinţi. Amândoi însă au avut un sfârşit, o moarte, Chaosul prin creaţiune, Intunericul prin lumină.

Fig. 1. — Fatum.
Desemn de Sellier.

Toţi ceilalţi zei ai păgânătăţii au avut un început, au avut o naştere, deşi se ziceà că ei n'au sfârşit, că sunt adecă nemuritori. Adevăratul D-zeu al nostru, D-zeul religiunii creştine, n'are nici început, n'are nici sfârşit. El singur este etern. Cei vechi n'au cunoscut, deci, zei eterni. Şi în această privinţă, pe lângă multe altele, legea noastră creştinească, monoteistă este mai presus decât legea păgânismului politeist.

Destinul, după credinţa lumii antice, erà un zeu fără milă şi fără îndurare, un zeu aspru, rece. El nu-şi apleacă urechea la rugăciunile oamenilor, cum o face Dumnezeul nostru, în bunătatea sa nemărginită. Toţi

www.digibuc.ro

ceilalți zei se supuneau poruncilor aspre ale Destinului și chiar marele Jupiter nu îndrăsnià să i se împotrivească; nici el nu puteà să-l înduplice sau să câștige ceva dela el în hatârul oamenilor. Nimic nu se puteà aşteptà dela Fatum. De aceea, nici nu i se rugau oamenii; nu i se aduceau nici închinăciuni, nici jertfe, căci ar fi fost degeaba. Numai oracolele puteau să ghicească puterea și voia Destinului. Hotărîrile sale erau scrise pe o tablă de aramă, de pe care nimenea nu le puteà șterge și pe cari le puteau cetì numai zeii.

Poeții și artiștii îșì închipueau pe Fatum ca un bătrân orb — norocul e orb, zicem și noi — având ochii legați, stând cu picioarele pe globul pământesc, ca dovadă că puterea lui pe pământ e nemărginită, și având în mâini o urnă, uneori o carte, în care se găsește scrisă soarta oamenilor și purtând un sceptru, simbolul atotputerniciei sale. Deasupra capului zeului se vede o cunună de stele, semn că în stăpânirea lui nețărmurită stă nu numai pământul și infernul, dar chiar și ceriul. (Fig. 1).

2. FACEREA LUMII

La început de tot, înainte de a fi fost ceriu, pământ și apă,—ne spune poetul Ovidiu—erà o singură privelişte în lume. Erà un *Chaos*, adecă o îngrămădire de elemente fără nici o înfățișare; o greutate fără viață și un amestec de tot felul de lucruri, în plină vrajbă. Pe ceriu nu luminà nici soarele dătător de viață și nici dalba lună cu coarnele ei mereu în refacere. Pământul, azi neclintit, nu erà încă înconjurat din toate părțile de

www.digibuc.ro

aer, iar marea nu şi întinsese încă braţele sale până la îndepărtata margine a uscatului. Peste tot, pe unde erà pământ, pe acolo erà şi apă şi aer: pământul nu erà vârtos, unda nu ştià de corăbii, aerul n'aveà lumină. Nimica nu aveà o formă a sa; nu erau corpuri. Toate elementele erau în luptă: frigul cu căldura, lucrurile umede cu cele uscate, cele moi cu cele tari, cele grele cu cele uşoare.

Un zeu, sau poate *Natura* binefăcătoare, a pus capăt acestei lupte. A despărţit apa de uscat şi uscatul de ceriu; a despărţit şi aerul mai gros de eterul cel curat şi subţire. După ce a desfăcut acest haos şi a despărţit elementele, dând fiecăruia locul său, le-a orânduit legi hotărîte. *Focul* mai uşor s'a ridicat strălucind pe bolta cerească, ocupând locul cel mai de sus; *aerul*, mai greu decât focul, s'a aşezat după el; iar *pământul* cel mai greu, mai greoiu decât aerul, a târît în jos, după sine, corpurile cele mari; în sfârşit *apa*, răspândindu-se în jurul uscatului, a intrat chiar în măruntaele pământului şi l-a înconjurat de toate părţile.

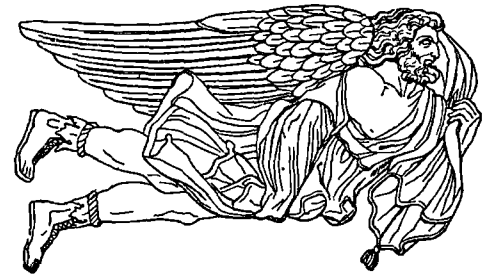

Fig. — Eurus, vântul de sud-est.
Baso-relief, Athena.

După ce zeul a împărţit şi a orânduit astfel lucrurile, a început să dea o anumită *formă pământului;* ca să fie la fel din toate părţile, l-a făcut rotund, ca un glob. A dat apoi poruncă să se formeze *mările* şi să se umfle la suflarea vântului şi să se răspândească împrejurul uscatului. A creat *isvoare* şi *bălţi* şi *lacuri* şi *râuri*. Acestea din urmă, şerpuind printre maluri povârnite, sunt sorbite, pe ici pe colea, de uscat,

www.digibuc.ro

alteori însă ajung până la mare, şi, intrând în câmpia întinsă şi liberă a mării, isbesc ţărmi în loc de râpe strâmte. In urmă au început să se întinză *câmpiile,* să se aşeze ceva mai jos *văile,* să se acopere cu frunză *pădurile,* să se înalţe *munţii* şi să se ridice *stâncile.*

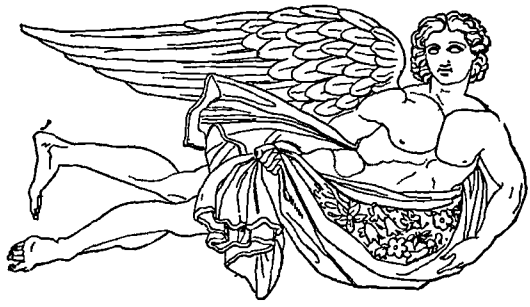

Fig. 3. — Zephyrus, vântul de apus.
Baso-relief, Athena.

Şi precum a împărţit zeul bolta cereascăîn *cinci zone* două la dreapta, două la stânga şi una la mijloc mai ferbinte decât celelalte, tot astfel globul pământesc, acoperit de bolta cerului, l-a împărţit în cinci zone sau regiuni. Zona de mijloc e atât de ferbinte că nu poate fi locuită; o zăpadă vecinică acopere pe cele de la margine. Intre acestea din urmă se găsesc zonele temperate de căldură şi de frig.

Fig. 4. — Boreas, Crivăţul, vântul de Miază-noapte
Baso-relief, Athena.

Aicea, în această regiune temperată, zeul a poruncit să se aşeze şi *negurele* şi *nourii* şi *tunetele,* cari au să bage groaza în oameni, şi *vânturile,* cari fac să se producă fulgerele, şi *frigul.* Creatorul însă n'a lăsat vânturile de capul lor. Cu toate că ele au fiecare o împărăţie deosebită, totuş, din pricina vrajbei lor de fraţi, cu greu le-ai puteà oprì să nu prăpădească lumea. De aceea, *Eurul* fu surghiunit în împărăţia Perşilor, în

www.digibuc.ro

împărăția Arabilor și în munții, pe cari se ivesc razele îndepărtate ale Aurorii. Lăcașurile pe care le încălzește soarele cu razele sale dela asfințit sunt în stăpânirea *Zefirului.* Năpraznicul *Crivăț* s'a repezit în Sythia și în regiunile din Miază-noapte. Furtunosul *Austru* și-a stabilit împărăția nourilor și a ploilor în ținuturile de Miază-zi. (Fig. 2—5). De-asupra vânturilor Creatorul a așezat eterul cel ușor și limpede, lipsit de miasmele necurate ale pământului.

După ce Creatorul lumii a orânduit în hotare anumite locul diferitelor corpuri, *stelele,* cari până atunci stătuseră înmormântate în întunerecul haosului, începură să strălucească pe întreg întinsul cerului; și pentru ca toate regiunile să fie locuite, bolta cerească se prefăcù în locaș al stelelor și al zeilor; apele în locaș al peștilor; pământul al fiarelor sălbatice; aerul al păsărilor într'aripate. Lipsià însă un animal mai de seamă, cu o minte mai înaltă și făcut ca să poruncească tuturor celorlalte. S'a născut *omul:* fie că marele creator, care a scos lumea din haos, l-a plăsmuit dintr'o sămânță divină, fie că pământul, de abià ieșit din mâna creatorului, și de abià despărțit de eterul cel înalt, mai reținuse încă sămânța ceriului înrudit, și pe care *Prometheu,* fiul lui Iapet, înmuind în apă țărâna pământească, l-a făcut în chipul zeilor a toate stăpânitori. Și, în vreme ce toate celelalte animale privesc aplecate

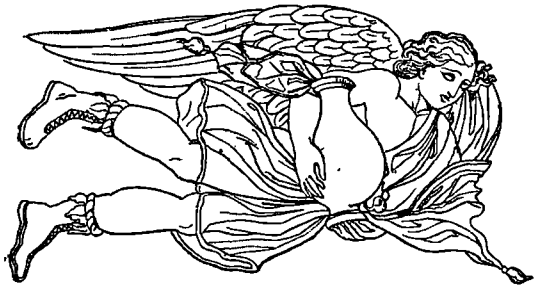

Fig. 5. — Notus, Austrul, vântul de Miază-zi. *Baso-relief, Athena.*

www.digibuc.ro

pământul, omului i-a dat o frunte mândră și i-a poruncit să se uite la ceriu și să-și înalțe privirea spre stelele de sus. Astfel pământul, care odinioară nu erà decât un haos fără formă, transformându-se capătă figuri de oameni, necunoscuți mai înainte [1]).

3. NAȘTEREA ZEILOR

Fiindcă toate câte se văd și câte există în lume, s'au născut, după cum credeau Grecii, din puterile ceriului și ale pământului, erà firesc lucru ca și zeii să fi fost născuți tot de aceleași puteri, de puterea ceriului și a pământului, adică de *Uranus (Cœlus)* ceriu, ca bărbat, și de *Gea*, pământ, ca femeie. Din unirea lor, adică din căsătoria lui Uranus cu Gea — care purtà diferite numiri, ca *Titea*, *Ops*, *Tellus*, *Vesta* și chiar *Cybela*, — s'au născut 45 de copii, *Titani* și *Titanide*, adică fii Titeei, sau ai Pământului, întruchipând diferitele puteri ale naturii. Cei mai însemnați dintre aceștia au fost: *Oceanus*, *Iapetus*, *Saturnus*, *Tethys*, *Mnemosina*, *Themis* și *Rhea*.

Saturnus (*Cronos*, timpul), cel mai tânăr dintre Titani, erà în acelaș timp și cel mai șiret. Acesta, din cauză că tatăl lor Uranus, având teama de copiii săi, îi aruncà îndată după naștere în Tartar, adecă în sânul pământului, la îndemnul Geei, mama lor, se puse în fruntea fraților săi și se revoltară cu toții în potriva lui Uranus. Saturn primì dela mama sa o seceră, nu-

[1]) Compară *Creațiunea lumii*, după poetul Ovidiu, cu *Creațiunea lumii*, după tradițiunea biblică, și cu *Creațiunea lumii*, după teoria științifică de astăzi.

www.digibuc.ro

mită *harpe,* cu care rănì aşa de tare pe tatăl său, în cât îl aduse în neputinţă de a mai aveà copii. De supărare şi din cauza rănii, Uranus murì, după ce prevestì mai întâi fiilor săi pedeapsa ce aveau să-şi primească pentru crima lor. Lui Saturn îi prezise în deosebi că la rându-i va fi şi el detronat şi izgonit de fiii săi. (Fig. 6).

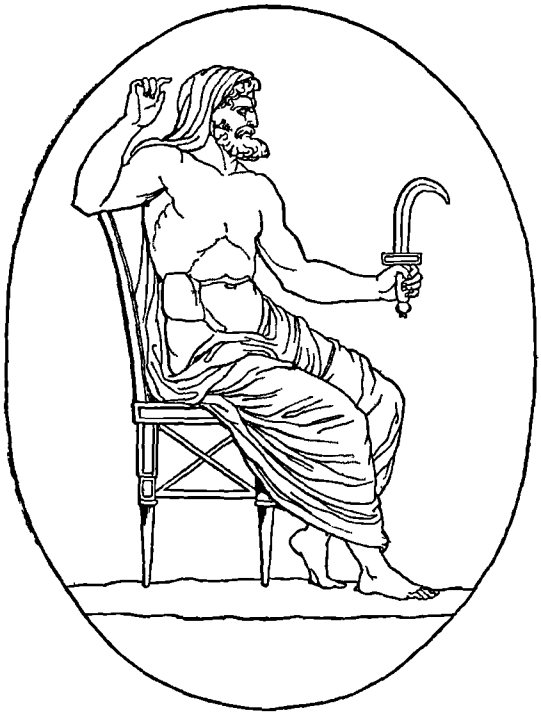

Fig. 6. — Cronos-Saturnus.
După o piatră antică gravată, Pompei.

Sângele ce curse din rana cerească a lui Uranus se răspândì pe pământ şi dete naştere *Furiilor ;* cel care căzù în spuma mării făcù să se nască *Aphrodita* (sau *Venus).*

După aceasta, Saturn se căsătorì cu soru-sa Rhea, (o altă personificaţiune a pământului). Rhea devenì în curând mamă a copiilor *Hestia-Vesta, Demeter-Ceres, Hera-Iuno, Hades-Pluton* şi *Poseidon-Neptun.* Dar, de frică să nu se împlinească prevestirea lui Uranus, îndată ce soţia sa Rhea năşteà un copil, Saturn îl şi înghiţià, — timpul înghite toate.

Când se născù al şaselea copil, *Zevs-Jupiter,* muma, întristată de a fi pierdut atâţi copii, ca să scape cel puţin pe acest fiu al ei de lăcomia lui Saturn, se gândì

www.digibuc.ro

la un şiretlic. Pe copil îl ascunse într'o peşteră, iar lacomului părinte îi dete să înghiţă o piatră înfăşată în scutece. Saturn, care aveà vederea scurtă şi stomacul excelent, o dete pe gât fără să simţă. Nenorocitul, nu băgă de seamă că, înghiţând această piatră, puneà la adăpost pe fiul său, care aveà în urmă să-l răpue cu puterea braţelor şi sa-l isgonească din domnia ce o avuse până atunci. (Fig. 7).

Fig. 7.— Şiretlicul Rheei.
Baso-relief antic, Muzeul Capitolin. Roma.

După un an de zile, Jupiter ieşì din peştera unde fusese ascuns şi se pregătì să pedepsească pe crudul său părinte. *Metis*, viitoarea soţie a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv. Atunci acesta vărsă mai întâiu piatra şi apoi pe copiii înghiţiţi. In urmă, Jupiter tratà pe Saturn, precum acesta tratase pe Uranus şi, goninduu-l din ceriu, se întronă în stăpânirea lumii.

4. SATURN PE PĂMÂNT

Se spune că Saturn, fiind detronat de fiul său şi redus la starea de simplu muritor, s'a refugiat în Italia, în *Latium (latere,* a se ascunde), unde adună în jurul său pe oamenii cari, deşì aveau un conducător, un

www.digibuc.ro

rege, pe *Ianus*, trăiau prin păduri, ca niște, sălbatici. Saturn *(sata*-sămănătură) învață pe oameni agricultura și epoca cât a trăit acì, a fost o epocă de belșug și de prosperitate: a fost epoca vârstei de aur. Oamenii

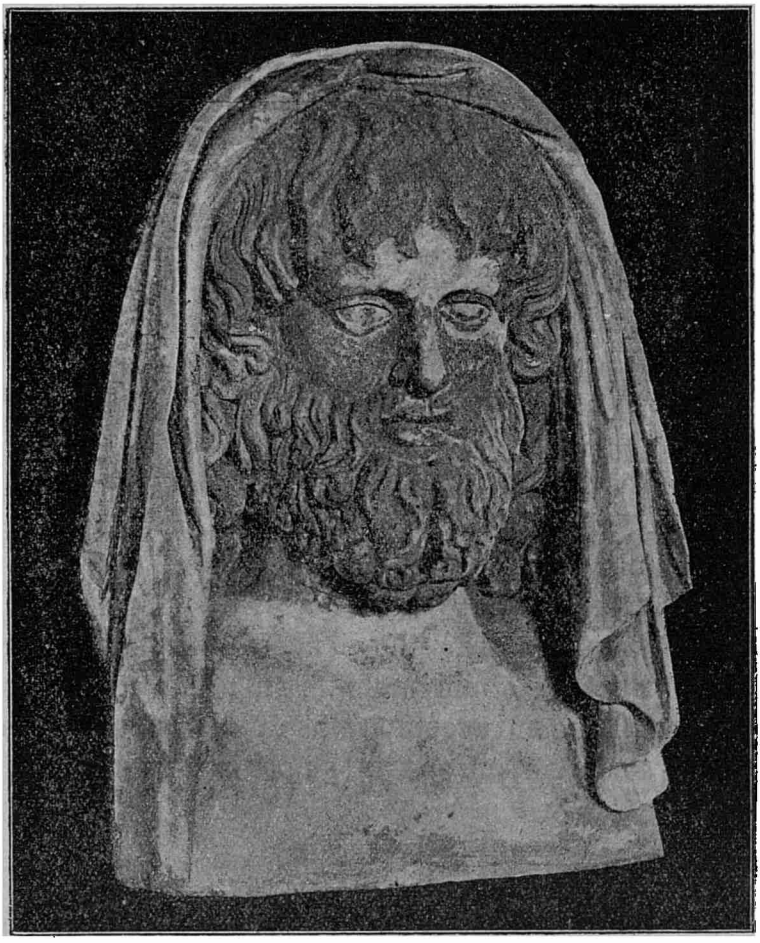

Fig. 8. — Bustul lui Saturn.
Muzeul din Vatican. Roma.

în această vreme, trăiau într'o egalitate desăvârșită, fără griji și fără necazuri. Pământul produceà dela sine, nelucrat, toate bunătățile. Liberi de necazurile zilnice, viața se scurgeà în liniște și pace. Oamenii nu știeau

www.digibuc.ro

ce e suferința sau neputințele vârstii; ei trăiau în deplină putere până ce venià moartea. Sufletele, după moarte, se prefăceau în spirite bune, cari mângâeau pe cei rămași în viață, dându-le fericire și dreptate. Spre amintirea acestor vremuri fericite, Romanii sărbătoriau în fiecare an, cam la Crăciunul nostru, o sărbătoare foarte populară, *Saturnalele*, cari țineau șapte zile. Sărbătoarea începeà prin desfacerea unor legături de lână dela statua zeului, legături cu cari erà legat un an întreg: aceasta însemnà că se ridicau toate legăturile, cu cari erà încătușată libertatea omului. Urmà apoi un repaus, un armistițiu, în toate afacerile publice și particulare. Tribunalele se goliau; nici o crimă nu se mai pedepsià, nici un războiu nu se mai declarà. Erau numai chefuri, bucurie și veselie. Mai ales sclavii se bucurau de această libertate. Ei aveau dreptul să'și pue pe cap pălării, semn al libertății, să se îmbrace cu togă de purpură, ca cei mai de seamă cetățeni, și, ce e încă mai mult, puteau să fie serviți de stăpânii lor, pe cari adeseori îi luau în bătae de joc. Puteau cu această ocazie să spună toate păsurile serviciului lor și toate cusururile stăpânilor. Peste tot domnià bucurie și veselie, atât în case, cât și pe strade, și întocmai ca și la anul nou al nostru, își trimiteau fel de fel de cadouri. Puteau se zică, cum zicem și noi despre Crăciun, care a înlocuit sărbătoarea păgână a Saturnalelor, «căci aceasta este pentru noi, cea mai mare din serbători». Sarturnalele amintiau vremurile de aur, din epoca lui Suturn (Fig. 8).

Fig. 9. — Ianus.
După o monedă romană.

Saturn erà, la Roma, în strânsă legătură cu *Ianus*, rege și zeu al începuturilor, — de aci Ianuarie — al

www.digibuc.ro

intrărilor, — *ianua*, poartă — şi, fiindcă cunoşteà trecutul şi viitorul, erà închipuit cu două feţe. (Fig. 9). Templul său nu erà închis decât în timp de pace; în timp de răsboiu erà totdeauna deschis. Inchis nu s'a întâmplat să fie decât de vr'o trei ori în întreaga istorie a Romanilor.

5. VÂRSTELE OMENIRII

Omenirea a avut mai multe vârste, cărora li s'a dat numele diferitelor metale. De obiceiu se numără patru vârste.

Cea dintâia a fost *vârsta de aur* [1]). Omul păzià, în această vârstă — ne spune poetul Ovidiu — dreptatea şi buna credinţă, fără să aibă trebuinţă de legi şi de judecători. Nu se ştieà pe atunci nici de pedeapsă, nici de frica de pedeapsă. Legile nu erau scrise, ca astăzi, pe table de aramă, iar oamenii nu tremurau înaintea judecătorilor. Oamenii trăiau în pace, fără să aibă trebuinţă de aceşti judecători. Toporul încă nu tăiase bradul din munţi spre a-l trimite pe câmpia lucie a mării să cutreere astfel, sub formă de corabie, o lume străină. Oamenii nu-şi cunoşteau decât ţara lor; nu erau, pe vremea aceea, cetăţi împrejmuite cu şanţuri. Nu auziai nici trâmbiţi, nici trompete de răsboiu. Nu vedeai nici coifuri, nici săbii, iar popoarele trăiau fără oştiri, în linişte şi în pace. Chiar pământul, neatins nici de greblă, nici de plug, dedeà, de bunăvoie, toate roadele. Mulţumiţi de hrana ce producea dela sine pământul, oamenii culegeau poame, şi coarnă şi fragi de munte,

[1]) Compară cu acest capitol, Vechiul Testament I, 2, *Paradisul*.

www.digibuc.ro

şi mure de pe mărăcinii spinoşi şi ghindă ce cădeà din copacul consacrat lui Jupiter, din ştejar. Erà o primăvară vecinică şi adierea cea dulce a zefirului mângâià lin florile născute, fără să fi fost semănate. Pământul, ca să rodească, n'aveà nevoie de munca agricultorului şi câmpiile, fără să fi fost lăsate ogor, încărunţiau de spice bogate. Curgeau fluvii de lapte, fluvii de nectar, iar mierea cea bălae picurà din tulpina stejarului verde.

* * *

După ce Saturn a fost aruncat în negrul Tartar, lumea a trecut sub domnia lui Jupiter. Atunci începe *vârsta de argint*, mai rea decât vârsta de aur, dar mai bună decât cea de aramă. Jupiter a mai scurtat din primăvara cea lungă de odinioară şi a împărţit anul în patru anotimpuri; în iarnă, în vară, în toamna cea schimbăcioasă şi în primăvara cea scurtă. Pentru întâiaş dată s'a aprins văzduhul de o căldură năbuşitoare, pentru întâiaş dată atunci apa înghetată de vânturi s'a prefăcut în sloi. Atunci pentru întâiaş dată şi-au căutat oamenii un adăpost, şi acest adăpost au fost peşterile, crângurile stufoase sau bordeele de nuele împletite. Atunci pentru întâia oară s'au aruncat seminţe în brazde lungi şi atunci pentru prima oară au gemut boii sub povara jugului.

* * *

După aceste două vârste, urmă *vârsta de aramă*. Rasa de oameni de atunci erà sălbatecă, erà gata de lupte crâncene, dar încă nu erà nelegiuită.

Vârsta din urmă a fost *vârsta de fier*. Toate fărădelegile deteră năvală în acest veac plin de ticăloşii. Atunci fugiră din lume şi ruşinea şi adevărul şi buna

www.digibuc.ro

credinţă; locul lor îl luară înşelăciunea şi viclenia şi trădarea şi sila şi păcătoasa lăcomie de avere. Atunci începù negoţul: corăbierul întinse pânzele la voia vânturilor, pe cari până acum încă nu le cunoscuse. Catartele, care stătuseră multă vreme înfipte în vârful munţilor, se scoborîră acum de vale să înfrunte valuri necunoscute. Plugarul prevăzător îşi măsură şi îşi hotărnici acum moşia sa, care mai înainte fusese comună, a tuturora, întocmai ca şi aerul şi lumina soarelui. Şi n'a fost deajuns că pământul mănos dedeà recoltă şi hrana trebuincioasă, dar oamenii, în lăcomia lor, au pătruns până şi în măruntaele pământului şi au scos comorile ce se ţineau ascunse în apropierea umbrelor Styxului, comori cari sunt tot atâtea îmboldiri spre nenorociri. Ieşì atunci la iveală fierul ucigător şi aurul mai vinovat încă decât fierul; a ieşit la iveală răsboiul, care se luptă cu ajutorul amândurora, şi al ferului şi al aurului, răsboiu care face să răsune, în mâna sa sângeroasă, armele zângănitoare. Oamenii trăesc acum din jafuri. Oaspetele se teme acum de gazda sa, socrul se teme de ginere, unirea este rară chiar între fraţi. Bărbatul pune la cale moartea soţiei sale, soţia pe cea a bărbatului. Grozavele mame vitrige amestecă otrăvuri ucigaşe. Fiul este mâhnit că tatăl său trăeşte prea mult. Respectul de cei mari zace doborît la pământ, iar fecioara *Astrea*, justiţia, părăseşte şi ea, cea din urmă dintre zei, pământul stropit de sânge.

www.digibuc.ro

6. RHEA-CYBELA.

Soţia lui Cronos-Saturn erà *Rhea*, care, fiindcă erà mamă a mai multor zei, s'a numit *Mama mare*, mama zeilor şi s'a confundat cu Ops, Vesta şi mai ales cu *Cybela* [1]). Indată ce s'a născut, mama sa o aruncă într'o pădure, unde veniră fiarele săibatice şi o alăptară. Aci crescù ea mare şi iubită de toată lumea pentru frumuseţea, cumineenia şi bunătatea ei deosebită. Zeiţa trăieşte singură, până când întâlnind odată, în drumul ei, pe *Atys*, un tânăr Frigian frumos, îl îndrăgeşte şi şi-l luă de bărbat, însărcinându-l în acelaş timp cu grija cultului ei. Ii puse însă o condiţiune, o condiţiune grea de îndeplinit: să nu calce niciodată legăturile de castitate. Atys, în entusiasmul său de tânăr, făcù jurământ, dar, mai târziu, cuprins de iubire pentru nimfa *Sangaris*, nimfa unui copac, îşi uită de jurământ şi Cybela îi dete o grea pedeapsă. Făcù să piară rivala sa Sangaris, tăind arborele de care erà legată soarta

Fig. 10. Rhea sau Cybela.

[1]) Rhea (sau Hera, lat. Terra, germ. Erde) este tot *Gea*, zeificată supt al doilea nume al ei, iar *Cybela* este personificarea pământului muntos şi stâncos.

www.digibuc.ro

nimfei — să știe că nimfele trăiau numai atâta cât trăiau și copacii lor. La această privelişte, Atys fu cuprins de un acces de nebunie. Străbătând pădurile *Dindymei* și ale *Idei,* din Frigia, și în urlete, tăindu-și membrele corpului cu un cuțit ascuțit, făceà schimonosituri și lăsà ca buclele părului său frumos să se murdărească de praf și de țărână; strigà cât îl țineà gura că și-a meritat pedeapsa și că trebuie să plătească cu sângele său călcarea jurământului. Erà aproape să se spânzure de supărare băiatul, când zeița, de milă, îl prefăcù

Fig. 11. — Cybela și Atys.
Relief pe un altar.

într'un *pin.* De atunci, imitând exemplul lui Atys, preoții Cybelei, în procesiuni, își făceau răni pe corp și scoteau urlete, însoțindu-le de sunete de tobe și țimbale.

Cybela este închipuită ca o femeie robustă purtând pe cap o cunună de stejar, arborele care a hrănit cu fructele sale pe cei dintâi oameni. Un turn ce ține în cap ne arată că orașele sunt supt ocrotirea ei. (Fig. 10).

De multe ori Cybela e închipuită stând pe un car, simbol al stabilității pământului, având într'o mână un disc, simbol al vânturilor, pe cari ea le ține închise în peșterile sale, și ținând în cealaltă mână o cheie. Carul

www.digibuc.ro

său e tras de doi lei. (Fig. 11). Preoţii ei erau Cabirii, Corybanţii, Cureţii, Galii, etc., toţi în general eunuci, în amintirea lui Atys.

Serbătoarea zeiţei se ţineà la începutul primăverii, timp de trei zile. In ziua întâia se tăia un pin de care se atârnà chipul lui Atys; pe acesta îl duceau la templul zeiţei. A doua zi, ziua aşteptării, întonau din goarne cântece de asurziau munţii şi văile. Reprezentau prin aceasta tânguirile Cybelei, care caută pe Atys. A treia zi erà aflarea lui Atys. In urlete sălbatice, cu facla într'o mână şi cu cuţitul în cealaltă, având părul vâlvoiu, preoţii zeiţei, la sunetul de trompete, goarne, fluere şi cimbale, îşi făceau tăeturi la braţe şi picioare.

7. HIPPOMENES ŞI ATALANTA

Leii cari trăgeau carul zeiţei Cybela îşi au şi ei povestea lor; e povestea lui *Hippomenes* şi a *Atalantei*.

Atalanta era fiica lui Iasos, rege al Arcadei, şi a soţiei acestuia Clymena. Când s'a născut copila, tatăl ei s'a supărat grozav, căci el dorise să aibe un băiat şi acum se vedeà înşelat în speranţele sale. De aceea, porunci slujitorilor săi, să ia copila şi să o arunce pe muntele Parthenion, ca să se prăpădească. Aci însă, o găsì o ursoaică ai căreia pui fuseseră omorîţi de nişte vânători, o luă frumos cu botul şi o duse în vizuina sa. Aplecând ugerul la gura fetiţei, o învăţă să sugă şi astfel Atalanta crescù, cum creşte un puiu de urs.

Intr'una din zile, trecând pe la vizuina ursoaicei nişte vânători, deteră cu ochii de fetiţă, o luară cu ei şi o duseră acasă, unde o crescură până se făcù fată

www.digibuc.ro

mare. Trăind în tovărășia vânătorilor, în aer liber, și în ținuturile muntoase ale Arcadiei, Atalanta se făcù frumoasă și voinică și ajunse să fie mai sprintenă la fugă decât o căprioară. Și măcar că o bătuseră vânturile și o arsese soarele, totuș aveà strălucirea unei nimfe și frumusețea fecioarei Diana. In singurătatea munților trăià ea retrasă, mândră și castă, refuzând pe toți petitorii, câți îi cereau mâna. O singură plăcere aveà această fată, să alerge pe jos și, cu sulița în mână, să gonească cerbii de prin munți și fiarele de prin păduri.

Ací o zăriră într'una din zile doi centauri, niște monștri, jumătate om, jumătate cal, cari își puseră de gând să râpească pe frumoasa fecioară. Când însă se apropiară, cu gând rău, de Atalanta, ea puse mâna pe săgeți și dintr'o lovitură îi culcă la pământ pe amândoi deodată.

In urmă, împreună cu toți eroii Greciei, luă parte la vânătoarea mistrețului din Calydon și Atalanta fu cea dintâiu care dădù lovitura mortală fiorosului monstru; luă deasemenea parte și la jocurile în onoarea lui Pelias, unde birui pe mai mulți viteji.

Intr'un târziu, își regăsì părinții, și aceștia stăruiră cu tot dinadinsul pe lângă fată, ca să se mărite. Atalanta, însă, în ruptul capului nu voià să auză de aceasta, nu vreà să știe de măritiș. Jugul căsniciei o înspăimântà. De aceea, se duse să întrebe oracolul, ca să-și afle și ea viitorul, cum face orice fată mare. Acesta îi răspunse: «Tu, Atalanto, nu trebuie să te măriți niciodată. Fugi de bărbați. Totuș nu o să scapi, și, cu toate că o să fi încă în viață, n'ai să mai fi Atalanta». Ingrozită de această prevestire, biata fată fugì în pădure, părăsindu-și din nou părinții și, mai mult prin întunericul pădurilor de cât pe acasă, își petreceà ea timpul.

www.digibuc.ro

Sumedenia de peţitori, însă, nu-i dedeà pace nici acum. «Nu va aveà mâna mea decât acela care mă va întrece în fugă, zise în cele din urmă, plictisită biata fată, iar cel care va fi fost învins va plăti îndrăzneala cu capul său». Condiţiunea erà grea; frumuseţea fetei însă, le dedeà putere. Ceata peţitorilor nu se dă îndărăt să înfrunte orice pericol. Şi astfel într'una din zile începù spectacolul; o întrecere în fugă.

Intre privitorii acestui neobicinuit spectacol se găsià odată şi un tânăr fudul, un tânăr trufaş, cu numele de *Hippomenes*, care râdeà de prostia peţitorilor şi-i batjocorià în sine. «Ce să te expui la atâtea primejdii pentru o femeie»! şi, în taină şi pe faţă, criticà aspru nebunia acestor tineri orbiţi de dragoste pentru o fată.

Indată ce însă, Atalanta apărù în câmpul de luptă, strălucind ca o zână, şi îndată ce o văzù Hippomenes în toată splendoarea ei, zise: «Iertaţi-mă toţi, pe câţi v'am mustrat cu vorbele mele! Iertaţi-mi nesocotinţa! Răsplata pentru care vă puneţi voi în joc viaţa şi onoarea îmi erà necunoscută». Şi începù să o laude şi să o admire. «O, dacă n'ar întrece-o în fugă nici unul dintre aceştia».

Cum ar vreà să fie Atalanta a lui! Incepuse să tremure; îl cuprinde gelozia. «Dar, de ce n'aş încercà şi eu norocul luptei? Dumnezeu ajută pe cei curajioşi. Va fi ca şi un zeu acela, care va pune mâna pe această splendoare de fată».

Pe când astfel de gânduri turburau mintea şi inima lui Hippomenes, sprintena fecioară se înalţă pe vârful picioarelor şi sboară mai repede decât o pasere; săgeata din arcul unui Scyth nu străbate văzduhul mai iute decât alergà Atalanta şi, cu toate acestea, în ochii lui Hippomenes, nu părea de loc mai puţin fermecă-

www.digibuc.ro

toare. Iuțeala îi da mai mult farmec, mai multă frumusețe. Dar, uite-o ajunsă triumfătoare la țintă; departe în urma ei veniau cei învinși, cari scoțând gemete se supun legii fatale, legii de a fi omorîți.

Totuș soarta crudă a celor nenorociți nu îngrozește pe Hippomenes, pe Hipomenes, care mai adineaori aveà cu totul altă părere de tinerii cari îșI puneau în primejdie viața. Iese în mijlocul arenei și cu ochii nedeslipiți de pe frumoasa fecioară, zise: «De ce, Atalanto, umbli tu după o glorie așa de ușoară, măsurându-te cu acești neputincioși? Vin' de te măsoară cu mine și dacă soarta îmi va fi favorabilă, un învingător ca mine nu te va face să roșești de neizbânda ta; căci eu sunt Hippomenes, fiul lui Megareus, strănepot al lui Neptun, zeul mărilor. Puterea mea nu e mai prejos decât noblețea neamului meu; iar, dacă voiu cădeà, gloria și meritul tău va fi cu atât mai mare, cu cât cel pe care îl vei fi învins, va fi fost un Hippomenes».

Astfel grăi el, iar Atalanta îl privì cu ochii plini de înduioșare. Se turbură și ea în toată ființa ei și nu știe ce să facă, să se lase biruită sau să-l biruiască. «Ah, zice ea, ce zeu, gelos de frumusețea lui, vrea să-l piarză și-l împinge, cu primejdia prețioaselor sale zile, să mă ia de soție? o, dar eu, în ochii mei, nu prețuesc atâta! Dar nu e atât frumusețea lui care mă mișcă, care mă turbură, cu toate că și aceasta ar puteà să mă miște, să mă turbure: e tinerețea lui. Vârsta lui, nu el mă interesează. Și apoi mă interesează, fiindcă are atâta curaj, fiindcă nu vreà să știe de moarte, fiindcă e strănepotul lui Neptun, fiindcă mă iubește, fiindcă, în sfârșit, ține atâta la căsătoria cu mine, că vrea să moară, dacă destinul cel crud s ar împotrivi speranțelor lui.

www.digibuc.ro

«Fugi, tinere, câtă vreme mai poţi fugì; renunţă la gândul tău. Patul meu de nuntă e un pat funebru. Alte fete nu-ţi vor refuzà mâna; tu poţi face fericită pe orice fată... Dar, de unde o fi venind atâta interes ce-mi insuflă el, după moartea atâtor flăcăi? O, da; vrea să moară, fiindcă pieirea atâtor victime nu l'a descurajat, fiindcă dispreţuieşte viaţa.

«O să moară, aşa dar, fiindcă a voit să trăiască cu mine. Moartea! un preţ nevrednic pentru dragostea lui. Isbânda mea n'are să fie de invidiat. Dar ce sunt eu de vină? O, dacă ai fi cel puţin mai iute de picior decât mine. Dar, uite ce trăsături de copil are el în faţa sa! Are o înfăţişare de fecioară... Nenorocitule Hippomenes, ce bine ar fi fost să nu mă fi cunoscut! Ar trebuì să mai trăeşti! Dacă eu aş fi mai fericită, dacă o soartă crudă nu s'ar împotrivì la căsătoria noastră, ai fi tu, ai fi tu singur pe care l-aş alege de bărbat».

Astfel grăì în naivitatea ei, atinsă de săgeţile amorului, şi, fără să ştie şi fără să vreà, a început să simtă în vinele ei focul dragostei.

In vremea aceasta regele, poporul, gloata întreagă, cer cu stăruinţă să vază lupta, să vază fuga. Atunci, cu o voce tremurătoare, Hippomenes, strănepotul lui Neptun, se roagă în tăcere de ajutorul zeiţei iubirii: «Prea frumoasă Venus, fii-mi priincioasă şi, cu bunătatea ta, ajută-mă în încercarea mea plină de primejdii; căci tu ai aprins în mine flacăra iubirii; ţie ţi se cade să nu mă laşi». Zeiţa îi ascultă rugăciunea.

In insula Cipru se află un pom, închinat zeiţei Venus; din acesta ea culese trei mere de aur. Fără să fie văzută de cineva, Venus venì la Hippomenes, îi dete preţioasele fructe şi-i spuse în acelaş timp, cum să se folosească de ele.

www.digibuc.ro

Trompeta dete semnalul. Hippomenes porni cel dintâiu. Incurajat de strigătele mulțimii care îl îndemnà și-l îmbărbătà, fugià bietul băiat din toate puterile, dar erà încă departe de țintă și Atalanta, fără să-l scape din ochi, erà pe urmele lui.

Atunci Hippomenes lăsă să-i cază jos unul din merele de aur date de Venus și, ce să vezi, fecioara se oprì, ademenită de fructul strălucitor; se pleacă și-l ridică cu uimire. (Fig. 12). In timpul acesta tânărul

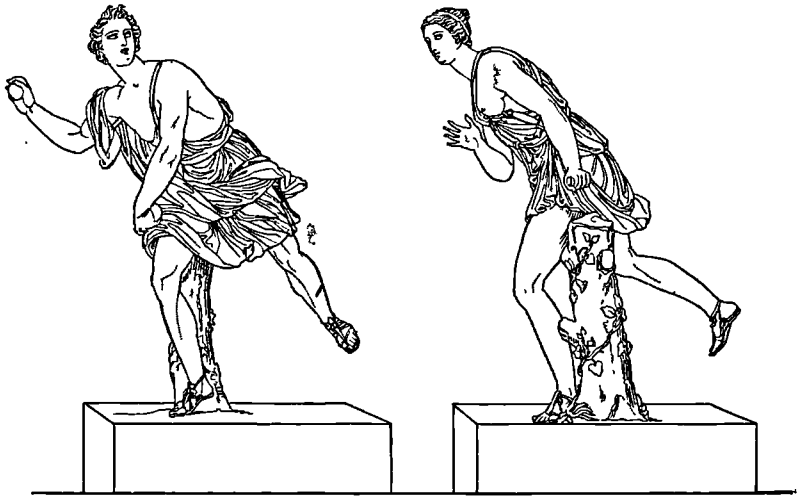

Hippomenes. *Statuă de Guillaume Coustou.* Fig. 12. Atalanta. *Statuă de Lepautre.*

câștigă din fugă o bună bucată și când Atalanta erà să-l ajungă din nou, Hippomenes aruncă al doilea măr în arenă. Fecioara iarăș nu putù să reziste ademenirii, în vreme ce Hippomenes se apropieà tot mai mult de țintă.

Mai rămăsese o mică parte de drum. «Acum, ajută-mă, zeiță binefăcătoare» se rugă el cu glasul tare și aruncă într'o parte a arenei pe cel din urmă măr fermecat și fermecător.

Atalanta se oprì pe loc: părù că stă la îndoială, dar pentru a treia oară se puse să alerge după mărul de aur.

www.digibuc.ro

In vremea aceasta, Hippomenes ajunse la capătul drumului, salutat cu bucurie de strigătele mulţimii. Atalanta e învinsă şi biruitorul îşi luă răsplata sa.

Intr'o pădure întunecoasă se găsià un templu, închinat Cybelei, mama zeilor. Pe când, într'una din zile, treceau pe acì cei doi însurăţei, oboseala drumului îi făcù să se odihnească puţin acolo. Intrară amândoi în sanctuar, pe care profanându-l, zeiţa se răzbună amar pe ei. Fură amândoi prefăcuţi în lei, lei îngrozitori pentru oameni, dar blânzi faţă de zeiţă şi, dacă e bine să credem spuselor poetului Ovidiu, aceşti lei trăgeau carul zeiţei Cybela.

www.digibuc.ro

II. ZEVS-JUPITER

1. NAŞTEREA ŞI COPILĂRIA LUI JUPITER

Multe ţări îşi disputau, în vechime, onoarea de a fi văzut pe *Jupiter* născându-se şi crescând. Tradiţiunea cea mai vrednică de crezământ este, că el s'ar fi născut în insula *Creta*.

Mama sa Rhea erà grozav de amărîtă, că pe copiii pe cari îi năşteà, îndată după ce vedeau lumina zilei, îi înghiţià lacomul lor tată Saturn. Nu puteà biata zeiţă să se bucure şi ea de copiii ei, ca toate femeile şi să aibă şi ea parte de plăcerea de a fi mamă. Până acum mâncase pe Vest, pe Ceres, pe Pluton etc. când Rhea spre a-şi scăpà copilul ce aveà să nască, alergă la un şiretlic. Se refugiă în Creta, în peştera *Dicte*, unde dete zile lui *Zevs-Jupiter* şi *Herei-Iunona*. Aceasta a fost numai decât devorată de Saturn. In locul băiatului, însă, îi dete să înghită un bolovan înfăşat în scutice, iar Jupiter fu încredinţat de Rhea surorei sale Themis, care îl dete nimfelor *Adrastea* şi *Ida*, numite *Melisse*, ca să-l crească. Acestea îl hrăniră cu miere şi cu lapte de al caprei *Amalthea*. Cureţii, nişte preoţi din Creta, făceau atâta zgomot cu zângănitul armelor lor, că Saturn nu puteà să auză ţipătul copilului. Intr'una din zile capra Amalthea şi-a rupt de un arbore un corn; o nimfă îl

www.digibuc.ro

găsì, îl învălì în frunze verzi şi îl duse încărcat de fructe la buzele lui Jupiter. Când Jupiter se făcù, în urmă, stăpân al ceriului, puse pe Amalthea printre stele, unde străluceşte şi astăzi, sub numele de *Constelaţiunea caprei.* Din pielea ei se făcù vestita *egidă*, scutul Minervei. Acest scut nu puteà fi pătruns de nici o săgeată. Cornul Amaltheei fu prefăcut în *Cornul abundenţei.* (Fig. 13).

Fig. 13. — Zevs-Jupiter şi Cureţii.
Baso-relief antic.

Jupiter creşteà repede. Intr'un singur an s'a simţit atât de voinic şi de puternic, că se hotărî să pedepsească pe crudul său tată.

Metis, zeiţa prevederii şi a înţelepciunii, care în urmă aveà să devie soţie a lui Jupiter, dete lui Saturn un vomitiv, după care a trebuit să verse pe copiii înghiţiţi: Hestia-Vesta, Hera-Iuno, Demeter-Ceres, Hades-Pluton, Poseidon-Neptun. Cu ajutorul fraţilor săi, Jupiter gonì pe Saturn şi-şi împărţi cu ei domnia lumii : Pluton luă infernul, Neptun marea, iar *Jupiter ceriul şi pământul, ca rege al zeilor şi al oamenilor.*

www.digibuc.ro

2. TITANOMACHIA

Jupiter, înainte de a-şi fi statornicit domnia asupra lumii, avù să poarte o mulţime de lupte crâncene. Mai întâi se ridicară împotriva lui Titanii, cari începură, în câmpiile Thessaliei, o luptă îngrozitoare. Jupiter, ajutat de ceilalţi zei, luă poziţie pe Olymp; Titanii se aşezară pe muntele Othrys din faţă. Lupta fu cruntă; zece ani se bătură necontenit, făcând să răsune marea, ceriul şi pământul, fără ca, însă, răsboiul să se poată hotărî pentru vr'o parte sau alta. Gea sfătuì atunci pe Jupiter şi pe ceilalţi zei, cari îi luaseră partea, să cheme în ajutorul lor pe *Cyclopi* (fulgerele) şi pe *Hecatonchiri* (furtunile). Aceşti monştrii steteau în Tartar, închişi de Saturn. Monstrul *Kampe* le păzià intrarea şi nu-i lăsà să iasă de acolo. Jupiter omorî mai întâiu pe Kampe, apoi scoase în ajutorul său pe ceilalţi monştri din infern. Veseli şi plini de recunoştinţă, că au fost liberaţi, pun mâna pe arme. Cyclopii, trei la număr, *Brontes Steropes* şi *Arges*, erau de o mărime colosală, cu un singur ochiu în mijlocul frunţii. Ei deteră lui Jupiter fulgerul, care stătuse până acum ascuns în măruntaele pământului, lui Neptun tridentul, o furcă cu trei dinţi, simbolul viitor al acestui zeu, iar lui Pluton, un coif care făceà pe zeu nevăzut. De asemenea Hecatonchirii, şi ei trei la număr, *Briareus*, *Cottus* şi *Gyges*, trei fraţi fiecare cu câte o sută de braţe şi cu câte cincizeci de capete, ţinură să-şi arate recunoştinţa lor. Dintr'o singură dată aruncau asupra Titanilor câte trei sute de stânci. Jupiter le dete de băut nectar, de mâncat ambrozie şi însuflându-le curaj a început lupta îngrozitoare. Dacă ai fi văzut, sau dacă ai fi auzit atâta vuet şi atâta lumină, ţi s'ar fi părut că se năruе ceriul şi pământul; căci erà un sgomot

www.digibuc.ro

infernal, făcut de pământul frământat şi de ceriul prăvălit peste pământ: aşa de mare erà lupta între zei. In acelaş timp, se urniră vânturile, cari ridicau praful, şi tunetul şi fulgerul şi trăsnetul arzător, armele marelui Jupiter. Vuetul erà asurzitor; şi, în această harhalaie necontenită de învălmăşală îngrozitoare, fiecare îşi arătà puterea braţului său.

Pentru ca Jupiter să se folosească de toate armele sale, deslegă vânturile. Acestea duseră praful şi fulgerile în obrajii Titanilor. In cele din urmă, aceştia fură sdrobiţi de armele Hecatonchirilor, de fulgerile Cyclopilor şi fură siliţi să se dea biruiţi. Zeii învingători îi puseră în lanţuri şi-i aruncară în negrul Tartar. Hecatonchirii îi păzesc acolo, în acest locaş îngrozitor, unde, dacă ar cădeà un muritor, n'ar ajunge până la ei, într'un an întreg.

3. GIGANTOMACHIA

Gea răbdà cu mare amărăciune soarta Titanilor, a fiilor săi, de aceea se hotărî să pedepsească pe zei pentru cruzimea lor. Pentru aceasta creiă pe Giganţi, nişte monştri îngrozitori, la privirea cărora chiar zeii păliau. Setoşi de luptă, năvăliră din pământ, şi, ca să atace ceriul, îngrămădiră munte peste munte şi, din vârful acestora, aruncau trunchiuri de copaci şi bucăţi de stâncă. Zeii fură cuprinşi de spaimă la acest atac neaşteptat. Un oracol însă prezisese că Giganţii nu vor puteà fi biruiţi decât cu ajutorul unui muritor.

Atunci Jupiter chemă în ajutor pe *Heracle-Hercule*. Indată ce Gea a aflat despre aceasta, puse să se caute ierburi fermecate, cu cari să apere pe Giganţi contra

www.digibuc.ro

armelor muritorilor. Dar Jupiter, ca să stângenească pe Gea, a dat ordin zeităților de lumină, *Eos* (aurora), *Helios* (soarele), *Selene* (luna) să nu răsară, iar el, în timpul acesta, a smuls toate ierburile vrăjite, pentru ca să nu le mai găsească Gea. Și acum, începù lupta. Toți zeii luptau din răsputeri, iar printre aceștia mai ales Hercule. Aci, un gigant erà ucis de o săgeată, dincolo un altul, de ferul aprins; unul cădeà lovit de buzdugan, asupra altora se aruncau insule și munți de foc. Inaintea

Fig. 14. Hecate în luptă cu Giganții.
Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

tuturora însă, Jupiter, cu puternicul său fulger, culcà la pământ pe cei mai mulți, până ce în sfârșit nimenea nu se mai sculà de jos. (Fig. 14 și 15).

Supărată și mâhnită din cauza pieirei Titanilor și a Giganților, Gea hotărî să se răzbune pe altă cale. De aceea, dete naștere unui monstru mai hidos decât toți cei de până acum, produse pe îngrozitorul *Typhaon* sau *Tiphoeus*. Acesta, având șerpi încolăciți în jurul său, începe lupta în potriva ceriului, aruncând stânci aprinse și suflând din nări și gură pară de foc. Prin înfățișarea sa, bägă în spaimă întreaga adunare a zeilor.

www.digibuc.ro

Aceştia o luară la fugă şi transformându-se în chip de animale, ca să nu fie recunoscuţi de Typhaon, se ascunseră în Egipt. De atuncea Egiptenii au început să se închine zeilor lor, înfăţişaţi sub formă de animale.

Chiar puternicul Jupiter o luă la fugă şi, cu toate că aruncà fulgerile sale în spre monstrul ce-l urmăriă, erà cât pe acì să fie prins. Atunci marele zeu scoase securea sa de diamant, la vederea căreia monstrul o tulì în altă parte. Fugì până la Caucas, unde

Fig. 15. Jupiter în luptă cu Giganţii.
Relief de pe altarul lui Jupiter dela Pergam, azi la muzeul din Berlin.

între zeul ceriului şi între Typhaon se dete o luptă crâncenă. Jupiter crezù că a biruit pe monstru, de oarece, din miile de răni ce i-a pricinuit fulgerul, ţişneà sângele şiroaie. Din acest sânge, însă, răsăriră ca prin minune o mulţime nenumărată de balauri, cari trântiră pe zeu la pământ, iar Typhaon îi răpì securea, îi tăiă vinele şi coardele dela mâini şi dela picioare şi, aruncându-l pe umerii săi cei laţi, îl duse în Cilìcia, unde îl închise într'o peşteră plină cu pucioasă. Vinele şi coardele

www.digibuc.ro

tăiate le înfăşură într'o piele de urs şi puse un balaur să le păzească, în vreme ce el, monstrul, se duse repede să dea de urma celorlalţi zei. Nu numai vinele şi coardele lui Jupiter, dar chiar şi fulgerul ce-l răpise zeului, îl dete în paza balaurului. La şueratul puternic al balaurului, se repeziră toţi şerpii să se răsboiască cu stăpânul zeilor, şi lumina zilei fu întunecată, ca de o umbră groasă.

In vremea aceasta, trecând din întâmplare pe acolo *Cadmus*, Jupiter ca să-şi redobândească fulgerul şi vinele, îi propuse să zidească o colibă, în care să atragă pe Typhaon prin sunetele melodioase ale flautei sale, căci Cadmus erà un mare cântăreţ. «Cântă, Cadmus, îi zise, şi vei da înapoi ceriurilor seninătatea lor de odinioară. Typhaon mi-a răpit fulgerul şi nu mi-a mai rămas decât egida: dar ea nu poate să-mi fie de nici un folos împotriva focurilor puternice ale fulgerului. Fă-te cioban, pentru o zi, şi fluerul tău ciobănesc servească-mi, ca să mi se redea imperiul, mie, păstorul etern al lumii. Serviciile tale nu-mi vor fi fără răsplată; tu vei fi un nou creator al armoniei din univers şi prea frumoasa *Harmonia*, fiica lui Marte şi a Venerei, va fi soţia ta».

Cadmus se prefăcù numai decât în cioban şi stând proptit a lene pe un stejar, făceà să răsune pădurile din prejur de sunetele flautei sale.

Typhaon rămase încântat; se apropiă de locul, de unde veniau sunetele fermecătoare. Atunci Cadmus se prefăcù că are frică de fulgere; Typhaon, ca să-l scape de această frică, le ascunde într'o peşteră. Jupiter, însă face să se lase un nour, în care se ascunde el însuş, în timp ce Tiphaon ascultà sunetele armonioase ale lui Cadmus. Astfel isbutì să pună mâna din nou pe fulgerile sale.

www.digibuc.ro

Păcălind astfel pe monstru, Jupiter se suì apoi pe carul său de tunete şi caii săi într'aripaţi se puseră pe urma lui Typhaon. Acesta fugì de fulgerele zeului până la muntele Nysa. Acì monstrul flămând, la îndemnul Parcelor, mâncă nişte fructe cari făcură să-i scază puterile. Indată ce, însă, văzù pe Jupiter că se apropie, o luă din nou la fugă şi nu se mai oprì până

Fig. 16. — Un Gigant.
După o piatră antică gravată.

în Tracia, pe muntele Haemus. Acì, pe muntele Haemus, (*haema* sânge, Balcanii de astăzi, numiţi după sângele ce curse din rănile monstrului), se dete o luptă disperată. Jupiter aruncà fulgere peste fulgere, Typhaon stânci peste stânci. Fulgerele însă, fură mai zdrobitoare decât stâncile şi monstrul biruit o luă din nou la fugă şi nu se mai oprì până în Sicilia.

www.digibuc.ro

Aici îl ajunse soarta, căci Jupiter îl aruncă la pământ și răsturnă peste el muntele Aetna. Acolo zace și acum și, când se întoarce sau se mișcă, se cutremură pământul. Când răsuflă, fumegă muntele și când se mânie ies flacări și foc din vârful piscului.—Poeții își plăsmuiau că giganții, și mai ales Typhaon, sunt erupțiunile vulcanice.

Astfel pierì acest monstru, despre care poetul Hesiod ne spune: «Mâinile puternice ale acestui gigant lucrau fără încetare, iar picioarele lui erau neobosite. Pe umerii săi se ridicau o sută de capete de balaur îngrozitor, fiecare cu câte o limbă neagră; ochii deș chiși, în capetele lor monstruoase, scoteau flacări strălucitoare; gurile lor hidoase scoteau mii de sunete neînțelese și, câte odată, așa de ascuțite că zeii înșiși nu puteau să le audă; erau când un muget de taur sălbatic și fioros, când un răget de leu teribil; adesea ori, o minune, lătratul unui câine sau urlete asurzitoare de cari resunau munții cei înalți». (Fig. 16).

Inainte de a-și statornici definitiv domnia sa, Jupiter mai avù de înfruntat o ultimă luptă.

Neptun avèà doi fii, pe uriașii *Otos* și *Ephialtes*, numiți și *Aloizi*, după numele unui alt părinte al lor, Aloeus. Impliniseră abia nouă ani, când erau deja de o înălțime de nouă stânjeni și de o grosime de nouă coți, căci primiră dela tatăl lor însușirea de a crește pe fiecare an câte un stânjen în înălțime și câte un cot în grosime. La această vârstă de 9 ani, vestiră lui Jupiter războiu și puseră unul peste altul munții Pelionul, Ossa și Olympul. Zeii se îngroziră de acest atac neașteptat și desigur ar fi fost biruiți, dacă uriașii nu s'ar fi grăbit să declare războiul, și dacă ar mai fi așteptat încă câțiva ani.

Ephialtes pretinse să ia de soție pe Iunona, *Otos*

www.digibuc.ro

pe Diana. Cel dintâi care se opuse cererilor lor a fost Marte. Acesta porni războiu în potriva giganţilor. Fu însă învins, băgat în lanţuri, unde a stat legat timp de 13 luni, şi din cari lanţuri n'a putut fi scăpat decât numai prin vicleşugul lui Mercur (Fig. 17). Tot prin viclenie au putut fi răpuşi şi uriaşii. Diana luă figura unui cerb, alergă între ei şi în vreme ce, şi unul şi altul, aruncau cu săgeţile lor în spre cerb, acestea

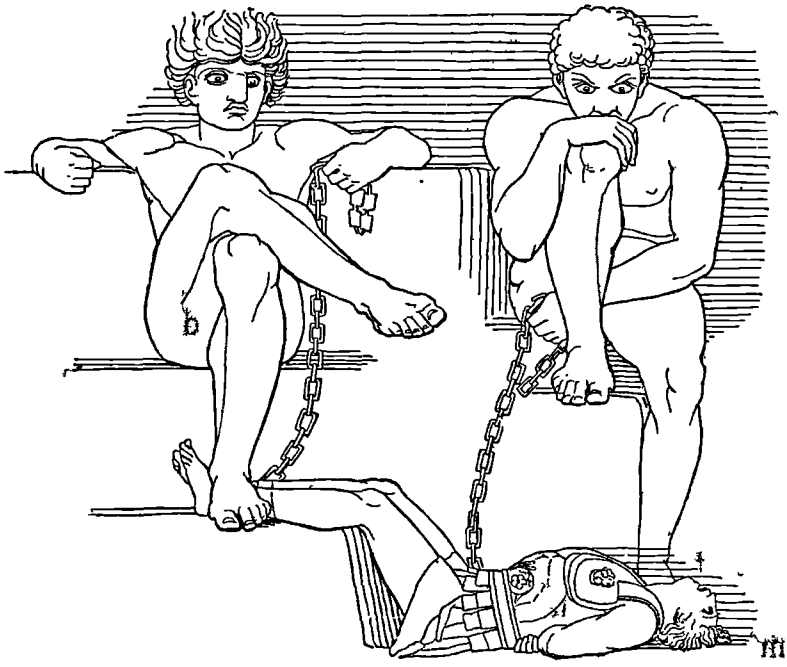

Fig. 17. — Marte înlănţuit şi păzit de Otos şi Ephialtes.
După o sculptură de Flaxman.

atinseră pe giganţi, cari căzură morţi fiecare de mâna fratelui său. Ca pedeapsă pentru îndrăsneala lor, au fost ţintuiţi în infern de o coloană, unul la spatele celuilalt, şi legaţi de jur împrejur cu şerpi veninoşi. In vârful coloanei stă o bufniţă, care, prin cârâitul ei, nu-i

www.digibuc.ro

lasă să doarmă niciodată, iar un uliu le mănâncă mereu mărunțaele cari cresc neîncetat.

Aceasta a fost ultima luptă ce au încercat-o monștrii asupra ceriului; de atunci zeii trăesc liniștiți și neturburați de nimeni [1]).

4. ATOTPUTERNICIA LUI JUPITER

Jupiter este cel mai mare zeu și are privegherea peste tot ce se întâmplă, în ceriu, pe pământ și pe mare. Zeu al atmosferei, el e purtat în carul său tras de niște telegari într'aripați, cari nechiază sălbatic deasupra nourilor; el aruncă fulgerul omorîtor, adună nourii și-i gonește, face să cadă ploaia, zăpada și grindina și sgudue totul printr'o încruntătură de sprinceană.

Tronul său este sus în ceriu, pe *Olymp*, un munte înalt din Thessalia, ale cărui vârfuri sunt învălite de nouri. De aceea și poartă el numele de Olympicul. Din înălțimea ceriului privește la faptele și purtările oamenilor. Acì, în Olymp sunt palate de strălucire neînchipuită, în care se fac ospețele zeilor și în care țin ei sfat. Soarta oamenilor, fericirea și nefericirea pământească, bogăția ca și sărăcia, viața ca și moartea, atârnă de el. Zeii, urzind destinele sărmanilor muritori, au hotărît ca oamenii să trăiască în trudă și necazuri și numai ei, zeii, să fie lipsiți de orice grije. «Două butoaie stau în pragul lăcașului lui Jupiter și ele sunt pline de toate darurile: într'unul sunt bunurile, într'altul relele. Și Jupiter fulgerătorul, amestecând aceste daruri

[1]) *Titanomachia*, ca și *Gigantomachia*, închipuiesc prefacerile geologice ale pământului înainte de a ajunge în starea sa de astăzi.

www.digibuc.ro

trimite unuia binele, altuia răul. Cel ce a avut parte de daruri rele, cade jertfă ocării; foamea blestemată îl roade pe pământul cel mănos, trăieşte necinstit de zei, necinstit de oameni». (Fig. 18).

Jupiter are în paza sa buna rânduială în lume şi ca chezaş al cuvântului dat, al jurământului făcut, el pedepseşte pe cel ce-şi calcă cuvântul, pedepseşte pe sperjur. El are în grija sa pe călători şi veghează ca legăturile de ospitalitate să fie ţinute. Un oaspe, un strein, erà socotit ca un trimes al ceriului, ca un protejat al lui Jupiter. Acesta, pogorându-se din când în când printre muritori, pedepsià cu asprime pe cei nelegiuiţi şi răsplătià cu dărnicie pe cei buni şi primitori.

5. PEDEAPSA LUI LYCAON

Lycaon—ne spune poetul Ovidiu—a fost un rege din Arcadia, în Peloponez. Aflând Jupiter că acest rege însetat de sânge, omorà pe toţi străinii, câţi se întâmplau să vie în ţara sa, spre a se convinge de adevăr, a luat chip de om şi s'a hotărît să se ducă la palatul lui Lycaon.

Intr'o seară, târziu în amurg, Jupiter intră în palatul neospitalierului rege şi prin oarecari semne dădù să se înţeleagă că a sosit un zeu. Mulţimea alergà din toate părţile să se închine, căzând în genunchi înaintea străinului. Lycaon însă, luà în bătae de joc această rugăciune a mulţimii. «O să vedeţi voi, zise el, dacă acest străin este un muritor sau un zeu». In acest moment luà hotărîrea în sufletul său să omoare pe oaspe la miezul nopţii, în momentul când l-ar fi cuprins somnul.

www.digibuc.ro

Inainte însă de a-şi pune planul în aplicare, porunci să se taie un obstatic, trimis al poporului Molossilor, şi o parte din membrele acestuia puse să le fiarbă de vii în apă clocotită, iar altă parte să le frigă la foc. In urmă le aduse pe masă, pentru cina oaspelui străin. Jupiter care observase şi ştia toate cele ce se petrecuse, făcù să ia foc casa, Surprins de aceasta, regele fugì în câmp. Voì să vorbească, dar în zadar. Strigătul său erà urlet, hainele sale se prefăcură în blană de păr, braţele în picioare, şi în loc de om, alergà pe câmp un lup însetat de sânge. *(Lycos,* în greceşte, însemnează *lup).*

6. PHILEMON ŞI BAUCIS

In acelaş timp, Jupiter ştieà şi să răsplătească pe cei cari păziau legile ospitalităţii. Dovadă despre aceasta legenda lui *Philemon* şi *Baucis,* povestită de poetul Ovidiu:

Pe o colină din Frigia se poate vedeà şi astăzi un stejar de mii de ani şi alături de el un teiu, de aceeaş vârstă. Amândoi sunt adosiţi de un zid scund. Nu departe de acì se află un lac întins; odinioară erà un oraş şi o câmpie populată, astăzi este lăcaş al pescăreilor şi lişiţelor. In aceste locuri venì odată Jupiter în chip de om muritor. Erà întovărăşit numai de fiul său Mercur, cu toiagul în mână, dar fără de aripi. Pe la mii de case se abătură ei, cerând loc de găzduire, dar mii de zăvoare le închiseră uşile. Una singură i-a primit, un mic bordeiu, acoperit cu pae şi stuf.

Aici, în această căscioară, bătrâna Baucis, plină de cucernicie, şi unchiaşul Philemon, de aceeaş vârstă cu

www.digibuc.ro

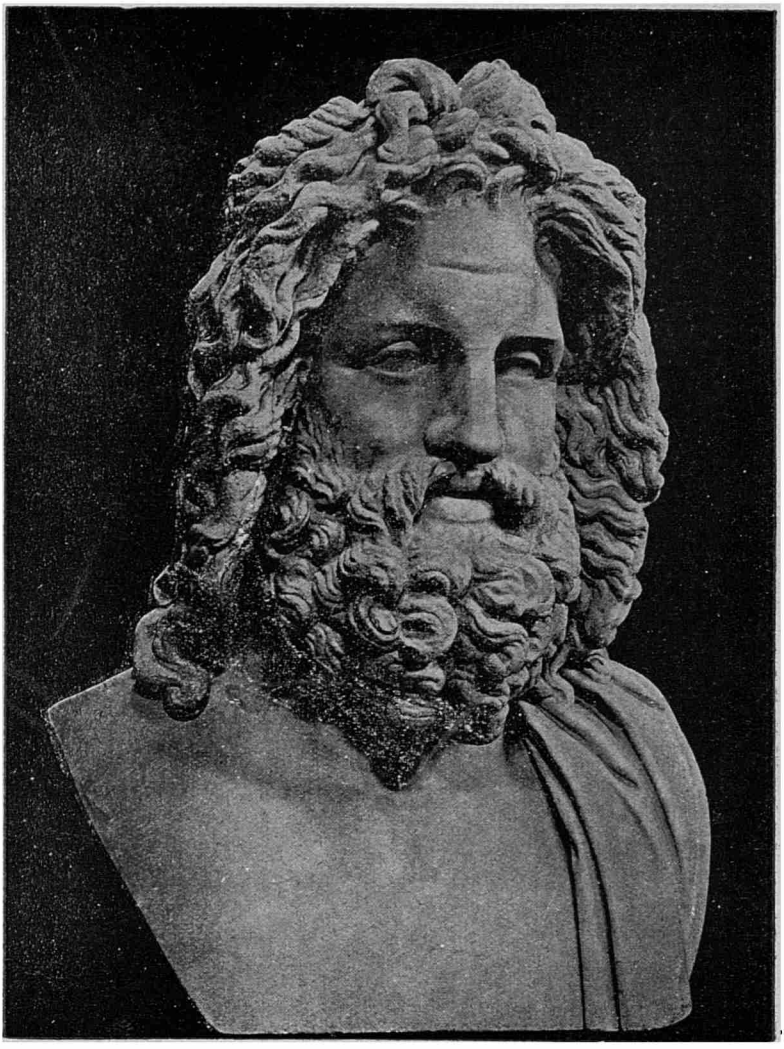

Fig. 18. — Zevs-Jupiter.

Bust găsit la Otricoli, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

ea, s'au unit în tinerețele lor şi acì, în acelaş bordei, au îmbătrânit împreună. Mărturisindu-şi sărăcia lor şi-o făceau mai uşoară, şi şi-o răbdau cu bărbăție. In acest bordei n'aveai să cauți stăpâni şi servitori; toată familia o alcătuiau numai ei doi. Ei porunciau şi tot ei aduceau la îndeplinire poruncile.

Indată ce zeii călcară pragul bordeiului, aplecându-se, bine înțeles, în uşa cea scundă, moşneagul Philemon i-a şi poftit să şează, punându-le înainte o laviță, peste care Baucis întinse cu îngrijire o pătură țărănească. Apoi baba dete la o parte cenuşa din vatră şi ațâță focul rămas din ajun, aprinzându-l cu foi uscate şi cu surcele, în cari suflà cu toată puterea ei de bătrână. Puse pe foc aschii şi vreascuri, uscate după cuptoriu, tăiate mărunt, şi deasupra lor, cuşba cu un ceaun. Şi, în vreme ce Baucis curăță ceapa adusă de bărbatu-so din grădinița udată de un pârâiaş, Philemon cu o furcă ridică o bucată de slănină afumată ce stetea de multă vreme atârnată în grindă, şi tăiă o felie îngustă pe care o băgă în apă fierbinte. Şi, ca să înşele vremea şi să o scurteze până să se gătească mâncarea, se pun la vorbă. Agățat de o toartă steteà atârnat într'un cuiu în părete un ibric de lemn; îl umplură cu apă încropită şi zeii îşi spălară picioarele. In mijlocul colibei erà o laviță cu perne înfundate cu muschiu; picioarele şi laturile laviței erau de salcie. Baba întinse pe laviță hainele ce de obiceiu le întindeà numai în zile de sărbătoare; nu-i vorbă şi hainele acestea erau învechite şi fără preț, potrivite tocmai pentru laviţa de salcie. Pe ea se aşezară zeii. Baba, suflecată şi tremurând din mâini, puse masa. (Fig. 19).

Un picior al mesii erà însă mai scurt. Un hârb vârît dedesupt, îl făcù şi pe acesta la fel cu celelalte. Apoi şterse masa cu mentă verde şi mirositoare. Pe ea

www.digibuc.ro

puse măsline, coarnă tomnatică, ţinută în saramură, apoi lăptucă, ridichi, brânză şi ouă coapte în spuză; toate în

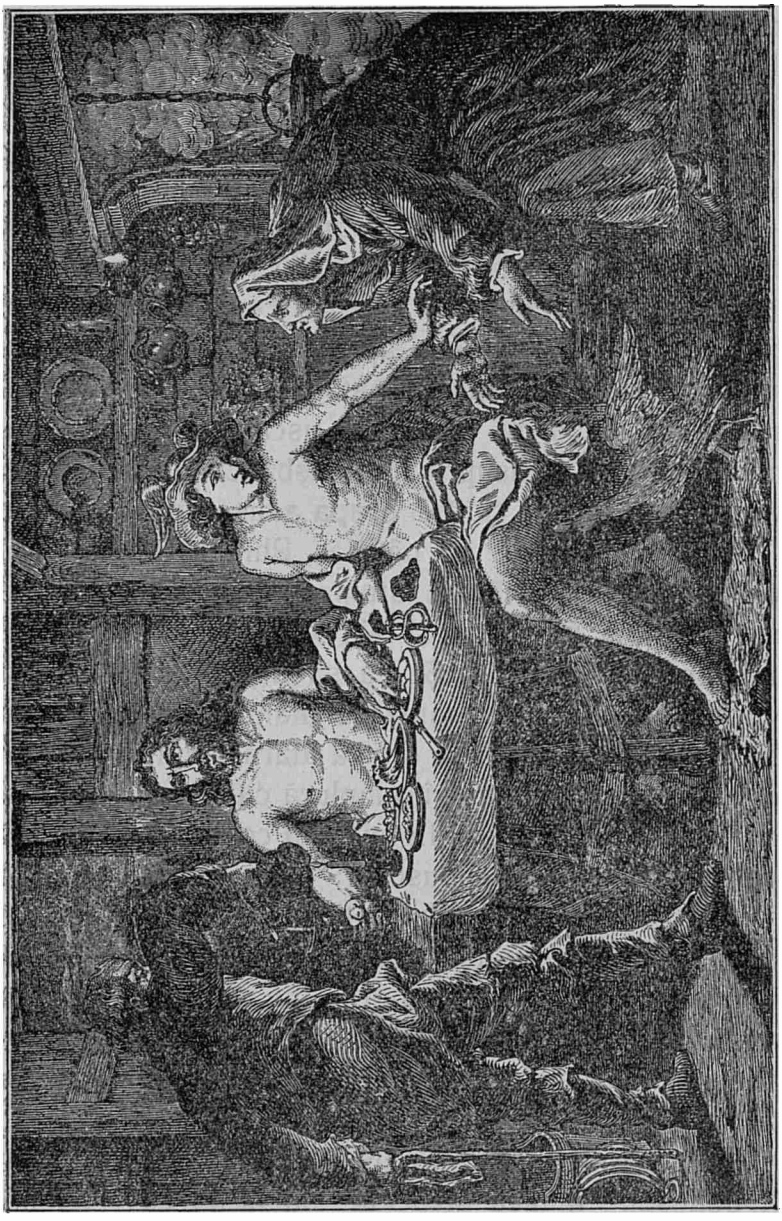

Fig. 19. — Philemon şi Baucis. *Tablou de Van Hoeck.*

vase de pământ, plin cu vin, şi ulcele de fag, smălţuite

www.digibuc.ro

pe dinăuntru cu ceară. După puţin timp, sosesc mâncările încălzite la foc şi un vin care n'avusese vreme să se învechească. In urmă, dând la o parte vinul, începe desertul. Se aduseră, în nişte coşuleţe largi, nuci şi smochine şi curmale sbârcite şi prune şi mere parfumate şi struguri culeşi din viţă purpurie. In mijlocul mesei a aşezat un fagur alb de miere; dar, mai presus de toate, au adus moşnegii o faţă veselă şi o inimă săracă, dar plină de bunăvoinţă.

Intr'aceea, de câte ori se golia ulciorul, el de el, se umpleà din nou şi cu toţii vedeau cum sporeşte vinul. Uimiţi de această minune, bătrânii încep să tremure şi cu mâinile ridicate spre ceriu, sfiosul Philemon şi sfioasa Baucis, cad în rugăciuni şi cer iertare pentru mâncarea şi masa lor cea sărăcăcioasă. Aveau o singură gâscă, unica pază a bordeiului lor; se gătiau tocmai să o jertfească pentru zeii găzduiţi. Ea însă, cu aripele ei cele iuţi, face să se obosească zadarnic bătrânii, împovăraţi de ani şi, multă vreme, îi ademeneşte când acì, când colo; în sfârşit, ea caută loc de scăpare chiar la picioarele zeilor. Aceştia îi opresc să o taie.

«Da, suntem zei, ziseră, şi avem să pedepsim pe nelegiuiţii voştri vecini; numai voi veţi fi scutiţi de nenorocire; părăsiţi numai decât casa voastră şi urmaţi-ne pe vârful acestui munte».

Amândoi se supun cu smerenie, şi sprijinindu-şi bătrâneţele pe toiagurile lor, se silesc să-şi ducă paşii, târâş-grăpiş, pe înalta colină. Erau departe de vârful colinii, ca de o bătae de săgeată, când, întorcându-şi capul, zăresc înapoia lor tot satul scufundat într'un lac de apă; numai bordeiul lor mai rămăsese locului. Pe când se mirau de acea minune şi plângeau soarta vecinilor lor, iată că deodată acea colibă sărăcăcioasă, mică chiar şi numai pentru doi stăpâni, se preface într'un templu

www.digibuc.ro

şi în locul furcilor ce susţineau acoperişul se înălţă coloane mândre; stufuł se făcù aur galben; podina se acoperì cu marmoră; uşile se încărcară de sculpturi bogate şi de aur străluceşte acum întreg bordeiul lor.

Atunci părintele zeilor le grăì astfel: «Tu unchiaş iubitor de dreptate, şi tu, femeie vrednică de un asemenea bărbat, spuneţi ce dorinţă aveţi?» Bătrânii schimbară câteva vorbe şi Philemon tălmăcì dorinţa lor comună: «Dorinţa noastră este să fim preoţii şi păzitorii templului vostru şi, fiindcă ne-am petrecut veacul în plină unire, acelaş ceas să ne ia pe amândoi, să nu văz rugul soţiei mele şi nici ea să nu vază pe al meu».

Dorinţa lor se împlinì. Bătrânii păziră templul toată viaţa. Incărcaţi de ani şi de vremuri, pe când într'una din zile steteau dinaintea templului, pe treptele sfinte, şi povestiau trecătorilor întâmplarea acestor locuri, Baucis se pomeneşte că Philemon se acoperă de frunze, bătrânul Philemon se pomeneşte că Baucis se acoperă de ramuri; o scoarţă rece îi înfăşură încet-încet. Cât timp putură să mai vorbească şi-au spus vorbe dulci. »Adio soţ, adio soţie», au fost ultimele lor cuvinte şi în aceeaş clipă frunzişul acoperì gurile lor.

Unul a fost prefăcut în stejar, celălalt în teiu şi multă vreme, în urmă, locuitorii de pe acolo arătau aceşti copaci sacri, de cari atârnau ghirlande de flori.

7. POTOPUL.—DEUCALION ŞI PYRRHA

După ce pedepsì pe Lycaon pentru fărădelegile sale şi răsplătì pe Philemon şi Baucis pentru bunătatea inimii lor, Jupiter se întoarse în Olymp, unde adună la sfat pe toţi zeii şi unde le spuse toate câte a văzut

www.digibuc.ro

pe pământ. Pentru ca, însă, să stârpească răul din rădăcină, se hotărî să piarză întregul neam omenesc.

Dar, de oarece prin fulgerile sale, dacă le-ar fi aruncat în omenire, ar fi luat foc şi pământul şi bolta cerească şi ar fi ars osia lumii pe toată întinderea ei şi de oarece îşi aduceà aminte că destinul a fixat în viitor un timp, când marea şi pământul şi palatul ceriului vor fi mistuite de flăcări şi când minunata maşină a lumii se va prăpădî într'un groasnic cataclism, a pus la o parte fulgerele ce i-au făurit Cyclopii şi a hotărît o altfel de pedeapsă. A hotărît ca întregul neam omenesc să fie înghiţit de ape, cari să se reverse pe pământ din toate părţile ceriului. De aceea, închise numai decât în peştera lui Eolus *Crivăţul* şi toate vânturile cari împrăştie nourii şi nu lăsă în libertate decât *Austrul* care aduce furtunile şi ploile. Austrul sbură numai decât pe aripele sale umede; faţa lui teribilă se acoperì de un nour negru ca păcura, barba îi se îngreuià de nouri; din părul lui cel alb curgeau valuri, pe fruntea lui şedeau negurile, iar din sân îi picà apa. Indată ce mâna sa a apăsat nourii atârnaţi în aer, se auzì un mare bubuit. Din înălţimea ceriului se năruiau revărsându-se puvoiuri de ploaie.

Iris, curcubeul, pristavul Iunonii, gătită în haine de felurite culori, soarbe apa mărilor şi adapă nourii. Secerişurile sunt culcate la pământ; nădejdea agricultorilor nimicită cu totul şi, într'un moment, zădărnicită munca dintr'un an întreg.

Mânia lui Jupiter nu se mulţumeşte numai cu apele ce se varsă din ceriu; cere şi ajutorul fratelui său Neptun, regele mărilor. Acesta chemă îndată în adunare, în palatul său, fluviile, cărora le grăì astfel: «N'am nevoie de lungi discursuri. Desfăşuraţi-vă toate puterile voastre; repeziţi-vă şi deschideţi toate izvoa-

www.digibuc.ro

rele voastre, răsturnați digurile și dați frânele tuturor apelor».

Așà e porunca.—Acestea se întorc pe acasă și dau drumul isvoarelor cari se restogolesc în mare într'un puvoiu fără frâu. Insuș Neptun izbì cu tridentul său în pământ. Acesta se cutremură și deschizându-se făcù loc apelor cari începură să dea năvală din toate părțile. Fluviile umflate se rostogolesc pe întinsul câmpiilor, tărînd în torentul lor și plante și copaci și turme și oameni și case și temple și sanctuare. Dacă, pe ici pe colo, a mai rămas vreo casă, putând să înfrunte furia valurilor, unda trece peste acoperișul ei și turnurile cele mai înalte sunt îngropate în fundul vâltorii. Acum uscatul nu se mai deosebià de mare, o apă erà peste tot, iar marea nu mai aveà țărmi. Oamenii se urcă, unul pe un vârf de colină, altul pe o barcă și vâslesc, pe unde mai înainte araseră cu plugul. Unul plutește pe deasupra semănăturilor, sau pe deasupra casei sale înecate, celălalt prinde pești în vârf de ulm. Dacă ancora s'ar puteà aruncà, s'ar înfige în vreo livadă verde; bărcile își fac drumul peste dealurile acoperite cu vii și, pe unde mai înainte ciuguliau iarbă căprițele ușoare, acum se tolănesc focele cele urâte. Nimfele Neidele se miră văzând acum, supt apele lor, dumbrăvi și orașe și palate. Delfinii își au locuința acum prin păduri; sar și izbesc cu cozile lor vârfuri de stejari. Lupul înoată prìntre oi, leul roșcat și tigrul sălbatic înoată prin valuri. La nimic nu-i mai folosește acum mistrețului puterea dintelui, la nimic nu-i mai folosește cerbului sprintenia picioarelor. Pasărea rătăcitoare, căutând în zadar un locșor uscat, unde să-și repauzeze puțin aripele-i obosite, cade în mare. Enorma revărsare de ape acoperise toți munții și acum pentru întâiaș dată, vârfurile lor erau isbite de valuri. Ome-

www.digibuc.ro

nirea mai toată a fost înghiţită de talazuri; pe câţi i-a cruţat apa, au căzut biruiţi de groaznica foame.

Intre Attica şi Beoţia se află Phocida, o ţară bogată, mai înainte de acest potop. Acum, fiind tot una cu marea, nu erà decât o câmpie de ape. In această ţară, un munte înalt cu două vârfuri, se pierde între stele. E *Parnasul* care se ridică deasupra nourilor.

Deucalion şi soţia sa, scăpând numai ei amândoi pe o mică barcă, se opriră acì, singurul loc pe care nu-l acoperiseră apele. Se coboară şi fac închinăciuni, mai întâiu nimfelor coriciene, cari locuiau la poalele Parnasului, apoi celorlalţi zei, stabiliţi cu locaşurile lor pe acest munte, şi care, pe atunci, dădeà oracole în aceste locuri. Pe vremea aceea n'a existat om mai bun şi mai drept decât Deucalion şi nici femeie mai evlavioasă decât *Pyrrha.*

Când Jupiter a văzut lumea prefăcută într'o mare nesfârşită şi când dintr'atâtea mii de oameni a văzut că n'a rămas decât unul singur, şi din atâtea mii de femei, o singură femeie, amândoi fără păcate, amândoi cucernici, a împrăştiat nourii, poruncind Crivăţului să-i risipească şi a desvelit pământului ceriul şi ceriului pământul.

Furia mării se potolì, stăpânul oceanului îşi puse jos tridentul şi astâmpără apele... Marea se retrase între ţermii săi, fluviile începură să scază şi să intre în albiile lor. Dealurile păreau că cresc din unde, şi pământul că se ridică pe măsură ce apele se retrăgeau. Copacii îşi descopere capetele lor, pline încă de noroiu, după se stătuseră atâta vreme sub valuri.

In sfârşit, pământul ajunse în starea sa de mai înainte. Când văzù, însă, Deucalion lumea golită de oameni şi pământul pustiit, zăcând într'o adâncă singurătate, îl podidiră lacrămile şi zise soţiei sale Pyrrha:

www.digibuc.ro

«O soră, o soție, o femeie, tu care singură mai supraviețuiești sexului tău, tu care ai fost legată de mine prin legături de sânge, printr'o origine comună, iar în urmă printr'o căsătorie, de acì înainte ne va legà însăș nenorocirea. Pe întreg întinsul pământului, dela apus până la răsărit, nu suntem decât noi doi. Toți ceilalți își au mormântul în apă. Cu toate că, nici chiar acum nu sunt sigur de vieața noastră. Și acum, mă mai îngrozesc nourii de pe deasupra capetelor noastre. Sărmană femeie, dacă ceriul ar fi voit ca tu să scapi fără mine, ce te-ai fi făcut? Singură, cum ai fi putut să rabzi atâta nenorocire? Cine te-ar fi mângâiat în durerea ta? Cât despre mine, crede-mă că, dacă te-ar fi înghițit pe tine marea, marea m'ar fi înghițit și pe mine împreună cu tine. O, dacă aș puteà cel puțin să refac neamul omenesc, după exemplul tatălui meu Prometheu; o, dacă mi-ar fi dat să însuflețesc, ca și el, țărâna frământată în mâinile mele! Acum noi formăm întreaga rasă omenească; așà au voit zeii, ca noi să fim singurul model al omenirii întregi. Astfel grăì el și plângeau împreună.

In cele din urmă se hotărîră să ceară ajutorul zeilor și să întrebe oracolele. De aceea, plecară numaidecât la malurile Cephisului, ale căruia ape, deși încă pline de noroiu, curgeau prin matca lor. Acì, după ce s'au stropit cu apă sfântă pe cap și pe haine, după obiceiul lor cel vechiu, se îndreptară spre sanctuarele zeiței. Acoperișul templului erà plin de mușchiu murdar, iar focul de mult se stinsese pe altar. Sosind la treptele altarului, căzură amândoi cu fața la pământ și sărutară cu un fior de groază, marmora cea rece. «Dacă zeii, ziseră ei, pot fi înduioșați de rugăciunile umilite ale oamenilor, dacă mânia nemuritorilor poate fi îmblânzită, spune-ne, o Themis, pe ce cale se poate

www.digibuc.ro

refacă neamul nostru omenesc, şi, cu bunătatea ta, dă-i o mână de ajutor lumii scufundate supt ape».

Induplecată de aceste rugăciuni, zeiţa le răspunse: «când veţi plecà din templu, acoperiţi-vă capul, descinge-ţi-vă hainele şi aruncaţi în urmă oasele bunicei voastre». Multă vreme rămaseră ca încremeniţi, neştiind ce să crează; în cele din urmă Pyrrha întrerupse tăcerea şi zise că ea nu se supune poruncilor zeiţei. Să o ierte,—se rugà ea tremurând,—dacă nu îndrăsneşte să pângărească pe *manii* bunicii sale, risipindu-le oasele. Totuş se gândiră multă vreme la înţelesul ascuns al vorbelor echivoce ale oracului.

In sfârşit, Deucalion îşi mângâie soţia, liniştind-o cu aceste cuvinte: «Ori mă înşeală mintea, ori vorbele zeilor nu pot fi decât vorbe sfinte şi nici decum nu pot ei să ne sfătuiască să facem o nelegiuire. Bunica este pământul, iar oasele cred că sunt pietrele de pe pământ; pe acestea porunceşte ea să le aruncăm în urma noastră». Multă vreme stătură nelămuriţi asupra înţelesului acesta. Dar, ce strică o probă? Plecară, îşi acoperiră capul, îşi deslegară brâul tunicelor şi după sfatul lui Themis, aruncară pietre în urma lor. Pietrile —cine ar puteà-o crede, dacă n'ar fi însăş antichitatea martoră—pierzându-şi tăria şi vârtoşia lor, se înmuiară încetul cu încetul şi căpătară o nouă formă. In urmă, pe măsură ce ele creşteau şi pe măsură ce firea lor îşi pierdeà asprimea, păreau că primesc un fel de figură de om, un chip însă nedesăvârşit, întocmai ca o marmoră din care artistul a început să croiască o figură omenească. Părţile moi şi pământeşti ale acestor pietre se prefac în carne, părţile tari şi solide în oase; ceeace fusese mai înainte vine, vine au rămas. Astfel, într'un scurt timp, prin puterea zeilor, pietrile aruncate de Deucalion se prefăcură în bărbaţi, cele aruncate de

www.digibuc.ro

Pyrrha în femei. De aceea suntem noi astăzi o rasă tare şi răbdătoare: noi dăm dovadă de originea noastră de piatră. Copilul lui Deucalion şi Pyrrhei a fost *Hellen*, strămoşul Ellenilor, adică al Grecilor. Astfel s'a populat din nou lumea.

www.digibuc.ro

III. HERA-JUNONA

1. CĂSĂTORIA ŞI CĂSNICIA LUI JUPITER CU JUNONA

După ce Jupiter se făcù mare şi în vârstă de însurătoare, a început să cutreere lumea în lung şi lat. Intr'una din preumblările sale, avù cea dintâiu aventură de dragoste. In insula Samos curgeà un râu cu apă cristalină, în care Iunona, încă fecioară, soră a lui Jupiter, obicinuià să se scalde. Acolo Jupiter văzând-o desbrăcată, fu cuprins de o patimă fără frâu şi de atunci a început să o pândească doar-doar o va întâlnì odată singură. Fiindcă, însă, bănuià el că îi va refuzà iubirea, fiindu-i frate, se transformă într'un cuc şi se aşeză pe un munte, numit de atunci *Cochix* (cuc).

Acì venì şi Iunona, de data aceasta singură; cucul cum o văzù, sburà şi se aşeză pe genunchii ei, ca şi cum ar fi voit să scape de frigul cel cumplit ce erà pe acel munte. Junonei i se făcù milă de pasere şi, luând-o în braţe, o înfăşură în haina sa. Jupiter, însă, îşi luă acum adevărata sa fire şi, făgăduindu-i că o va luà de soţie, de soţie legitimă, devine bărbatul ei.

Jupiter şi Junona avură nuntă mare. (Fig. 20). La ea au poftit pe toţi zeii şi pe toate zeiţele, şi, după cum erà obiceiul pe atunci şi după cum mai este el şi

www.digibuc.ro

astăzi pe la noi, pe la ţară, fiecare aduse câte un dar bogat. Jupiter, însă, observă un loc gol printre nimfe. Erà *Chelone* care lipsià. Mercur, pristavul ceriului, fu trimis numai decât să o întrebe de ce nu vine la ospăţ. *Chelone* declară că ea nu se simte bine decât acasă

Fig. 20. — Nunta lui Jupiter cu Junona.
* *Pictură pompeiană, azi în muzeul dela Neapole.*

şi se încumetă chiar să ia în bătaie de joc pe cei doi miri. Mercur, supărat foc de aceasta, făcù să-i cază casa în spate şi prefăcând-o în broască ţestoasă, o oprì să mai vorbească pe viitor, o făcù adecă mută, ca să nu-şi mai poată bate joc de zei. De aceea, broasca

www.digibuc.ro

țestoasă, căci *Chelone* însemnează în greceşte broască țestoasă, îşi poartă totdeauna casa în spate şi nu poate să scoată nici un sunet, nici un strigăt.

Deşi căsătorit legitim în urmă cu Iunona, totuş acest fapt nu-l împiedecă pe marele zeu să se facă stapânul şi al altor femei. Din pricina aceasta aveà dese scene familiare cu soția sa geloasă. Ba odată, Iunona supărată din cauza traiului rău ce duceà cu bărbatul său şi din cauza deselor certuri familiare, a fugit din Olymp şi s'a refugiat în Beoția.

Fuga de acasă a Junonei a supărat mult pe ceilalți zei, cari de altfel erau ei de mult mâhniți de purtarea semeață a lui Jupiter şi cu toții voiră să se răscoale împotriva fratelui lor.

Jupiter, ca să preîntâmpine vrajba, venì în Beoția şi, la povața regelui de acì, făcù o statue de lemn, închipuind o femeie. Pe aceasta a îmbrăcat-o în haine frumoase, a ridicat-o în carul său şi o preumblà răspândind vorba, că ar fi frumoasa nimfă Platea pe care aveà să o ia de soție şi să o ducă în Olymp, unde să înlocuiască pe Iunona, care părăsise domiciliul conjugal. Când zeița a auzit de intențiunea soțului său, se supără grozav şi alergând spre car, sfâşiă veştmintele presupusei nimfe, râse de spirituala glumă a lui Jupiter şi se împăcă cu dânsul. Deatunci rămase pentru totdeauna în Olymp.

* * *

Cu toate acestea, Jupiter nu puteà să-şi schimbe felul de viață din pricina geloziei soției sale. Ba, în ciuda Iunonei, se hotărăşte într'o zi să ducă în ceriu pe un tânăr, căruia să-i deà funcțiunea de paharnic, funcțiune pe care o aveà până atunci *Hebe,* favorita Iunonei.

www.digibuc.ro

Văzând într'o zi pe prea frumosul *Ganymedes*, care păştea turmele tatălui său *Tros*, pe muntele Ida din Troada, fiind răpit de frumuseţea lui, sau, cum ne spune Homer, ca să dea ceriului o podoabă de care pământul nu era vrednic, se transformă în vultur, îl răpeşte şi îl duce în Olymp, unde îi încredinţează slujba de paharnic, slujbă ce o aveà *Hebe*, pe care o îndepărtă. (Fig. 21).

Hebe era una din fiicele Iunonei, căci din căsătoria acesteia cu Jupiter se născură patru copii, *Marte* şi *Vulcan* şi două fete *Hebe* şi *Ilythia*. Hebe, — despre care se mai spune că era fiică numai a mamei sale, căci Iunona a născut-o, după ce ar fi mâncat odată la un ospăţ nişte lăptuci sălbătice, — era zeiţa tinereţei şi a frumuseţei eterne şi servià ca paharnică a zeilor, având să verse nectarul în cupele nemuritorilor. Fiindcă odată, făcând un pas greşit, a căzut în râsul tuturor zeilor, a fost înlocuită din însărcinarea ei şi a fost dată, în urmă, de soţie, lui Hercule, când acesta s'a urcat la ceriu. In locul Hebei, a fost luat ca paharnic al zeilor *Ganymedes*. (Fig. 22).

Fig. 21. — Hebe desmierdând vulturul lui Jupiter. *După o piatră antică gravată.*

Intre Jupiter şi Ganymede, ne povesteşte *Lucian*, s'ar fi ţinut următorul dialog:

Jupiter.—Sărută mă, dragă, că am scăpat de orice primejdie, că nu mai am nici cioc, nici ghiară.

Ganymede.—Ce s'a făcut cu ele? Nu ai venit tu la mine în chip de vultur să mă ridici din mijlocul turmei mele? Cum te-ai prefăcut în om?

Jupiter.— Eu nu sunt nici om, nici vultur, ci stă-

www.digibuc.ro

pânul zeilor, şi mă transformasem astfel, numai ca să te răpesc pe tine.

Ganymede.—Eşti tu *Pan?* Dar tu n'ai nici coarne, nici picioare acoperite de păr; nici măcar flautul care este semnul acestui zeu.

Jupiter.—Nu cunoşti tu de loc alţi zei?

Fig. 22. — Răpira lui Ganymedes.
Tablou de Rembrandt, Muzeul din Dresda.

Ganymede.—Nu; noi însă jertfim în toţi anii lui Pan câte un ţap, la intrarea în peştera sa; cât despre tine, eu cred că tu eşti un giambaş de copii, din aceia cari fură copii ca să-i vânză.

Jupiter.—N'ai auzit de loc vorbindu-se de Jupiter,

www.digibuc.ro

şi n'ai văzut tu nici un altar ridicat pe muntele Ida pentru zeul tunetelor şi al fulgerelor?

Ganymede.—Ce! Tu eşti acela care faci tot acest sgomot care se aude acolo sus şi căruia tatăl meu îi jertfeşte tot anul un berbec? Ce ţi-am făcut să mă răpeşti? Poate în acest ceas oile mele le mănâncă vr'un lup.

Jupiter.—Te mai gândeşti la oile tale, acum când eşti nemuritor şi tovarăşul zeilor!

Ganymede. — Cum? Nu o să mă mai duci înapoi de unde m'ai luat?

Jupiter. — Nu ; căci atunci aş fi muncit de geaba.

Ganymede.—O să se supere tata, când nu mă va mai vedeà şi mă va bate, că mi-am părăsit oile.

Jupiter.— Nu te teme, ai să rămâi totdeauna acì.

Ganymede. — Nu vreau; lasă-mă să mă duc, şi-ţi făgăduesc, că am să-ţi jertfesc pe cel mai frumos berbec din turmă.

Jupiter.—Ce naiv eşti, ce copil eşti! Trebue să uiţi toate acestea acum, când eşti în ceriu şi în stare să faci bine tatălui tău şi ţării tale, fără să-ţi pese de supărarea lor; căci tu nu vei mai fi om, ci zeu şi, în loc de lapte şi brânză, tu ai să te hrăneşti cu nectar şi ambrozie şi ai să vezi strălucind steaua ta pe ceriu, mult mai luminoasă de cât celelalte stele.

Ganymede.—Dar, când oi vreà să mă joc, cine o să-mi fie tovarăş? căci eu aveam pe muntele Ida mai mulţi tovarăşi de vârsta mea.

Jupiter.—Cupidon are să se joace cu tine în arşice. Mângăe-te numai, şi nu te mai gândì la lucrurile de pe pământ.

Ganymede.—Dar ce am să fac eu aci? sunt oi de păscut?

www.digibuc.ro

Jupiter. — Ai să fii paharnicul zeilor, să le verşi nectar în cupe.

Ganymede.—E mai bun nectarul decât laptele?

Jupiter.—N'ai să mai vrei să beai altceva, când vei fi gustat odată din el.

Regele Troadei fu nemângâiat de pierderea fiului său. Jupiter, însă, îi uşură durerea, arătându-i că Ganymede a fost făcut zeu nemuritor şi că l-a dus în ceriu, unde aveà să devie un semn al zodiacului, supt numirea de *Vărsătorul.* In schimb, Jupiter dete întristatului părinte un buture de aur şi nişte cai cari fugeau mai repede decât vântul. (Fig. 23).

Fig. 23. — Răpirea lui Ganymede.

Statuă de marmoră după Leocheres. Vatican, Roma.

Iunona, când văzù pe Ganymede, turbă de mânie. De aceea, începù să comploteze cu Neptun, Apollo şi Minerva şi se hotărîră să prindă pe Jupiter şi să-l lege cu lanţurile pe cari le făcuse Vulcan, anume pentru aceasta. Dar Thetis, cea cu picioarele de argint, aflând de la tatăl ei Nereu

www.digibuc.ro

cele ce se uneltiau, se duce repede în Olymp şi înştiinţează pe Jupiter despre complotul urzit. Atunci Jupiter, ca să se răzbune alungă din cer pe pământ pe Neptun şi pe Apollo şi nu iartă decât pe Minerva. Pe Iunona o spânzură de ceriu cu un lanţ de aur, atârnându-i de picioare două nicovale mari. In urmă o iertă şi pe ea şi convocând pe toţi zeii, pe cel mai înalt creştet al Olympului, le grăi următoarele:

«Dacă vedea-voiu că vr'unul din zei pe puriş se desparte
Ori de-l voiu prinde, svârli-l-voiu în bezna Tartarului negru,
Colo departe de tot, sub pământ, în prăpastie adâncă,
Temniţa oarbă cu poarta de fier şi cu pragul de-aramă,
Jos într'atâta sub iad, pe cât sub cer e pământul.
Şti-va pe urmă cât eu pe toţi vă întrec în putere.
Haide, poftim şi cercaţi, o zei, ca să ştiţi fiecare:
Dac'atârna-veţi un lanţ de aur de-a cerului boltă
Şi vă veţi prinde de el cu toţii, voi zei şi zeiţe,
Nu veţi puteà din pământ la cer să mă trageţi pe mine,
Cel mai înalt domnitor, cu toată strădania voastră.
Dar de m'oi pune într'adins eu singur şi trage-voiu lanţul,
Sus vă voiu smulge spre cer cu pământul şi mările toate;
Lanţul lega-voiu de jur împrejur de-a Olympului culme
Şi voiu lăsa plutitor să spânzure totul în aer!
Iată cât eu covârşesc în putere bărbaţii şi zeii».
Zise, iar dânşii rămaseră toţi cufundaţi în tăcere,
Plini de uimire auzind cumplitele vorbe a lui Zeus[1])

De atunci, lăsat cu desăvârşire liber, s'a dat cu totul vieţii destrăbălate, iar soţia sa Iunona, protectoarea căsătoriei şi a cinstei familiare, se mulţumià numai cu protestări şi cu scene conjugale violente. (Fig. 24).

Cea mai frumoasă scenă casnică între Jupiter şi Iunona a fost în timpul războiului troian.

Iunona erà duşmană Troienilor şi protectoare a Grecilor. Văzând ea că Grecii sunt mereu biruiţi de săgeţile lui Hector, se gândì să le dea un ajutor. Jupiter însă, care erà dreptatea încarnată, oprise pe zei să ia parte în războiu, şi, ca să-i privegheze mai de

[1]) G. Murnu. *Omer, Iliada*, VIII 19.

www.digibuc.ro

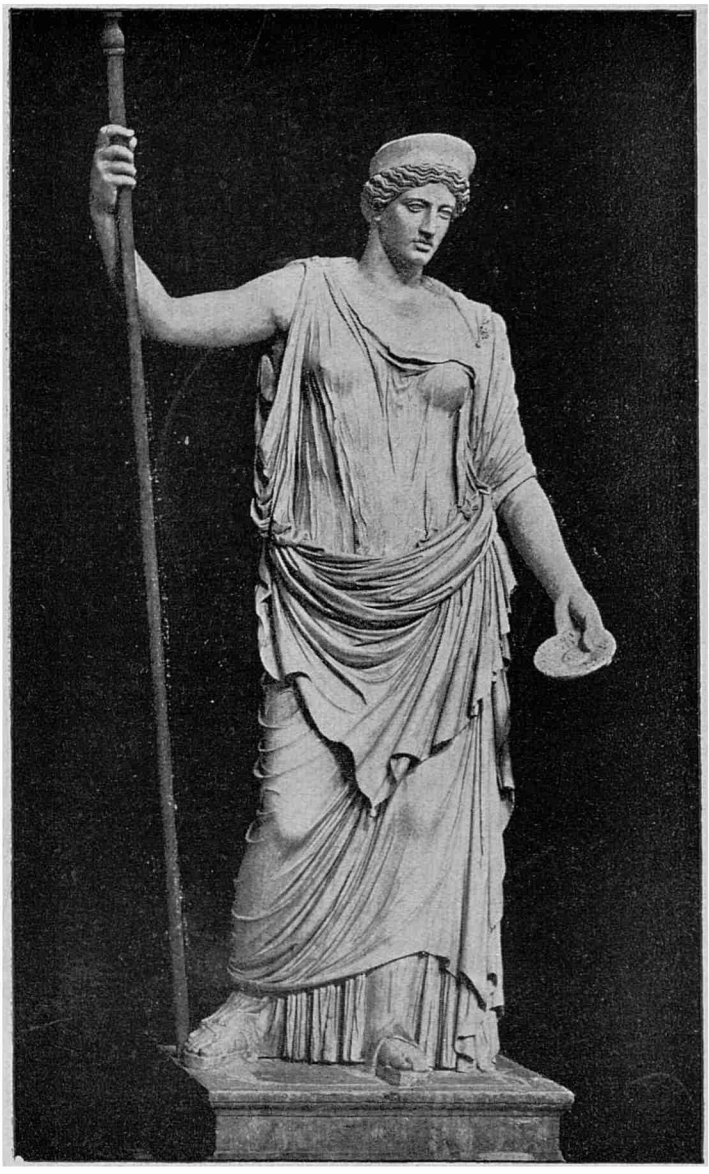

Fig. 24. Hera-Juno, numită Barberini.

Statuă, probabil, după un original al lui Praxiteles, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

aproape, se așeză pe înălțimea muntelui Gargarus. Iunora se gândì atunci la un vicleșug. Se duse la Venus și sub pretext, că aveà să facă o vizită, împrumută dela zeița frumuseții mîraculoasa ei cingătoare, un brâu, care dedeà celei ce-l purtà o drăgălășenie irezistibilă. Astfel gătită, se duse să întâlnească pe bărbatul său, prefăcându-se că vrea să-l întreție un moment. Fiindcă, însă, Iunora luase cu sine și pe *Hypnos*, somnul, Jupiter, regele zeilor, adormì, și, într'o clipă, Troianii pierdură toate izbânzile ce le caștigaseră cu atâta trudă și greutate. Când s'a deșteptat Jupiter și a văzut păcăleala, o amenință cu un tratament la fel cu cel de mai sus. Faptul însă se petrecuse și Iunona își ajunsese scopul.

2. SOȚIILE LUI JUPITER

Jupiter, înainte de a se fi căsătorit cu Iunona, avusese mai multe soții. «Jupiter, regele zeilor — ne spune un poet antic-a luat ca primă soție pe *Metis*, cea mai știutoare dintre toți zeii și dintre toți oamenii. Iar când aceasta erà să nască pe zeița Minerva, cea cu ochii de bufniță, Jupiter o înghiți în pântecele său, după sfatul Geei și al înstelatul Uranus, fiindcă astfel l-au sfătuit, ca să nu aibă demnitatea cerească altul dintre nemuritorii zei, în locul lui Jupiter. Căci erà scris că dintr'ânsa aveà să se nască copii prea înțelepți: mai întâiu copila cu ochii de bufniță, Minerva, care să aibă tăria și judecata prevăzătoare, egală cu a tatălui ei; apoi și ea aveà să nască un copil cu suflet semeț, rege al zeilor și al oamenilor. Jupiter,

www.digibuc.ro

insă, de mai înainte, îşi înghiţi soţia în pântecele său, pentru ca zeiţa să-i facă astfel cunoscut şi binele şi răul».

A doua oară a luat în căsătorie pe strălucita *Themis*, o titanidă, o mătuşă a sa, zeiţa dreptăţii şi a egaţităţii. Ea voise să rămână fecioară, dar Jupiter o sili să-l ia de bărbat. Din această căsătorie s'au născut trei fete: *Dreptatea*, *Legea* şi *Pacea*, cari tustrele se îngrijesc de relaţiunile dintre muritori.

Aceste trei fete, numite şi *Horele*, (Fig. 25) reprezintau cele trei anotimpuri. La început erau numai

Primăvara. *Toamna.* *Vara.*

Fig. 25. — Horele, Anotimpurile.

După un baso-relief antic, Muzeul Luvrului, Paris,

trei anotimpuri: primăvara, vara şi toamna;—iarna în Grecia mai nu se observă. — Numai mai târziu, s'a adaus şi al patrulea anotimp şi deci şi a patra Horă. Dintre cele trei fete, *Dreptatea* stetea totdeauna lângă Jupiter şi observă pe cei nelegiuiţi şi-i pedepsia. In epoca de aur a omenirii, Dreptatea locuia printre oameni, în epoca de argint, însă, a început să se ascunză prin munţi şi prin câmpii şi numai câte odată se arătă

www.digibuc.ro

printre oameni, ca să-i mustre şi să-i ameninţe că o să-i părăsească cu totul, dacă nu se vor lăsà de lăcomie, de nedreptate şi de vrajbă. In epoca de bronz, zeiţa Dreptăţii părăsì cu totul omenirea; de atuncea străluceşte pe cer *Constelaţiunea Fecioarei*, numită *Astrea*.

Tot ca fiice ale zeiţei Themis treceau şi *Parcele* (Moire) adecă Ursitoarele: *Clotho*, torcătoarea, care urzia firul vieţii, *Lachesis*, ursitoarea, care da fiecăruia partea sau norocul său şi *Atropos*, neclintita, care tăià firul vieţii. Câteşi trele luau parte la naşterea fiecărui copil şi-i hotărau soarta viitoare. Nimic în lume şi nici chiar Jupiter, nu puteà să schimbe sau să zădărnicească hotărârile lor. Ele sunt închipuite ca trei femei bătrâne, una ţinând fusul, a doua torcând şi a treia tăind firul, când soseşte ceasul din urmă. (Fig. 26).

Fig. 26. — Parcele
După o pictură de Michel Angelo, Muz. din Florenţa.

In al treilea rând, Jupiter a luat de soţie pe *Eurinome*, cea cu chip ispititor, fiică a lui Oceanos. Aceasta i-a născut pe cele trei graţii: *Thalia*, *Aglae* şi *Eufro-*

www.digibuc.ro

sina. Aceste grații, cari strecurau amorul prin genele lor, ne dau tot ceeace ne poate face viața plăcută. Fără ele nici chiar zeii nu se puteau bucurà de fericire deplină. (Fig. 27).

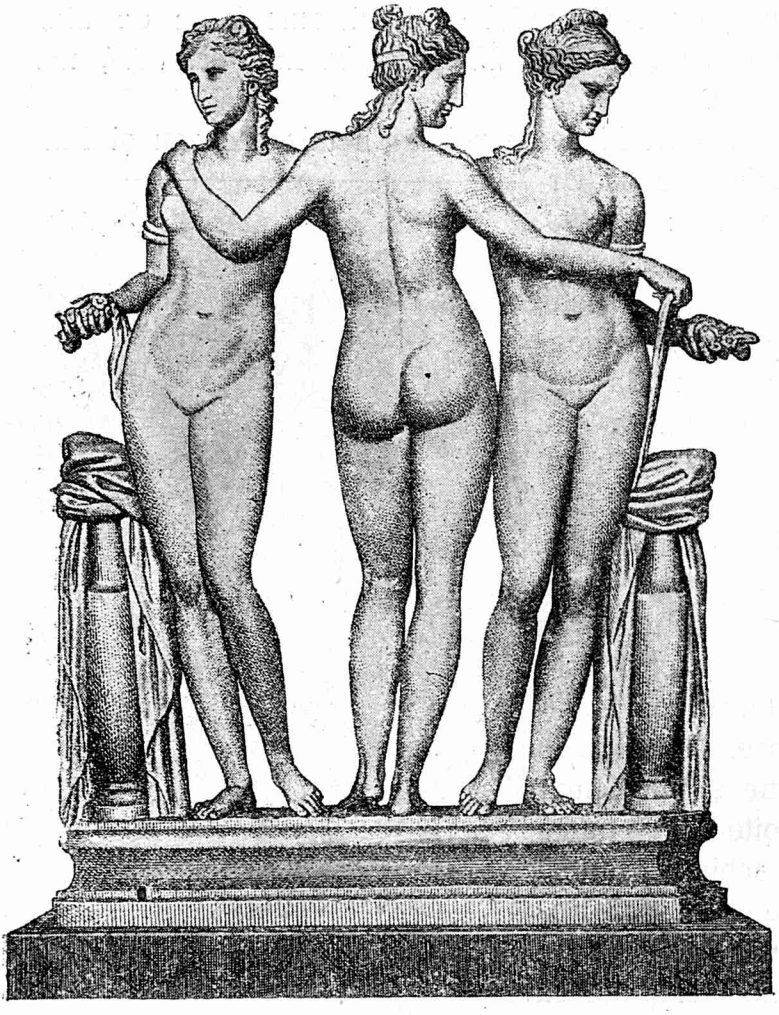

Fig. 27. — Cele trei Grații (Charitele).
Grupă antică: Muzeul Luvrului, Paris.

In al patrulea rând a avut de soție pe *Demetra-Ceres,* cu care a născut pe frumoasa *Persephona-Prosperina,* pe care o răpi dela mama ei Pluton.

www.digibuc.ro

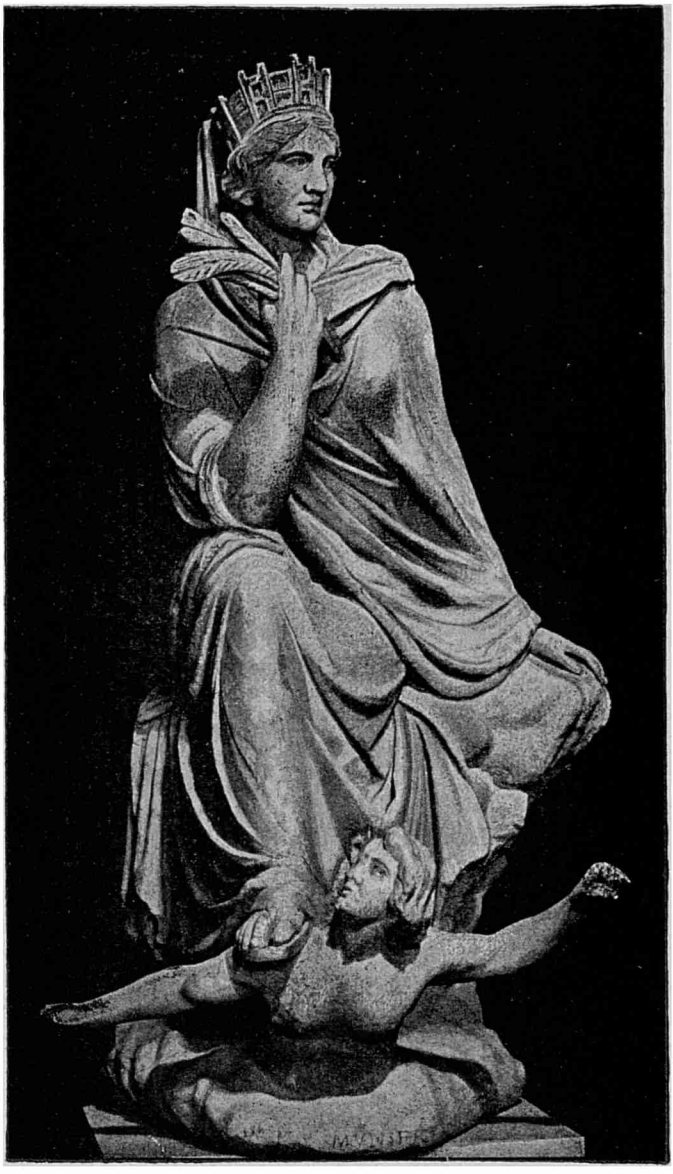

Fig. 28. — Tyche-Fortuna.

Statuă de marmură, după Eutychides muzeul, Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

Cu *Latona* dădù în urmă naştere lui Apollo şi Dianei. Cea din urmă dintre soţiile lui Jupiter a fost *Junona.*

Pe lângă aceste soţii, Jupiter a avut legături cu numeroase femei pământene, iar copiii lui sunt atâţia, cât sunt «frunzele pădurii şi nourii ceriului».

Ca fiică a lui Jupiter a fost şi *Tyche* sau *Fortuna,* care la Romani erà una dintre zeiţele cele mai însemnate. (Fig. 28 şi 29).

---

3. CALLISTO

Fiica lui Lycaon, regele Arcadiei, a fost prea frumoasa *Callisto.* (Callisto însemnează în greceşte *prea frumoasă).* Această fată nu steteà acasă, ca celelalte fete, să toarcă la lână, cum erà obiceiul pe acele vremuri, sau să se gătească, pieptenându-şi părul toată ziua, ci aruncându-şi pe ea o rochie şi punând mâna pe arc şi tolba cu săgeţi, alergà să întâlnească pe zeiţa Diana, în preajma căreia îi plăceà să petreacă. Intr'una din zile a zărit-o Jupiter şi, uimit de atâta frumuseţe, şi-a făcut planul să şi-o facă soţie.

Soarele, pe carul său cel înalt, — zice poetul Ovidiu,— făcuse jumătate drumul, când Callisto se duse într'o pădure, pe unde picior de om nu călcase şi pe unde toporul nu intrase. Işi luă tolba de pe umeri, îşi desdoì arcul lăsându-l slobod, se trântì pe iarba verde şi-şi puse la căpătâiu tolba-i strălucitoare. Când Jupiter o văzù astfel, singurică, obosită şi fără paznic, îşi zise în sine: Soţia mea Junona n'are să ştie de furtişagul acesta, dar chiar de-ar aflà, o ceartă bună şi atâta tot.

www.digibuc.ro

Numai decât zeul se travesteşte în femeie, ia înfăţişarea şi îmbrăcămintea Dianei şi se îndreaptă către fecioara Callisto şi o întrebă: Ascultă-mă, soro, pe ce culmi ai fost la vânat? Copila văzând pe zeiţa Diana se scoală în picioare şi-i răspunde: «Te salut, zeiţă, pe tine care, după părerea mea, eşti mai mare şi mai puternică — poate să mă audă chiar el, — decât însuş Jupiter». Zeul surâde auzind-o şi se bucură de precăderea ce-i dă. O sărută, şi o sărută mai cu foc decum era sărutul castei Diana. Când fata începù să-i povestească prin ce păduri a fost la vânat, zeul îi tae vorba printr'o nouă sărutare şi apoi, printr'o îmbrăţişare criminală, se descopere cine este. In urmă pleacă.

Dar, iată că Diana, întovărăşită de o ceată de nimfe, apare pe vârful unei coline, mândră că a vânat o sumedenie de fiare. Cum zăreşte pe Callisto o chiamă la sine. Fata temându-se să nu fie tot Jupiter, o ia la fugă. După ce, însă, a văzut şi a recunoscut pe suratele sale nimfe, avântându-se în spre ea, se liniştì şi intră în mijlocul cetii, amestecându-se printre tovarăşe. Dar curajul fetei acum nu mai era ca altădată. In cele din urmă, casta Diana, aflând despre cele petrecute, o gonì dela curtea sa.

Dar, şi Iunona aflase de multă vreme de ofensa ce-i adusese bărbatul său. Teribila ei răsbunare, însă, o amânase pentru vremuri mai priincioase. Acum sosise timpul. Callisto dete naştere unui copil, care a turburat grozav sufletul Dianei. Era *Arcas*, împotriva căruia se îndreaptă acum şi privirea şi mânia zeiţii. «Asta îţi mai trebuià, ticăloaso, strigă Iunona năcăjită, mai trebuià să rămâi şi însărcinată şi să dai naştere unui copil, dovadă pipăibilă a insultei ce mi s'a adus şi a fărădelegii bărbatului meu. Nu o să rămâi nepedepsită; am să-ţi răpesc eu această frumuseţe, cu care te făleşti şi

www.digibuc.ro

care a aprins flacăra nelegiuită în sufletul lui Jupiter. Zicând acestea se repezì la ea, o apucă de păr şi o trântì la pământ. Biata Callisto, întinzându-şi braţele se

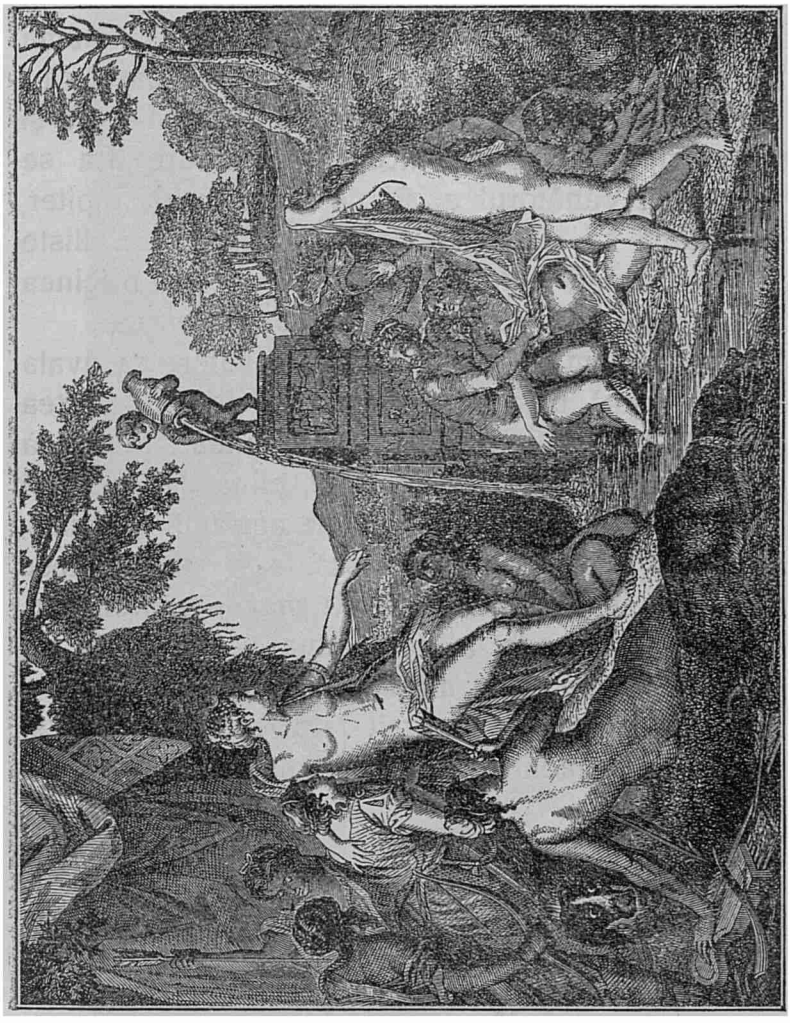

Fig. 30. — Diana şi Callisto. *După un tablou de Titian.*

rugă de iertare. Când colo, ce să vezi? Braţele ei începură să se acopere de un păr negru şi zbârlit, mâinile îi se schimbară în picioare. Gura ei, odinioară admirată de Jupiter, îi se lărgì şi se urâţì. Şi, ca nu cumva să

www.digibuc.ro

se înduioşeze de rugăciunile ei, Iunona i-a răpit şi darul vorbirii. Callisto fu prefăcută în ursoaică.

Fiul ei *Arcas* crescù mare şi ajunse un vânător isteţ şi priceput. Intr'una din zile, urmărià cu arcul în mână, o ursoaică care, din întâmplare, erà tocmai mama sa. Ea se opreşte la vederea lui Arcas şi pare că-l cunoaşte. Arcas face un pas înapoi. Văzând-o că-şi pironeşte ochii asupra lui, începe să tremure. Ea se apropie de el. Vânătorul e cât pe aci să tragă. Jupiter, însă, neputând să rabde un paricid, ridică pe Callisto în ceriu, prefăcând-o în constelaţiune. De aci originea şi numirea de *Ursa cea mare* sau *Carul mare.*

Dar, nici acum nu puteà Iunona să sufere ca rivala sa să fie, şi după moarte, aşà de mult cinstită, ca stea pe ceriu, de aceea, fiindcă un zeu nu puteà să desfacă ceeace e făcut de alt zeu, se duse, plină de necaz şi supărare, la Tethys, zeiţa mării şi la bătrânul Oceanos, pe care îi rugă să nu o primească la ei, cum primesc pe celelalte stele. De aceea, *Ursa mare (septemtrio,* şapte aratori) se vede în totdeauna pe ceriu şi nu apune niciodată în sânul mării, ca celelalte astre.

Arcas, după care s'a numit ţara *Arcadia,* a fost şi el prefăcut după moarte în constelaţiunea *Ursa mică.*

4. IO

Fluviul Inachus aveà o fată de o frumuseţe răpitoare, aveà pe drăgălaşa nimfă *Io.*

Jupiter o văzù, pe când ea se întorceà din valurile tatălui ei şi-i zise: «O fecioară, vrednică de Jupiter, cine va fi fericitul, care o să aibă parte de mâna ta?

www.digibuc.ro

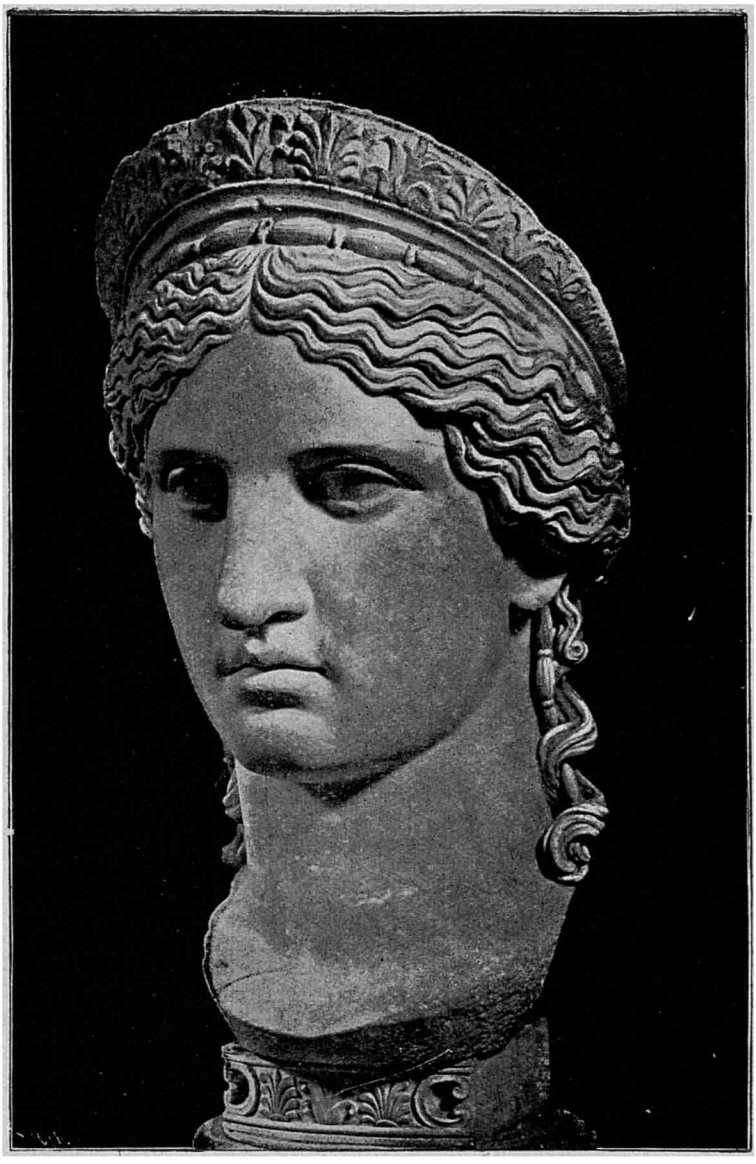

Fig. 31. — Hera-Juno, numită Ludovisi.

Statuă, muzeul Thermelor, Roma.

www.digibuc.ro

Vino în umbra deselor păduri, vino cât timp este cald şi cât timp soarele trece prin mijlocul orbitei. Nu-ţi fie frică să intri singură în vizuina fiarelor; un zeu te va călăuzì şi te va apărà, şi nu un zeu de rând, ci un zeu care ţine marele sceptru al domniei cereşti, care aruncă în dreapta şi în stânga fulgerele. Opreşte-te şi nu fugi de mine» — copila speriată fugià. — Atunci zeul ridică un nor des, cu care acoperì întinsul pământ şi prinse pe Io.

In timpul acesta, Iunona, (Fig. 31), din înălţimile cereşti îşi aruncă privirile pe pământ şi mirându-se că nişte nouraşi uşori putură să facă din zi noapte, şi încă o noapte adâncă, simţì ea că acei nouri nu puteau fi din vaporii râului, nici că se ridicau ei din sânul umed al pământului. Işi aruncă deci ochii în jurul său, căutând să vază unde-i bărbatul, căci îi cunoşteà ea vicleniile, prinzându-l de atâtea ori. Negăsindu-l în ceriu, îşi zise: «de nu mă înşel, iarăş m'a trădat». Şi, scoborîndu-se din înaltul eter, se oprì pe pământ, la Argos şi porunci să se risipească nourii. Jupiter, însă, presimţise sosirea soţiei sale şi transformase chipul copilei Inachus într'o juncă mândră, mândră, căci şi sub chipul de vacă tot frumoasă erà.

Junona, fiica lui Saturn, prefăcându-se că ar admirà frumuseţea vacii şi că n'ar fi ştiind adevărul, îl întrebă, a cui este şi de unde este şi din care cireadă? Jupiter, ca să scape de întrebări, născoceşte o minciună, răspunzându-i că s'a născut deodată, din pământ. Junona cere să i-o dăruiască ei. Ce erà să facă bietul Jupiter? Erà dureros să renunţe la dragostea inimei sale; dar un refuz ar fi dat de bănuit. Puteà oare să refuze sorei şi soţiei sale un dar aşa de mic, fără să nu fi bănuit ea că sub această juncă se ascunde altceva? Deşì fără voie, i-o dărueşte. Dar, chiar după ce rivala

www.digibuc.ro

sa Io i-a fost dăruită, zeița nu scăpă totuș numai decât de gelozia ce o chinuià și de frica ce o torturà, căci se temeà încă de Jupiter, se temeà de o nouă trădare; în cele din urmă a încredințat-o în paza lui *Argus*, fiul lui Arestor.

Argus erà un monstru care aveà împrejurul capului său o sută de ochi. Pe rând câte doi se odihniau, iar ceilalți vegheau și steteau la pândă; în orice poziție ar fi stat, privià pe Io. Chiar când steteà cu spatele, Io îi era tot înaintea ochilor. In timpul zilei o lăsà să pască; când soarele însă scoborà sub pământ o închideà și o legà de gât cu un lanț, nevrednic de un astfel de gât. Nenorocita! Se hrănește cu frunze și cu iarbă amară! In loc de pat, sărmana se culcă pe pământ, care nici măcar nu erà acoperit cu iarbă. Când voià să întinză brațe rugătoare spre Argus, nu aveà ce brațe să întinză; când încercà să plângă din gura sa, nu puteà să scoată decât mugete. Se înfricoșà de strigătul său și se îngrozià de propria-i voce.

Intr'una din zile venì și la malurile Inachului, unde adeseori, ca fată, obicinuià să se joace. Când își văzù în apă coarnele ei cele noui, se îngrozì și, simțindu-și nenorocirea, o luă la fugă. Naiadele nu o mai cunosc; chiar tatăl ei Inachus nu o mai cunoaște cine este. Dar ea însoțește pe tatăl său, însoțește pe surorile sale naiade, le îngăduie să o mângâie și să o admire. Bătrânul Inachus culege iarbă și i-o pune dinainte; ea linge mâinile tatălui său și i le sărută și nu-și poate stăpâni lacrimile. De ce n'are ea graiu? Ar cere ajutor, și-ar spune numele și și-ar povestì nenorocirea.

In loc de vorbă, însă, litera pe care piciorul ei o făcù în pulbere, vestià trista transformare a corpului ei.

«Vai de mine, nenorocitul, exclamă tatăl ei Inachus, atârnându-se de coarnele și de gâtul juncei albe

www.digibuc.ro

ca zăpada! Vai de mine, nenorocitul, repetă el iarăș. Tu ești oare copila, pe care te-am căutat peste întreg pământul? De nu te-aș fi găsit, jalea mea ar fi fost mai mică, decât acum că te-am găsit. Tu ești mută și nu răspunzi la vorbele mele, suspini numai din adâncul pieptului tău și la vorbele mele mugești! acesta e singurul lucru ce poți să faci. Iar eu fără să știu de soarta ta, îți pregătiam cameră de nuntă și de măritiș; întâia mea dorință erà un ginere și a doua niște nepoți. Acum tu trebuie să-ți cauți un mire în turmă, între vite; din turmă vei aveà și copii și nu-mi e îngăduit să sfârșesc prin moarte o durere așa de mare, ci mă chinuesc, căci sunt zeu—Inachus erà zeul fluviului cu acelaș nume—și închisa poartă a morții deschide jalea mea pentru vecinicie.

Pe când amărît rostià el astfel de vorbe, Argus cu fruntea înstelată de ochi, îi întrerupe tânguirea, îi smulge pe Io din brațe și o duce în alte pășuni. In urmă monstrul se așează pe creștetul unui munte, din depărtare, de unde puteà să spioneze în toate părțile.

Dar, stăpânul zeilor nu mai poate suferì nenorocirea atât de mare a copilei lui Inachus și chiamă numai decât pe fiul său Mercur, născut de strălucita Pleiadă, și-i poruncește să ucidă pe Argus. Mercur repede își pune aripi la picioare, își ia în mâna sa puternică toiagul care aduce somn, și pe cap își potrivì casca. Astfel gătit se repezì din ceriu pe pământ. Acì, își scoase coiful, îl puse la o parte, își puse la o parte și aripile și nu rămase decât cu toiagul fermecat. Ia chip de cioban, care, mânându-și turma sa de capre prin țariei retrase, venià cântând din fluer. Păzitorul Argus, fermecat de noua arie, îi zise: «Oricine ai fi, stai, te rog, puțin cu mine pe această stâncă; căci nicăirea iarba nu este mai bună pentru turme, ca acì,

www.digibuc.ro

şi apoi această umbră pe care o vezi este aşa de plăcută pentru păstori!». Mercur ce aşează jos şi spuindu-i multe fleacuri, îl ţînù cu vorba o mare parte din zi. Cântând din fluerul său de trestie, se încercà să adoarmă ochii veghetori ai lui Argus. Acesta totuş se luptà să învingă molatecul somn şi, deşì somnul îi cuprinde o parte din ochi, ceilalţi totuş veghiau. Se inventase de curând naiul. Argus îl întrebă, în ce chip s'a inventat. Atunci Mercur începù să grăiască:

«In munţii înghețaţi ai Arcadiei, între nimfele Dryade din pădurile nonacrine, a fost o naiadă pe care nimfele o numeau Syrinx (Naiul). Nu o singură dată frumoasa nimfă amăgise pe Satirii, cari o urmăriau şi încă şi pe zeii cari trăiesc prin umbroasa pădure şi prin roditoarele câmpii ale acestei ţări. Consacrându-se zeiţei Diana, imità în apucăturile ei, în îmbrăcămintea ei şi în castitatea ei, pe această zeiţă. Şi ar fi putut fi luată drept Diana, dacă dânsa n'ar fi avut arcul de corn, pe când zeiţa de aur; dar şi aşà făceà pe lume să se înşele. Pe când se întorceà odată de pe colina Liceană, Pan, având capul împodobit cu o ghirlandă de pin, o zăreşte şi-i se adresează cu acestevorbe...

Rămâneà să povestească vorbele lui Pan, cum nimfa, dispreţuind rugăciunile lui, a fugit prin potecineumblate, cum a ajuns până la liniştitele ape alenisiposului Ladone: cum străveziile ei surate nimfenaide ar fi rugat-o să se transforme, fiindcă apelerâului îi împedicau fuga; cum Pan, când socotià că oare acum în mâini, îmbrăţişà în loc de corpul nimfei o trestie de baltă; cum, pe când Pan oftà, trestia bătută de vânt a produs un sunet uşor şi asemenea unui suspin şi cum zeul zise: «cel puţin pe această calemă voiu înţelege pe viitor cu tine», şi cum, din trestii

www.digibuc.ro

de felurite lungimi, unite între dânsele prin legături de ceară, a făcut *naiul, siringa*, care poartă numele nimfei...

Astfel de vorbe aveà să-i mai spună, când Mercur vede că toți ochii monstrului Argus au fost biruiți și că lumina lor este acoperită de somn. Își curmă numaidecât vorba și-i întărește somnul, mângâindu-i obositii ochi cu toiagu-i fermecat. Fără zăbavă, cu sabia-i încovoiată, taie gâtul monstrului, îl îmbrânceşte de pe vârful culmii și pătează cu sânge prăpăstioasa stâncă. O, Argus! tu zaci acum în întuneric și lumina, pe care o aveai în atâția ochii, s'a stins cu totul și o noapte adâncă acopere acum cei o sută de ochi ai tăi! Copila lui Saturn, Junona, însă, strângându-i, îi așează pe penele paserei sale favorite și umplu coada *păunului* cu giuvaeruri scânteietoare. (Fig. 32).

Fig. 32. — Mercur omorînd pe Argus.
După o piatră antică gravată.

Cumplita turbare a Junonei, împotriva nenorocitei vaci Io, nu se potolì nici acum. De aceea, porunci unei Furii ca, supt formă de taun sau streiche, să o goneaccă peste tot pământul. Ajungând la Nil, căzù în genunchi și ridicându-și gâtul spre ceriu cu gemete, lacrime și mugete, se păreà că roagă pe Jupiter să pună capăt nesfârșitelor ei nenorociri. Jupiter înduioșat îmbrățișă cu brațele-i divine pe soția sa Junona și o roagă să sfârșească cu răzbunarea ei. «N'aibi, de acì înainte, nici o frică, îi zise, în viitor nu-ți va mai fi pricină de durere» și se jură pe apele Stigelui, dovadă de sinceritatea spuselor lui. La acestea zeița Junona își potolì ura; Io își ia numaidecât figura de mai înainte și se face femeie cum a fost: dispare părul de pe corp, coarnele îi descresc, orbita ochiului devine

www.digibuc.ro

mai mică, gura îi se strimtează, îi revin mâinile şi umerii, apoi căzându-i copita, revin cele câte cinci unghii. Nimic nu mai rămâne din vacă, afară de albeaţă. Nimfa se ridică slujindu-se de cele două picioare, dar se teme de a vorbì, ca să nu mugească, ca pe timpul când erà vacă şi cu frică scoate cuvinte întretăiate. După ce a dat naştere fiului său *Epaphus*, a rămas pentru totdeauna în Egipt şi a fost adorată ca zeiţă, supt numirea de *Isis*.

5. EUROPA

In singurătatea palatului său părintesc din Tyr, trăià într'o vreme fecioara Europa, fiica regelui Agenor. Intr'un miez de noapte, atunci când visurile nu înşeală, fecioara Europa visă un vis ciudat. I se părù că două continente, Asia şi cel pe care stăm noi astăzi, în chip de femei, se certau între ele, a cui să fie ea, Europa. Una dintre cele două femei, după înfăţişare erà streină, cealaltă însă, păreà după chip şi port, chiar din ţara ei, din Fenicia. Aceasta din urmă se luptà cu îndârjire pentru copila ei, pentru Europa, zicând că nu i-o dă, căci ea a născut-o şi ea a crescut-o. Femeia streină nu se dă biruită, ci o apucă în braţele ei uriaşe, ca pe o pradă, şi o duse cu sine, fără ca ea, Europa, să se fi putut împotrivì. «Vino cu mine, drăguţă, zise streina, te duc la Jupiter, căci aşa îţi este hărăzit de soartă».

Europa se deşteptă şi, bătându-i-se inima cu putere, se ridică drept în picioare. Mult timp a rămas în pat uluită, având, pare-că, înaintea ochilor săi chipul celor două femei. Numai într'un târziu putù să grăiască

www.digibuc.ro

şi să rostească: «Ce putere cerească va fi acea care mi-a trimis această vedenie? Ce visuri minunate mi-au turburat somnul meu cel dulce? Cine o fi fost streina, pe care am văzut-o în vis? Cum se apropieà ea de drăgăstos de mine şi chiar când m'a luat cu deasila, cu ce privire de mamă nu mi-a râs! Dare-ar zeii ca acest vis să se adeverească».

Se făcù ziuă; lumina strălucitoare a soarelui şterse din sufletul Europei orice urmă de vis. Pornì deci gătită după plăcerile şi ocupaţiunile ei obicinuite. Veniră prietenele ei de joc şi de preumblări şi cu toatele se duseră pe ţărmul mării, ca să culeagă flori şi să asculte murmurul dulce al valurilor. Toate fetele îşi aveau hainele înflorate; Europa, însă, purtà o haină brodată cu aur, reprezentând scene din viaţa zeilor. Haina aceasta fusese dăruită odinioară chiar de Neptun şi ajunse ca moştenire lui Agenor.

Gătită cu această haină de mireasă, Europa cu prietenele ei se găsià pe ţărmul mării, jucându-se şi culegând flori. Fiecare fată strângeà florile ce-i èrau mai dragi. Una culegeà coprine, alta zambile, o a treia viorele, altele flori de şofran. Alergau zburdalnice de ici colo, şi, în mijlocul tuturora, mai mândră decât toate erà Europa, întocmai ca şi Venus între Graţii, şi ţineà în mână un mănuchiu de trandafiri.

După ce culeseră destule flori, se aşezară cu toatele pe iarbă, având pe Europa în mijlocul lor şi începură să împletească cununi, pe care să le agaţe în urmă de ramurile pomilor pentru nimfele acelor livezi.

Nu se bucură mult de această stare, căci visul din timpul nopţii începù să se adeverească. Nebiruitul Jupiter, fiind atins de săgeţile iubirii, se îndrăgostì de frumuseţea Europei. Dar, fiindcă aveà frică de gelozia soţiei sale şi fiindcă n'aveà nădejde să cucerească

www.digibuc.ro

inima nevinovatei fecioare, a născocit o nouă şiretenie. Se schimbă dintr'odată la chip şi se prefăcù în taur. Ce taur superb! Nu erà un taur ca cei ce pasc pe câmp, sau ca cei ce trag la jug, el erà un taur mare, cu gâtul gros, cu ceafa rotundă şi plină. Coarnele lui erau mici, supţiri şi răsucite, şi erau strălucii ca pietrele scumpe. Aveà o coloare galbenă ca aurul, şi numai pe frunte aveà o pată argintie, în formă de lună; iar în cap îi străluceau nişte ochi albaştri rotitori.

Inainte de a se întruchipà Jupiter în taur, chemă la sine pe Mercur, în Olymp, şi fără să-i descopere planurile sale, îi zise: «Grăbeşte-te, fiul meu, tu care întotdeauna mi-ai îndeplinit poruncile. Vezi, tu, colo jos, acea ţară? Este Fenicia. Du-te acolo şi să-mi mâni cătră ţărmul mării cirezile de vite ale regelui Agenor». In câteva clipe într'aripatul zeu se şi duse pe câmpiile Sidonului şi mânà cirezile de vite, în mijlocul cărora fără să ştie Mercur, se aflà şi Jupiter transformat în taur. Ajungând cu ele pe câmpiile unde se jucau fetele, răsfăţându-se cu flori, frumosul taur, în care se ascunsese Jupiter, se apropiă de fete, în vreme ce celelalte vite se răspândiră în toate părţile. Mândrul animal se preumblà falnic prin iarba deasă. Ochiul său nu erà înspăimântător, întreaga sa făptură erà plină de blândeţe. Europa şi celelalte fete încep să admire frumuseţea puternicului taur şi văzându-l blând şi domol, ardeau de dorinţa de a-l vedeà din apropiere, de a-l mângâià, de a-i netezi părul. Taurul pare că simţià cât erà de admirat de fete. De aceea, se apropiă tot mai mult până ce venì la Europa. Ea văzându-l în apropiere se speriă şi se retrase câţiva paşi înapoi; dar când văzù că animalul sta blând şi nemişcat, prinse curaj, se apropiă de el şi întinse mănunchiul de flori la botul lui plin de spume. Taurul linse florile şi mâna

www.digibuc.ro

gingaşe care îl mângâeà. Din ce în ce îi se păreà fetii mai frumos taurul şi, în cele din urmă, îşi luă curajul şi l sărută pe fruntea lui cea netedă. De bucurie taurul scoase atunci un muget, dar nu un muget obicinuit de taur, ci ca sunetul armonios al unei trompete, când răsună între doi munţi. Se lasă jos la picioarele fetii, se uită la ea cu drag şi întorcându şi gâtul îi arată spinarea lată. Europa ne mai având acum nici un fel de frică de taur, zise către prietenele sale: «Veniţi şi voi mai aproape, dragile mele, să ne suim pe spinarea acestui animal. Vom petrece bine stând pe spatele lui, ca pe o corabie frumoasă. E aşà de blând şi frumos, nu seamănă de loc cu ceilalţi tauri; credeţi-mă, el are minte ca un om şi nimic nu-i lipseşte decât graiul». Cu aceste cuvinte luând florile ce le aduceau fetele, înpodobì coarnele taurului şi veselă se sui pe spinarea lui. Tovarăşele se uitau încremenite la ea.

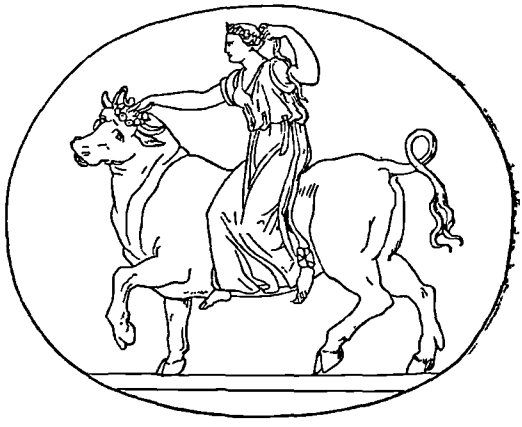

Fig. 33. — Răpirea Europei.
Piatră antică gravată.

Taurul, după ce se văzù cu prada dorită în spate, se ridică numai decât şi plecă cu pas domol, fără ca fetele însă să-l poată urmà. Când ajunse la marginea câmpii, pe ţărmul nisipos al mării, deodată îşi iuţì pasul, alergând nu ca un taur, ci ca un cal într'aripat. Până ce Europa să se desmeţecească, el se şi aruncase în valuri şi înotând cu povara în spate, despicà grăbit apa. Fata se ţineà stâns, cu dreapta de un corn

www.digibuc.ro

al taurului, iar cu stânga se sprijinià pe spinarea lui (Fig. 33). Vântul îi suflà prin haine, întocmai ca în pânzele unei corăbii. Infricoşată biata fată privià înapoi spre ţărm şi-şi strigà necontenit prietinele într'ajutor. Dar în zadar. Acestea nu o mai vedeau şi nu o mai auziau, iar apa o înconjurà din toate părţile, udându-i picioruşele ei cele albe. Taurul înotà plutind în largul mării, întocmai ca o corabie. In curând nu se mai zărià nici ţărmul. Soarele se apropieà de asfinţit. Incetul cu încetul, în licărirea nopţii, nu se mai vedeà decât valuri şi stele. Noaptea întreagă şi ziua următoare întreagă a dus-o taurul pe spatele sale, având însă grije ca apele să nu ude scumpa sa povară. In sfârşit cătră seară ajunseră la uscat. Taurul se avântă pe ţărm, aşeză pe fată supt umbra unui pom, iar el se făcù nevăzut. In locu-i apărù un june de o frumuseţe dumnezeească. Acesta spuse fetii că este stăpânitorul insulei şi-i făgăduì sprijinul său, dacă îl va luà de bărbat. Europa, singură şi părăsită, îi întinse mâna în semn de învoială. Cu aceasta Jupiter îşi ajunse scopul şi se făcù apoi nevăzut.

A doua zi, Europa se deşteptă târziu din toropeala în care căzuse. Aiurită privià în dreapta, privià în stânga, ca şi cum ar căutà cu ochii patria ei iubită şi chemà cu desnădejde numele scumpului ei tată. Se oprì însă şi îşi zise: «Cum mai pot eu, perduta de mine, să mai rostesc numele tatălui meu? Ce nebunie m'a împins să-mi uit de scumpii mei părinţi şi cum am ajuns eu acì? Nici cu moartea nu-mi pot spălà greşala. Dar nu; eu n'am făcut-o aceasta cu voia mea, eu sunt nevinovată. Şi poate nici nu e aevea, ci un vis urît, care se va risipì îndată. Cum puteam eu să-mi părăsesc părinţii, să plec din mijlocul florilor, dintre prietenile mele iubite, pentru ca să fug pe spatele unui taur?». Aşà

www.digibuc.ro

vorbià ea şi-şi frecà mereu ochii, voind să se trezească din visul cel urît. Dar totul erà în zadar; chipurile streine rămâneau în jurul ei neschimbate; arbori necunoscuţi, stânci necunoscute şi valuri se izbiau de ţărmi tot necunoscuţi. «De mi-ar ieşì acum înainte acel blestemat de taur, strigă ea furioasă, l'aş omorî chiar cu mâinile mele. Nu m'aş lăsà până nu i-aş rupe monstrului coarnele, deşì mai înainte mi se părea vrednic de iubit. In zadar însă plâng. Dupăce mi-am părăsit patria, acum nu mi-a mai rămas decât să mor. Zei, dacă nu m'aţi părăsit cu totul, trimiteţi-mi în cale un leu sau un tigru. Dar, poate că frageda mea carne îi va ademeni şi pe aceştia şi voiu fi osândită să aştept până ce foamea neîndurată va scofălcì obraji mei rotunji».

Nici o fiară sălbatică, însă, nu se arătà, iar natura în jurul ei surâdeà scàldată în razele de soare ale unui ceriu senin. Ca biciuită de furii, Europa sări în sus. «Fiinţă ticăloasă, strigă ea, nu auzi tu glasul tatălui tău din depărtare. El te blestămă, dacă nu-ţi pui capăt zilelor ce mai ai. Uite îţi arată platanul acela, de care poţi să te spânzuri cu cingătoarea ta, uite îţi face semn către stânca aceea înaltă, de pe care sărind te-ai puteà prăpădì în adâncul mării. Sau vreai poate mai bine să fii amanta unui barbar, să-i fii sclavă toată viaţa? Asta să-ţi fie soarta ta, mândră fiică a lui Agenor?». Aşà se frământà biata fată, gândindu-se la moarte şi totuş fiindu-i frică de ea. Deodată, însă, auzì în apropiere un murmur tainic; speriată îşi întoarse capul şi zărì îndărătul ei pe zeiţa Venus, împreună cu fiiul ei Amor, strălucind într'o lumină supra-naturală. Zeiţa, cu surâsul pe buze îi grăì astfel: «Nu fi mâhnită, fată frumoasă! Urgisitul de taur va venì iarăş, pentru ca să-ţi întinză coarnele sale pe care să le sfă-

www.digibuc.ro

râmi. Să ştii, însă, că eu sunt aceea, care ţi-am trimis în casa ta părintească acel vis. Mângâe-te, Europo; căci Jupiter este cel ce te-a furat. Tu eşti soţia de pe pământ a celui nebiruit din ceriu. Numele tău va fi nemuritor, căci pământul strein, care te-a găzduit, va purtà pe viitor numele tău de *Europa*.

Europa avù cu Jupiter trei copii, pe Minos, Rhadamante şi Sarpedon.

www.digibuc.ro

IV. POSEIDON-NEPTUN

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Neptun erà fiul lui Saturn și al Rheei, frate cu Jupiter și cu Pluton. La naștere, mama sa Rhea, temându-se ca să nu fie înghițit de Saturn, cum se întâmplase și cu ceilalți frați ai lui, îl ascunse—ne spune o legendă—într'un staul de oi, dându-l în seama ciobanilor să-l crească. Aci a stat el până când fratele său mai mic Jupiter, sculându-se în potriva tatălui lor Saturn, l-a biruit pe acesta și l-a aruncat în negrul Tartar. Neptun dete ajutor fratelui său în această luptă și el a fost acela care a pus zăvoarele de aramă la porțile Tartarului, unde crudul său părinte a rămas pentru vecie. Iar la împărțirea lumii între cei trei frați, Neptun căpătă împărăția mărilor și a apelor.

Vijelios, furios și furtunos, întocmai ca și marea turburată pe care o stăpânește, întocmai ca și puvoiul râului ce așterne la pământ toate în drumul său, Neptun poartă în mână un trident, un fel de furcă cu trei coarne, semnul atotputerniciei sale; cu acest trident fabricat, ca și sceptrul lui Jupiter, în atelierele Cyclopilor, când isbește în pământ, se clătină munții, și se cutremură infernul. Supt pașii săi se mișcă pădurile, se mișcă și câmpiile. El strânge nourii, face să curgă din ei ploaia,

www.digibuc.ro

ridică furtunile, turbură marea şi, când vrea, o potoleşte cu puternicul său trident. Uneori umblă peste valuri, pe un car de spume, înconjurat de Nereide, Tritoni, delfini, balene şi câini de mare; alteori se odihneşte în linişte în palatul său de cleştar din fundul mării Egee. De acì, cu câţiva paşi, ajunge în Olymp, în ceata celorlalţi zei. Cu oamenii muritori e bun şi îndurător şi-i învaţă navigaţiunea; câte odată, însă, se şi supără şi toate nenorocirile, câte se întâmplă pe ape, sunt pricinuite de supărarea lui. (Fig. 34, 35).

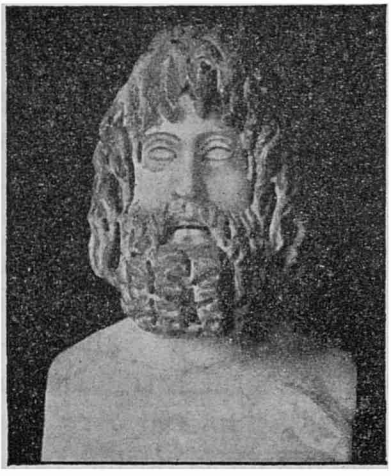

Fig. 35. Poseidon-Neptun.
Cap de bronz, Muzeul naţional din Bucureşti.

Neptun, întocmai ca şi ceilalţi zei, ia parte la isprăvile oamenilor, se amestecă în afacerile lor şi uneori chiar îndeplineşte slujbe, cari nu s'ar prea potrivì cu demnitatea sa. Astfel odată, când regele Laomedon a ridicat zidurile cetăţii sale Troia, Neptun, împreună cu Apollo, ca nişte salahori, au ajutat pe rege în lucrarea sa; în urmă însă, Laomedon a refuzat lui Neptun răsplata serviciului dat, din care pricină zeul, în războiul dintre Grecia şi Troiani, a luat partea Grecilor, alăturea de sora sa Junona.

Intr'una din zile, ne spune Homer, Iunona şi-a păcălit bărbatul, pe care desmerdându-l l-a adormit pe braţele sale. Neptun alergă numai decât în tabăra Grecilor, cari fuseseră biruiţi şi restabilì lupta. Când Jupiter s'a trezit din somn şi a văzut cele ce se întâmplase, a luat la ceartă pe Iunona că a îndemnat pe zei să ia

www.digibuc.ro

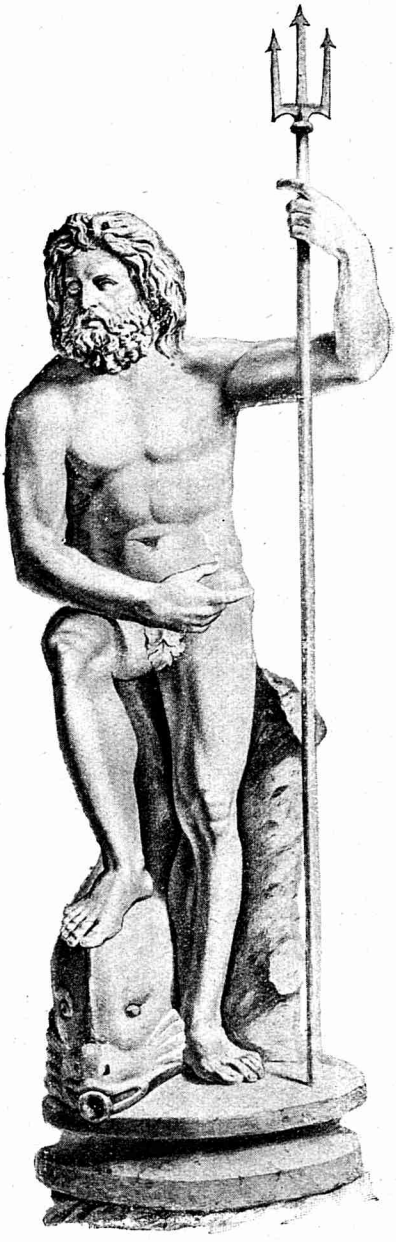

Fig. 34. — Poseidon-Neptun.

Statuă, muzeul dela Dresda.

www.digibuc.ro

partea Grecilor împotriva Troianilor.—Se ştie că Iunona aveà pică pe Troiani, de când Paris a dat mărul frumuseţei zeiţei Venus.—Junona s'a jurat, pe tot ce aveà mai sfânt, că ea n'a pus pe Neptun să se lupte. Jupiter, când auzì jurământul soţiei sale, râse cu poftă şi dete poruncă să fie chemată *Iris* (curcubeul). Iris, (Fig. 36) care erà mesagera puternicei Iuno, fu trimeasă numai decât la Neptun, cu poruncă aspră, să părăsească îndată lupta, şi să se ducă, fie în Olymp, fie în valurile mărilor sale. Porunca cea aspră a lui Jupiter îl supără grozav pe Neptun. De aceea, zise lui Iris: «El mi-e frate, o recunosc, dar, când am împărţit domnia lumii, sorţul a vrut ca el să ia cerul şi eu marea. Pământul ne este comun. Amândoi avem o putere deopotrivă asupra lui. Deci nu mă supun poruncii lui Jupiter. Cu poruncile lui îngâmfate să sperie el pe fii şi fiicele sale, nu pe mine!»

Fig. 36. — Iris.

Iris, văzându-l atât de supărat, îl îmbună cu vorbe dulci şi în urmă îi zise: «Să duc în adevăr vorbele tale puternicului Jupiter, sau îmi dai un alt răspuns?— «Da, ai şi tu dreptate, replică Neptun, ai vorbit o vorbă cuminte. Nu poţi însă, să-mi i-ai în nume de rău; vorbele fratelui meu m'au rănit adânc. Dar mai bine mă supun. Astfel Neptun părăsì tabăra Grecilor şi se afundă în adâncul valurilor mării.

Două animale erau consacrate lui Neptun: calul şi delfinul. Calul l-a creiat el însuş, izbind cu tridentul în pământ, iar ca să-l îmblânzească a născocit frâul. Mai scump decât calul, însă, îi erà delfinul.

www.digibuc.ro

Intr'una din zile Neptun se luă după Ceres. Zeița, însă, ca să scape de urmărirea zeului se prefăcù în iapă; Neptun luă atunci forma unui cal și din unirea lor s'a născut vestitul cal *Arion*, pe care zeul i l-a dăruit lui Hercule.

Soția lui Neptun a fost *Amphitrita*.

2. AMPHITRITA, DELPHINUL

Amphitrita, tânăra fiică a Oceanului, trăià retrasă la poalele muntelui Atlas, într'o peșteră fermecată, cu pereții de marmoră. Acì, ferită de razele soarelui și de ochii oamenilor, Amphitrita primià prinoasele ce i aduceau în fiecare zi toate noroadele mărilor: alge mlădioase și scoici în fel de fel de fețe și mărgeanurile cele mai curate.

Vestea despre această frumoasă zână a mărilor străbătuse departe-departe și ajunse chiar până la palatele de cleștar ale puternicului zeu din fundul apelor, ajunse până la urechile lui Neptun. Acesta într'o bună dimineață, își aruncă pe spate hlamida-i de purpură brodată cu fire de aur, își peptenă cu tridentul pletele și barba cea încâlcită și, punându-și pe cap cununa de rege, se duse să vază și el acea minune de fată, de care vorbià întregul norod al mărilor.

Ieșind tiptil din palàtul său străveziu, fără să fie observat de Nereide (Fig. 37) și Naiade, o pornește pe întinsul nesfârșit al apelor și ajunge la poalele bătrânului Atlas, care, de mii și mii de ani, purtà pe spatele sale gârbovite bolta albastră a ceriului înstelat. Numai doi delfini neobservați de zeu, îi urmăriau pașii,

www.digibuc.ro

ridicându-se şi scufundându-se în valuri şi căutând să afle, unde se duce aşa de gătit stăpânul lor.

Soarele erà pe asfinţite, când Amphitrita, ieşind din ape, îşi storceà pletele sale ude şi, ridicându-şi ambele braţe deasupra creştetului, făceà să-i iasă sânii ei de fecioară. Atunci deodată se pomeneşte în faţă cu un necunoscut, care aveà faţa arsă de vânt, barba plină de scoici şi nisip şi ochii mari şi albaştri. Nimfa se

Fig. 37. — O Nereidă.
Desen pe un vas antic din Ruvo.

îngrozì la această vedere şi vru să o ia la fugă, dar zeul printr'o privire cruntă, dar şi ademenitoare o pironì locului şi o făcù să se uite la el. Ii zâmbì, iar zeul mulţumit cu atâta, se întoarse la palatele sale de cristal, pentru ca să revie din nou a doua zi.

Amphitrita, scăpând de pericol, nu mai apărù, iar Neptun în fiecare zi venià, pe la apus de soare, ca să dea cu ochii de zâna care îl fermecase, şi-i furase.

www.digibuc.ro

minţile. După o aşteptare de ceasuri întregi, obosit şi plictisit, zeul se retrăgeà ca o furtună, şi pe unde îşi duceà paşii, talazuri înalte cât casa se ridicau, umflând valurile şi cufundând corăbiile cari din nenorocire i-ar fi ieşit în cale; iar apele nu se liniştieau decât atunci, când ajungeà în palatele sale din fundul mării. Ajuns acasă, înaintea mâniei lui, nimfele înfundau cotloanele şi nimenea nu îndrăznià să-i mai iasă în faţă. Zile întregi de arândul mintea turburată a zeului turburase toate apele şi toate mările şi nimenea nu mai cutezà să-i iasă în cale, iar pricina acestei supărări nimeni nu o cunoşteà. Numai cei doi delfini, ca doi bătrâni pricepuţi, înţeleseră sufletul zeului şi se hotărîră să se ducă, în numele stăpânului lor, la Amphitrita să o ceară de soţie. O porniră şi, rostogolindu-se mereu prin ape, unul după altul, ajunseră la ţărmul unei mări, unde găsiră pe Amphitrita culcată pe iarbă verde. Nimfa auzind zgomotul apelor se ridică pe un cot şi privià cu plăcere la tumbele ce făceau cei doi peşti marini.

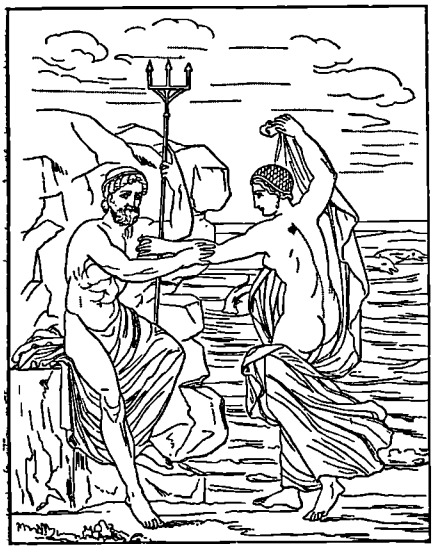

Fig. 38. — Neptun şi Amphitrite.
Baso-relief antic.

Un mărgăritar uriaş se rostogolì la picioarele zeiţei. Se făcù o lumină plină de farmec şi unul din cei doi delfini povestì păsurile stăpânului său: celălalt începù să înşire bogăţiile şi comorile ce aveà Neptun în palatele sale şi mai ales să-i arate câte giuvaericale şi

www.digibuc.ro

mărgăritare aveà să-i dea ca zestre. Sufletul ei de femeie se înduioşă şi primì propunerea peţitorilor. Astfel cei doi delfini au dat înapoi liniştea şi chiar viaţa stăpânului lor Neptun. (Fig. 38 şì 39).

La nuntă cei doi delfini şi-au cerut răsplata servi-

Fig. 39. Neptun şi Amphitrite.
Figură pe un vas antic.

ciului lor. Neptun, însă, i-a aruncat pe bolta cerească, unde şi astăzi stau de strajă, *Constelaţiunea celor doi delfini.*

* * *

De atunci pescuitul delfinilor este oprit şi în orice caz, întocmai după cum faci un păcat, când omori o rândunică, păcătueşti în faţa zeilor marini, când pescuieşti un delfin. Pescarul care pleacă la pescuit de delfini săvârşeşte o faptă rea, săvârşeşte o crimă care trebu-

www.digibuc.ro

ieşte ispăşită nu numai de el, ci şi de întreaga lui familie. Şi este tot una, în faţa zeilor nemuritori, ori omori un om ori omori un delfin. Căci precum stăpânul pământului este omul, tot astfel stăpânul mărilor este delfinul şi precum Dumnezeu a creiat pe om, ca să fie mai mare şi să domnească peste vieţuitoarele de pe uscat, tot astfel a vrut ca delfinul să fie mai mare şi să domnească peste vieţuitoarele din apă. E chiar o prietenie strânsă între om şi delfin şi, dacă trebuie să credem pe poeţii de demult, delfinii trăiau odinioară în oraşe şi schimbându-şi natura lor pentru elementul mărilor, au luat forma de peşti. Deşi au intrat în mare, schimbându-şi natura, moravurile lor, însă, au rămas aceleaşi, ca şi mai înainte. Aceasta se vede din toate faptele lor.

Nu numai atât. Delfinii sunt prieteni ai oamenilor fiindcă dau acestora ajutor, când se duc la pescuit de alţi peşti. Uneori chiar scapă pe oameni de nenorocire, prevestind prin jocul lor furtuna, când ea se apropie. Şi apoi sunt şi iubitori de muzică.

---

3. ARION

Arion erà un mare cântăreţ care trăià prin veacul al VII înainte de Christos, la curtea regelui Periandru din Corint. Când îşi înstrunà lira, rîurile se opriau din cursul lor, lupul încetà de a mai urmări pe miel, iar acesta nu mai fugià de fiorosul său duşman. Câinele şi iepurele, când cântà Arion se aşezau la aceeaş umbră de copac, iar cerbul de mai multe ori, la cântecul lui Arion, s'a oprit pe acelaş vârf de stâncă, alăturea de

www.digibuc.ro

leu; cioara gâlcevitoare a şezut adeseaori, la vocea lui, alături de bufniţă, iar porumbiţa de multe ori s'a apropiat de şoim. Chiar Diana, fermecată de vocea lui Arion, adeseori s'a oprit să-l asculte, părându-i-se că aude vocea fratelui ei Apollo.

Arion a cutreerat mări şi ţări, încântând prin cântecele sale pe toţi, pe câţi îi întâlnià în drum. Numele lui Arion străbătuse peste tot pământul şi toate noroadele auziseră de cântecele lui şi le ascultase. In toate orăşelele Siciliei resunase lira armonioasă a lui Arion şi concertele lui fermecase pe toţi locuitorii Italiei.

Intr'una din zile, se hotărî să se întoarcă din Italia în patria sa dela Corint. Imbarcându-se pe o corabie, îşi îngrămădì pe ea toate bogăţiile pe care le câştigase cu arta sa muzicală. Plin de sfială se urcă pe corabie, temându-se în sufletul său, sărmanul, mai mult de valuri şi de furtună, cu toate că valurile aveau să-i dea un azil mai bun decât însăş corabia. Marinarii lacomi, însă, dorind să pue mâna pe bogăţiile lui, hotărîseră să-l arunce în mare. In zadar se rugà el să-i cruţe cel puţin viaţa. In schimbul vieţii, le oferià toate tezaurele şi toate bogăţiile sale. Degeaba, căci marinarii se temeau să nu-i trădeze în urmă. Bietul Arion nu mai aveà nici o nădejde de scăpare. «Nu vă mai cer viaţa, zise în cele din urmă cântăreţul, luându-şi inima în dinţi, ca să înfrunte moartea, vă rog însă un singur lucru, lăsaţi-mi lira să mai cânt odată». Cu un surâs batjocoritor, corăbierii îi îngăduiră această amânare, îi acordară această favoare. Arion îşi puse atunci pe cap coroana care ar fi stat bine şi pe capul lui Apolo, îşi aruncă peste umeri hlamida-i vopsită cu purpură de Tyr şi începù să-şi înstruneze lira-i răsunătoare. Erà ca şi lebăda care, pălită de o săgeată fatală, face să mai răsune încă odată, înainte de moarte, melodia ei mişcătoare.

www.digibuc.ro

Fără să-şi desbrace hainele sale mândre, Arion se aruncă cu curaj, de odată, în mijlocul valurilor mării. Delfinii, cari în mare număr pare că ar fi presimţit cine se găsià în corabie, făceau să salte apa cu tumbele şi giumbuşlucurile lor. Unul chiar primì numai decât pe poet pe spatele sale, care, cu lira în mână. fermecà până şi undele cari îl ascultau. Astfel, neatins, duseră delfinii pe Arion, până la ţărmul de miazăzi al Peloponezului. Iar marinarii, în vremea aceasta, socotiau că valurile mării au înghiţit de mult pe cântăreţul Arion.

Arion sosì teafăr la Corint şi povestì regelui Periandru minunata sa scăpare. Nu trecù mult şi sosiră şi marinarii. «Unde aţi lăsat pe Arion», îi întrebă regele, fără să-şi trădeze mirarea. «A murit» le fu răspunsul. Atunci intră în sală Arion. Corăbierii necrezându-şi ochilor, socotiră că au înainte-le o fantomă. Işi mărturisiră crima şi-şi primiră cu toţii pedeapsa cu moarte. Toţi fură răstigniţi pe cruce, după obiceiul de pe acele vremuri.

După moartea poetului, *lira* lui a fost pusă pe ceriu, unde formează de atunci o prea frumoasă *constelaţiune*, nu departe de astrul delfinului, de pe Calea Laptelui.

---

4. GALATEA ŞI POLIPHEM

Cea mai frumoasă dintre toate Nereidele, nimfele mării, a fost *Galatea*, fiica lui Nereu şi a drăgălaşei Doris. De câte ori nimfa plecà pe mare, Tritonii şi Amoraşii, cu arcurile lor întinse, o însoţiau şi-i formau cortegiul. Fiind iubită de un ciclop, îşi povesteşte astfel, prin gura poetului Ovidiu, păţania ei:

www.digibuc.ro

Acis erà fiul lui Faunus şi al nimfei Symaetis, iubit de tatăl său, iubit de mama sa şi iubit mai ales, de mine. Erà chipeş, de vre-o 18 ani şi-i mijià mustaţa, Il iubiam; un ciclop din Sicilia, însă, mă urmărià cu zor. Dacă m'ai întrebà care ,patimă erà mai mare în sufletul meu, dragostea pentru Acis sau ura pentru ciclop, ţi-aş răspunde că amândouă erau la fel de mari. O, prea bună Venus, mare este puterea ta! Acest gigant îngrozitor, spaima pădurilor, pe care nimenea nu l-a putut vedeà fără să o păţească, acest dispreţuitor al Olympului şi al zeilor, simte şi el puterea amorului. Cuprins de dragoste, îşi uità turmele sale, îşi uità de peşterile sale. Se gândeşte, însă, la chipul său, la chipul său cel urît şi vrea totuş să placă şi èl. Işi piaptănă cu o grapă părul său cel sburlit; îşi taiă cu o seceră barba sa cea răsfirată; se oglindeşte mereu în ape; îşi potriveşte faţa sa de sălbatic. Amorul îl doboară. Il părăsise acum şi sălbăticia sa, şi dragostea sa neînfrânată de sânge; corăbiile debarcau şi părăsiau acum ţărmul fără nici o primejdie.

Telemus ajungând în vremea aceasta pe coastele Siciliei, Telemus, fiul lui Eurymide, pe care prevestirile sale niciodată nu-l dădură de minciună, întâlneşte pe teribilul Poliphem pe muntele Etna. «Unicul ochiu pe care îl ai în mijlocul frunţii, îi zise el lui Poliphem, ţi-l va scoate Ulysse». «Minţi, ghicitor stupid ce eşti, altcineva mi l'a răpit» răspunse ciclopul râzând şi bătându-şi joc de ameninţarea augurului care nu greşise niciodată.

Gigantul n'aveà astâmpăr; acum cutreerà ţărmul, turtind pământul supt paşii săi greoi, acum se retrăgeà obosit în întunericul peşterilor sale.

Intr'una din zile venì şi se aşează pe stânca ce se înnălţà cu vârful ei în mijlocul undelor, fiind încon-

www.digibuc.ro

jurat de oile sale cari se strânseseră ele de ele, împrejurul gigantului. După ce şi-a lăsat din mână bârna da brad care îi servià drept măciucă şi din care s'ar fi putut face un catart de corabie, îşi luă fluerul format dintr'o sută de trestii şi făcù să rasune toţi munţii şi toate apele de ţiuiturile sale întricoşate. Ascunsă supt o stâncă stăteam la sânul scumpului meu Acis, zice Galatea, şi de departe auzii aceste vorbe cari se întipăriră adânc în urechile mele:

«O, Galatea, tu care eşti mai albă decât floarea de mălin, mai înflorită decât florile din livezi, mai zveltă decât o nuia de alun, mai strălucitoare decât o scoică tăvălită de talazurile mării, mai plăcută decât razele soarelui de iarnă şi decât umbra în timpul arşiţei de vară, mai plăpândă decât cele mai plăpânde fructe, mai înaltă decât paltinul, mai străvăzătoare decât ghiaţa, mai dulce decât strugurele copt, mai moale decât puful de lebedă, şi, dacă n'ai fugì de mine, mai drăgălaşe decât o grădină de flori. Dar, tot tu, Galateo, eşti mai sălbatică decât o juncă nepusă încă la jug, mai tare decât un stejar încărcat de ani, mai înşelătoare decât o undă, mai alunecoasă din mâinele mele decât o ramură de salcie şi decât o viţă de vie, mai nepăsătoare decât o marmoră rece, mai năbădăioasă decât un fluviu, mai mândră decât păunul cu penele sale, mai iute decât focul, mai aspră decât ghimpele, mai fioroasă decât o ursoaică cu pui, mai surdă decât adâncimile mării, mai neînblânzită decât un şearpe călcat în drum şi, spre marea mea durere, mai iute decât o cerboaică gonită de o haită de câini, şi mai uşoară decât aripa zefirului.

«Ah, dacă mai cunoaşte, te-ai căi de fuga ta, ţi-ar părea rău de lunga ta împotrivire şi ai face totul să mă ţii pe lângă tine. Eu am pe coasta muntelui o

www.digibuc.ro

peşteră tăiată în stâncă, unde nu se simte, vara, arşiţa soarelui, unde nu se simte, iarna, îngheţul. Am pomi încărcaţi cu poame, am vii nenumărate, unele cu struguri aurii, altele cu struguri ca purpura: ciorchinele lor te aşteaptă. Tu cu mâna ta ai aveà să culegi fragi parfumate, crescute în umbra pădurii şi coarnă de toamnă şi prune brumării şi prune cu coloarea ca ceara. Nu-ţi vor lipsi nici castane dulci, nici poame gustoase, când vei fi soţia mea: arborii cu toţii îţi vor împlinì pofta inimii tale. Turmele astea sunt toate ale mele şi altele încă multe, cari pasc prin păduri şi prin văi: multe chiar se odihnesc acum prin peşterile munţilor. Dacă m'ai întrebà de numărul lor, n'aş puteà să-ţi spun câte sunt. Numai săracii, doar, îşi numără vitele. Nici nu m'ai crede când ţi-aş spune ce fel sunt vitele mele: vino de vezi, cum de abià îşi mai pot duce ugerile lor. Mieluşeii stau în târlele lor cele calde, alţii de aceeaş vârstă stau în târlele de iezi. Am un lapte alb ca zăpada; o parte îl ţin pentru băut, la o altă parte îi dau chiag. Lângă mine nu vei aveà numai aceste daruri obicinuite, plăceri pe cari şi le poate da oricine: cerbi, iepuri, capre, o păreche de porumbiţe şi un cuib luat dintr'un vârf de copac. Am găsit în munţi doi pui de urs, cu părul lung, pe cari cu greu îi poţi să-i deosebeşti unul de altul, aşa de mult se aseamănă. I-am găsit şi mi-am zis: pe ăştia îi voiu păstra pentru stăpâna inimii mele. Vino, Galateo, ridică-ţi capul deasupra valurilor de azur, vino şi nu disprețuì darurile mele. Eu îmi cunosc chipul; m'am uitat mai adesea ori în oglinda unei ape şi mi-a plăcut figura mea. Uite, ce mare sunt eu; nici Jupiter nu este mai mare în ceriu; căci, voi vorbiţi mereu de nu ştiu care Jupiter, stăpânitor al lumii, cum îi ziceţi voi. Fruntea mea o acopere o chică deasă, care îmi um-

www.digibuc.ro

breşte umerii întocmai ca o pădure. Iar dacă un păr sburlit îmi acopere membrele, credemă, aceasta nu e o urâciune. Frumuseţea copacului stă în foile sale, frumuseţea calului stă în coama ce-i acopere gâtul; podoaba păsărilor sunt penele, podoaba oilor este lâna, omului, însă, îi stă bine cu barbă şi cu membre păroase. Am un singur ochiu în frunte, dar el e ca un scut colosal. Ce? soarele de pe ceriu nu vede el toate, măcar că are un singur ochiu? Unde mai pui că eu am de tată pe Neptun, stăpânul apelor voastre. El va fi socrul tău. Ai milă de mine, Galateo, te rog din adâncul inimei mele. Ascultă-mi rugăciunea. In viaţa mea, tu ai fost singura, de care mă rog. Eu nu vreau să ştiu de Olymp, nu vreau să ştiu de Jupiter, nici de fulgerele lui. Numai înaintea ta, fiică a lui Neptun, tremur eu. Supărarea ta este mai teribilă decât fulgerul. Chiar şi dispreţul tău l-aş suportà mai uşor, dacă ai fugì de toată lumea, după cum fugi de mine. De ce, respingând pe un ciclop, tu iubeşti pe un Acis şi pui mai prejos dragostea mea decât pe a lui. Acis să se iubească pe sine, nu pe tine, Galateo. De mi-o cădeà, însă, în mână, are să vază că puterea mea este deopotrivă cu mărimea-mi. Ii voiu smulge de viu măruntaele şi îi le voiu împrăştia pe câmpii şi pe undele tale, pentru ca numai astfel să se unească cu tine. Căci eu sunt o pară, iar flacăra mă arde din ce în ce mai mult. Ard, ca şi când Etna şi toate focurile sale ar fi în pieptul meu; şi tu, Galateo, eşti fără nici o milă!».

Cu aceste văicăreli neputincioase — eu vedeam totul — se scoală şi ca un taur furios, căruia i se ia o juncă, nu mai poate sta pe loc, ci nebun cutreeră munţii, cutreeră pădurile. De odată, însă, fără să ştim şi fără să bănuim, mă zăreşte în braţele lui Acis. «Vă

www.digibuc.ro

văz, zberă el. Acestea sunt sărutările voastre cele din urmă». Strigătul lui erà teribil, cum numai un ciclop poate să strige la mânie. Etna resună cu groază. Eu perdută mă arunc în valurile învecinate. Acis o luă la fugă. «Ajutor, Galateo, strigà el, tată, mamă, ajutor; ascundeți-mă în apele voastre, unde vreau să pier». Poliphem îl urmăreşte; smulge o stâncă şi o aruncă asupra lui şi cu toate că numai un bolovan din stâncă îl ajunse, zdrobì totuş pe Acis. Sub stânca ce strivì pe Acis, curgeà sânge în valuri de purpură. In urmă, coloarea a început să dispară, apoi părea întocmai ca apa unui fluviu turburat din cauza unei ploi, în sfârşit se prefăcù în izvor cu apă limpede şi curată. Stânca se deschise, din crăpăturile sale crescù trestie verde şi valuri de apă ţişniră în murmure. Erà Acis metamorfozat în fluviu, în fluviul *Acis*, de lângă Etna (azi *Il Fiume freddo).*

5. ECHO ŞI NARCIS

Echoul a fost odată o nimfă, nu o simplă vorbă cum este astăzi. Fiind însă cam limbută, aveà urîta apucătură, cum o are şi acum, să îngâne, să spuie adică numai ultimele cuvinte pe care le aude. Pedeapsa aceasta i-a dat-o zeiţa Iunona, fiindcă într'o vreme, pe când ea, Iunona, căutà să prinză pe nimfe în braţele bărbatului său Jupiter, Echo ţinù de vorbă pe zeiţă, până să poată fugì nimfele. Când, însă, Junona a descoperit această viclenie a şiretei Echo, i-a zis: «Limba aceasta a ta, care m'a înşelat, nu va mai aveà nici o putere şi de acì înainte te vei folosì prea puţin de ea».

www.digibuc.ro

Amenințarea s'a realizat. Echo de atunci n'a mai putut decât să redeà ultimele sunete și să repete ultimele cuvinte pe care le aude.

Când odată Echo a zărit pe tânărul *Narcis* rătăcind prin păduri neumblate, s'a aprins de dragoste pentru el și a început, pe ascuns, să-i urmărească pașii.

Cu cât îl urmăreà mai mult, cu atât mai mult flacăra iubirii îi cuprindeà inima, întocmai ca și o faclă când se aprinde. O! de câte ori n'a voit ea să se apropie de el cu cuvinte ademenitoare și să i se adreseze cu vorbe dulci! Natura sa, însă, se împotrivește și nu o lasă să înceapă, dar, pe cât îi e îngăduit, ea e gata să aștepte cuvântul lui Narcis și să-i răspundă la rândul ei. Din întâmplare, odată, Narcis pierzându-se de băeții ce-l întovărășiau, strigase: «*Cine este?*» — *Este*», răspunse atunci Echo, ascunsă după o stâncă. Incremenit își aruncă ochii cu uimire în toate părțile. «*Vino*», strigă el cu glas tare, și «*Vino*» îi răspunse și Echo. Se uită înapoi și nevăzând pe nimenea venind, zise: «*Ce fugi de mine*» și urechea sa auzì aceleași vorbe câte le spusese. Păcălit de acest glas care îl îngână, grăì din nou: «*Vin să ne întâlnim--Să ne întâlnim*» răspunse și Echo, la cele mai plăcute vorbe pe care le dorià să le auză. Se încântà astfel fata de vorbele sale și, ieșind din pădure, mergeà să se arunce în brațele ce-i erau dragi. Narcis, însă, se smucește și cu fuga se smulge din brațele ei. «*Mai bine să mor decât să fiu al tău*», iar Ecoul nu răspunse decât *să fiu al tău*».

Nimfa disprețuită se ascunse atunci în pădure și rușinându-se își acoperì fața cu frunze și, din ziua aceea, trăește numai prin peșteri solitare. Dragostea însă i-a rămas în suflet și crește mereu din pricina durerii ce o simte în inimă pentru acest refuz. Grijile ce nu o lasă să doarmă o slăbesc și-i istovesc trupul. Slăbi-

www.digibuc.ro

ciunea o face să se sbârcească şi tot sângele îi dispare din mădulare. Nu rămâne decât cu vocea şi cu oasele; vocea n'a părăsit-o; oasele, însă, se zice că s'au prefăcut în stâncă. De atunci Echo stă ascunsă prin păduri; pe dealuri nu se mai zăreşte. E auzită de toţi câţi o strigă; e numai un sunet toată făptura ei.

Frumosul *Narcis* erà din fire puţin cam sălbatic, şi aceasta din pricina creşterii sale de acasă. Tatăl său a fost fluviul *Cephis*, care s'a îndrăgit de nimfa *Liriope*, vecina sa. Aceasta, însă, îi disprețuià iubirea. Atunci şiretul *Cephis* făcând să se reverse apele sale, dădù peste sărmana nimfă, care nu erà decât un mic râuleţ. Astfel se unirà apele lor şi din această căsătorie se născù Narcis. Profetul *Tiresias*, fiind întrebat odată de Cephis în privinţa destinului acestui copil, răspunse că el ar puteà să trăiască mulţi ani, dacă nu s'ar vedeà niciodată pe sine. Această vorbă părù o prostie şi multă vreme nu i s'a dat nici un crezământ. Viitorul, însă, dovedì că profetul nu s'a înşelat în proorocia sa.

Nu departe de acì erà un isvor cu apă limpede, din care curgeau unde argintii, neatinse nici de picior de păstor, nici de căprițele ce pasc pe vârf de munte, nici de vr'o altă vietate. Apa sa n'a turburat-o nici o pasăre, nici o fiară şi nici măcar vr'o frunză căzută din copac. De jur împrejur locul umezit erà verde, iar pădurea cea deasă nu lăsà să străbată până la isvor nici o rază caldă de soare. Obosit de vânătoare şi de arşiţă, tânărul Narcis s'a aşezat odată acì, fiind ademenit şi de frumuseţea locului şi de apa cea limpede, cu care voià să-şi stingă setea. Dar cu cât bea mai mult, cu atât setea îi se făceà mai mare. Pe când, cu burta la pământ, sorbià apă, încântându-se de chipul său frumos din undă, s'a îndrăgostit de sine şi începù să crează că este trup însufleţit ceeace de fapt nu era

www.digibuc.ro

decât o umbră. Ca vrăjit de sine rămase în nemişcare, pironit în aceiaş stare, întocmai ca şi o statuă de marmoră de Paros. Intins la pământ se uită mereu la ochii săi, ca două stele, la buclele-i din cap, vrednice de un Bacchus, vrednice de un Apollo, şi la gâtul său, ca de fildeş şi la podoaba feţii sale şi la rumeneala de pe obrajii săi cei fragezi şi albi ca zăpada. Erà răpit de tot ceeace făceà, ca el să fie un chip răpitor. Nebun, el se îndrăgosteşte de sine, face semne şi îi se răspunde la semne, iubeşte şi e iubit; focul pe care îl aprinde, îl arde pe el însuş. Ah, de câte ori n'a sărutat el isvorul amăgitor! De câte ori nu şi-a vârît el braţele în unde, să pue mâna pe capul pe care l'a văzut, fără, însă, să-l poată prinde. Nu ştieà ce este aceea ce vedeà, dar ceeace vedeà, îl înflăcărà şi iluzia înşelătoare îi aprindeà mai mult patima. Copil credul ce eşti, de ce umbli în zadar după un chip, pe care n'ai să-l prinzi niciodată ? Ceeace cauţi n'ai să găseşti nicăieri. Dragostea ta, bagă de seamă, are să te piarză. Ceeace vezi este chipul tău oglindit în apă. El n'are trup, n'are viaţă, cu tine vine, cu tine rămâne; cu tine va plecà, dacă vei mai puteà să mai pleci».

Nimica, însă, nu-l mai poate smulge de aci, nici foamea, nici odihna. Intins pe iarba deasă, se uită cu ochiul nesăţios la o frumuseţe înşelătoare. Se stinge înveninat de veninul propriilor săi ochi şi ridicându-şi puţin capul, şi întinzându-şi braţele spre pădurile ce-l înconjurau, zise: «Ah, păduri, spune-ţi-mi, voi, iubit-a cinevà vr'odată mai cu foc decât mine? Spuneţi-mi-o, voi, cari aţi fost de atâtea ori lăcaşul ascuns şi prielnic pentru cei îndrăgostiţi? Spuneţi-mi, voi, cari duceţi o viaţă de atâtea veacuri, vă aduceţi voi aminte, în îndelungata voastră vieaţă, de cinevà care să se fi topit

www.digibuc.ro

mai rău decât mine? E de fapt o frumusețe care îmi place, pe care o văz, dar ceeace văz și îmi place, nu pot să o găsesc. Atât de zăpăcită e dragostea mea! Și ca o culme a necazului meu: pe noi nu ne desparte nici vr'o mare nemărginită, nici vr'o cale lungă, nici munți și nici cetăți cu porțile închise. Doar nițică apă ne separă. Și el mă iubește și vrea să fie al meu; căci de câte ori mi-am întins buzele mele spre apa limpede, tot de atâtea ori și-a apropiat și el gura de a mea; se lasă să fie atins; iar ceeace se împotrivește iubirii noastre e un lucru de nimic. Ah! oricine ai fi, ieși acì din unda asta; copil scump și iubit, de ce mă înșeli? De ce fugi de îmbrățișerile mele? Zău, nici frumusețea mea, nici vârsta mea n'ar trebui să te facă să fugi de mine! Și eu am fost iubit, nimfele au oftat odinioară după mine. Dar chiar acum, îmi dai oarecare nădejde cu privirea ta prietenească. Când eu îmi întind brațele spre tine, le întinzi și tu pe ale tale; când eu râz, râzi și tu; de câte ori am plâns, am observat lacrămi și în ochi tăi; când îți fac semn din cap, îmi faci și tu, la rândul tău, și după cât pot bănui după mișcările drăgălașei tale guri, îmi trimeți chiar vorbe, cari însă nu ajung la urechile mele. Eu pe cât înțeleg, sunt în tine, chipul meu nu mă înșeală. Ard de dragostea după mine, aprinz o flacără, pe care o am în sufletul meu. Ce să mă fac? Să aștept să fiu rugat sau să mă rog eu însumi? Dar ce să cer? Ceeace doresc e în mine, și deși am aceasta, totuș sunt un nenorocit. O de aș puteà să mă desfac de trupul meu! Curioasă dorință; aș vreà să n'am ceeace am. Dar văz că durerea îmi curmă puterile; mă sting în floarea vârstii. Moartea mea, însă nu e dureroasă, căci numai prin ea am să scap de dureri. Aș dorì grozav de mult să trăească măcar el, el pe care îl

www.digibuc.ro

iubesc, dar vom murì doi deodată, stingându-se o singură viaţă».

Aşa grăià el şi, nebun de durere, se întoarse iarăş să admire chipul din isvor. Lacrămile sale însă, turburà apa, iar chipul său se întunecă în mişcarea undelor. Văzându-l pe acesta cum dispare, zise bietul Narcis: «Unde fugi? rămâi, te rog, nu fii crud, nu părăsì pe iubitul tău. Dacă nu te pot atinge, lasă-mă cel puţin să te privesc, nu refuzà atâta lucru nebuniei mele». In mijlocul unei astfel de dureri, îşi sfâşià cu mâna haina, rupând'o dela guler şi cu palmele-i reci ca marmora îşi lovì peptul gol. Acesta roşì puţin, întocmai ca poamele cari, roşii pe o parte, îşi au cealaltă parte galbenă, sau ca strugurele care, începând să se coacă, capătă o coloare purpurie. Indată ce s'a aplecat iarăş spre unda limpede, n'a mai putut să-şi privească chipul, ci, precum ceara aurie se topeşte la flacăra focului sau precum bruma dimineţei se topeşte de razele soarelui, tot astfel se stinge încet şi Narcis, istovit de focul ce-l poartă în suflet. El vede cum perde rumeneala din obrajii săi cei albi, şi puterea şi vigoarea şi frumuseţea cari, mai înainte, îl fermecau. S'a dus Narcis pe care odinioară îl iubise Echo! Cu toate aştea, când l-a văzut, biata fată, cu toate că ea îşi aminteà de durerea ei de odinioară, îi s'a făcut totuş milă de el şi, de câte ori sărmanul băiat strigà «*vai*», glasul lui Echo repetà «*vai*» şi de câte ori îşi isbià el peptul cu mâinele, făceà şi ea să se audă din pădure un sgomot la fel. Ultimul cuvânt al lui Narcis, aruncându-şi privirea în undă a fost «*Vai, copil iubit în zadar*», şi tot atâtea vorbe răspunse şi pădurea, şi la cuvântul «*adio*», «*adio*», zise şi Echo! (Fig. 40).

Obosit îşi lasă capul pe iarba verde, iar noaptea, fermecată de frumuseţea lui, îi închise ochii. In urmă

www.digibuc.ro

chiar, târziu, după ce s'a scoborît în infern, şi acì, se uità mereu în oglinda apei Stygiane. Naiadele, surorile sale, îl jeliră şi, după obiceiu, îşi tăiară

Fig. 40. — Narcisus. *După un tablou de Lipicié.*

păr din cap spre a-l pune în urna funerară. Îl jeliră şi Dryadele. De plânsetele lor răsună, însă, şi

www.digibuc.ro

Echo. Pe când ele pregătiau rugul şi faclele funebre şi catafalcul, corpul lui Narcis dispărù: în loc de corp găsiră o floare de culoare de şafran, cu petale albe *(o coprină)*.

6. PYRAMUS ŞI THISBE

Pyramus, un flăcău falnic şi chipeş, şi *Thisbe*, o fată care întreceà toate frumuseţile Orientului, îşi aveau casele alipite, una de alta, în mândra cetate a Babilonului, pe care se zice că o înconjurase Semiramida cu un zid înalt de o sută de metri şi cu cincizeci de turnuri. Fiind vecini, cei doi tineri îşi făcură cunoştinţa şi-şi legară prietenie. Cu timpul se îndrăgostiră unul de altul şi fără îndoială s'ar fi luat în căsătorie, dacă nu le-ar fi stat în cale părinţii. Ceeace, însă, nici părinţii lor n'au putut să le împedice a fost dragostea, de care au fost cuprinşi amândoi deopotrivă. Nimenea nu aflase de iubirea lor; îşi vorbiau prin semne, îşi vorbiau din ochi, şi cu cât focul lor erà mai ascuns, cu atâta ardeà mai cu putere.

In peretele care despărţià casele lor erà o mică crăpătură, lăsată chiar dela zidirea caselor şi pe care nimenea nu o descoperise până acum. Dar, ce nu descopere amorul? Voi tineri îndrăgostiţi, voi aţi fost cei dintâi cari aţi dat pe urma ei şi aţi făcut din ea drum pentru şoaptele voastre, pe unde fără primejdie să se audă murmurul uşor al vocii voastre. Nu arareori, s'a aşezat aci Thisbe, dincolo Pyramus să-şi soarbă unul altuia răsuflarea. «Perete invidios, îşi ziceau ei, de ce te pui tu stavilă dragostii noastre?

www.digibuc.ro

De ce nu ne laşi tu să ne unim de tot sau, dacă gelozia te opreşte, de ce nu ne dai tu cel puţin un locşor pentru sărutat. Cu toate acestea noi nu-ţi suntem nerecunoscători; limba amorului nostru numai prin tine ne ajunge până la urechi». Stând unul în faţa celuilalt, unul de o parte şi celălalt de cealaltă parte, se tânguiau mereu, şi când se apropieà seara, îşi luau rămas bun, încărcând zidul cu sărutări, sărutări cari însă, nu puteau să se atingă.

A doua zi, când Aurora făceà să dispară de pe ceriu stelele nopţii şi când soarele uscà ierburile scăldate de rouă, ei se duceau în grabă la locul obicinuit. Aici, plângându-se multă vreme unul altuia, în şoapte cari de abià se auziau, au hotărît, odată, ca în tăcerea nopţii să încerce să înşele straja paznicilor şi, îndată ce vor fi ieşit de acasă, să părăsească porţile oraşului şi să se ducă în lume.

Ca să nu cutreere, însă, prea mult, rătăcind pe întinsele câmpii, se hotărîră să se întâlnească la *Mormântul lui Ninus*, unde să se pitule supt crengile unui dud. Căci era acolo, la marginea unui isvor cu apă rece, un dud înalt încărcat cu dude albe ca zăpada. Planul erà minunat.

Acum, ziua, care li se păreà că trece grozav de încet, se scufundă în sânul mării şi din aceeaş mare se ridică noaptea. Thisbe, pe întuneric, deschizând cu meşteşug uşa, ieşì scăpând de paznici şi, acoperită cu un voal, ajunse la mormântul lui Ninus şi se aşează supt pomul hotărît de acasă; iubirea îi dedeà destul curaj.

Iată, însă, că o leoaică cu botul mânjit încă de sângele unor boi pe care îi hăpăise, vine să-şi potolească setea la isvorul din apropiere. Fecioara Thisbe o zăreşte de departe, prin razele de lună, şi cu piciorul

www.digibuc.ro

tremurând fuge într'o peșteră întunecată. In fuga ei îi căzù voalul în picioare. Sălbatica leoaică, după ce și-a potolit setea în unda apei, se întoarse în pădure, dar din întâmplare găsește voalul și, cu dinți-i plini de sânge, îl sfâșie în bucăți,

Pyramus, ieșind de acasă mai târziu, vede în țărână urmele sigure ale fiarei și se făcù galben ca ceara. Când însă a văzut voalul plin de sânge, începù să strige: Aceeaș noapte trebuie să ne piardă pe amândoi îndrăgostiții; ea, cel puțin, ar fi trebuit să trăiască o viață mai lungă! Vinovatul sunt eu, eu te-am pierdut, nenorocito; eu te-am îndemnat să vii într'aceste locuri pline de groază: și, cel puțin, dacă aș fi venit eu mai înainte! Sfâșiați-mă pe mine, leilor, voi toți, câți trăiți prin aceste stânci; cu mușcăturile voastre rupeți în bucăți trupul meu cel vinovat! Ah, dar, numai cei lași își chiamă moartea!» Cu aceste cuvinte ia de jos voalul Thisbei și se repede cu el la pomul, unde Thisbe trebuià să-l aștepte și după ce a udat cu lacrămi și după ce a încărcat cu sărutări haina cea scumpă, zise: «Primește acum și sângele meu care curge» și-și împlântă în piept arma ce o purtà la brâu. Murind își trase pumnalul din rana fierbinte. Răsturnându-se, cade la pământ. Sângele îi țâșnì cu putere, întocmai cum țâșnește apa dlntr'o țeavă de plumb care s'a spart. Stropite de sânge dudele cele albe se înegresc, iar rădăcina udată vopsește în purpură dudele cari de atunci au mai atârnat în acel pom.

Dar, iată că Thisbe, tremurând încă de spaimă, se întoarce, ca să nu facă pe iubitul ei să o aștepte prea mult. Il caută și cu ochii și cu inima, dorind din tot sufletul să-i povestească prin câte primejdii a trecut. Vede locul, pe unde trecuse mai înainte, recunoaște

www.digibuc.ro

dudul; forma acestuia însă şi coloarea schimbată a dudelor o zăpăceşte. Pe când stăteà uluită, zăreşte la pământ un corp plin de sânge. Se întoarce repede spre el, cu faţa mai palidă decât sâmceriul şi tremurând, întocmai cum tremură marea la bătaia vântului. Când, însă, şi-a recunoscut pe iubitul său, începe să urle, să-şi isbească pieptul cu mâinile şi să-şi smulgă părul; prinde în braţe trupul neînsufleţit al lui Pyramus şi plânge pe rana lui. Lacrimile sale se amestecă cu sângele lui şi sărutându-l cu foc pe gura lui de ghiaţă, strigă cu putere: «Pyrame, ce nenorocire mi te-a smuls? Pyrame, răspunde! Thisbe a ta, dragă, te chiamă, ascultă-mă! Ridică-ţi capul de jos. La numele de Thisbe, Pyramus îşi ridică ochii, apăsaţi de umbra morţii, şi după ce a privit-o îi închide din nou. Atunci ea zăreşte voalul şi vede teaca fără sabie. Ah, nenorocitule, strigă ea, mâna ta, iubirea ta, te-a pierdut. Şi eu am braţ puternic care să te urmeze, şi eu am iubirea mea care să-mi dea curaj. Te voiu urma în mormânt. Se va spune odată că, eu, nenorocita de mine, am fost pricina şi tovarăşa morţii tale. Vai, tu, pe care numai moartea ar fi putut să te despartă de mine, acum moartea nu te mai poate despărţi de mine. Iar voi, nenorociţi părinţi ai Thisbei şi ai lui Pyramus, ascultaţi-ne ruga noastră, a amândurora: «Băgaţi-ne într'un singur mormânt pe noi, pe care dragostea ne-a unit toată viaţa, pe cari ceasul din urmă ne-a unit pentru totdeauna. Iar tu copac, care acoperi cu ramurile tale trupul neînsufleţit al nenorocitului Pyramus şi care vei acoperì îndată şi pe al meu, păstrează de-apururea amintirea morţii noastre: fructele tale să poarte în veci semnul doliului şi al sacrificiului de sânge *(frăgar, dud negru)*. Astfel grăì şi s'a lăsat cu pieptul în vârful săbii, încă caldă de sângele lui

www.digibuc.ro

Pyramus. Zeii le ascultară rugăciunea, le-o ascultară și părinții. Fructul dudului când se coace, capătă o coloare negricioasă, iar cenușa lor, a lui Pyramus și a Thisbei, se odihnește într'o singură urnă.

7. SALMACIS ȘI HERMAPHRODITUS

In peșterile muntelui Ida, nimfele Naiade au crescut un copil născut din amorul zeului Hermes cu zeița Aphrodita. Fiindcă copilul semănà așa de mult cu părinții săi, le-a luat și numele, *Hermaphroditus*.

De abîà atinsese băiatul vârsta de 18 ani, când părăsì munții unde s'a născut. Ducându-se departe de Ida, începù să cutreere locuri necunoscute și să viziteze fluvii nemai văzute. Curiozitatea îl făceà să nu simtă osteneala drumului. Străbătù și țara Liciei și orașele Cariei. Acì, în această țară, descoperì un loc, a căreia apă cristalină lasă ochiul să vază până în fund. Nici trestia, nici papura, nici alga nu tulburà limpezimea apei. Malurile lacului erau un covor de iarbă verde și de flori.

Acì locuește o nimfă, nimfa lacului; ei nu-i place vânătoarea; nici odată nu întinde arcul și nici nu se ia la întrecere în fugă cu celelalte nimfe. E singura dintre nimfele Naiade, care e necunoscută de sprintena Diana. Suratele ei Naiade se zice că o îndemnau adeseori cu vorbele: «*Salmacis* ia și tu arcul, ia și tu tolba cu săgeți și, în loc de ședere, vino și tu la vânat».

Ea, însă, nu luà nici arcul, nici tolba cu săgeți; ea nu-și tulburà liniștea cu greutățile vânatului; ci, acum își scăldà membrele-i frumoase în apa cristalină, acum își peptenà părul cu un cimișir din muntele Cytorus; iar, când se gătià se uità totdeauna în oglinda lacului.

www.digibuc.ro

Câteodată acoperindu-şi trupul cu un voal diafan sta culcată pe frunze sau pe iarbă moale. Adeseori culegea flori; şi culegea tocmai flori, când odată zări pe tânărul păstor Hermaphroditus. Cum l-a văzut, s'a şi îndrăgostit de el. Inainte, însă, de a-i grăi, cu toată nerăbdarea sa, îşi aranjă cu măestrie părul de pe cap, îşi aranjă haina, îşi potrivì trăsăturile feţii: puteà să pară în adevăr frumoasă. Atunci începù să-i vorbească. «Băete, ar crede cineva că eşti un zeu! Dacă eşti un zeu, tu nu poţi fi altcineva decât Cupidon; dacă însă, eşti un muritor, ferice de părinţii cari ţi-au dat viaţă! ferice de frate-tău şi de soru-ta, dacă ai vr'un frate, dacă ai vr'o soră, ferice şi de doica al căreia lapte l-ai supt! Dar de o mie de ori mai fericită, decât toţi aceştia, este tovarăşa ta sau aceea pe care tu vei socoti-o vrednică de a-ţi fi tovarăşe! Dacă tu ţi-ai ales-o dejà, un dulce furtişag, să fie preţul iubirii mele; dacă alegerea încă n'ai făcut-o, o, dacă aş fi eu aceea, o dacă ai împărtăşì cu mine plăcerile căsătorii!»

Cu aceste vorbe Naiada tăcù; băiatului i se rumenì faţa; el nu ştià ce e amorul; rumeneala, însă, îl făcù mai frumos. Erà tocmai ca merele ce atârnă în ramurile mărului expus la soare, întocmai ca fildeşul vopsit, întocmai ca luna de pe ceriu. Nimfa îi cere cel puţin un sărut, cum primeşte o soră dela un frate, şi îşi întindeà braţele spre gâtul de alabastru al tânărului. «Opreşte-te sau fug, îi zise el, te las singură aci». Salmacis s'a cutremurat. «Străinule, rămâi stăpân pe aceste locuri libere», îi răspunse ea, şi întorcându-şi paşii, se prefăcù că pleacă. Apoi uitându-se îndărăt se ascunse într'o tufă deasă şi îndoindu-şi genunchii se oprì în loc. Băiatul, ca orice băiat, crezând că nu-l vedeà nimenea într'aceste locuri pustii, se duce în sus, se întoarce în jos şi, aşezându-se pe iarbă, îşi afundă în

www.digibuc.ro

apă talpa picioarelor şi şi-le udă până la glesne. In urmă, fiind ademenit de apa căldicică, îşi lepădă hainele-i uşoare de pe trup. Salmacis, însă, încremeneşte şi se înflăcărează la vederea frumuseţei goale a băiatului. Ochii îi scânteiază, întocmai ca razele strălucitoare ale soarelui ce se reflectă într'o oglindă. Nu mai poate să se reţie, nu mai poate sta pe loc; arde de dorinţa de a zburà în braţele lui; nu se mai poate stăpânì.

Băiatul, în vremea aceasta, îşi atinge uşor corpul şi şi'l mângâie cu mâinile şi, apoi, sprinten sare în apă. Şi în timp ce îşi întindeà braţele în limpezimea apei, păreà mai strălucitor decât o statuă de fildeş, mai alb

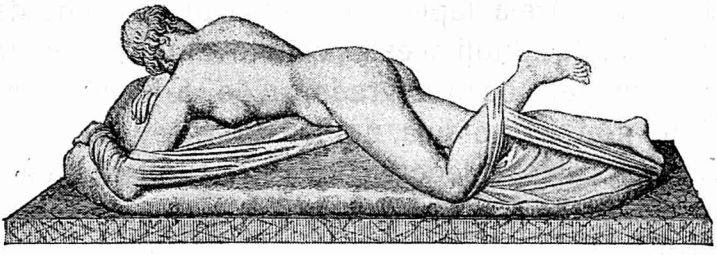

Fig. 41. — Hermaphroditus.
După o statuă antică, muzeul Luvrului, Paris.

decât un crin supt o sticlă transparentă.— «Am biruit, e al meu» strigă Salmacis. Şi asvârlindu-şi cât colo hainele, se aruncă în mijlocul undelor, prinde pe Hermaphrodit, care se sbăteà în braţele ei şi l încarcă de sărutări. In zadar însă se luptă în potriva nimfei. Din acel moment corpurile lor formează unul singur, jumătate bărbat, jumătate femeie. Ei par că nu au nici un sex şi le au cu toate acestea pe amândouă. (Fig. 41).

De atunci cine se scaldă în undele acestei ape, — e isvorul *Salmacis* din Caria — îşi perde, ne spune poetul Ovidiu, jumătate din sexul său. Bărbaţii se moleşesc şi se afemeiază.

www.digibuc.ro

V. HADES-PLUTON

1. INFERNUL

Pluton, frate cu Jupiter și Neptun, este al treilea fiu al lui Saturn și al Rheei. Având aceeaș soartă ca și ceilalți copii a lui Saturn, a fost scăpat din pântecele tatălui său, numai grație lui Jupiter. Ca recunoștință pentru aceasta, a luat parte, alături de fratele său, în toate luptele ce acesta a avut cu Titanii și cu Giganții. In urmă, când s'a făcut împărțirea lumii, lui Pluton i-a căzut la sorți stăpânirea peste Infern. (Fig. 42).

Fig. 42. — Hades-Pluton

După o statuă antică.

Fiind urît și posomorît, și aceasta din cauza tristei sale împărății, împărăția morților, nici o zeiță n'a vrut să-l ia de bărbat. De aceea s'a hotărît să-și fure mireasa. Aceasta a fost *Proserpina*, fiica Cereței.

Impărăția lui Pluton *(Dis)* erà supt pământ, acolo

www.digibuc.ro

unde razele soarelui nu ajung niciodată şi unde este un întunerec vecinic. Erau mai multe intrări în regatul umbrelor, dintre cari cele mai însemnate erau, una în Grecia, la capul Matapan, şi alta în Italia, aproape de lacul Avern.

Infernul erà udat de două râuri mari, *Styx* şi *Acheron*, cari aveau ca afluenţi *Cocytus* şi *Phlegethon*. Tot în infern se mai găsià şi fluviul *Lethe* din care, bând sufletele morţilor îşi uitau de trecutul lor şi de aceea nu căutau ele să se mai întoarcă pe pământ *(lanthano* în greceşte însemnează *a sta ascuns* şi *a uità)*. Styxul înconjură de nouă ori imperiul umbrelor, iar Acheronţul e păzit de luntraşul *Charon*, care transportă pe corabia sa sufletele.

Iată cum descrie poetul Vergiliu scoborîrea lui Aenas în Infern:

Merg singuratici prin neguri acum şi p'umbroasele drumuri;
Trec prin ţinutul lui *Dis* şi prin goluri şi locuri deşerte...
Tocmai în pragul dintâi şi 'n gurile ladului, gloata
Grijilor neiertătoare sletea şi cu dânsele *Amarul*,
Veştede *Boale* împrejur şi plina de chin *Bătrâneţe*.
Foamea ce 'ndeamnă la rele şi *Groaza* şi mult urgisita
Lipsă, grozave vedenii şi *Moartea* şi *Truda* muncirii.
Somnul cu moartea 'nfrăţitul (Fig.43) şi lacoma *Poftă* ce'n inimi
Naşte păcate: şi plinul de-uciderі *Răsboiul* cel jalnic,
Negre iatacuri de *Furii* se văd şi *Vrajba* îndrăcită:
Părul îi curge, ca şerpii, desprins din coardele crunte,
Groaznice ramuri, la mijloc, un ulm le 'ntinde noptatec,
Braţe de sute de ani şi acolo deşertele *Visuri*
Cuibul şi-l au, aţipind câte-un vis pe sub fiece frunză...
Drumul acum îl apucă spre râul cel negru din Tartar.
Turbure aici de nămoluri, vârtejul se'nvolbură 'n valuri,
Vâjâe surd, tăvălind spre Cocyt năvalnic nămolul.
Apele atâtor vâltori vuitoare prin vaduri grozave
Charon le ţine, luntraşul sbârlit în veşminte murdare:
Surele-i ţepi i se'ncurcă pe-obraz şi-i scapără ochii,
Haina-i atârnă pe umeri, soioasă, din copcii desprinsă.
Luntrea împingând-o cu o lungă prăjină, dă vâslelor umblet.
Umbre cu dânsul ducând în luntrea cea 'n faţa ruginii.
El e bătrân, dar voinic şi verde 'n putere e zeul.

www.digibuc.ro

Ceata de suflete acum de pe maluri cu sgomot se 'ndeasă,
Mame şi tineri bărbaţi şi vieţile stinse din trupuri
De ale vitejilor nobili, copii şi copile fecioare,
Tineri pe rug aruncaţi, sub ochii părinţilor jalnici
Fără de număr!
Toate se roagă cu plânset, dintâi să le treacă pe ele,
Mâinele 'ntind şi se uită cu jale pe maluri dincolo
Tristul luntraş îi alege de-aici şi de acolo pe unii,
Pe-alţii-i alung' asvârlind în ei cu nămoluri din baltă...
Cerber, (Fig. 47) trei guri ridicând, la praguri cu vuete latră,
Urlă şi întinde scârbosul său trup, în ponoatele stâncii,
Gâtul cu şerpi încomat, sbârlindu-l. Dar ziua-i aruncă
Bulzul cu miere gătit şi cu tari pregătitele zămuri:
Dânsul trei gâturi căscând, turbat de flămânde, cu pocnet

Fig. 43. — Somnul şi moartea îngropând un mort.
Pictură pe un vas din Athena.

Lacom înghite şi-apoi îşi întinde grozava spinare.
Cască şi-n urmă lungit el de-alungul intrării se culcă.
Grabnic Aeneas, văzându-l răpus de beţie pe Cerber.
Intră şi aleargă spre mal, spre vecinic ne'ntoarsele râuri,
Iată, de-odată 'mprejur scâncire s'aude şi vaier;
Suflete 'n prag, de copii, plâng jalnice plânsuri: pe dânşii,
Cei ce la sânuri de-abia s'au deprins să zâmbească măicuţei,
Noaptea 'ngropării i-a smuls aruncându-i eternelor neguri.
Cei mai de aproape de aici sunt cei osândiţi prin năpaste,
Insă locaşul au toţi prin judeţ hotărît şi prin soarte,
Minos ascultă şi scoate din urnă sortirea şi chiamă
Mutele gloate 'mprejur şi le judecă fapta şi totul.
Cei amărâţi locuesc pe câmpia din faţă, cei care

www.digibuc.ro

Singuri prin crime 'şi curmară vieaţa şi urîndu-şi lumina
Sufletul în ei l-au strivit. Şi-acum ei şi muncă şi lipsuri
Cât de cu drag le-ar trăi pe lumea din care fugiră!
Legea-i opreşte! Şi jalnici se uită la trista mocirlă.
Styxul cu nouă vărsări le 'nchide cărarea prin ape,
Nu 'n depărtare de-acolo, pe 'ntindere fără de margini,
Câmpii durerii se văd, aşa se numesc ei pe nume.
Cei ce din multă iubire au pierit, în aprinderea poftei,
Stau prin dumbrava de mirt, pe poteci singuratice aleargă
Jalnici prin umbră. Nici morţi, durerilor n'află repaos.....
Locul aici e, pe unde se'mpart cărările 'n două:
Drumul din dreapta spre Dis şi spre ziduri puternice pleacă
Noi ne vom duce pe-aici în *Ilisiu*. Spre plinul de crime
Duce, spre *Tartar*, în stânga, că-i drumul spăşirii de rele.
Fără de voe se uită viteazul 'ndărăt şi la stânga,
Vede-o cetate sub stânci, de trei ori cu ziduri încinsă,
Larg o 'mpresoară cu flăcări de foc şi cu apele repezi
Phlegethon, râul din Iad şi stânci vuitoare târăşte.
Gem uriaşele-i porţi şi de greu diamant îi sunt stâlpii
Nici o putere de om şi nici zeii să n'aibă putere,
Ca să-i sfărâme, şi un turn se ridică puternic în aer...
Gemet răsună de acolo şi plesnete crunte cu biciul,
Vaier şi zângăt de fiare şi zornet de lanţuri târâte...
Ceia ce, pân'au trăit, pe fraţi prigonit-au urîndu-i;
Ori au gonit pe părinţi, ori în curse vărît-au pe prieteni,
Ori lăcomind au păstrat bogăţii cu zgârcenie adunate,
Singuri lăsându-şi pe ai săi să cerşească — şi mulţi sunt aceştia —
Cei ce prin dragoste case au stricat, ori acei ce porniră
Vrajbe mişele şi-acei ce vr'un bine-i plătiră cu rele:
Toţi îşi aşteaptă pedepsele închişi. Nu cere ştiinţă,
Care pedepse ameninţă pe răi şi care li-e chipul.
Unii de-a dura dau stânci uriaşe, iar spiţe de roată
Pe alţii-i desbină în bucăţi... [1])

2. TARTARUL

Pluton, deşi e zeu al morţilor, având împreună cu soţia sa Proserpina stăpânirea peste întreaga lume a Infernului, totuş sufletele nu le judecă el, ci trei

[1]) Vergilius, *Aeneis*, VI, trad. G. Coşbuc.

www.digibuc.ro

judecători speciali: *Minos*, *Aeac* şi *Rhadamante*. Aceştia după ce-şi pronunţă judecata lor, dau fiecărui om soarta care o merită.

Cu toate că Proserpina este soţia puternicului Pluton, ea, fiindcă petrece jumătate de an pe pământ, la mama sa Ceres, stăpânirea peste zeiţele infernale o are *Hecate*, zeiţă puternică şi în ceriu şi pe pământ şi în infern. De aceea se şi numeşte ea întreita Hecate. (Fig. 44).

In infern se găsià într'o parte *Tartarul*, loc unde toţi câţi au fost răi şi păcătoşi pe pământ, îşi primiau pedeapsa meritată, iar în altă parte *Câmpiile elysee*, unde cei buni duceau o viaţă fericită, o viaţă de zei.

Fig. 44. — Hecate.
Statuă în Capitoliu, Roma.

In Tartar se găsià *Ixion*, care insultând pe Junona a fost aruncat de Jupiter în fundul întunerecului, unde erà condamnat să se învârtească legat, pe o roată cu legături de aramă şi şerpi.

Sisyphus, fundatorul oraşului Corint. Fiind avar şi înşelător, a fost condamnat să urce neîncetat o stâncă pe un munte din Infern, iar când isbutià să-şi ajungă scopul, stânca printr'o putere divină erà prăvălită în vale, şi din nou bietul Sisyphus erà obligat să o urce până în vârful muntelui.

Tantalus, erà un rege din Lidia. Primind odată vizita zeilor, el îi pofti la masă. Crezând, însă, că zeilor le plac sacrificiile omeneşti, puse să taie pe fiul său Pelops şi să-l servească la masa zeilor. Aşezându-se la masă, Ceres, mai flămândă, începù să mănân-

www.digibuc.ro

ce, şi mâncă o parte din umărul copilului, fără să bage de seamă Jupiter. Când acesta a descoperit faptul, ceilalţi zei n'au mai gustat din mâncare. La ordinul luî Jupiter, Mercur luă membrele copilului, le băgă într'o căldare magică, de unde Parca Clotho scoase pe copil întreg. Ii lipsea însă un umăr. In locul acestui umăr, mâncat de Ceres, Jupiter îi puse un umăr de fildeş.

Tantal îşi primì pedeapsa pentru barbaria sa. El fu aruncat în fundul Tartarului unde, având o sete nebună, stă în mijlocul apelor fără să le poată bea. Indată ce-şi aplecă gura, apele se retrag. De asemenea, fiind chinuit de foame, nişte pomi cu poame delicioase se apropie de el, însă când să le prinză cu mâna, poamele se retrag. Astfel Tantal e chinuit, pentru vecinicie, de sete şi foame. (Fig. 45).

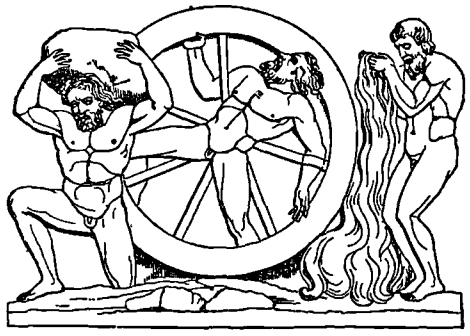

Fig. 45. — Sisyphus, Ixion şi Tantalus.
Relief pe un sarcofagiu, Muzeul Vaticanului, Roma.

Danaidele, Belus, un rege în Egipt a lăsat după sine doi fii, pe *Aegyptus*, după care s'a numit ţara Egipt, numită mai înainte ţara Melampozi şi pe *Danaus.* Cel dintâiu aveà să domnească în locul lui Belus în Egipt, cel de al doilea în Libi. Aegyptus aveà cincizeci de băeţi, iar Danaus cincizeci de fete. In urma unei revoluţiuni, pricinuită de fiil lui Aegyptus, Danaus ne mai fiind sigur acasă, plecă cu cele cincizeci de fiice ale sale şi ajunse în Argos.

Acì domneà *Gelanor,* căruia îi cerù să-i lase tronul. Poporul din Argos se împotrivi la aceasta. Intâmplându-se, însă, ca tocmai atunci un lup să omoare un taur

www.digibuc.ro

într'o turmă de vite, Danaus caută să dovedească că lupul fiind străin a biruit taurul acasă la el şi că aceasta este un semn al voinţii zeilor. Poporul atunci se lăsă convins şi proclamă de rege pe Danaus.

Fii lui Aegyptus sosesc într'aceea la Argos şi cer în căsătorie pe fetele lui Danaus, pe verele lor. Regele se învoi, crezând că a sosit momentul să se răzbune, de aceea dete ordin fetelor sale, ca fiecare să-şi omoare

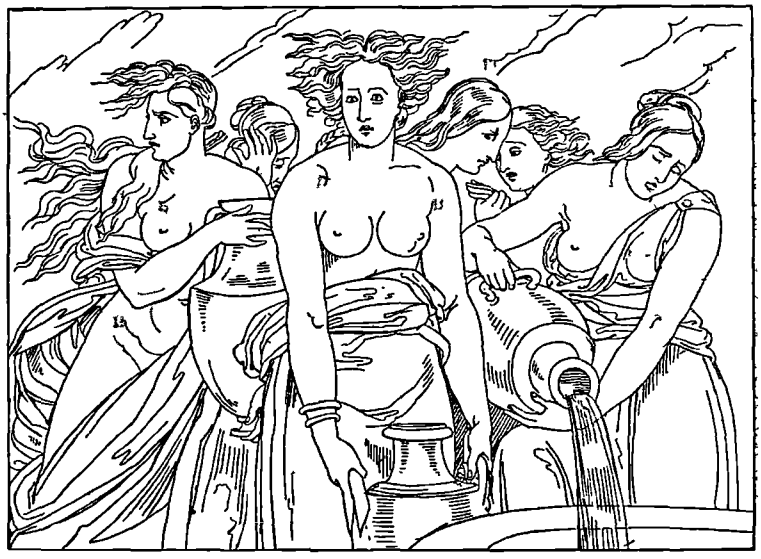

Fig. 46. — Danaidele.

Tablou de Mouzaisse, Muzeul din Luxembourg, Paris.

bărbatul în noaptea nunţii. Danaidele, după ce-şi omorîră bărbaţii, le aruncară trupurile în lacul Derna, iar capetele le aduseră părintelui lor, arătând cum i-au îndeplinit porunca. Una singură nu s'a supus ordinului. Erà Hypermnestra, soţia lui Lynceus.

După această ispravă, Danaus vesti în toate părţile curse de cai şi curse cu carele, făgăduind că va da învingătorilor pe fetele sale în căsătorie. In acelaş timp, caută să pedepsească pe fiica sa neascultă-

www.digibuc.ro

toare, pe Hypermnestra. De aceea o aruncă în închisoare; poporul însă pronunțând achitarea ei, a fost chemat Lynceus, care, spre a-şi răzbuna pe fraţii omorîţi, ucide pe Danaus împreună cu toate fiicele lui, Danaide.

Zeii au condamnat pe aceste Danaide ca, în infern, să umple cu apă necontenit un butoiu fără fund (Fig. 46).

* * *

Câmpiile elysee erau locaşul celor fericiţi. Iată cum le descrie poetul Vergiliu:

Intră în fericele locuri şi în lunca, cea verde deapururi,
Codrii meniţi desfătării, locaş al eternului bine.
Etern 'nvălue câmpul de-aici în lumină mai largă
Purpură-i zarea; şi soarele-i altul şi altul e cerul.
Trupul o seamă la luptă-şi deprind pe praturi de iarbă
Jocuri de întrecere fac şi frământă nisipul cel galben.
Alţii frământă pământul cu tropot de horă şi cântă.
Insus în hainele-i lungi, cântându-le tracicul preot (Orpheu)
Bate cu osul de fildeş odată şi odată cu mâna
Tactul pe coardele lirei cu plânset de şeapte resunuri....
Iată pe aproape şi scuturi şi coifuri şi carele goale;
Suliţi se văd implântate în pământ şi pe şesuri de-alungul
Roibii răsleţi rătăcesc. Iubirea pe care-au avut-o
Pân'au trăit şi de car şi de coif şi de scut, şi iubirea
Cailor, dânşii şi-o duc în mormânt şi o păstrează şi în moarte [1])

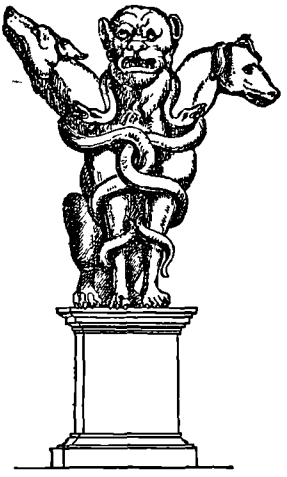

Fig. 47. — Cerberus.

[1]) Vergilius, *Aeneis*, VI. trad. G. Coşbuc.

www.digibuc.ro

Fig. 48. — Demeter-Ceres.

Statuă, muzeul dela Dresda.

www.digibuc.ro

VI. DEMETER-CERES

1. NAŞTEREA ZEIŢEI CERES

Ceres a fost a doua fiică a lui Saturn şi a Rheei. Fiind născută în mănoasele câmpii ale Siciliei, lângă oraşul Enna avù şi ea aceeaş soartă, ca şi ceilalţi fraţi ai săi, de a fi înghiţită. In urmă, când Metis dădù lui Saturn un vomitiv, a fost scoasă, şi ea, la lumina zilei.

Ceres a fost întruchiparea pământului. E sora şi soţia lui Jupiter, cu care avù o fiică, pe *Proserpina* sau *Persephona* sau *Cora*, zeiţa vegetaţiunii. Ca zeiţă a cerealelor aveà ca semn al ei deosebit un fir de mac, un spic de grâu şi un porc. Ea a fost cea dintâi care a învăţat pe oameni să cultive pământul, să samene, să strângă grâul de pe câmp şi să facă pâinea; cu un cuvânt ea erà zeiţa agriculturei şi a cerealelor. (Fig. 48).

Ceres a fost iubită şi de Neptun, care o urmărià cu dragostea lui peste tot locul. Ca să scape de stăruinţele acestui zeu, pe care nu puteà zăl sufere, s'a transformat într'o eapă. Zeul a băgat aceasta de seamă şi de aceea se transformă şi el într'un armăsar. Din unirea lor se născù vestitul cal Arion.

Supărătă din pricina aceasta, Ceres se îmbrăcă în haine de doliu şi se retrase într'o peşteră, unde ră-

www.digibuc.ro

mase mai multă vreme. Lumea, în timpul acesta, fiind lipsită de binefacerile zeiței, erà să se prăpădească de foame. Intr'un târziu, zeul Pan găsindu-se la vânătoare, descoperì într'o peșteră din Arcadia pe zeiță și încunoștiință despre aceasta pe Jupiter. La intervenția Parcelor, zeița a fost îmbunată și în urmă s'a întors iarăș în mijlocul oamenilor, pe cari i-a scăpat de foamete și de pieire.

2. RĂPIREA PROSERPINEI-PERSEPHONEI

Cupidon, zeul amorului, la îndemnul mamei sale Venus, a aruncat o săgeată în pieptul lui Pluton, în momentul în care acest zeu, stăpân al infernului, părăsind regatul său de subt pământ, străbăteà Sicilia, să vază nu cumva s'a zăticnit ceva din fundamentele muntelui Etna, subt care gigantul Typhaon se sbăteà grozav. Proserpina, frumoasa fiică a Cererei, culegeà tocmai în vremea aceasta flori, când fu zărită de Pluton. Impreună cu tovarășele sale alergau pe câmp să adune flori, pe cari să le împletească în cunune sau să facă buchete pe cari să le poarte la sân. Pluton cum o vede, o și iubește și o și răpește în carul său. Proserpina îngrozită chiamă în ajutor pe mama sa, pe tovarășele sale, pe toată lumea, dar în zadar, căci Pluton da frâne cailor și cu o lovitură de toiag își deschise un drum prin mijlocul pământului spre împărăția sa. (Fig. 49).

Totuș nimfa Cyana, cea mai vestită dintre nimfele Siciliei, ieșind până la brâu din undele apei sale, văzù furtul și recunoscù pe zeu. «N'ai să mergi mai departe,

www.digibuc.ro

zise ea, şi n'ai să fi cu de a sila ginerele Cererei. Trebuià să peţeşti pe Proserpina, nu să'i o răpeşti. Şi eu, dacă e permis să compar cele mici cu cele mari, şi eu am fost iubită de Anapis, dar m'am măritat pe-

Fig. 49. — Răpirea Proserpinei
Grupă de Girardon în parcul dela Versaillles,

ţită, nu furată». Astfel grăi şi întinzându-şi braţele în două părţi, îi oprì drumul lui Pluton. Fiul lui Saturn nu-şi putù contenì mânia, dete bice cailor şi cu mâna sa puternică, aruncă sceptrul în vâltoarea apei. Pământul cutremurându-se deschise un drum până la Tartar

www.digibuc.ro

şi primi carul zeului. Cyana începe să plângă şi plânge şi răpirea zeiţei şi ocara adusă undelor sale. In mintea sa tăcută poartă o rană adâncă şi din cauza lacrimilor sale se sfârşeşte de tot, dispare în apă, a cărei nimfă fusese mai înainte. Puteai să vezi cum membrele îi se înmoaie, cum oasele îi se încovoaie, unghiile îşi pierdeau tăria lor. Se preface toată în apă. Pluton spre a se scăpă de o denunţare ce ar fi putut să facă acest martor indiscret, transformă pe zeiţa Cyana într'un isvor.

3. CERES ÎN CĂUTAREA PROSERPINEI

Ceres, îngrozită de soarta fiicei sale, o caută zadarnic pe toate mările şi pe toate ţările. Nici aurora, cu părul ei cel roşiu, nici luceafărul de seară n'au văzut-o zăbovind pe undeva. Zeiţa atunci aprinse două facle la flacările Etnei şi fără zăbavă cutreeră cu ele întreg întunericul cel rece al nopţii; iar când lumina strălucitoare a astrului zilei făceà să pălească stelele, ea căutà încă pe fiica sa dela soare răsare, până la soare apune.

Intr'una din zile, istovită de oboseală şi mai moartă de sete, zeiţa căutà un izvor, unde să se răcorească. Intâmplarea îi aduce în cale un bordeiu acoperit cu trestie. Bate la uşe. O babă iese din năuntru şi vede pe zeiţa care cere să-i dea ceva de băut. Ii se aduse o băutură dulce. Pe când Ceres bea încet băutura oferită, un băiat urât şi obrasnic, cu numele de *Stellio*, se opreşte înaintea ei, râde de ea şi o numeşte setilă. Zeiţa supărată aruncă restul băuturii în faţă băiatului care vorbià mereu. Faţa lui stropită de această bău-

www.digibuc.ro

tură se umplù numai decât de pete; în loc de braţe căpătă două labe, o coadă se adăogă la membrele lui transformate; capătă o formă mică, ca să n'aibă putere de a face oamenilor rău. Scăzând de tot, n'a rămas decât o *şopârlă*. Baba cu lacrămile în ochi, se miră de această minune. Vrea să se apropie de el. Acesta fuge, însă, şi se ascunde într'o crăpătură a zidului. Numele şi-l trage dela culoarea pielii, pe care petele băuturii fatale sunt presămănate ca stelele. *Stellio* (latineşte, şopârlă) se prefăcù în şopârlă.

Ar fi prea lung să spun pe câte mări şi pe câte ţări a cutreerat zeiţa, căutând pe fiica sa. Tot pământul l-a străbătut. In cele din urmă se întoarce în Sicilia şi cercetând mereu, ajunge la malurile Cyanei. Dacă n'ar fi fost metamorfozată, nimfa i-ar fi istorisit totul. In zadar, însă, voià să grăiască; n'aveà nici gură, nici limbă, nici un alt mijloc de a fi înţeleasă. Totuşi îi dă indicaţii sigure, arătând zeiţei brâul fiicei sale, care, căzând din întâmplare în undele ei sfinte, înotà la suprafaţa lor. Ceres îi recunoscù. Numai decât, ca şi cum pentru prima oară ar fi aflat atunci despre răpirea fiicei sale, zeiţa începù să-şi smulgă părul despletit şi să se lovească în pept cu pumnii. Neştiind în ce parte a pământului se găseşte, ea blestemă pământul întreg, îl acuză de nerecunoştinţă şi-l declară nevrednic de binefacerile sale. Blestemă mai ales Sicilia, unde găsise urmele nenorocirei sale. Sfarmă cu mâna sa proprie plugul; în mânia sa, caută să prăpădească şi pe agricultori şi boii, tovarăşii agricultorilor. Porunceşte câmpurilor să nu mai producă grâne, face să se strice semînţele. Piere vestea bogăţiilor Siciliei; grâul moare în holdă, sau ars de para soarelui, sau inundat de puvoaiele de ploaie. Vânturile prăpădesc totul; pasările lacome mănâncă grâul de abià băgat în sânul pământu-

www.digibuc.ro

lui; neghina, scaiul şi buruienele înăbuşă spicele de grâu.

Atunci nimfa *Arethusa* îşi scoase capul din undele sale şi, dând la o parte de pe fruntea sa buclele-i umede, strigă: «Mamă a fructelor, mamă a Proserpinei, ce cutreeri tu lumea întreagă? Pune odată capăt oboselii tale. Nu fi supărată pe pământul care îţi este credincios. Pământul n'are nici o vină, Fără voia lui, s'a deschis el răpitorului. Nu te rog pentru patria mea. Eu sunt acì numai un oaspe. Patria mea este Pisa, originea mea este deci în Elida. Sicilia este pentru mine numai o ţară ospitalieră — se credeà că isvorul Arethusei din Sicilia este în Elida, în Grecia, şi că apa curgeà pe supt mare şi ieşià ca isvor în Sicilia— dar aceasta e mai încântătoare decât oricare alta şi, supt numele de Arethusa eu îmi am acì casa şi locuinţa. Cruţă-mă cu bunătatea ta. Ai să afli într'o zi, cum mi-am schimbat eu salaşul, cum mi-am croit o cale prin mijlocul nemărginitului Ocean până la malurile Siciliei. Povestea va fi mai nimerit să ţi-o spun atunci, când liberă de necazuri, supărarea nu-ţi va mai posomorî faţa.

Pământul îmi deschide căi supterane şi rostogolind apele mele prin adâncimile prăpăstioase, îmi ridic capul în aceste locuri, unde eu văd din nou astrele, de multă vreme dispărute dinaintea ochilor mei. Curgând prin fundul pământului, în căile mele învecinate cu vâltorile Styxului, ochii mei au zărit pe Proserpina, fiica ta. Supărarea şi spaima sunt încă şi acum întipărite pe faţa ei. Dar ea e regină, este stăpâna împărăţii întunericului, matrona puternică a zeului infernului».

La aceste vorbe, mama Proserpinii rămăse înmărmurită întocmai ca o stâncă. Mult timp nu se putù mişcà din loc. După ce, însă, se desmeticì, se urcă îndată pe carul ei şi se suì la locaşurile zeilor în Olymp.

www.digibuc.ro

Cu fața scăldată în lacrimi, cu părul despletit, cu desnădejdea în suflet, se oprì înaintea templului lui Jupiter. «Am venit să te conjur, stăpâne, pentru odrasla mea, și pentru odrasla ta. Dacă eu ca mamă, am perdut dreptul la mila ta, ah, cel puțin fiica mea să-ți înduioșeze inima! Nu fi nepăsător la nenorocirea ei, dacă are singura vină că am purtat-o în sânul meu. Iată am găsit pe fiica mea, pe care de mult o căutam, dacă însemnează a o găsi, când ai mai mare siguranță de a o fi pierdut pentru totdeauna, sau dacă a ști unde se află, însemnează a o fi găsit. Am să iert pe răpitor, numai să mi-o dea înapoi. Fiica ta, căci acum nu mai este a mea, nu trebuià să fie răpită.

Jupiter îi răspunse: «Proserpina ne este scumpă la amândoi. Dar, dacă e să vorbim adevărul, răpirea ei nu este o insultă: este o crimă a amorului. Și nu e o rușine de a aveà pe Pluton de ginere, în caz că consimți și tu la această căsătorie. Fără a mai vorbi de celelalte, nu e destul că e frate cu Jupiter? Ce-i lipsește lui? Numai eu îl întrec pe el și aceasta fiindcă soarta a voit așà. Dar, dacă totuși ții așa de mult să-i smulgi pe Proserpina din brațe, are să vie îndărăt în cer; însă numai cu o condiție și anume să nu fi atins cu buzele sale nici o mâncare acolo; căci astfel este porunca Parcelor».

Așa grăi Jupiter, iar Ceres erà sigură că aveà să-și aducă înapoi pe pământ pe Proserpina. Destinul însă se împotrivì, căci fiica sa călcase legile abstinenții. Pe când ea se preumbla, în simplitatea vârstei ei, prin grădinile cultivate ale lui Pluton, luă dintr'un arbore încărcat o rodie și atinse cu gura vr'o șapte sâmburi din coaja gălbuie. Nimenea nu o văzuse afară de *Ascalaphus*, Ascalaphus pe care una dintre cele mai frumoase nimfe ale Avernului, Orphne, iubită de Ache-

www.digibuc.ro

ron, l-a născut, zice-se, într'o peșteră întunecoasă. O văzù, și în urma unei denunțări infame, a împiedicat pe Proserpina să se poată întoarce la mama sa. Văzându-se dată pe față, regina Erebului scoase un gemet. Iar pe martorul indiscret îl transformă într'o pasere cobitoare; pe capul lui, udat de apele Phlegethonului, făcù să crească un cioc, pene și niște ochi mari. Pierzându-și forma de mai înainte se învălește în aripi gălbincioase; capul i se mărește, unghiile îi se lungesc și se încovoaie. De abià îșì poate mișcà penele crescute pe brațele-i grele. Se preface într'o pasere urâtă, prevestitoare de doilu și de jale, posomorîta *cucuvae*, care, de câte ori cântă, prevestește o nenorocire. *(Ascalaphos* însemnează în grecește cucuvae).

4. SIRENELE

Indiscrețiunea a plătit-o Ascalaphus cu metamorfosa sa în cucuvae, fiicele lui Achelous, însă, fură prefăcute și ele, tot cu acest prilej, în niște misterioase zâne marine. Ele se numeau *Sirene* și făceau parte din ceata Proserpinei, în momentul când zeița a fost răpită de Pluton. După ce ele au căutat în zadar pe zeiță peste tot pământul, au intrat și în mare să vadă, nu cumva se găsește ea undeva în apă. S'au rugat, însă, de zei, ca să le dea putința să se ție pe suprafața valurilor, pe aripi, întocmai ca și cu vâslele. Zeii s'au arătat binevoitori față de dorința lor și din acest moment trupul li s'à acoperit de pene aurite. Și, pentru ca să poată cântà cântece, a căror melodie să încânte urechia, le-a lăsat figura de fecioară și vocea omenescă. (Fig. 50).

Sirenele erau un fel de muze ale morții, vestite mai

www.digibuc.ro

ales prin frumusețe și prin dulceața cântecelor lor. Trăiau pe o insulă în apropierea coastei de miazăzi a Italiei și, prin cântecele lor, atrăgeau pe călătorii, cari treceau cu corăbiile pe acolo, și îi sfâșieau. De aceea, insula lor era acoperită numai de oase și de rămășițe omenești. Numărul Sirenelor era dela trei până la opt.

Fig. 50. — Sirenă.

Un oracol prezisese Sirenelor că ele vor trăi numai atât timp, cât vor puteà să oprească pe călători din drumul lor, însă că, îndată ce un călător ar puteà să treacă fără să fie oprit de frumusețea cântecelor lor, ele au să piară. Din pricina acestei prevestiri, Sirenele erau mereu neadormite și prin cântecele lor atrăgeau pe toți câți veniau prin apropiere și cari aveau imprudența să le asculte cântecele. Așà de mult fermecau ele prin melodiile lor pe trecători, că aceștia nu se mai gândeau la patria lor nici la familia lor, nici la ei înșiși; uitau chiar să bea și să mănânce și mureau de foame, dacă cumva la sosirea lor nu-i omorau Sirenele.

Când Argonauții au trecut prin aceste locuri, ele au căutat în zadar să-i atragă. Căci Orpheu luă în mână lira sa și așà de mult le a fermecat prin cântecul său, că au amuțit toate și și-au aruncat instrumentele lor muzicale în mare.

Când mai târziu Ulysse a fost silit să treacă cu corabia sa pe dinaintea Sirenelor, fiind înștiințat de puterea lor de către Circe, a astupat cu ceară urechile tuturor tovarășilor săi, ca să nu auză cântecul Sirenelor, iar el a poruncit să fie legat de catart, de mâini și de picioare. In acelaș timp le-a dat ordin să nu-l

www.digibuc.ro

deslege, dacă din întâmplare, auzind pe Sirene, şi-ar arătă dorinţa să se oprească. Precauţiunea sa n'a fost fără folos, căci îndată ce a auzit pe cântăreţe şi melodiile lor cele dulci, deşi fusese înştiinţat de Circe şi deşi aveà siguranţa că va pierì, dădù totuş ordin tovarăşilor săi să-l deslege, ceeace, din fericire, aceştia nu făcură. Sirenele, neputând să oprească pe Ulysse, se aruncară cu toatele în mare şi micile insule pline de stânci, în cari locuiau, în faţa promontoriului Lucaniei, fură numite Sirenuse. (Fig. 51).

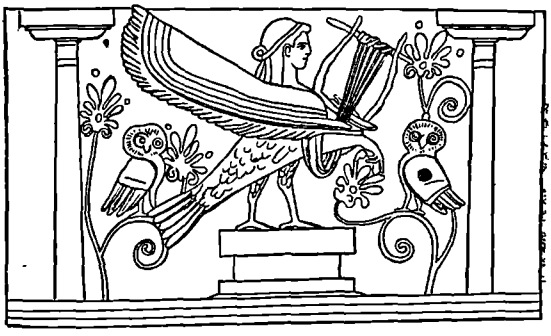

Fig. 51. — Sirenă.

Ni se mai povesteşte că înainte de a fi trecut pe la ele Ulysse, Sirenele, la îndemnul Junonii, pretinzând că ele cântă mai bine decât Muzele, s'au luat cu ele la o luptă de întrecere. Muzele, însă, le-au învins şi le-au smuls penele, din cari şi-au făcut coroane. De aceea, Muzele poartă pe capul lor uneori coroane de pene.

* * *

Jupiter fiind luat ca arbitru în cearta dintre fratele său Pluton şi soru-sa Ceres, împarte anul în două părţi egale şi porunceşte ca Proserpina să stea o jumătate de an la bărbatul său în Infern şi o jumătate de an la mamă-sa pe pământ. Faţa şi inima Cererei se înveselì numai decât; fruntea ei, care mai înainte părea tristă, chiar şi tristului rege al infernului, se înveseli deodată, întocmai ca şi soarele zilei, care, acoperit de nouri posomorîţi, iese învingător şi radios din mijlocul lor.

www.digibuc.ro

5. ARETHUSA

Dalba Ceres, fericită că şi-a găsit pe fiica sa şi liberă acum de orice grije, voì să afle dela *Arethusa* pricina sosirei ei, din Grecia în Sicilia, şi cauza pentru care erà socotită ca un isvor sfânt. Undele îşi oprirà murmurul lor, iar nimfa, ridicându-şi capul deasupra apelor, îşi netezì cu mâna părul-i de azur şi începù să istorisească iubirea lui *Alpheus*, fluviul care udă ţara Elida, din Peloponez:

«Eram una dintre nimfele din Achaia. Nici una nu ştieà ca mine să caute în păduri locurile potrivite pentru vânat, nici una nu ştieà ca mine să-şi întinză laţul. Nici odată eu n'am vrut să ţiu la gloria frumuseţii, nici odată nu m'am gândit la altă glorie decât la gloria curajului şi, deşì nu eram frumoasă, totuş eram socotită ca frumoasă. Puţin, însă, îmi păsà de svonul frumuseţei mele. In simplitatea mea naivă, cu toate că o alta s'ar fi mândrit cu această însuşire, eu totdeauna m'am ruşinat de ea şi, înaintea ochilor mei, darul de a plăceà, treceà drept o ruşine.

Intr'una din zile, îmi aduc bine aminte, mă întorceam ostenită din pădurea Stymphaliei. Erà zăduf mare şi oboseala mea făceà zăduful şi mai mare. Dau de un pârâiaş care curgeà lin şi fără nici un pic de sgomot. Erà aşà de limpede, că puteai cu ochiul să numeri, întocmai ca printr'un cristal, petricelele din fund şi aşà de lin că nu puteai şti în care parte curge. Nişte sălcii cu foaia albicioasă şi nişte plopi, a căror verdeaţă o hrănià apa pârâiaşului, ţineau umbră malurilor sale povârnite. Mă apropiai de pârâu şi îmi îmuiai mai întâiu talpa piciorului în apă; apoi intru până la genunchi. Nu mă mulţumii cu atâta şi mă desbrac. Imi

www.digibuc.ro

atârn de craca unei sălcii hainele şi goală mă cufund în apă. In vreme ce loviam undele cu mâinele mele şi plesniam apa în fel de fel de chipuri şi în vreme ce o izbeam fără preget cu braţele, auz ieşind din unde nu ştiu ce murmur. Ingrozită sar repede pe malul de alăturea. «Unde fugi, Arethuso? îmi strigă Alpheu din mijlocul apelor sale; unde fugi tu? îmi repetă a doua oară, cu vocea lui răguşită». Eu fug fără haine, aşa precum eram; hainele le lăsasem pe cealaltă râpă. El mă urmăreşte şi se aprinde din ce în ce mai mult. Şi fiindcă eram goală, credeà că mai uşor va pune mâna pe mine. Cu cât mai mult alergam, cu atât mai mult, în nebunia lui, mă urmărià. Fugiam de el precum fuge, cu aripa-i tremurândă, porumbiţa dinaintea vulturului; alergà, însă, şi el după mine, precum aleargă după o porumbiţă îngrozită vulturul. Putui să fug până la Orchomenos şi la Psophis şi la Cyllene şi la Menal şi până la înghe̦ţatele vârfuri ale Erimanthului şi până la câmpiile Elidei. El, însă, nu erà mai iute decât mine. Dar, nefiind puternică ca el, nu puteam să suport multă vreme osteneala; el puteà, însă, să o ducă mai mult. Totuş am alergat peste câmpii şi peste munţi şi peste pietre şi peste stânci şi prin locuri, pe unde nu erà nici o potecă.

Soarele erà îndărătul meu; înaintea picioarelor mele văzui cum se întinde o umbră mare, afară dacă nu cumva mi se va fi părut de frică că e o umbră. Dar sunt sigură că auziam paşii lui îngrozitori şi că el îmi atingeà cu suflul gurei sale panglicele ce purtam pe cap. Istovită de puteri din cauza fugii, strigai: «Ajutor, Diano, mă prinde, dă ajutor nimfei, care îţi duce armele, care ţi-a purtat de atâtea ori arcul şi tolba cu săgeţi».

Zeiţa m'a auzit şi din înălţimea ceriului trimite un

www.digibuc.ro

nour gros care să mă acopere din toate părţile. Indată ce am fost învelită de nour, râul Alpheu, neştiind unde sunt, mă caută în toate părţile prin nourul uşor. De două ori făcù el ocolul nourului, fără însă să mă găsească, de două ori strigă el, «*Io Arethusa, Io Arethusa!*» Câtă groază nu m'a cuprins atunci, sărmana de mine! Eram ca o mieluşa, când aude lupul urlând împrejurul staulului, eram ca un iepuraş, care, ascunzându-se într'o tufă, vede haita de câini colţaşi şi de frică stă în mişcare. Alpheu nu se depărtează de lângă nour, căci nu văzuse nici o urmă a paşilor mei. Se uită stăruitor şi la nour şi de jur împrejur. Pironită în loc o sudoare rece îmi trecù prin tot trupul şi picături albăstrui începură să curgă din membrele mele. Un lac se face subt picioare-mi; din părul capului meu picură rouă şi, mai repede de cât povestea mea, sunt metamorfozată într'un izvor. Fluviul Alpheu, însă, mă recunoscù şi dupăce am fost prefăcută în apă a început să mă iubească şi în starea asta. Părăsindu-şi şi el figura sa de bărbat pe care o luase, se transformă în undă, ca mai înainte, pentruca să se amestece cu apele mele. Atunci Diana făcù să se deschidă pământul; eu sunt dusă spre ţermii Ortygiei (Sicilia) şi această insulă, — scumpă pentru mine, căci ea poartă numele Dianei-Ortygia, care m'a scăpat, — îmi vede mai întâi apele izvorului meu.

6. TRIPTOLEM

Zeiţa Ceres colindase toate mările şi toate ţările, în căutarea scumpei sale fiice, Proserpina, răpită de zeul infernului Pluton. Într'una din zile, plină de des-

www.digibuc.ro

nădejde, ajunse la locul unde este *Eleusis*, în Attica. Intreaga câmpie de acì erà, pe vremea aceea, proprietatea bătrânului *Celeus*. Moşia sa erà destul de mare, dar, pe timpurile acelea vechi, când ogoarele erau întinse, iar cultura lor destul de restrânsă, proprietarul ei erà socotit ca un om sărac, fiindcă duceà o viaţă sărăcăcioasă. Când Ceres ajunsese la Eleusis, bătrânul Celeus se întorceà tocmai dela câmp acasă, ducând în spate o cârcă cu găteaje, cu cari să-şi încălzească căminul; într'o traistă aveà ghindă, iar într'o cofiţă mure. In urma lui, o copilă a bătrânului, mânà dindarăt două căprite, cari păscuseră pe o colină. Acasă rămăsese, în ziua aceea, soţia unchiaşului, împreună cu un copilaş bolnav în leagăn.

Bătrânul şi fiica sa, întâlnind dinaintea bordeiului lor pe zeiţa Ceres, care luase chipul unei babe, o poftiră să găzduiască la ei, în bordeiul lor, oricât de sărăcăcios ar fi fost el. Zeiţa primì invitaţia, povestindu-şi la rândul ei amarul, cum căutà fără zăbavă pe unica sa fiică pierdută sau furată. Bătrânul, înainte de a intrà în bordeiu, prevenì pe musafiră că a lăsat acasă un copil bolnav. Şi unul şi altul îşi aveau deci păsurile, îşi aveau necazurile lor. Intrând în colibă zeiţa văzù doliu. Mama, cu lacrămile în ochi, steteà la căpătâiul fiului ei, care îşi dedeà ultima suflare.

Ceres o salută, se apropie de leagăn şi cu buzele-i divine atinge gura băiatului. De odată, ca prin farmec, paloarea dispărù de pe faţa acestuia, puterile îi veniră din nou şi părinţii pe neaşteptate, plini de bucurie, văd cum copilul lor este scăpat. Zeiţa îl ia în braţe, îl desmerdă şi şoptind câteva vorbe neînţelese şi pline de mister, îl duce la vatră, unde, supt cenuşe, ardeà focul. Aţâţând focul, zeiţa îl vârî în el, ca să-l cureţe de păcate, să-l purifice, şi astfel partea nemuritoare din

www.digibuc.ro

copil să o despartă de partea cea muritoare, de partea materială.

«Ce faci acolo», țipă mama, ca o nebună, smulgându-și copilul din mijlocul flăcărilor? — «Ai greșit fără să vreai», îi zise Ceres. Teama ta de mamă a zădărnicit binefacerile mele. Acest copil va fi deci muritor. El însă va fi cel dintâi om în lume care va arà, va semănà și va culege fructele pământului cultivat; va fi *cel dintâiu agricultor*». Zicând acestea zeița făcù să se arate un nour, se ascunse numai de cât în el, își luă carul tras de balauri și dispărù în văzduh.

Fig. 52. — Ceres și Triplolem.
După o piatră antică gravată.

Acest copil, numit *Triptolem*, făcându-se mare, a primit dela Ceres o înaltă chemare, chemarea de a cutreerà pământul în lung și lat, învățând pe oameni agricultura, o meserie nouă, care până atuncia nu există Zeița dându-i semințe pentru semănat, îi poruncește ca o parte din ele să le arunce în pământ, iar o altă parte să le păstreze pentru mai târziu, pentru țarinele cari aveau să primească o a doua cultură. Fig. 52).

Mergând pe sus, pe carul într'aripat, Triptolem străbătù toate ținuturile Europei și toate regiunile Asiei. In cele din urmă se oprește deasupra Scythiei, unde domnià regele *Lyncus* și se duse deadreptul la palatul acestuia. Regele îl întrebă îndată, pe unde a venit, care e motivul sosirei sale, cum îl chiamă și care îi

www.digibuc.ro

este patria. — «Patria mea, îi răspunse tânărul, este Athena, numele îmi este Triptolem, iar ca să ajung aci n'am străbătut nici marea cu corabia, nici pământul cu picioarele. Drumul meu mi l-am făcut prin văzduh. Aduc cu mine darurile Cererei cari, aruncate în sânul pământului, produc secerişuri mănoase şi hrană bună».

Acestea le spuse Triptolem; iar barbarul rege Lyncus, plin de gelozie de atâtea binefaceri, şi dorind să aibă el meritul unei descoperiri atât de însemnate, poftì cu gânduri rele pe tânăr la sine în gazdă.

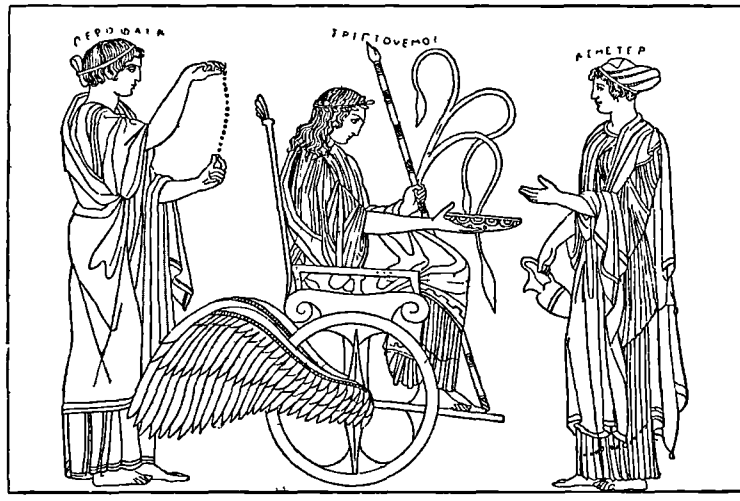

Fig. 53. — Triptolem între Ceres şi Proserpina.
După o pictură pe un vas antiç.

Pe când dormià, regele se repezì la Triptolem, cu arma în mână, ca să-l omoare. Erà cât pe acì să-i străpungă pieptul, când zeiţa Ceres, protectoara lui Triptolem, prefăcù pe barbar într'un *(rîs lynx).*

Lyncus mętamorfozat în rîs o luă la fugă prin păduri, iar Triptolem îşi continuă drumul prin văzduh cu carul său într'aripat. Ţara Scythiei rămase deci multă vreme lipsită de binefacerile agriculturii şi ale civilizaţiunei cele noi. (Fig. 53).

www.digibuc.ro

Intors în patria sa, în Athena, Triptolem primì o parte din teritoriul părintesc dela Eleusis şi instituì sărbătoarea Thesmophoriilor, cea mai mare sărbătoare a agricultorilor din Grecia şi la care nu puteau luà parte decât femeile măritate. Dacă un bărbat ar fi intrat în templu, în timpul acestor sărbători, primià cea mai mare pedeapsă, moartea.

7. CERES LA ELEUSIS

Nouă zile şi nouă nopţi cutreerase zădarnic amărîta *Ceres* pământul, cu facla în mână, căutându-şi pe fiica sa Proserpina, pierdută prin câmpiile mănoase ale Siciliei. In vremea aceasta ea şi-a lepădat chipul de zeiţă şi s'a prefăcut într'o simplă femeie muritoare. In colindările ei a ajuns şi în Attica şi s'a oprit la *Isvorul Fecioarelor*, în apropierea oraşului *Eleusis*, nu departe de Athena. La acest isvor aveau obiceiul fetele din împrejurimi să vie să ia apă şi de aceea s'a şi chemat acest isvor, isvorul fecioarelor. Acì Ceres întâlnì pe fetele regelui din Eleusis, pe fetele lui *Celeus*. Numai decât acestea, fără să bănuiască cine este străina, o întrebară, de unde vine, ce cată şi cum o chiamă. Zeiţa le răspunse: «Mă chiamă *Dos* şi am fost răpită din ţara mea de nişte piraţi, cari m'au adus în aceste locuri. Pe când piraţi îşi pregătiau mâncarea la ţărmurul mării, eu, fără să bage ei de seamă, m'am furişat prin păduri şi am ajuns astfel acì. De aceea, vă rog, aveţi milă cu mine, primiţi-mă în serviciul vostru. Mă pricep să cresc copii şi aş puteà să fiu o bună menajeră.

Fetele auzind-o au alergat numai decât acasă şi

www.digibuc.ro

au istorisit mamei lor, regina *Metaneira*, întâmplarea. Aceasta a primit propunerea streinei şi repede fetele s'au întors la isvor şi au luat cu ele la palatul regal pe zeiţa Ceres. Metaniera o primì ca guvernantă a micului ei copil *Demophon*.

Pe drum Ceres avuse pe cap un voal negru şi erà îmbrăcată în haine cernite, căci cernit îi erà şi sufletul, din cauza pierderii scumpei sale fiice.

După ce a intrat, însă, în palat, şi-a arătat toată puterea ei divină. Ridicându-şi de pe cap voalul, casa întreagă s'a umplut de o strălucire neobicinuită. Metaneira se scoală îndată de pe scaunul ei şi pofteşte pe zeiţă să se aşeze pe tronul regal. Zeiţa, însă, îşi ia numai decât chipul de mai înainte, chip de femeie sărmană şi nu voeşte să primească onorurile ce i se făceau. Sclava *Jambe* îi aduce atunci un scaun obicinuit, pe care Ceres se aşează în linişte; îşi trage apoi pe faţă voalul cel negru şi nu mai voì nici să mănânce nici să scoaţă vr'o vorbă. I se aduse înainte vin, dar zeiţa refuză totul. Nu gustă decât o băutură făcută din apă, făină şi zarzavat, un fel de bragă, care erà socotită ca un fel de libaţiune, făcută pentru zei.

Când *Metaneira* îi aduse pe micul *Demophon*, ca să-l îngrijească, îi spuse zeiţa, că ea ştie să apere de descântece şi de vrăji. De aceea, crescù pe copil nu cu mâncări pământeşti, ci îi dete de mâncat ambrozie şi de băut nectar. In timpul nopţii, însă, pe când toţi ceí din palat dormiau, zeiţa luà copilul şi îl vârà în flacările focului ce ardeà pe căminul casei, căutând astfel să-l deslege de partea trupească, de partea muritoare şi să-l facă nemuritor şi vecinic tânăr. In adevăr, copilul devenià din zi în zi tot mai frumos şi Metaneira şi toţi ceilalţi din casă se mirau de această neaşteptată prefacere. De aceea, într'una din nopţi regina se puse

www.digibuc.ro

la pândă, şi când îşi văzù copilul vârît în mijlocul flăcărilor, cuprinsă de groază, scoase un ţipăt de disperare. In această clipă se zădărnicì toată lucrarea zeiţei, care desamăgită grăì aceste cuvinte: «Oameni proşti şi nebuni ce sunteţi; voi nu pricepeţi nici binele nici răul. Acum şi tu şi copilul tău aveţi să ispăşiţi prostia ce aţi făcut. Iţi jur pe Styx, că aveam de gând să fac nemuritor şi vecinic tânăr pe fiul tău Demophon. Acuma, însă, trebuie să se supue şi el morţii şi legilor destinului omenesc. Totuş, fiindcă a fost ţinut pe genunchii mei şi fiindcă a dormit la sânul meu, va aveà o glorie vecinică.

Eu sunt Ceres, zeiţă adorată, care aduc folos şi bucurie şi zeilor şi oamenilor».

După aceste vorbe se arătă iarăş în toată strălucirea sa divină. Poruncì să se ridice un templu şi arătă locuitorilor din Eleusis modul cum aveà să fie adorată pe viitor.

In urmă dispărù, iar Celeus puse numai decât să se ridice templul, vestitul templu dela *Eleusis*, unde se serbară în urmă faimoasele *mistere Eleusine*. (Fig, 54).

8. ERYSICHTHON

Erysichthon, erà fiul lui Triopas şi nepotul lui Neptun, zeul mărilor. După ce ajunse rege în Thessalia, în locul tatălui său, începù să se poarte semeţ cu supuşii şi îngâmfat cu zeii. Ba încă merse aşà de departe cu dispreţul său pentru zeii cereşti, că dete poruncă aspră locuitorilor regatului său să nu mai arză tămâie pe altarele acestora. Se zice chiar că odată

www.digibuc.ro

punând mâna pe o secure, se duse singur să profaneze o pădure, închinată zeiței Ceres și să taie, singur, în persoană, cu fierul ascuțit tulpina copacilor, cruțați cu sfințenie de veacuri întregi.

Acì, în această pădure a zeiții, se înălța măiestos un stejar enorm, un stejar care singur părea a fi o pădure întreagă. Cucernicia oamenilor împodobise acest copac cu bentițe, cu ghirlande de flori și, cum se făceà pe vremea aceea, cu tăbliță pe cari erau scrise versuri: toate acestea ca recunoștință pentru marea bunătate a zeiței față de locuitorii țării aceleia. Nimfele Dryade, în zilele de sărbătoare, veniau adesea ori acì să joace dansurile lor, la umbra acestui stejar; și uneori chiar, apucându-se de mâini, în horă, întocmai ca Ielele noastre, făceau cerc împrejurul tulpinii lui, tulpină care singură aveà o grosime de 15 coți, iar în înălțime se ridicà peste ceilalți copaci atâta, pe cât aceștia se înălțau peste buruienele ce creșteau la umbra lor. Frumusețea și sfințenia maiestosului stejar, însă, n'a putut să împiedece pe fiorosul fiu al lui Triopas să se reție măcar dela acest odor al zeiții. De nimic nu vrea el să știe. Dă poruncă strajnică slujitorilor săi, ca să-l taie numai decât. Cum însă aceștia, mai buni la inimă și mai respectuoși pentru cele sfinte decât stăpânul lor, nu îndrăsniau să lovească, regele furios smulge toporul din mâinile sfioase ele unui sclav și adause și aceste vorbe nesocotite: «Acest copac, oricât de scump ar fi el pentru zeița Ceres, acest copac, fie el chiar Ceres însăș, astăzi va atinge pământul cu vârful său înverzit». Cu aceste vorbe ridică securea cu două tăișuri și isbì cu putere în trunchiul stejarului.

Arborele se clătină și un gemăt prelung se auzì; în acelaș timp începù să pălească deodată și frunzele și ghinda și crengile lui cele lungi. La întâia lovitură,

www.digibuc.ro

care făcù o rană trunchiului şi făcŭ să se desfacă coaja, un val de sânge năpădì din rana copacului, ţâşnind în depărtare, întocmai cum ţâşneşte, într'un potop întreg, sângele din rana unui taur ce cade ca victimă la picioarele altarului unui zeu. Minunea aceasta umplù de groază pe toţi cei ce erau de faţă. Unul singur dintre ei, — numai unul avù acest curaj — voì să împedice crima şi să oprească nelegiurea ce se făceà. Erysichthon, însă, în turburarea sa, aruncându-i o privire plină de ură şi mânie, îi zise: «Na şi tu, primeşte-ţi şi tu, răsplata cucèrniciei tale» şi cu lovitura ce aveà să isbească în copac, îi reteză capul bietului Thessalian. In urmă, isbind mereu, izbutì să dea jos frumosul stejar. Din măduva mândrului copac se auzirà ieşind aceste cuvinte: «Sub acest lemn mă ascundeam eu, cea mai scumpă nimfă a Cererei; murind îţi proorocesc pedeapsă pentru nelegiurile tale; ea se apropie; ea singură este mângâierea morţii mele».

Această ameninţare nu-l opreşte dela fapta sa criminală. Loviturile nenumărate şi mereu repetate doborîrà la pământ stejarul care, în prăvălirea sa, culcă la pământ o mare parte din pădure. Suratele sale, celelalte nimfe, Dryade, mâhnite şi plângând cu toatele de batjocura suferită de sora lor, cu lacrămile în ochi şi în haine de doliu, se duc la stăpâna lor, la zeiţa Ceres, şi cer, într'un glas, să nu lase nepedepsită fapta nelegiuită a lui Erysichthon. Ceres, puternica zeiţă a cerealelor, le împlineşte rugăciunea şi scuturându şi corpul său maiestos, făcù să se scuture deodată toate semănăturile de pe câmpii. O foamete cumplită aveà să îndure poporul stăpânit de cumplitul rege. Ca să pedepsească, însă, şi pe regele criminal, zeiţa născoceşte o tortură vrednică de milă, dacă milă ar merità fără-

www.digibuc.ro

delegea lui. *Foamea* aveà să fie chinul şi tortura lui Erysichthon.

Dar, *Ceres* nu se puteà întâlnì în persoană cu *Foamea*. Destinul n'a îngăduit ca cele două zeiţe să se vază vreodată. Unde erà una, nu puteà se fie şi cealaltă. De aceea, zeiţa Ceres chemând la sine pe una dintre nimfele munţilor, pe una din *Oreade*, îi se adresă cu următoarele cuvinte:

«In fundul îngheţurilor Scythiei se găseşte o regiune stearpă, fără cereale, fără fructe; un pământ cu totul pustiu. Acolo îşi are locaşul său şi *Frigul* fără vlagă, şi *Paloarea* cea galbenă şi *Frica* cea îngheţată şi *Foamea* cea scofâlcită. Mergi şi-i spune acesteia să se vâre în măruntaele lui Erysichthon, să biruie toate bogăţiile lui, ori cât ar fi ele de mari, să mă biruie chiar pe mine, Ceres, zeiţa abundenţei. Pleacă, iar dacă cumva te sperii de lungimea drumului, ia carul meu, ia balaurii mei şi mână-ì cu frânele prin înălţimea văzduhului».

Nimfa se suì numai decât pe carul zeiţei şi, străbătând mările şi ţările, ajunse în Scythia. Acì îşi oprì balaurii pe vârful îngheţat al Caucasului şi-i deshămă dela car. Căutând *Foamea*, o zărì în mijlocul unui câmp plin de pietriş, smulgând cu unghiile şi cu dinţii câte un firicel de iarbă ce deabià se găsià pe ici pe colea. Chipul ei erà îngrozitor: aveà părul sbârlit, ochii în fundul capului, obrajii galbeni ca ceara, buzele vinete, dinţii mâncaţi de rugină, pielea aspră şi aşà de subţire că puteai să vezi prin ea maţele din fund; oasele n'aveau de loc carne pe ele şi-i ieşiau din şale; în loc de pântece, o mare gaură; pieptul credeai că-i atârnă şi că e numai agăţat de şira spinării. Slăbiciunea făceà ca membrele ei să pară mai mari; dura genunchilor

www.digibuc.ro

eră enormă, iar călcâele peste măsură de lungi şi ieşite.

Când a zărit-o nimfa, n'a cutezat să se apropie de ea; din depărtare îi spuse poruncile Cererei. Deşi de abiă sosise şi deşi steteă la o distanţă destul de mare de Foame, totuş începù să-i simţă puterea. De aceea, fără zăbavă, îşi înhămă balaurii şi se întoarse repede, străbătând văzduhul, în Thessalia, de unde venise. Foamea, cu toate că e duşmana de moarte a Cererei, totuş de astădată se grăbeşte să-i dea ascultare, supunându-se poruncilor ei. Un vârtej de vânt, luând-o pe sus, o duse într'o clipă la bogatul palat al regelui Erysichthon. Fără multă paradă, intră în palatul regesc. Eră noapte. Erysichthon dormià adânc. Foamea îl îmbrăţişează cu cele două aripi ale sale, suflă asupra lui venin şi adierea aceasta a ei îi umple şi gura şi gâtul şi pieptul. Foamea se răspândeşte îndată în toate măruntaele regelui. Apoi, părăseşte repede acest locaş, unde nu eră de ea, locaş, unde domnià bogăţia şi se îndreptă spre pustietatea sa sălbatică, spre sărăcăcioasa sa peşteră.

Somnul cel dulce desmerdà încă cu aripile sale drăgălaşe pe regele adormit. Măcar că eră în somn, el cere de mâncare, mestecă cu gura, macină cu dinţii. Gâtul său înghite şi în loc de alimente, el devorează aer. După ce s'a deşteptat îl cuprinse o poftă nebună de mâncare. Gâtlejul îi e înfometat; înfometate îi sunt şi măruntaele. Cere să i se dea numai decât mâncări cari cresc şi trăiesc în apă, mâncări cari cresc pe pământ, mâncări cari cresc în aer. I se aduc tot felul de bucate, pe cari le mănâncă, le mănâncă mereu şi totuş se plânge că moare de foame. Cere mâncări peste mâncări. Nu-i ajung nici bucatele care ar puteà să sature oraşe întregi, cari ar puteà să sature un popor

www.digibuc.ro

întreg. Şi cu cât se îndopà mai mult, cu atât erà mai flămând.

Intocmai ca şi întinsa mare şi ca şi întinsul Ocean cari primesc în sânul lor toate fluviile pământului şi cari înghit apele lor, fără, însă, să şi poată potoli setea şi întocmai ca focul mistuitor, a cărui furie nemăsurată mistue arbori fără număr şi cu cât mistue mai mulţi, cu atât mai mult ar mistui şi chiar prin această mistuire devine mai furios, tot astfel gura nesăturată a nelegiuitului Erysichthon, cu cât mâncà mai mult, cu atât ar fi mâncat mai mult. Fiecare mâncare aţâţà în el o nouă poftă de mâncare şi golul stomacului, pe care voià să l umple, nu face decât să se mărească mereu. In burta lui, dispăruse acum toată averea rămasă moştenire dela bogaţii săi părinţi. Foamea îngrozitoare, însă, a rămas tot nestinsă. Focul gurii sale a rămas tot nepotolit.

In sfârşit, după ce şi-a păpat toate averile, i a mai rămas o singură fiică, o fiică care ar fi fost vrednică de un părinte mai bun. In sărăcia sa, însă, caută să o vânză şi pe aceasta. Mândra fată refuză să aibă un stăpân, să fie sclavă. Intr'una din zile, pe când se aflà ea lângă o apă, îşi întinse cu desnădejdie albele sale braţe deasupra râului şi zice: «Scapă-mă tu, mare zeu, de sclavia ce mă ameninţă». Neptun se milostivì de ea şi o dăruì cu un dar nepreţuit, îi dete puterea să se metamorfozeze, cum o vrea ea. Numai decât, în clipa în care marele stăpân al apelor îşi întoarse dela ea faţa, *Metra*, — căci aşa se chemà fata —, se prefăcù într'o iapă frumoasă şi alergă să întâlnească pe tatăl său. Acesta mort de foame, o vândù, ca să mai câştige ceva ce să mănânce.

Tânăra fată se schimbà mereu, ba în câine, ba în pasăre, întruchipându-se în mii şi mii de forme şi îna-

www.digibuc.ro

poindu-se totdeauna la tatăl său, când erà din nou vândută. Ea erà acum singurul mijloc de câștig al nenorocitului ei părinte. Curând, însă, și acest mijloc deveni neîndestulător și Erysichthon nemai putând să-și sature cruda foame ce-l mistuià, sfârșì prin a se mâncà pe sine însuș.

Erysichthon este pământul care înghite semințele

Fig. 54. — Minotaurul.

După o gravură antică.

www.digibuc.ro

VII. PHOEBUS-APOLLO

1. LETO-LATONA

Latona erà fiica titanului Cœus. Fiind iubită de Jupiter, ea aveà să devie mama lui Apollo şi a Dianei. Junona, însă, soţia legitimă a lui Jupiter, din gelozie, a urmărit-o cu ultima ei răzbunare, deşi zeiţa nu făceà decât bine. Astfel în toată viaţa sa Latona n'a fost decât o victimă a Junonei. Ca să nu aibă nici o linişte şi nici un locşor, unde să poată da naştere celor doi copii ce-i purtà în sânul său, Junona a pus toate ţările şi toate insulele să-i jure, că nu vor primì pe Latona. Ca să vază dacă poruncile îi sunt îndeplinite sau nu, porunci ca fiul său Marte să stea pe un munte înalt, iar Iris, curcubeul, pe un altul, de unde să observe şi să-i comunice toate, şi în sfârşit a trimis un şearpe să o urmărească.

Neptun, zeul mării, văzând că nenoricita zeiţă nu găseşte nicăirea şi la nimeni nici un adăpost sau un scut de apărare, a fost cuprins de milă şi a poruncit să iasă din adâncimile mării o insulă, insula *Delos,* până atunci necunoscută. Aceasta erà o insulă plutitoare şi Junona o trecuse cu vederea şi nu i-a cerut să jure că nu va primì nici ea pe Latona. Indată ce zeiţa rătăcitoare a pus piciorul pe pământul acestei insule, se

www.digibuc.ro

ridicară din mare patru coloane colosale, pe cari s'a sprijinit pe viitor insula şi a rămas astfel de atunci fixată şi mica insulă Delos.

Fiind cuprinsă de durerile naşterii, timp de nouă zile şi nouă nopţi, s'au adunat împrejurul ei toate zeiţele cele mai ilustre, ca Diona, Rhea, Themis şi Amphitrite. Numai Junona, cea cu braţele de fildeş, rămase în palatul lui Jupiter şi ţineà într'un nour de aur pe *Ilithya*, zeiţa naşterilor, care nu ştià nimic de cele petrecute în Delos. Gelozia Junonei o reţineà acì, în Olymp, căci nu puteà să sufere ea, soţia marelui Jupiter ca Latona să dea naştere unor copii atât de puternici, iar, fără Ilithya, Latona n'ar fi putut să nască. Atunci zeiţele ţinură sfat şi rugară pe Iris, curcubeul, mesagera Junonei, căreia îi făgăduiseră un colier de aur, lung de nouă coţi, să se ducă şi, fără ştirea Junonei, să poftească pe Ilithya. Iris, mai iute decât vântul, se repezì prin văzduh şi într'o clipă şi ajunse la Olymp. Acì găsind pe Ilithya o poftì să vie cu ea şi amândouă, ca nişte porumbiţe, veniră la Delos. Ilithya deslegă aci pe Letona de povară. După naştere, zeiţa Themis oferì copilaşilor nectar şi ambrozie divină, iar celelalte zeităţi cântară în cinstea lor cântece religioase.

Junona, însă, nu puteà să ierte pe rivala sa, de a fi fost iubită de Jupiter, de aceea făcù să se ridice împotriva ei un şarpe îngrozitor, numit *Python*, fiu al pământului. La îndemnul şi sfaturile Junonei, Python urmărì fără preget pe nenorocita zeiţă, care scăpă, însă, de el numai punând înaintea lui copiii ce-i ţineà strâns în braţe. Zeiţa fuge îngrozită, iar copilaşii nebănuind pericolul, îşi întind micile lor mânuţe către monstru. (Fig. 55).

Intr'una din zile, pe când zeiţa cutreerà toată lumea, urmărită de neîndurata Junona, ţinând în braţe

www.digibuc.ro

pe cei doi copilaşi ai săi, ajunse în *Caria*. Acì, la poalele muntelui Chimera, care aruncă flacări din vârful său,—munte plin de lei, capre şi şerpi, din care poeţii au întruchipat un monstru cu cap de leu, cu corpul de capră şi cu coada de şarpe — acì, la poalele acestui munte, pe când soarele ferbinte dogorià mai cu tărie, făcù zeiţa un popas, istovită de oboseală şi de drumul său cel lung. Din pricina căldurii şi fiindcă copilaşii îi supseră tot laptele, o cuprinse o sete sfâşietoare. Ui-

Fig. 55. — Latona urmărită de şarpele Python.
După o pictură.

tându-se în toate părţile, zăreşte în fundul unei văi adânci, o baltă cu apă limpede şi curată. Nişte ţărani strângeau pe acolo trestii de papură şi alge.

Zeiţa se apropiă de baltă şi punându-şi genunchiul pe pământ, s'a aplecat să-şi astâmpere setea cu apă răcoritoare. Ţăranii însă o opresc. Zeiţa atunci îi întreabă cu blândeţe: «De ce mă opriţi să beau apă, căci apa doar este comună pentru toată lumea. Buna natură a lăsat ca soarele, aerul şi apa să fie ale tutu-

www.digibuc.ro

rora; eu am venit să mă bucur de un lucru comun. Cu toate acestea, vă rog să-mi dați voie să beau, ca și când mi-ați da dela voi un dar. Eu n'am căutat să-mi spăl trupul, nici membele obosite în această apă, ci numai să-mi potolesc setea. Chiar acum, când grăiesc aceste vorbe, gura mi se usucă de sete, gâtul mi s'a uscat de tot și de abiă îmi mai trece glasul prin el. O înghițitură de apă ar fi pentru mine nectar și voi mărturisì în toată lumea că mi ați dat viață; căci cu această apă voi viața îmi dați. Ar trebuì cel puțin să vă înduioșeze acești mititei, cari își întind către voi mâinișoarele lor» — și din întâmplare copilașii își întindeau mânuțele spre ei.

Pe cine n'ar fi înmuiat vorbele dulci și blânde ale Latonei? Țăranii însă, stăruiesc în refuzul lor. Ba încă o iau și la înjurături, la ocări, dacă nu pleacă mai repede. Nu numai atâta; chiar și apa din baltă o turbură cu mâinile și cu picioarele lor. Sărind cu răutate în apă, turburară nomolul din fundul lacului. Zeița se supără grozav și supărarea îi potolì setea și necăjită nu i-a mai rugat mai mult pe acești țărani nevrednici de rugăciunile unei zeițe, ci, ridicându-și mâinile spre ceriu zise: «Să trăiți de-apururi în acest lac».

Dorința ei s'a împlinit: Cu toții s'au aruncat în baltă și, când își afundau membrele, cu totul în fundul lacului, când își scoteau capetele deasupra undelor, când înotau numai la suprafața apii. Acum steteau pe malurile lacului, acum săriau din nou în mijlocul apei pline de nămol. Și încep să se gâlcevească cu limbile lor și, goniți subt apă, subt apă încearcă să se certe între ei. Vorba însă acum le este răgușită, gâturile umflate și lărgite. Gâturile le dispar și capul se leagă de-a dreptul de trup. Spatele li se înverzesc, burta le capătă o culoare albicioasă și transformați în

www.digibuc.ro

broaşte sar în mocirla lacului. Astfel s'a născut neamul broaştelor.

De acì, nişte lupi, mai omenoşi decât oamenii, conduc pe Latona pe malurile Xantului, unde zeiţa se purifică cu apa din acest râu, care de atunci a fost închinat lui Apollo, fiul ei.

2. DELPHI

La poalele muntelui Parnas, se găsià un templu, numit templul pythc şi zidit de Apollo. Acì într'un colţ de pământ sălbatic, înconjurat de toate părţile de stânci ce-ţi dedeau fiori de spaimă, erà o peşteră din care se ridicà neîncetat aburi deşi şi ameţitori de pucioasă. Iată care este povestea descoperirii acestei peşteri: Pe locul unde se găseşte acum sanctuarul intern al templului — zice un scriitor din antichitate — erà o peşteră. O turmă de capre păşteà împrejurul acesteia. Cum se apropià vre-o capră de peşteră şi privià în ea, începeà să facă nişte sărituri neobişnuite şi să scoată nişte mehăituri, deosebite de cele de până atunci. Ciobanul acestor çapre, cuprins de mirare de această întâmplare curioasă, se duse mai de aproape de peşteră şi privì înăuntru să vază ce este. Dar iată că şi lui îi se întâmplă acelaş lucru, ca şi caprelor sale. Acestea săriau ca inspirate, iar el, păcurariul, prevestià întâmplările viitoare. Când se lăţi vestea între locuitorii ţării despre această întâmplare, veniră cu toţii în acest loc şi se apropiară de peşteră. Fiecare voià să afle despre această minune şi cu toţii deveniau inspiraţi. Acest fapt produse credinţa, că acel loc este un loc de oracol

www.digibuc.ro

şi profeţiile de acolo le atribuiră zeiţei Gea. Câtăva vreme, cei cari voiau să aibă o prevestire, aveau obiceiu să se apropie de acel loc şi îşi dedeau, unul altuia, oracole.

Fiindcă însă, cu timpul, mai mulţi au sărit în peşteră şi nu s'au mai întors îndărăt, locuitorii ţinutului găsiră cu cale, pentru ca să nu se mai primejduiască atâta lume, să aşeze în acel loc o singură femeie, care să dea profeţii pentru toţi.

De jur împrejurul acestei prăpăstii s'a zidit încetul cu încetul, oraşul *Delphi* în formă de amfiteatru. Tot ţinutul erà aşà de sălbatic şi aşà de romantic, că vizitatorii erau plini de curiozitate şi aşteptau prevestirile cuprinşi de o adâncă turburare. Căci, dinspre Miazănoapte, Delphi erà umbrit de vârfurile Parnasului, cari se ridicau până la ceriu; dinspre Răsărit şi dinspre Apus două stânci colosale făceau să nu pătrundă acolo razele de soare, iar la Miazăzi, un munte ameninţă să cază deasupra oraşului. In acest cazan răsunau nenumărate ecouri, iar groaza celui ce se coborà acì erà mărită, tocmai de priveliştea deosebită a acestor locuri.

La început, Grecii socotiau că zeiţa Gea este aceea care preziceà acì viitorul; mai târziu, însă, s'a atribuit aceasta lui *Apollo*. Deasupra peşterii s'a zidit un mic templu, care în urmă în timpul răsboaelor persise, s'a transformat într'un templu de marmură de Paros construit cu cheltueala tuturor Grecilor şi a cărui valoare erà colosală. Pe poarta dela intrare erau scrise numai vorbele: «Tu eşti» iar pe frontonul templului: «Cunoaşte-te pe tine însu-ţi». In centru erà Pythion, sanctuarul în care se înălţà mândru statua de aur a lui Apollo. Peste peşteră, din care ieşeau mereu vapori, erà aşezat un tripied, scaun cu trei picioare, pe care steteà preoteasa Pythia care împărtăşià străinilor voinţa zeului.

www.digibuc.ro

La acest oracol Grecii şi alte popoare găsiau, la vremuri de nevoie, sfat şi mângâiere. Chiar şi persoane particulare, şi trimişi ai regilor străini, puteau să afle acì voinţa zeilor şi să cunoască viitorul. Vizitatorii erau cuprinşi din depărtare de un adânc respect religios, căci de jur împrejurul templului, pe înălţimile munţilor înconjurători, străluciau acoperişurile localurilor sfinte şi statuele de aur, de argint şi de marmoră, ridicate acì de nenumăraţi vizitatori. Dacă veneai, însă, mai aproape şi te scoborai în căldarea munţilor, unde erà templul propriu zis, dedeai de o dumbravă sfântă, în care erai înconjurat de dafini deşi şi de măslini răcoritori. Aerul erà plin de miresme şi un vâjeit sălbatic îţi izbià urechea, întocmai ca o muzică.

Vizitatorii, înainte de a puteà întrà, trebuiau să se pregătească prin jertfe, prin băi şi prin posturi şi mai ales prin darurile nelipsite ale lui Apollo. Jertfele se făceau în aşà fel că, dacă n'ar fi ieşit favorabile la prima dată, trebuiau să se repete; aceasta pentru ca preoţii templului să aibă timp să ispitească şi să cerceteze pe oaspeţi. O jertfă numai atunci erà socotită ca favorabilă, dacă vita, stropită cu apă rece tremurà din tot corpul său. In sfârşit, se vestià vizitatorului, că zeul îngăduie intrarea. Imbrăcaţi în haine de sărbătoare, în mijlocul unei muzici zgomotoase, având pe cap şi în mâini cununi şi flori de dafin, purtând în palme o farfurie împodobită de asemenea cu flori şi pe cari erà scrisă întrebarea, vizitatorii erau introduşi în templu şi acì, conduşi într'o capelă, despărţită numai printr'un zid de sanctuarul zeului.

Preoţii lăsau pe străini acì singuri, iar ei duceau în Pythion farfuriile la Puthia, aşa se numià preoteasa întrebuinţată de preoţi la oracol. — Ea erà foarte simplu îmbrăcată şi, înainte de a intrà în templu făceà o baie

www.digibuc.ro

în isvorul Castaliei, se încununà cu dafin şi mâncà foi de dafin (sau laur) din dafinul dinaintea templului. După această pregătire, se aşezà pe tripod, unde o cuprindeau aburii ce se înălţau din peşteră. Atunci o părăsiau simţurile, preoţii puneau mâna pe ea să o ţie să nu cază, iar ea scoteà nişte urlete şi răgnete. Gura începeà să-i spumege, ochii să-i se rotească în cap şi părul să i se sburlească. Din urletele ei se auziau vorbe izolate, pe cari preoţii le însemnau cu grije şi sfinţenie. Uneori furia şi convulsiunile Pythiei erau aşa de violente că preoţii, deşi obicinuiţi cu astfel de scene, fugiau plini de groază. Din această cauză, s'a orânduit, cu timpul, ca să slujească la acest altar trei preotese.

După ce Pythia erà luată de pe tripod şi adusă la simţire, preoţii căutau să tălmăcească cuvintele rostite şi împărtăşiau răspunsurile zeului, în versuri într'o restălmăcire atât de echivocă, încât vizitatorii niciodată nu ştieau în mod lămurit înţelesul răspunsului; aceasta pentru ca preoţii să poată tălmăci în urmă în alt înţeles respunsul, dacă nu se potriveà cu cele ce se întâmplau în realitate.

Din pricina multelor şi bogatelor daruri ce au trimis aci regii şi oamenii avuţi, s'au îngrămădit la Delphi bogăţii colosale. In afară de statui de aur şi de argint, cari împodobiau toate locurile din apropierea templelor, s'au adunat acì tot felul de daruri din partea regilor şi a popoarelor lor. Astfel, când odată locuitorii din Phocida s'au năpustit asupra templului dela Delphi şi l'au jefuit, numai din aurul şi argintul topit au câştigat peste 13 milioane de taleri.

www.digibuc.ro

3. NAŞTEREA LUI APOLLO

Apollo erà fiul lui Jupiter şi al Latonei, născut în insula *Delos*, pe muntele *Cynthus*.

Indată după naşterea sa, nimfele îl învăliră în scutece de mătase şi în giulgiuri şi-l înfăşară cu faşe de aur, iar zeiţa Themis îi dete ca băutură şi mâncare nectar şi ambrosie divină. Aceste mâncări cereşti făcură ca zeului să-i cază îndată faşa şi scutecele şi să păşească, ca un flăcău în floarea vârstei, vestind în gura mare că el e stăpânul chitarei şi al arcului care loveşte la distanţă.

Când s'a coborît depe munte la şes, şi când l'au văzut zeii aşa de frumos, s'au minunat de o aşà făptură deosebită, iar insula Delos nu mai puteà de bucurie că zeul şi-a ales acì locuinţa-i favorită. Cu chitara în mână—chitară din care scoteà sunete divine—cu capul încununat cu raze, îmbrăcat în vestminte de aur, Apollo venì în mijlocul zeilor cari îl primiră cu admiraţie şi cu o bucurie nespusă.

Primirea lui Apollo s'a făcut cu un mare alaiu. Din toate părţile răsunà muzica şi cântecul. Graţiile şi Horele jucau, iar Muzele umpleau văzduhul cu cântecele lor. Junona şi Venus se puseră la joc, iar Artemis-Diana, sora gemenă a lui Apollo, prinse chitara fratelui ei şi cântà.

Din acest moment, Apollo luă un loc de frunte printre zei din Olymp şi de câteori intrà între ei cu arcul său întins, toţi zei se sculau de pe fotoliile lor şi-l salutau cu respect. Numai Latona, mama sa, şi Jupiter, tatăl său, îl priviau stând pe scaune. Latona se sculà apoi, îi luà tolba de pe umeri şi o puneà la o parte,

www.digibuc.ro

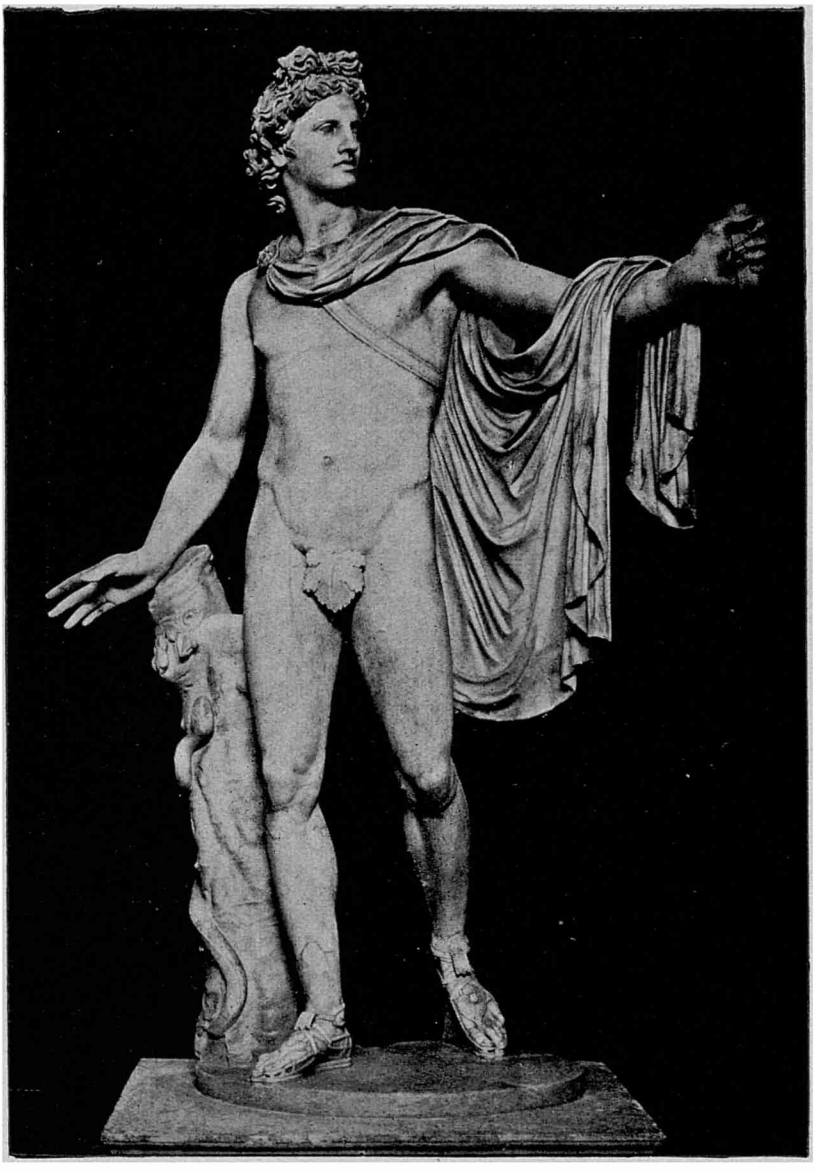

Fig. 56. Apollo dela Belvedere.

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

iar arcul i-l atârnà pe o coloană în sala zeilor şi în urmă îl pofteà să şează. Jupiter îi oferià cupa cu nectar.

Din Olymp se duse Apollo mai întâi în Pieria, partea de miază-zi a Macedoniei, o ţară plină de văi încântătoare. De acì se scoborî în Thessalia, apoi în insula Eubea, dar nicăieri nu găsì un loc potrivit pentru templul său. De aceea plecă spre Beoţia, care, fiind acoperită pe vremea aceea cu păduri dese, nu erà locuită de picior de om. Ajungând la isvorul Delphusa, voì să fundeze aci un templu: nimfa isvorului, însă, temându-se ca nu cumva gloria ei să fie întunecată de a zeului, îi se adresă cu următoarele cuvinte: «Vrei tu în adevăr, Apollo, să-ţi construeşti acì un templu? Să ştii că nenumăraţi cai vin să se adape la isvorul meu. Aceştia au să-ţi turbure liniştea templului, iar oamenii, cari ar venì la tine, s'ar uità cu admiraţie mai mult la carele şi caii cari vin la mine, decât să se roage la altarele tale. De ce nu te duci mai bine la *Parnas*, unde nu se aude nici zuruit de căruţă, nici tropot de cal? Acolo ai puteà tu să-ţi zideşti în linişte templul tău». Apollo primì sfatul nimfei, se duse în Parnas şi puse temelie de piatră templului său, templu zidit în urmă din marmoră albă, de oamenii cari din toate părţile alergau acolo.

Nu departe de acì erà un isvor, unde steteà la pândă un balaur, numit *Python*. Acest balaur vestit s'a născut din nomolul ce rămăsese pe pământ după potopul lui Deucalion, şi trăià în peşterile muntelui Parnas, în apropiere de Delphi. Fiindcă însă acest şarpe se luase după muma sa Latona şi o persecutase pe aceasta peste tot pământul, Apollo îl isbì cu arcul său. Monstrul îndată ce se simţì atins, fu prada celor mai vii dureri. Trântindu-se în ţărână scoteà nişte şuerături îngrozitoare. Se svârcolì în toate părţile şi murì exalând

www.digibuc.ro

din gura sa înveninată aburi ucigători. Iar Apollo, învingător, strigă în gura mare: «Trupul tău sleit de puteri putrezească pe acest pământ roditor; de acum înainte tu nu vei mai fi urgia oamenilor. Aceştia se vor hrăni pe viitor din rodul acestei ţarini nemărginite. Ei vor veni să-mi jertfească acì hecatombe măreţe. Nici îngrozitorul Typhaon, nici înspăimântătoarea Chimera nu te vor mai puteà smulge dela această moarte; iar pământul şi soarele, în drumul său ceresc, vor face să putrezească acì cadavrul tău cel hâd».

De atunci zeul Apollo s'a numit *Apollo phyticul* (Fig. 56).

4. HYACINTHUS

Apollo a avut maí mulţi prieteni, între cari pe *Hyacinthus,* cel mai tânăr dintre fii regelui Amyclas din Sparta. Indată ce Apollo zări pe drăgălaşul băiat, căpătă pentru el o simpatie deosebită. Ba chiar se gândeà să-l ridice în ceriu, să-l aibă totdeauna aproape, pe lângă sine. O întâmplare, nenorocită însă, se împotrivì acestui plan şi frumosul băiat murì în floarea vârstei.

Adesea ori Phoebus-Apollo părăsià Delphi, oraşul consacrat sieşi, pentru ca pe malurile râului Eurotas, în apropiere de Sparta, să se bucure de societatea scumpului său prieten. Lira şi arcul erau uitate, în faţa jocului vesel, şi nu i erà ruşine zeului să cutreere, împreună cu Hyacinthus, înălţimile sălbatice ale Taigetului, alergând după vânt.

Intr'una din zile, pe când soarele se aflà în zenit la o egală distanţă de răsărit şi de apus, cei doi amici

www.digibuc.ro

îşi desbrăcară hainele, îşi unseră membrele cu untdelem şi începură lupta cu discul. Apollo începù întâiu. După ce avântă de câteva ori discul, îl asvârlì cu atâta putere că acesta, după ce străbătù văzduhul pe o mare distanţă, căzù, după un timp îndelungat, la pământ, pe care îl făcù să se zgudue. Numai decât Hyacinthus, naivul, se repezì, împins de dorinţa de joc, să prindă discul; dar respins de pământul elastic, discul se ridică şi loveşte pe Hyacinthus în frunte, în fruntea lui atât de frumoasă.

Copilul îngălbenì şi odată cu el şi zeul. Acesta îl prinse în braţele sale. Incearcă să-l aducă la vieaţă, să-i sece rana din care curgeà sângele şiroiu. Aplicând ierburi, căută se reţie suflarea care se duceà pentru totdeauna. Doctoria erà degeaba, rană fără vindecare.

Precum mor viorelele, precum moare într'o grădină udată, macul, precum mor crinii când sunt călcaţi de piciorul omului; — de geaba mai atârnă floarea de vraja îngălbenită, ea îşi pleacă capul îngreuiat, nu se mai poate ţineà în sus şi se înclină cu fruntea spre pământ, — tot astfel Hyacinthus, murind îşi lasă capul în jos, puterile îl părăsesc, capul îi este o povară şi-i cade pe umeri.

«Tu, fiu al lui Amyclas, te prăpădeşti secerat în floarea vârstei, zise Phoebus, iar eu, eu am pe veci înainte-mi şi rana ta şi crima mea. Tu îmi pricinueşti o mare durere şi o mare remuşcare. Mâna mea a fost cauza morţei tale. Eu sunt autorul acestei morţi nenorocite.

«Dar ce vină am eu? Poţi numì o crimă faptul că cineva a iubit? Ah, dacă aş puteà să-mi dau viaţa pentru tine, dacă aş puteà să mor împreună cu tine! O lege fatală, însă nu mă lasă. Dar, vei fi totdeauna cu mine, vei fi totdeauna în gura mea. Vei trăì în

www.digibuc.ro

cântecele mele, vei trăi în sunetele lirei mele. Vei purtà ca o floare, gemetele mele şi va sosì un timp când, spre a-ţi înălţà gloria ta, un erou viteaz [1]) îşi va scrie numele său pe foaia de hyacint».

Astfel grăì Apollo cu gura sa de proroc. Iată, însă, sângele care se răspândise pe pământ dispare şi răsare o floare mai strălucitoare decât purpura de Tyr. Ia o formă de crin, dar o culoare de purpură, nu ca a crinului argintie.

Hyacintul *(zambila)* s'a născut din sângele frumosului tânăr. Dar nu e destul aceasta pentru Apollo. Zeul însemnează pe foile crinului regretele sale: *Ai, Ai,* (vai, vai); aceste litere trăesc pe floarea care reaminteşte dureroasa silabă de «vai». «Nu, frumosule Hyacinthus, Spartei nu îi e ruşine că îţi este patria ta. Sărbătoarea ta dăinueşte până şi astăzi, — ziceà poetul Ovidiu,—şi după obiceiul de odinioară, în fiecare an se reîntorc şi acum sărbătorile vesele ale lui Hyacinthus. Cântul de laudă, numit *paean,* în onoarea lui Apollo, erà însoţit, cu această ocazie, de chitară şi de jocuri pantomimice. Sărbătoarea *Hyacinthia* se făceà primăvara, odată cu răsărirea acestor flori.

5. DAPHNE

Cea dintâiu aventură de dragoste a zeului Apollo a fost cu nimfa *Daphne,* fiica fluviului Peneu — malurile acestui fluviu din Thessalia sunt acoperite cu

[1]) Din sângele lui *Ajax,* fiul lui Telamon, mort în războiul troian, a răsărit o floare, purtând pe petalele sale literele *Ai,* iniţialele numele eroului. *Ai* însemnează, în acelaş timp, *vai.*

www.digibuc.ro

dafini.—Patima lui Apollo pentru această fată n'a fost o simplă întâmplare, ci o răzbunare a zeului amorului, a lui Cupidon. Intr'una din zile Apollo, mândru din cauza isprăvii sale împotriva balaurului Python zări pe Cupidon, pe când se căsnia să-şi întinză arcul cu săgeţi şi luându-l în bătae de joc, îi zise: «Dragă băeţele, de unde şi până unde tu cu arme aşa de grele? Tolba aceasta a ta se potriveşte mai de grabă cu mine, care pot să pricinuesc răni sigure şi fiarelor şi duşmanilor, mie care am culcat la pământ, acum de curând, prin nenumărate săgeţi, chiar pe năpraznicul Python, cel ce acoperia cu pântecele său molipsitor atâtea pogoane de pământ. Tu mulţumeşte-te să aprinzi cu flacăra ta, nu ştiu ce amoruri, şi nu aspirà la gloria noastră».

Fig. 57. — Apollo şi Amor
După o piatră antică gravată.

La aceasta fiul Venerii răspunse : «Arcul tău poate el să rănească orice; al meu te răneşte pe tine : şi pe cât fiarele sunt mai prejos decât un zeu, pe atât meritul tău este mai mic decât al meu». (Fig. 57).

Astfel grăi şi spintecând văzduhul cu aripa sa uşoară, se oprì de vârful umbros al Parnasului. Scoase din tolba sa două săgeţi cu puteri deosebite; una din ele inspiră dragostea, cea de a doua o goneşte. Cea dintâiu este de aur şi are vârful scânteietor, cea de a doua este neascuţită şi poartă în vârful ei plumb. Cu cea dintâiu rănì pe Apollo, şi-l străpunse până în mă-

www.digibuc.ro

duva oaselor, cu cea de a doua atinse pe fiica lui Peneu, pe Daphne. Apollo e cuprins de patima iubirii, iar Daphne nu puteà nici să auză de numele zeului. Astfel se răzbună Cupidon.

Nimfa Daphne îşi petreceà, în vremea aceasta, timpul prin păduri, întocmai ca şi Diana, vânând la fiare sălbatice şi gătindu-se apoi cu blănile lor. Mii de peţitori îi cerură mâna; ea însă îi refuză pe toţi, nevrând să ştie nici de iubire, nici de căsătorie. Tatăl ei adesea îi ziceà: «Dragă copilă, tu îmi datoreşti un ginere, tu îmi datoreşti nepoţei. Daphne, însă, ruşinoasă respingând, ca o crimă, gândul de a se mărità, se înroşià până după urechi şi se aruncà de gâtul tatălui ei şi desmierdându-l îi ziceà: «Dragă tată, lasă-mă să trăiesc toată viaţa ca fată mare. Şi Jupiter a făcut fiicei sale Diana acest hatâr, de a nu se mărita nici odată».

Apollo, în lungile sale preumblări, zări odată pe Daphne şi, cum o văzù, se şi aprinse de patima de a o aveà de soţie.

Fusese rănit de săgeata de aur a lui Cupidon. Degeaba însă, căci şi Daphne fusese atinsă de săgeata ce purtà în vârful ei plumbul cel rece.

Inima zeului erà mistuită de flacăra iubirii, întocmai cum mîstue focul în timpul verii o şiră de pae sau o grămadă de trestie uscată. Vede cum cosiţele de păr din capul nimfei cădeau neîngrijite pe umerii ei cei albi. «Ce ar fi, îşi ziceà el, dacă aceste bucle ar fi şi pieptănate şi ar fi şi potrivite cu măestrie. Vede ochii ei strălucind ca două stele, vede buzele ei rumene,— nu-i destul să le vază — îi admiră şi degetele şi mâinele şi braţele pe jumătate goale şi ceeace nu puteà vedeà îi aprindeà şi mai mult imaginaţia.

Daphne, însă, fuge de Apollo. Fuge mai repede decât vântul şi degeabà căutà el să o oprească cu

www.digibuc.ro

vorba: «Nimfă Peneană, opreşte-te, te conjur. Nu e un duşman cel ce se ia după tine. Opreşte-te nimfă, opreşte-te. Mieluşaua fuge de lup, cerboaica fuge de leu, porumbiţa tremurând fuge dinaintea vulturului; fiecare caută să scape de duşmanul său. Eu, însă, nu-ţi sunt duşman; iubirea mea cea mare mă face pe mine să te urmăresc. Nenorocitul de mine! Vezi să nu-ţi sângereze vr'un ghimpe picioruşele tale delicate. N'aş vrea să-ţi fiu vr'o pricină de durere. Potecile, pe cari tu alergi, sunt aspre. Umblă, te rog, mai încet; potoleşte-ţi fuga şi îmi voiu potoli şi eu fuga mea, te voiu urmări mai încet. Cel puţin cunoşti tu pe cel ce te place pe tine? Eu nu sunt nici vr'un ţăran bădăran dela munte, nici nu sunt vr'un cioban, ori vr'un păcurar de rând al unor cirezi de vite. Nesocotito, tu nu ştii de cine fugi şi de aceea fugi. Pământul dela Delphi este al meu, al meu este şi Delos şi Tenedos, al meu este şi palatul dela Patara. Jupiter îmi este tată, prin gura mea se cunoaşte şi trecutul şi prezentul şi viitorul. Eu am meşteşugul de a potrivì versurile cu melodia lirei; săgeţile mele nimeresc sigur; numai o săgeată este mai sigură ca săgeata mea, acea care mi-a rănit inima. Medicina este invenţia mea, sunt doctorul lumii întregi; puterea tămăduitoare a ierburilor şi buruienilor mie mi se supune. Ce păcat că amorul meu nu se poate lecuì prin nici o buruiană! Doctoriile cari folosesc tuturor oamenilor nu pot să folosească stăpânului lor».

Astfel grăieşte el, iar nimfa, ca şi când ar fi avut aripi la picior, fuge, fuge iute, lăsând îndărăt pe Apollo cu discursurile lui neisprăvite. (Fig. 58): în fuga-i nebună haina ei, mai supţire decât pânza de păianjen, îi se desface depe corp; zefirul face ca părul ei despletit să-i cadă ca un torent auriu pe trupul ei alb ca laptele şi o fac şi mai fermecătoare.

www.digibuc.ro

Ajutat de aripa iubirii, Apollo începù să-şi iuţească paşii, alergând, întocmai cum aleargă fără suflare un ogar când a zărit un iepure fricos. Urmărià pe nimfă fără preget: şi puteai să vezi cum cosiţele ei fluturând îi mângâiau acum faţa, iar ea simţià respiraţiunea înflăcărată a zeului, care mai mai erà să pună mâna pe fată.

Deodată, însă, Daphne îşi pierde orice putere. Obosită de atâta fugă şi de atât străpăţ, încetează de a mai alergà şi de a se mai împotrivì. Işi întoarce

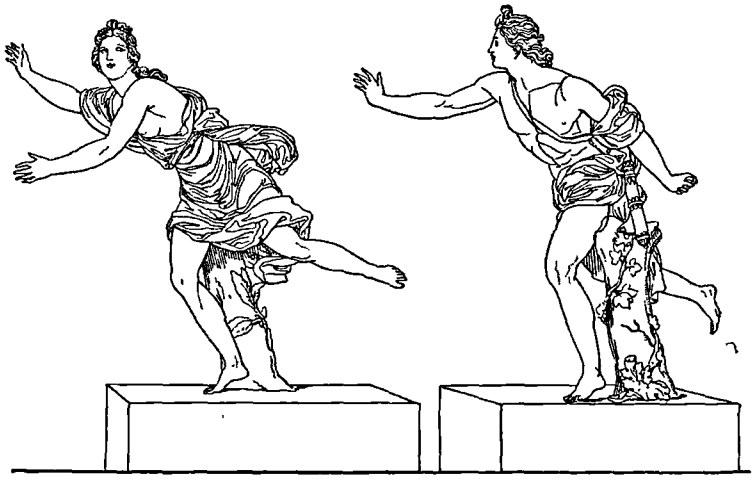

Daphne. Fig. 58. Apollo.
Statui de Guillaume Coustou (în grădina Tuilleries). Paris.

atunci iute privirile spre apele străvezii ale tatălui său Peneu şi îi strigă, cerându-i ajutor:

«Dragă tată, dacă e adevărat că şi râurile au putere dumnezeiască, ajută-mă, tată; iar tu, pământule, deschide-te şi primeşte-mă în sânul tău, sau prăpădeşte cel puţin această frumuseţe a mea, care mă face atâta de plăcută şi atât de dorită, care este causa nenorocirii mele».

Zeul rămâne încremenit. Un mister se săvârşeşte; căci abià rostise ea aceste cuvinte, când membrele începură să-i amorţească, o scoarţă uşoară îi învelește

www.digibuc.ro

sânul ei delicat; părul îi se transformă în frunze, braţele îi se lungesc şi se prefac în ramuri, picioruşele-i mai înainte aşa de repezi, prind acum rădăcini şi se înţepenesc în pământ; un vârf de copac îi încoronează capul; nu mai rămâne din ea decât strălucirea frumuseţii ei trecute.

Apollo o iubeşte şi aşa, metamorfozată, şi strângând în braţele sale arborele cel nou, nemai cunoscut până atuncea, pare că simţià, şi supt coajă, bătând încă inima frumoasei Daphne. Incarcă de sărutări arborele care, şi acum, părea că îi respinge dragostea şi rostì următoarele cuvinte duioase:

«Dacă nu mai poţi să-mi fii soţie, fii-mi cel puţin arborele meu. De acì înainte, scumpă Daphne, frunzele tale să încunune şi buclele capului meu şi lira mea şi tolba mea cu săgeţi. Să fii pe viitor podoaba generalilor Romani, când aceştia, în mijlocul cântecelor de victorie şi veselie, vor urcà, în cortegiu triumfal, înălţimele Capitoliului. Şi precum capul meu încărcat de bucle, este semnul vecinicei tinereţi, tot aşa şi tu, poartă vecinica cinste a frunzelor verzi. *Laurul* (dafinul —Daphne [1]), la aceste vorbe îşi înclină blând delicatu-i creştet, în semn de aprobare pentru deosebita cinste ce i se făceà. Astfel a ajuns ca laurul să încununeze fruntea tuturor acelora, cari se luptă pentru cinstea şi mărirea patriei şi a neamului lor.

[1]) **Daphnis,** fiul lui Mercur, este socotit ca inventatorul poesiei ciobăneşti, a *poesiei pastorale.* A trăit în Sicilia, iubit de nimfe, iubit mai ales de nimfa *Like* (Lumina). Căsătorindu-se cu aceasta şi nerămânându-i credincios, a fost orbit chiar de ea, de soţia sa. De acì înainte, a căutat necontenit să-şi mângâie durerea, cântând duioase melodii cu fluerul său cu două ţevi. In cele din urmă, într'o seară, rătăcindu-şi paşii, căzù depe o stâncă şi murì.—Soarele,—care îşi paşte turmele sale, razele,—în dimineaţa vieţii iubeşte şi e iubit de aurora; aceasta îl părăseşte şi, apoi, noaptea î orbeşte, şi, în cele din urmă, dispare după o stâncă.

www.digibuc.ro

6. CHIPAROSUL

Cyparissus, fiul lui Amiclaeus, din insula Cos, iubià o mică cerboaică pe care o îmblânzise şi cu care se jucà toată ziua, departe de concetăţenii săi şi de prietenii săi de aceeaş vârstă. O luà de gât, se suià pe ea călare, o gonià prin înverzitele pajişti ale insulei şi se lăsà să fie gonit de ea. Astfel îşi petreceà tânărul Cyparissus tot timpul său de dimineaţa şi până seara.

Intr'una din zile cerboaica, obosită de căldură şi de alergare, s'a aşezat pe iarba verde, la umbra unui copac stufos, să-şi odihnească membrele sale delicate. Tânărul Cyparissus, însă, s'a supărat că cerboaica a curmat deodată jocul şi, mai mult în glumă decât în serios, a pus o săgeată în arcul său şi a tras în cerboaică, cu gândul că o sperie. Nelegiuita săgeată, însă, s'a înfipt în trupul fraged al blândului animal şi îl rănì de moarte. Bietul Cyparissus în zadar mai căutà acum să o reducă la vieaţă, animalul îşi dete suflarea pentru totdeauna. Nebun de durere plângeà cu lacrimi de sânge peirea scumpei sale tovarăşe. Totul erà însă în zadar. Nimenea nu mai puteà să readucă la vieaţă pe draga lui cerboaică.

Zeii din ceriu, însă, văd, toate câte se petrec pe pământ şi zeului Apollo îi se făcù milă de atâta tânguire a bietului Cyparissus. Venì să-l mângâe, dar, ce mângâiere mai puteà să încapă faţă de disperarea lui cea mare? Când s'a potolit vr'odată, prin sfaturi adevărata durere? Nenorocitul Cyparissus umpluse văzduhul, umpluse câmpiile, umpluse şi pădurile, cu tânguirile sale îndurerate. Totuş cerù un singur lucru dela protectorul său Apollo, cerù, hatârul de a nu-i

www.digibuc.ro

curmă nici odată plânsul său de veci. Zeul îi ascultă rugăciunea şi cu inima înduioşată îi făgăduì că-i va împlini dorinţa.

Deodată, o minune să săvârşeşte. Chica tânărului care până acum se resfirà uşor pe tâmplele lui albe ca laptele, se preface într'o coamă sburlită, într'o coamă ţăpoasă. Din lacrimile sale ce curgeau necontenit, căzând pe pământ, răsărì un arbore falnic, totdeauna verde, a cărui frunte semeaţă se ridică spre înălţimele cerului. Din când în când, bătută de vânt, îşi apleacă fruntea, cătând spre pământul din care a ieşit. Tânărul se transformase într'un frumos *chiparos*. Orice durere de aici înainte, este simbolizată de acest copac, orice cale a plângerii este împodobită, de aici înainte, cu acest chiparos. Astrul radios al zilei, *Soarele*, privindu-l plin de întristare îi zice: »Tu, pe care te voiu plânge vecinic, tu vei fi arborele doliului şi simbolul durerilor, al tânguirilor şi al întristării». De atunci a rămas obiceiul de a se pune pe morminte chiparos, sau tuie.

7. LEUCOTHEA ŞI CLITIA

Apollo, soarele, care vede toate, care străbate întreg universul în fiecare zi odată, băgă de seamă, el cel dintâiu, dragostea tainică a Venerei, zeiţa frumuseţii, cu Marte, zeul răsboiului. El, cel dintâiu, descoperì soţului ofensat, lui Vulcan, trădarea soţiei lui. Ca să se răzbune pentru aceasta pe zeul luminii, Venus inspiră în pieptul lui Apollo o neînvinsă iubire pentru nimfa *Leucothea*, fiica regelui Perşilor; Orchamus, al

www.digibuc.ro

șeaptelea descendent al lui Belus. «Tu, Apollo, care arzi cu focul tău tot pământul — cântă poetul Ovidiu — ești ars și tu acum de un foc nestins; tu care ești hărăzit de soarte să vezi toate, nu mai vezi acum decât pe Leucothea și-ți ațintești numai asupra acestei singure fecioare ochii tăi, pe cari îi datorezi universului întreg; uneori te ridici pe ceriu mai de vreme decât Aurora, alte ori apui prea târziu în valuri; îți uiți de tine, ca să o privești pe ea și faci ca zilele de iarnă să fie mai lungi chiar decât cele de vară. Câte odată, nu te mai vezi de loc și cu întunericul înspăimânți pepturile oamenilor; și nu pălești, fiindcă ți se împotrivește imaginea lunii, care este mai aproape de pământ; de sigur iubirea îți dă această coloare». Atât de răpit erà Apollo de grațiile nimfei Leucothea!

In regiunile Apusului se întind pășunile grase ale cailor soarelui. Acì în țara Hesperiei, în loc de iarbă, crește ambrozie. Aceasta îi hrănește și le repară membrele obosite din timpul zilei. Pe când patrupezii mâncau hrana cerească și pe când noaptea își făcèà rândul, zeul pătrunde în camera de culcare mult dorită, transformat în chipul Eurinomei, mama nimfei și vede pe Leucothea între cele 12 servitoare ale sale, torcând cu fusu-i dibaciu urzeală supțire. După ce o sărută, întocmai după cum o mamă sărută pe scumpa sa copilă, zise servitoarelor: «Plecați voi, avem o taină; nu răpiți mamei putința de a vorbì în secret cu fiica sa». Servitoarele se supuseră, iar zeul rămase fără martori în odae. «Eu sunt acela, îi zise, care văd toate, și prin mijlocirea căruia locuitorii pământului văd toate: *eu sunt ochiul lumii.* Crede-mă, îmi placi».

Copila se înspăimântă și, de frică, îi cad din mână și furca și fusul. Apollo numai decât își ia fața adevărată și strălucirea-i obicinuită. Frumoasa nimfă, când

www.digibuc.ro

a văzut scânteierea supra-omenească a celui mai măreţ dintre nemuritori, nu se mai împotrivì şi consimţì să-l ia de bărbat.

Inainte de Leucothea, Apollo, în lungul său drum, iubise însă, în Asia pe nimfa *Clitia*, invidiată şi invidioasă. Aceasta când simţì trădarea necredinciosului ei Apollo, nebună de gelozie şi de răzbunare, se îndreptă către bătrânul tată al rivalei sale şi-i denunţă cele petrecute.

Nefericitul părinte, Orchamus, sdrobit de durere şi de supărare, ameninţă cu moartea pe fiica sa Leucothea; în zadar căută nimfa să se desvinovăţească, că fără voia ei a devenit soţia zeului, căci nici lacrămile, nici scuzele ei nu putură să îmblânzească furia părintelui obidit. Orchamus, scos din fire, îngroapă de vie pe fiica sa şi grămădeşte deasupra ei o movilă de pământ şi de nisip.

Apollo, însă, este mai puternic decât tatăl ei şi dă la o parte pământul îngrămădit pe mormântul care zdrobià trupul Leucotheei şi aruncând deasupra ei binefăcătoarea căldură a razelor sale, se sileşte să dea vieaţă membrelor înţepenite ale adoratei sale. Contra morţii, însă, zeul nu putù luptà şi cu o voce disperată îi strigă:

«De vreme ce nu ai putut trăì într'alt fel, te vei preface, scumpă nimfă, în plantă şi cu delicatul tău vârf vei atinge cerul». Zise şi stropì cu nectar divin corpul neînsufleţit al Leucotheei şi pământul în care zăceà. Indată un vlăstar mirositor îi despică mormântul, îşi întinse prin pământ rădăcinile sale cele lungi, îşi înălţă fruntea spre ceriu şi de atunci creşte pe pământ *libanotul* (planta care produce tămâia).

După transformarea Leucotheei, Apollo începù să urască pe Clitia, pentru denunţarea ei, ca una care a

www.digibuc.ro

fost cauza morţii fiicei lui Orchamus. Şi, de atunci, a început să fugă de dânsa, deşi ea îl iubià cu aceeaş patimă. Nenorocita Clitia, sdrobită de greaua durere a dispreţului, arsà de nebuna-i pasiune pentru luminosul zeu al zilei, fuge de societatea celorlalte nimfe şi singură, rătăcind prin locurile deşerte, cu cosiţele despletite, căzute în valuri pe umerii ei de marmoră, urmăreşte cu ochii pe amantul ei care fuge, fuge necontenit de înflăcăratele ei îmbrăţişeri. Nouă zile întregi rămase fără să mănânce, fără să bea şi fără să semişte din locul ce-şi alesese, privind de acolo pe Apollo, care străbăteà regulat regiunile eteriane.

Se spune că picioarele ei s'ar fi înţepenit în pământ; palida coloare, care cuprinse figura ei desnădăjduită, colorează acum rotunda floare ce-i ţine loc de faţă. S'a transformat în *floarea soarelui* şi deşi este ţinută de rădăcini, se întoarce mereu către iubitul său soare şi cu toate că s'a metamorfosat, mai păstrează încă iubirea ei înflăcărată de odinioară.

8. MARSYAS

Marsyas erà personificarea muzicei frigiene şi mai ales a *flautului*, faţă de liră, care erà întrebuinţată în Europa. Marsyas cântà aşa de bine cu flautul său că, la invaziunea Galilor din Galatia în Frigia, făcù să inundeze, la sunetul flautului său, apele fluviilor şi astfel îşi scăpă ţara de o cucerire sigură.

Ingâmfat de talentul său, Marsyas a îndrăznit să se întreacă în cântec chiar cu Apollo şi s'au înţeles ca cel învins să fie la bunul plac al învingătorului. Ca

www.digibuc.ro

Fig. 59. Apollo Musagetul.

Muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

judecători au fost alese Muzele. La început, zeul cântă o arie pe lira sa. Marsyas în urmă suflă în flaut și judecătorii încântați de dulceața și noutatea sunetelor pe cari acesta le scoteà, îi dădură întâietate. Apollo, însă, isbutind să câștige să li se încuviințeze o nouă probă, adause pe lângă sunetele lirii și cele ale vocii sale divine. Muzele se pronunțară atunci pentru Apollo. Marsyas protestă, zicând că a fost vorba numai de cântec cu instrumentul și că e o nedreptate să se compare o singură artă, arta instrumentală, cu două arte, instrumentul și vocea. (Fig. 59). La aceasta zeul răspunse că nu se va folosì de alte mijloace decât cele întrebuințate de Marsyas și anume de gură și de degete. La a treia probă Apollo fu din nou declarat învingător. Nenorocitul Marsyas fu spânzurat de un pin și jupuit de piele fără milă. (Fig. 60).

Fig. 60. — Apollo și Marsyas.
După o piatră antică gravată.

Satirii și nimfele plânseră mult moartea lui Marsyas, îl plânseră atâta, până ce lacrimile lor formară un fluviu, care de atunci îi poartă numele, *fluviul Marsyas*. Flautul nenorocitului frigian căzù în acest fluviu și fu luat de curentul apei. Astfel ajunse flautul la malurile Sicyonei. Un cioban îl luă și-l consacră templului, dedicat acì lui Apollo.

Din pielea lui Marsyas s'a făcut un burduf, care fu dus în orașul Celene, patria lui Marsyas și așezat

www.digibuc.ro

pe o coloană. Când cineva cântà din flaut, instrument frigian, acest burduf se mişcà în semn de satisfacţie, când însă se cântà din liră, instrument european, burduful rămâneà într'o desăvârşità nemişcare. Marsyas este reprezentat de obiceiu împreună cu tânărul Olympus, căruia îi dă lecţii de muzică.

9. MIDAS

Midas, fiul lui Gordius, regele Frigiei, erà vestit pentru bogăţiile sale nenumărate. Colinile muntelui Tmolus şi malurile râului Pactolus erau acoperite de nemărginitele lui vii, cari produceau un vin, de care se dusese pomina în toată lumea. Zeul Bacchus, însoţit de droaia satirilor şi bacantelor sale, se duse odată să viziteze aceste bogăţii, se duse să vază văile roditoare şi împrejurimile mănoase ale râului Pactolus care, pe vremea aceea, încă nu purtà, ca astăzi, nisip de aur în undele sale. Din ceata zeului făceà parte şi Silen. Acesta, despărţindu-se din întâmplare de zeu, s'a pierdut pe drum. Dar, nişte păcurari, din partea locului, l-au găsit, clătinându-se din cauza vârstei şi mai ales din pricina vinului. Băuse cam mult bietul om. Cum erà el cu capul încununat cu flori, ciobanii l-au dus mai mult pe sus la regele Midas, care fusese iniţiat, adică introdus în cultul lui Bacchus de către poeţii Orpheus din Thracia şi Eumolpus din Athena. Midas a recunoscut numai decât pe tovarăşul lui Bacchus, — întruchiparea butoiului — şi, timp de zece zile şi zece nopţi, n'au mai contenit ospeţele din cauza sosirii şi găzduirii unui oaspe atât de vesel şi atât de plăcut.

www.digibuc.ro

In ziua a 11-a, când luceafărul de dimineață făceà să pălească armata strălucitoare a stelelor de pe ceriu, Midas plin de bucurie aduce pe bătrânul Silen și îl dă lui Bacchus, care se găsià în roditoarele câmpii ale Lydiei. Vesel că și-a regăsit tovarășul pierdut, zeul, după ce mulțumì lui Midas, îi dete voie să-și exprime o dorință, pe care el, zeul, aveà să i-o împlinească, o dorință, oricare ar fi fost ea. «Fă, doamne, zise Midas în prostia sa, ca tot pe ce voiu pune mâna să se prefacă în aur». Bacchus îi împlinì numai decât dorința, deși îi părù rău că regele nu și-a ales ceva mai bun.

Luându-și ziua bună, Midas plecă acasă vesel, bucurându-se de aceea ce erà o adevărată nenorocire pentru el. Nu-i venià să creadă în puterea ce o aveà și se gândì să facă numai decât o probă. Intr'un stejar, nu prea înalt, atârnà o ramură verde. O trase jos; ramura se făcù de aur. Luă o piatră dela pământ; în mâinele sale ea se îngălbeni. Atinse o glie; și aceasta se prefăcù într'un bulgăre de aur. Puse mâna pe un spic de grâu; spicul se făcù de aur. Dintr'un pom luă un fruct: numai decât ai fi crezut că fructul e un măr din grădina Hesperidelor. Ajunse acasă: atinse cu degetele ușile palatului său; de aur străluciră ușile. Își băgă mâinile în apă; apa ce curgeà din mâinile sale erà ca și ploaia de aur ce înșelase pe Danae.

Nu mai puteà de bucurie. Lacomul rege nu vedeà decât aur. Slujitorii îi întinseră o masă bogată, plină de mâncări și fructe. Când însă, atinse cu mâinele sale darurile Cererei, acestea încep să se întărească și să se prefacă în aur. Când voì să macine cu dinții săi cei lacomi mâncările, acestea, în gura lui, se prefăceau în lame de aur, în cari de geaba își înfigeà dinții. Apa și vinul în gura lui se prefăceau tot în aur.

Ingrozindu se de această teribilă nenorocire, el

www.digibuc.ro

care erà şi bogat şi sărac în acelaş timp, voì să se lipsească de acel dar al zeului. Dorinţa lui cea mai mare, devenise acum nenorocirea lui cea mai mare. Nimic nu-i mai puteà potolì foamea şi o sete grozavă îi uscà gâtul: erà chinuit de aurul pe care acum nu-l puteà să-l sufere.

Ridicându-şi atunci spre ceriu mâinile şi braţele, cari străluceau încă de aurul ce-l atinsese, adresă lui Bacchus această rugăciune: «Iartă-mă, doamne, iartă mă; iartă-mă, căci am greşit. Ia-mi înapoi amăgitorul tău dar, pe care mi l-ai dat». — Zeii sunt totdeauna buni şi, lui Bacchus făcându-i-se milă, a iertat lui Midas greşala mărturisită, deslegându-l de darul ce-i dăduse şi pe care, desigur, nu i l-ar fi dat, dacă n'ar fi trebuit să-şi ţie promisiunea către rege: de a-i împlini orice dorinţă.

«Dacă vrei, îi zise zeul, să te desbraci de acest dar, cu care te-a îmbrăcat dorinţa ta nesăbuită, du-te la râul Pactolus, care udă puternicul oraş Sardes, şi suie-te în susul acestei ape, pe colinele munţilor, până ce vei fi găsit isvorul lui. Acì, la isvor, de unde apa iese mai cu putere, vâră-ţi capul în unda plină de spume. Spălându-ţi trupul, îţi vei spălà şi greşala». Midas dădù ascultare poruncii zeului. Darul ce-l aveà regele, trecù acum în apa fluviului. De atunci fluviul Pactolus a început să se îngălbenească. Şi, chiar acum, — zice poetul Ovidiu, — în undele fluviului Pactolus curge aur; iar malurile apei sunt galbene din pricina acestui metal preţios.

După ce Midas a scăpat de nenorocitul dar ce-i dăduse zeul vinului, a început să urască bogăţiile, a început să-şi părăsească somptuosul său palat şi să petreacă mai bucuros în mijlocul naturii, prin livezi şi prin câmpii. Acì, începù el să adore pe zeul câmpenesc

www.digibuc.ro

Pan, care petreceà în singurătate prin peşterile munţilor. Inteligenţa regelui, însă, rămase aceeaş, ca şi mai înainte, şi prostia sa avea să-i facă încă odată pocinogul, aveà să-i fie fatală pentru a doua oară.

Deasupra mării se ridică măiestos înaltul munte *Tmolus*, ale căruia coline se sfârşesc de o parte la poalele oraşului Sardes, de altă parte la poalele micului Hypaepis. Acì, pe coastele muntelui Tmolus aveà obiceiu Pan, zeul cu picioare de ţap, să cânte nimfelor adunate în jurul său cântece din fluer şi să scoaţă melodii pline de armonie din trestia sa legată cu ceară. Nimenea nu puteà să se întreacă în cântec cu zeul Pan: ba, odată, el a avut curajul să provoace la luptă pe însuş zeul muzicei, pe marele Apollo. Ca judecător, în această luptă de întrecere a lor, a fost ales bătrânul zeu al muntelui Tmolus.

Acesta, având pe părul său alb ca zăpada, o cunună de stejar, se aşează pe o stâncă înaltă, fiind înconjurat de jur împrejur de nimfe drăgălaşe, de oameni muritori şi de femei muritoare. Intre aceştia erà şi regele Midas. Tmolus, întorcându-şi capul spre zeul turmelor, îi zise: «Judecătorul este gata». Atunci Pan îşi umflă sirigna. Sunetele ei câmpeneşti încântară şi fermecară urechile lui Midas.

După ce a isprăvit Pan, Tmolus se întoarse spre Phoebus; pădurea întreagă—căci capul zeului Tmolus erà înconjurat de o întreagă pădure—se întoarse şi ea. Phoebus, cu buclele-i împodobite cu laur din Parnas, cu tunica-i de purpură de Tyr, ce-i atârnà până la pământ, având în mâna stângă lira împodobită cu fildeş şi petre nestimate, iar în dreapta arcuşul, în ţinută de artist atingeà cu degetele lui măiestre coardele armonioase ale lirei.

Tmolus, judecător priceput, fiind fermecat de accen-

www.digibuc.ro

tele divine, pe care le scoteà Apollo se rostì pentru superioritatea lirei. Toată lumea, întreg norodul de muritori, întreaga ceată de nimfe a aprobat judecata zeului Tmolus, numai Midas se ridică împotriva ei, strigând în gura mare că e nedreaptă. Delianul Apollo nu putù să mai rabde ca niște urechi atât de proaste să mai aibă forma urechilor omenești. De aceea, făcù să se lungească urechile lui Midas, să se acopere cu peri albicioși și să fie mișcătoare. Midas e om în restul corpului; e pedepsit numai în această parte a trupului să aibă adică urechile unui măgăruș leneș.

Sărmanul rege, fiindu-i rușine de aceste urechi de măgar, atârnate pe fruntea sa regală, căutà să și le ascundă supt o bandă de purpură. Servitorului, însă, care obicinuià să-i taie părul, n'a putut să-i rămâie acest lucru tăinuit. Dar nu îndrăsnià să divulge secretul, cu toate că grozav ar fi vrut să grăiască. Totuș, ca să-și ușureze sufletul, se duse la malurile unui râu, săpă acì o groapă în pământ, își șoptì în ea secretul stăpânului său, acoperì în urmă gaura și plecă liniștit și ușurat de acolo acasă. Această taină, însă, nu ținù mult, căci din acea groapă răsărì o pădure deasă de trestie, ale căreia vreaje, la adierea zefirului, șoptiau: «Regele Midas are urechi de măgar, regele Midas are urechi de măgar». Astfel fu trădat secretul.

10. NIOBA

Toată Lidia erà îngrozită de întâmplarea, că Arachne fusese prefăcută de zeița Minerva într'un paianjen. Vestea despre aceasta se răspândise prin toate orașele

www.digibuc.ro

Frigiei şi nimenea nu vorbià decât de această întâmplare. *Nioba*, regina Beoţiei cunoscuse pe Arachne, înainte de a se mărità, când, ca fată, trăià la părinţii săi, în Maeonia. Dar, pedeapsa Arachnei n'a învăţat-o minte, să cedeze zeilor şi să-şi pue frâu gurii, să nu mai clevetească împotriva lor. Multe lucruri o făceau să fie îngâmfată; dar, nici talentul în cântec al bărbatului ei *Amphion*, nici naşterea strălucită a amândorora, — a ei şi a soţului ei — nici nemărginita putere a regatului lor, nu o scoaseră atâta din minţi, cât a scos'o copiii ei cei mulţi şi frumoşi. Nioba ar fi fost cea mai fericită dintre mame, dacă nu s'ar fi crezut ca cea mai fericită.

Fiica lui Tiresias, profeta *Manto*, care cunoşteà viitorul, inspirată de o dumnezeiască pornire strigase într'o zi, în gura mare, pe toate ulițele oraşului: «Thebanelor, alergaţi cu toatele şi aduceţi Latoniei şi celor doi copii ai ei, rugăciuni şi tămâie; împletiţi vă părul cu laur; prin gura mea grăieşte Latona». Ascultând de îndemnul ei, toate Thebanele îşi împodobesc fruntea cu laur, ard tămâie pe altare şi rostesc rugăciuni pioase în cinstea zeiţei.

Dar, iată că vine Nioba în fruntea unei cete numeroase. E îmbrăcată într'o haină de purpură, ţesută cu fir de aur; e frumoasă deşi e supărată; îşi mişcă măiestos capul şi cosiţele lăsate pe ambii ei umeri. Se opreşte şi, după ce plină de îngâmfare îşi aruncă privirile-i mândre de jur împrejur, zise:

«Ce nebunie v'a cuprins să puneţi mai presus de zeii pe cari îi vedeţi, pe nişte zei, despre cari aţi auzit numai vorbindu-se? De ce Latona să fie adorată, să i se facă jertfe pe altare, iar eu să fiu fără tămâie? Tatăl meu a fost Tantal, care singur dintre toţi muritorii a putut să stea la masă, alături de zei. Mama mea

www.digibuc.ro

este una dintre Pleiade, iar puternicul Atlas, care poartă pe ceafa sa bolta cerească, este bunicul meu. Jupiter îmi este al doilea bunic şi mă fălesc că tot pe dânsul îl am de socru. Popoarele din Frigia, fosta mea patrie, se tem de poruncile mele, iar acum sunt stăpâna oraşului lui Cadmus din Beotia. Acest oraş al Thebei, zidit la cântecul melodios al soţului meu Amphion, şi poporul care locueşte acì sunt supt stăpânirea mea şi a bărbatului meu. In palatul meu, ori în care parte ţi-ai arunca ochii, nu vezi decât bogăţii nenumărate.

«In sfârşit, frumuseţea mea este demnă de o zeiţă; mai adăugaţi la această glorie şeapte fete şi tot atâţia flăcăi şi, peste puţin timp, tot atâţia gineri şi tot atâtea nurori. Gândiţi-vă bine, ce mândră trebuie să fiu; şi voi mai îndrăsniţi totuş să-mi preferiţi pe fata lui Ceus, un oarecare Titan, pe Latona, care într'o vreme n'a putut găsì, pe tot întinsul pământului, un singur colţişor, unde să poată da naştere copiilor ei! Şi ceriul şi pământul şi mările au refuzat un locşor zeiţei voastre Ea a fost izgonită de lumea întreagă, până ce Delos, de milă, îndurându se de pribeagă, îi oferì un loc şi acela încă nestatornic, zicându-i «amândouă suntem pribege, tu rătăcitoare pe pământ, eu rătăcitoare pe mare».

Ea a devenit mamă numai a doi copii, de abià a şaptea parte din câţi am purtat eu în sânul meu. Sunt fericită! Cine ar puteà să tăgăduiască, şi fericită voi rămâneà pentru totdeauna, cine ar puteà să se îndoiască de aceasta? Atâta avuţie câtă am, mă pune la adăpost de orice nevoie; sunt mai mare, decât ca soarta să mă poată atinge. Ori cât de multe mi-ar răpì ea, tot mult mai multe îmi vor rămâneà; bunurile mele covârşesc orice teamă. Inchipuiţi-vă că din acest popor de copii ai mei s'ar puteà răpi ceva; această perdere nu m'ar puteà reduce la doi, ca pe Latona. Cât are ea, e

www.digibuc.ro

aproape de nimica. Haideți, haideți, părăsiți altarele ei, destule sacrificii ați făcut pentru ea, dați jos laurul de pe frunțile voastre»!

Thebanele se supun și lasă sacrificiile neisprăvite. Fac, însă, ceeace pot să facă: se închină la divinitate în tăcere și pe ascuns.

Latona, supărată și plină de indignare, se urcă pe muntele Cynthus și se adresă celor doi fii ai săi cu următoarele cuvinte:

«Iată eu, mama voastră, așà de mândră de a vă fi dat viață, eu care în tot Olympul nu dedeam pasul decât uneia singure dintre zeițe, Junonei, acum mă îndoesc chiar de divinitatea mea, mă îndoesc, dacă mai sunt sau nu zeiță. Aceste altare, pe care am fost cinstită de veacuri, pe viitor vor sta, dragii mei copii, fără jertfe, dacă nu-mi veniți voi într'ajutor. Și nu e numai atâta pricina durerii mele: fiica lui Tantal v'a adus și vouă cuvinte de ocară, a îndrăsnit să vă pue pe voi mai prejos decât copiii ei; a cutezat chiar să zică că eu sunt o mamă fără copii; o de ar cădeà asupra ei o atare nenorocire; a vorbit ca și tatăl ei Tantal».

Latona ar fi adaus și rugăciuni pe lângă aceste vorbe, dacă Phoebus nu i-ar fi curmat vorba zicând: «Destul. O tânguire mai lungă ar întârzià prea mult pedeapsa ce ea merită».

Tot astfel grăi și Diana și, numai decât, amândoi înfășurați într'un nour des, despicând repede văzduhul în sborul lor, se coboară deasupra fortăreții zidite de Cadmus, deasupra Thebei.

Aproape de oraș, se întinde o vastă câmpie, bătătorită de umbletul necontenit al cailor, și frământată de roțile carelor ce alergau acì la curse. In această câmpie, o parte din cei șeapte fii ai lui Amphion încălecară pe cai ageri și se așezaseră pe șei cu oblânc de pur-

www.digibuc.ro

pură și stăruiau la fugă cu frânele pline de fireturi de aur. Unul dintre ei *Ismenos*, cel dintâiu pe care mama sa îl purtase odinioară în sânul ei, pe când voia să întoarcă calul într'un anumit cerc și pe când căută să facă să asculte de frâu gura plină de spume a animalului, strigă de odată; «Vai» și o săgeată se înfipse în mijlocul peptului său. Scăpând frânele din mâna-i muribundă, alunecă încet pe șoldul drept al calului, căzând dealungul lui. Cel de al doilea *Sipylus*, la sgomotul săgeții care răsună prin văzduh, dete frâne calului, întocmai ca un pilot când, la vederea unui nour ce aduce ploaie, desleagă toate pânzele depe catart, ca să prinză în ele cea mai mică adiere de vânt. Totul e în zadar; săgeata care nu poate fi înlăturată, îl ajunge și-i străpunge gâtul. Și cum alergà aplecat pe gâful calului, care fugià mâncând pământ, se rostogolește dealungul gâtului și umplù pământul de sângele său cel cald. Nefericitul *Phaedimus* și *Tantalus*, moștenitorul numelui bunicului său, după ce au isprăvit cursa lor obiciuită, descălecară în arenă, pentru ca să se ia la luptă. Își unseră membrele cu untdelemn și, în trânta lor, se țineau strânși unul de altul, piept la piept, când o săgeată, aruncată din arcul întins, îi străpunse pe amândoi deodată. Amândoi scoaseră un geamăt adânc, amândoi își lăsară la pământ membrele încovoiate de durere. Amândoi lungiți jos își deteră sufletul. *Alphenor*, lovindu-se cu pumnii în piept, îi vede, aleargă la dânșii, ca să ridice în brațe membrele înghețate ale fraților săi; cade însă și el, împlinindu-și această pioasă datorie. Delianul Apollo îi înfipse o săgeată mortală în cele mai adânci măruntae. Ferul pe care îl trase din rană, scoase și o parte din plămâni, împreună cu sufletul care se împrăștie în aer, deodată cu sângele său. Pe *Dimasichton*, cel cu chica ca de

www.digibuc.ro

Fig 61.— Nioba.

Statuă, muzeul din Florența,

www.digibuc.ro

fată, nu-l doboară o singură rană. Fiind lovit în picior deasupra pulpii, pe când căută să smulgă săgeata fatală, o altă săgeată îl lovì în gât. Ţâşnitul sângelui o scoate şi pe aceasta afară şi o aruncă în sus, spintecând aerul în depărtare. Cel din urmă dintre toţi *Ilioneus* îşi ridicase braţele sale rugătoare spre cer, — deşì nimic nu aveau să i folosească — şi începù să implore pe zei. «Ajutaţi-mă, o zei, vă rog pe toţi, — neştiind că nu erà nevoie să-i roage pe toţi, — cruţaţi-mă!» Apollo purtătorul de arc fusese mişcat de aceste vorbe, dar, săgeata aruncată nu mai puteà fi oprită. Totuş Ilioneus căzù din pricina unei răni uşoare, căci săgeata nu-i pătrunse adânc inima.

Fiind vestită de această nenorocire neaşteptată, şi prin svon şi prin doliul poporului şi prin lacrămile amicilor săi, Nioba, se miră că zeii au îndrăsnit atâta faţă de ea. Amphion bărbatul ei, însă, împlântându-şi un pumnal în piept, a pus capăt, în acelaş timp, şi durerilor şi vieţii sale.

Vai, câtă deosebire este acum între această Niobă şi acea Nioba, care mai adineaorea gonise pe popor dela altarele Latonei şi, plină de îngâmfare, îşi purtà semeţii ei paşi prin mijlocul Thebei, mândră de ai săi. Odinioară invidiată de prieteni, acum inspiră compătimire până şi duşmanilor ei. Se aruncă asupra cadavrelor înghemate ale fiilor ei şi, la întâmplare le dă ultimele sărutări, apoi ridicându-şi spre cer braţele-i învinetite, zise:

«Satură-te acum de durerea mea, crudo Latonă! Satură-te de lacrimile mele, satură-ţi inima ta cea fioroasă! Eu mor acum de şeapte ori. Tresaltă de bucurie şi triumfă, duşmană biruitoare. Dar de ce biruitoare? Deşì nenorocită, totuş mie îmi trăiesc mai mulţi decât ţie, care eşti fericită: după atâţia morţi, eu tot te întrec pe tine».

www.digibuc.ro

Astfel grăi şi o săgeată îi vâjeì din arcul întins al zeiţei. Sgomotul îngrozì pe toată lumea. Numai Nioba rămase nemişcată. Indrăzneala ei creşteà, cu atât mai mult, cu cât îi creşteà şi nenorocirea. Fiicele ei, în haine cernite, cu părul despletit, stăteau în faţa rugurilor fraţilor lor.

Una din ele, pe când voià să smulgă din pieptu-i o săgeată ce-o lovì pe neaşteptate, căzù murind peste fratele său. A doua, căutând să mângâie pe nenorocita ei mamă, amuţì de odată şi corpul ei isbit de o mână nevăzută, se aplecă spre pământ. A treia căutând să fugă, căzù moartă peste corpul surorei sale. Una caută să se ascunză, alta alergă din colţ în colţ. După ce moartea făcù şase victime, lovite de diferite răni, mai rămăsese una, una singură, pe care mama acoperind-o peste tot corpul cu hainele sale, zise:

«Lasă-mi una! Din atâtea fete nu-ţi cer decât una singură, pe cea mai mică, singura care mi-a mai rămas» (Fig. 61).

Pe când se rugà, acea pentru care se rugà, se prăvălì la pământ. Rămase Nioba cuc între atâţia morţi, copii, copile şi bărbat şi, din pricina nenorocirilor, împietrì şi ea. Adierea vântului nu-i mai mişcà părul, sângele nu-i mai colorà obrajii, ochii îi stăteau nemişcaţi supt tristele-i gene. Nimic nu mai este viu în ea. Limba îi stă lipită de ceriul rece al gurii. Vinele îi stau fixe. Nici gâtul nu se mai poate îndoì, nici braţele nu mai pot face vr'o mişcare, nici picioarele nu mai pot să umble. Chiar măruntaele din înăuntrul trupului ei sunt împietrite. Totuş ea plânge. Un vânt puternic o luă şi o duse în patria ei de odinioară. Acì a fost ţintuită pe un vârf de munte şi până şi astăzi lacrimile curg pe trupul ei de marmoră.

www.digibuc.ro

11. MUZELE

Apollo este conducătorul şi protectorul celor nouă *Muze*, nouă surori, fiice ale lui Jupiter şi Mnemosynei (memoria). La început, muzele au fost nimfe, nimfe ale isvoarelor, cari însă, fiindcă au inspirat pe poeţi şi pe artişti, fiindcă prin darul lor divin au făcut ca poeţii şi artiştii să făurească lucrări de o frumuseţe uimitoare, lucrări ideale, s'au ridicat peste rangul celorlalte nimfe şi s'au prefăcut în muze.

Iată cum le descrie poetul Hesiod. «In Olymp Muzele farmecă prin melodii sublime pe înţeleptul lor părinte, când, cu toate împreună, cântă prezentul, trecutul şi viitorul. De pe buzele lor curg, cu o dulceaţă nemărginită, cântece neîntrerupte; ele umplu de veselie palatul lui Jupiter, stăpânul fulgerului, palat, în care fac să se reverse accentele lor armonioase şi să răsune vârfurile pline de zăpadă ale Olympului, lăcaşul zeilor. Gura lor divină, când se deschide, înalţă în slavă şi familia cerească a *Geei* şi pe *Uranus* cel nemărginit şi pe copii acestuia şi pe zeii creatori ai tuturor bunătăţilor din lume. Ele cântă pe Jupiter, tatăl zeilor şi al oamenilor, începând şi sfârşind cu laudele lui, celebrând în el pe cel mai tare şi pe cel mai puternic dintre zei. Ele cântă neamul omenesc, ele cântă şi neamul îngrozitor al giganţilor. Astfel farmecă în Olymp inima lui Jupiter, aceste zeiţe Olympiene, pe cari Jupiter însuş le-a făcut să se nască, pe cari în Pieria îi le-a dăruit Mnemosyna, stăpâna colinelor roditoare din Eleutheria, aceste fiice ale zeiţei memoriei, cari aduc cu sine uitarea necazurilor şi potolirea durerilor. De nouă ori a vizitat marele Jupiter pe Mnemosyna,

www.digibuc.ro

iar când anul fu pe isprăvite, când se împliniră cele nouă luni, zeița dete naștere la nouă fecioare, animate de același suflet, libere de orice grije și având un singur gând, acela de a cântà. Mnemosyna le dete naștere, nu departe de vârful cel înalt al Olympului plin de zăpadă. Acì își au ele palate strălucitoare, acì au ele teatrul danțurilor lor; și tot acì, în apropiere de ele, se găsesc locașurile Grațiilor și ale Plăcerii. Acì, în mijlocul ospețelor pline de veselie, vocea lor fermecătoare cântă legile Universului și viața divină a nemuritorilor zei. Mândre de glasul lor frumos și de accentele lor melodioase, se urcă de aci, în Olymp. Pământul cel negru răsună la glasul lor și supt picioarele lor se ridică un zgomot plin de farmec, când își îndreaptă pașii spre autorul zilelor lor, spre Jupiter, care, stăpân pe fulgerul scânteietor și pe tunet, biruitor al tatălui său Cronos, a împărțit cu dreptate tuturor zeilor sarcinile și onorurile cuvenite.

«Acestea le cântă în palatul Olympului muzele, cele nouă fiice ale marelui Jupiter: *Clio*, *Euterpe*, *Thalia*, *Melpomene*, *Terpischora*, *Erato*, *Polyhymnia*, *Urania* și *Calliope*, cea mai frumoasă și mai puternică dintre cele nouă surori.[1]) Aceasta din urmă locuește alături de regii cei mari. Când fiicele marelui Jupiter voesc să favorizeze pe vreunul din acești regi, îndată după nașterea acestora, ele varsă pe limba lor rouă dulce;

[1]) *Clio*, muza istoriei, ține în mână o carte.

Calliope, cea cu fața frumoasă, erà muza poemelor, destinată să preamărească pe eroi. Șade pe o stâncă din Parnas și pare că se gândește și se pregătește să scrie versuri pe o tăbliță ce o ține în mână.

Melpomene, muza tragediei, ține în mână o mască. (Fig. 62).

Terpsichora, muza dansului și a poeziei lirice, ține în mână o liră.

Erato, muza poeziei amoroase, poartă în mână o liră cu nouă coarde.

Euterpe, muza muzicii, ține în mână un flaut.

Thalia, muza comediei, încununată cu iederă, având într'o mână un

www.digibuc.ro

Fig .62. — Melpomene.

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

din gura lor cuvintele curg atunci mai dulce decât mierea. Norodul, când ei judecă certurile şi-şi pronunţă judecata lor cea dreaptă, îi admiră. Ei vorbesc atunci cu autoritate, şi înaintea vorbelor lor, cad îndată cele mai mari vrăşmăşii. Căci în aceasta stă înţelepciunea unui rege, ca să facă dreptate popoarelor apăsate şi, când vorbeşte el în piaţa publică, toţi să se supue vorbelor lui convingătoare. Când merge prin oraş să fie cinstit, ca şi un zeu, cu respect şi iubire, şi în mijlocul mulţimii el să fie cel dintâiu. Astfel sunt darurile pe cari le dau oamenilor muzele. Dela Muze şi dela Apollo ne vin poeţii, stăpânitorii lirii; dela Jupiter vin zeii. Ferice de muritorul pe care îl îndrăgesc muzele. Din gura lui curge vorba dulce. Când aveţi vr'un necaz, când sunteţi trişti, când vr'o durere seacă inima voastră, dacă vre-un preot al muzelor vă cântă povestea celor dintâi oameni şi binefacerile locuitorilor Olympului, vă uitaţi de supărări, nu vă aduceţi aminte de necazuri şi numai decât vă schimbaţi prin binefacerea divină a acestor zeiţe».

Locuinţele muzelor erau pe munţii Helicon, Parnas, Pind şi Pierus. Calul într'aripat *Pegas*, pe care nu încalică decât poeţii, păştea de obicei pe aceşti munţi.

---

baston, în cealaltă o mască comică, eră prezentată ca o fată tânără, în plină veselie. (Fig. 63).

Polyhymnia, muza elocinţii şi a muzicei, eră îmbrăcată într'o mare manta şi încununată mai întotdeauna cu o ghirlandă de trandafiri. (Fig. 64).

Urania, muza astronomiei (Uranos, ceriu), eră îmbrăcată într'o haină de azur, cu capul încununat cu stele şi ţineà în mâini un glob, pe care păreà că-l măsoară.

www.digibuc.ro

12. PIERIDELE

Muzele stăteau odinioară de vorbă cu zeița Minerva, când de odată dintr'un copac înalt se părù că o voce salută pe zeiță. Fiica lui Jupiter își ridică ochii și caută să vază, de unde vin aceste sunete așa de bine rostite: credea că e o voce de om. Erà însă de pasăre. Erà un glas de *coțofană,* una din cele nouă surori, prefăcute în coțofene, cari își plângeau soarta și cari agățate pe crăci de arbore, imitau vocea omenească. Minerva fu coprinsă de mirare. Una dintre muze, însă îi povestì următoarele:

Acestea, fiind biruite de curând într'o luptă, au sporit numărul păsărilor. Tatăl lor a fost bogatul *Pierus,* rege în câmpiile dela Pella, iar de mamă au avut pe Evippe din Paeonia. Ingâmfându-se prostește de numărul lor, străbătură orașele Haemoniei și ale Achaei și veniră până acì, provocându-ne la luptă cu următoarele vorbe obraznice: «Incetați odată de a mai păcălì norodul nepriceput cu dulceața goală a cântecelor voastre: dacă vă încumetați, poftiți de vă luați la întrecere cu noi. Nu o să ne biruiți nici prin măestria cântecului, nici prin glas, și apoi și numărul nostru e egal cu al vostru. Dacă veți fi învinse, să ne lăsați nouă *Isvoarele Hippocrenei* și *Aganippei,* iar dacă veți fi învingătoare, luați în stăpânire câmpiile Emathiei până la munții Paeoniei, acoperiți deapururi cu zăpadă. Judecători fie-ne nimfele».

Ne erà rușine să ne luăm la luptă, dar și mai rușine să refuzăm lupta. Nimfele, alese ca arbitri, jurară pe fluvii și se așezară pe scaune tăiate în stâncă vie. Apoi ridicându-se, fără să fi fost aleasă prin

www.digibuc.ro

Fig. 63. — Thalia.

Ştatuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

sorţ, Pierida, care ne provocase la luptă, începù să cânte răsboaele zeilor; ridică în slavă, pe nedrept, pe Giganţi, înjoseşte faptele puternicilor zei, istoriseşte cum Typhaon, ieşit din măruntaele pământului, a băgat în sperieţi pe locuitorii cerului, cum aceştia au luat-o la fugă, cum de abià şi-au găsit un refugiu în Egipt, pe malurile Nilului.

Povesteşte, cum monstrul, născut din măruntaele pământului, a venit şi acì şi cum zeii, ca să scape, au trebuit să se metamorfozeze în diferite chipuri de animale. Şeful turmii, ziceà ea, erà însuş Jupiter, de aceea este el cinstit, până în ziua de astăzi, în Libia, supt forma lui *Ammon*, cu coarne în frunte. Apollo se prefăcuse într'un corb, fiul Semelei, Bacchus, într'un ţap, sora lui Phœbus în pisică, fiica lui Saturn într'o vacă albă, Venus în peşte, iar Mercur se ascunse subt aripele şi penele unui ibis.

Aşà cântà fiica lui Pierus, iar la vocea sa se adaugà şi sunetul de liră. Trebuià să începem acum noi. Dar, poate, ziseră muzele Minervei, tu n'ai răgaz să asculţi şi cântecele noastre.— «Nu, răspunse Minerva, nu vă opriţi de a-mi cântà subiectul cântecelor noastre», şi se aşeză la umbra unui copac, pe care îl adiià vântul. Muza începù să cânte misterioasa răpire a Proserpinei.

Cântecul muzelor erà parcă dumnezeesc. Cerul şi pământul ascultau cu urechile aţintite. Stelele se opriră din mersul lor, ca să asculte şi ele. Marea şi râurile îşi opriră murmurul. Heliconul de bucurie începù să se umfle şi ar fi atins, înălţându-se, chiar ceriul, dacă Neptun, zeul mării, n'ar fi trimes pe Pegas, ca să împedice urcarea muntelui. Acesta venì şi lovì Heliconul cu copita sa. Muntele atunci se potolì. Din lovitura de copită ieşi isvorul *Hippocrene*, din a cărui apă toţi câţi beau deveniau inspiraţi.

www.digibuc.ro

Nimfele, în unanimitate, se rostiră pentru cântecul muzelor. Pieridele însă începură să insulte divinităţile Heliconului. «Fiindcă pentru voi, zise atunci Calliope, este prea puţin de a fi fost biruite, şi fiindcă ne mai şi insultaţi, nu vom mai răbdà ocara voastră şi vă veţi lua pedeapsa». Pieridele primesc ameninţarea muzelor cu un hohot de râs. Voiau să vorbească şi, pe lângă insultele lor, aveau să mai adauge şi ameninţări obraznice. De odată, însă, se văd transformate în *coţofane*. Păstrând mereu aceeaş dorinţă de a vorbì, ele fac să răsune pădurile de strigătele lor cârâitoare.

13. PHAËTHON

Helios — soarele — a avut cu frumoasa nimfă *Clymena* un fiu, numit *Phaëthon*, strălucitorul. Acesta era grozav de fudul şi de îngâmfat din cauza naşterii sale. Intr'una din zile, luându-se la sfadă cu Epaphus, un fiu al lui Jupiter, acesta ridică bănueli în privinţa originei lui, spunându-i că e îndoială, dacă este fiu de zeu. Cu lacrimile în ochi, la sfatul mamei sale, băiatul Phaëthon se duse să găsească pe tatăl său, pe care să-l roage să dea lumii întregi o probă, că în adevăr el este fiul său. Soarele mişcat de mâhnirea şi supărarea fiului său, se jură pe Styx, fluviu din Infern, că îi va da orice probă ar cere. Phaëthon îi cerù numai decât carul, ca să lumineze lumea pentru o zi. Soarelui i-a părut rău de jurământul ce a făcut, şi clătinând de trei ori din capul său plin de raze, zise: «Dorinţa ta arată că făgăduiala mea a fost nesăbuită. Ah! dacă aş puteà să nu o împlinesc! Iţi mărturisesc, dragă băiete,

www.digibuc.ro

Fig. 64. Polyhymnia.

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

că numai acest lucru ți l-aș refuzà. Totuș, am datoria să-ți atrag luarea aminte, cât de primejdioasă este dorința ta. Ceri un lucru prea mare, dragul meu Phaëthon, care nu se potrivește nici cu puterile tale, nici cu vârsta ta de copil. Tu ești muritor, iar ceeace ceri este treabă de zeu nemuritor. Tu, în nesocotința ta, ceri mai mult decât nu îndrăsnesc nici chiar zeii să ceară. Oricâtă încredere ar aveà fiecare în puterile sale, nimenea afară de mine nu poate să stea în carul de lumină. Nici chiar Jupiter, stăpânul Olympului, care cu mâna sa teribilă

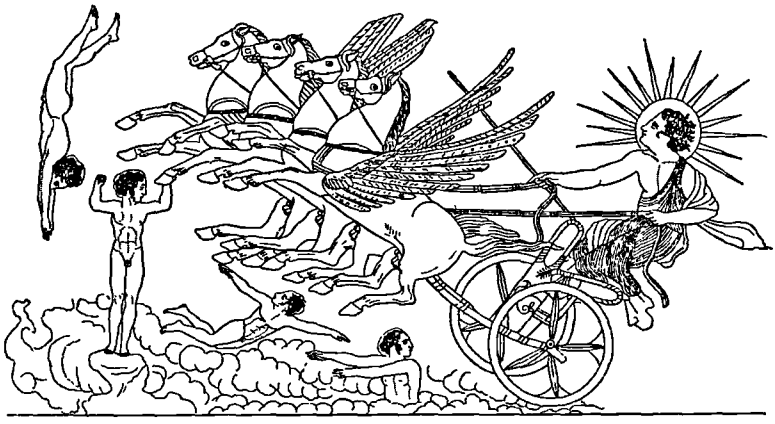

Fig. 65. — Helios și Stelele.
Desemn pe un vas. Muzeul britanic, Londra.

aruncă fulgerile nimicitoare, n'ar puteà să conducă acest car. Și pe cine avem noi mare decât pe Jupiter? La începutul cursii, drumul este greu, drum pe care dimineața deabià pot să-l urce caii odihniți. In mijlocul cerului, înălțimea este colosală. Din această înălțime, privind marea și pământul, eu însu-mi mă cutremur și inima-mi rece mi se bate de groază. Spre sfârșit, calea e repede și are nevoie de un cârmaciu priceput. Chiar zeița mării, Thetis, care de obiceiu mă primește în brațele sale umede, se teme să nu caz peste cap. Mai pune pe lângă aceasta că și ceriul se învârtește necon-

www.digibuc.ro

ţenit şi târăşte după sine stelele cele înalte şi le face să se învârtească cu o mare iuţeală. Eu mă las pe spate şi numai astfel pot să birui iuţeala ameţitoare.

Inchipueşte ţi că ţi-am dat carul. Ce o să faci? Vei puteà tu să lupţi împotriva învârtirii polilor şi să învingi repeziciunea osiei ceriului. Tu îţi închipueşti poate că ai să întâlneşti în drumul tău dumbrăvi şi oraşe şi palaţe şi altare încărcate cu daruri. Calea e preserată de primejdii şi monştri îngrozitori. Telegarii mei, vărsând foc din gură şi din nări, sunt greu de mânat; de abià mă rabdă pe mine, când se înferbântă, şi gâturile lor nu suferă hăţurile. Deaceea, dragul meu, nu mă face să-ţi dăruesc un dar primejdios. Câtă vreme mai ai putinţă, schimbă-ţi această dorinţă. Fără îndoială, tu vreai o dovadă că eşti născut din sângele meu. Chiar această teamă a mea poate să-ţi slujească drept dovadă, că îţi sunt tată. Ia, priveşte în faţa mea. O, de ar da zeii ca ochii tăi să poată pătrunde în adâncul sufletului meu şi să poată desprinde de acolo îngrijorările mele părinteşti.

In sfârşit, priveşte bogăţiile lumii şi cere ceva din atâtea şi atât de mari bunuri din ceriu, de pe pământ şi din mare. Nimic nu ţi se va refuzà. Numai acest singur lucru, te sfătuesc să nu-l ceri, lucru care pe adevăratul său nume este o pedeapsă, nu o cinste; o pedeapsă ceri, dragă Phaëthon, nu un dar... nenorocitule, de ce îmi strângi gâtul cu braţele tale desmierdătoare. Nu mai sta la îndoială; am jurat pe undele lui Styx şi vei primi ceeace ţi-am făgăduit. O, dacă ai dorì cevà mai cuminte»!

Astfel grăind, îşi sfârşì povaţa. Phaëthon stărueşte totuş în hotărârea sa şi arde de dorinţa de a se suì pe carul tatălui său. Phoebus se împotrivì cât putù, dar în cele din urmă, cedând a condus pe tânăr la car,

www.digibuc.ro

opera măiastră a marelui Vulcan. Osia carului erà de aur, de aur oiştea, de aur obezile, spiţele de argint. Chrisoliţii şi pietrile nestimate, aşezate cu măestrie, străluciau de lumina clară a soarelui.

Pe când îndrăsneţul Phaëthon admirà şi examinà cu deamănuntul lucrarea, iată că Aurora, care veghiază necontenit, deschide porţile purpurii ale Răsăritului roşatic şi sălile cele vaste pline de trandafiri. Stelele se risipesc. Cetele lor le strânge Luceafărul, care, el cel din urmă, se retrage de pe bolta cerească. Când soarele văzù universul înroşindu-se şi oarecum întunecându-se coarnele lunii, porunceşte Horelor iuţi să înhame caii. Zeiţele grăbite îi aduc la îndeplinire porunca; aduc dela ieslele cereşti telegarii ce vărsau foc şi, sătui de sucul de ambrozie, îi înhamă cu hamuri zângănitoare. In urmă, Phoebus stropì pe fruntea fiului său câtevà picături de esenţă divină şi-l făcù astfel să nu-l atingă razele arzătoare ale soarelui şi-i puse pe cap cununa sa de raze. Apoi, scoţând din pieptul său un suspin adânc, îi zise: «Dacă ai puteà să asculţi cel puţin de ultimele sfaturi ce-ţi dau! Foloseşte-te cât mai puţin de biciu şi cât mai mult de frâne. Caii merg dela sine; toată greutatea stă în a ştì să-i opreşti».

Cei patru cai ai soarelui Pyrois, Eous, Aethon şi Phlegon umplură văzduhul de nechezatul şi de flăcările lor şi loviră cu piciorul barierele Răsăritului. Simt, însă, numai decât că, în carul pe care îl trag, nu se găseşte vizitiul de mai înainte şi, părăsind calea pe care ei erau obicinuiţi să umble, o apucă cu o iuţeală uimitoare pe drumuri necunoscute. Phaëthon băgând-o pe mânecă, îngălbeneşte; când, însă, observă zodia scorpionului, care păreà că-l ameninţă cu coada încovoiată şi ascuţită, groaza ce o simţì îl făcù să lase frânele. Caii simţindu-le libere pe spatele lor şi văzându-se fără

www.digibuc.ro

conducător se ambalează înspăimântător şi, acum se ridică până la stelele de pe ceriu, acum se scoboară spre pământ, pe care aproape îl ating. Iarba se usucă, arborii sunt arşi, pământul se scorojeşte, oraşele se aprind, pădurile şi munţii sunt în flăcări, ţinuturi întregi sunt uscate pentru totdeauna; mări întinse seacă şi deşerturi de nisip le iau locul. De atunci locuitorii din Africa s'au înroşit la piele şi coloarea ce au primit-o

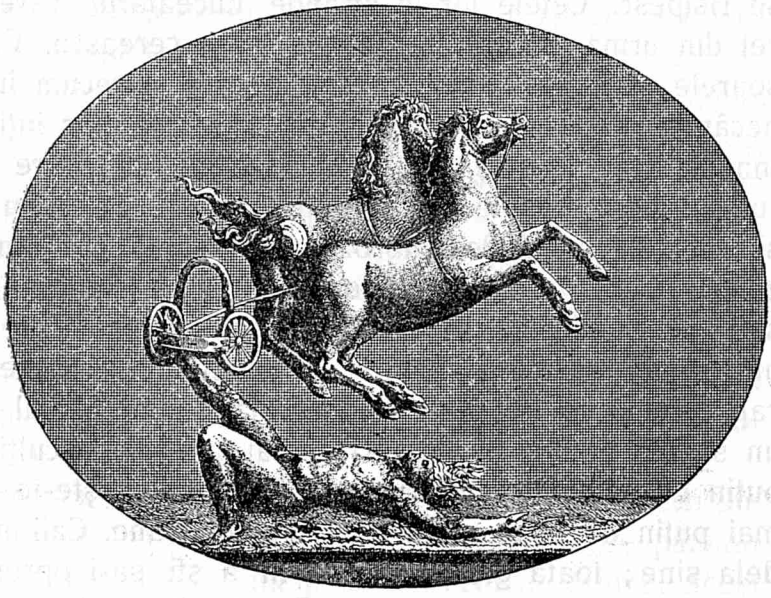

Fig. 66. — Căderea lui Phaëthon.
Piatră gravată, Muzeul din Florenţa.

cu acest prilej nu li s'a mai putut schimbà. Nilul îngrozit se retrase la marginea lumii şi-şi ascunse isvorul, care de atunci n'a mai putut fi descoperit [1]). Nimfele se uită buimăcite cum isvoarele lor seacă, iar fluviile nu-şi mai pot rostogolì în torenţi apele lor. Neptun mâniat, de trei ori voì să-şi scoată din mare braţele

[1]) In antichitate nu se cunoşteau isvoarele Nilului.

www.digibuc.ro

sale vânjoase; de trei ori zăduful îl silì să-şi caute un refugiu în adâncimea apelor sale.

Văzând Jupiter prăpădul lumii întregi, voì să facă să cadă ploile sale pe pământ, dar nu mai existau nici nouri, nici vapori. Atunci puse mâna pe fulger şi trăsnì pe Phaëthon, care căzù prăvălindu-se din carul său (Fig. 66). Sărmanul soare cuprins de durerea care i-o pricinuì moartea fiului său, nu mai voì să lumineze pământul şi nu-şi reluă serviciul, decât după un ordin sever al lui Jupiter.

Fig. 67. — Phaethusa.

După o statuă de Théodon, Muzeul Luvrului, Paris.

Surorile lui Phaëthon atât de mult se mâhniră de moartea fratelui lor, că, timp de patru luni, nu putură să-i părăsească mormântul. Cum plânseră mereu în acest loc, simţiră încetul cu încetul, că picioarele lor prind rădăcini, ca un arbore, şi că trupurile lor se acopere cu coaje (Fig. 67). Lacrimile ce curgeau din acest arbore nou se întăriră la soare şi deveniră tot atâtea boabe de *chihlibar*. Eridanul le primì în apele sale şi de aceea erau căutate acì, pentru ca din ele să se facă giuvaericale pentru damele romane.

Regele *Cycnus*, un prieten al lui Phaëthon, fu martorul tuturor acestor minunăţii. Catastrofa ce s'a întâmplat fiului soarelui, atât de mult l'a mişcat că,

www.digibuc.ro

în ura sa pentru foc, a trăit mereu cufundat în apă rece. Nepărăsind de loc apa, corpul său a început să se metamorfozeze. S'a prefăcut în *lebedă*. (*Cygnus*= cygne, lebedă).

14. ASCLEPIUS-AESCULAPIUS

Coronis erà o nimfă de o frumusețe răpitoare. Apollo văzând-o a îndrăgit-o. Corbul, însă, pasărea favorită a zeului, aleargă într'o zi la stăpânul său și-i spuse că a văzut pe Coronis în brațele unui flăcău din Thessalia. La auzul acestei nelegiuiri, Apollo lasă să'i cadă cununa de lauri de pe cap, se schimbă la față, lira îi alunecă din mână, îngălbenește și o ură nebună îi frământă sufletul. Pune mâna pe armele-i cunoscute, întinde arcul încovoiat și străpunge pe Coronis cu o săgeată ucigașe. Nimfa rănită scoate un gemet, trage ferul din rană și un val de sânge înroșì membrele ei cele albe. «Trebuià să-mi ispășesc. greșala, o Phoebus, strigă ea, însă, numai după ce aș fi devenit mamă. Doi inși murim acum deodată». Astfel grăì; și, împreună cu sângele său, îi se scurse și viața; moartea cea rece îi cuprinse trupul ei neînsuflețit.

Bietul Apollo se căi de fapta sa; erà însă prea târziu. Se blestemă pe sine că a dat crezământ destăinuirii și că s'a înfuriat până întratâta. Blestemă și pe corb, că îi aduse acea învinuire urîtă și că a fost pricina furiei sale; își blestemă și săgeata și arcul și mâna și, împreună cu mâna, lovitura-i nebună. Apoi cu sufletul îndurerat ridică pe Coronis de jos, o strânge în brațe și cu leacuri cam târzii, caută să înlăture

www.digibuc.ro

Fig. 68. — Asclepios-Aesculapius.

Statuă, muzeul din Neapole.

www.digibuc.ro

legile destinului. De geaba, însă, întrebuinţează el toate secretele artei sale doftoriceşti. Zadarnică îi rămâne orice încercare. El vede pregătindu-se rugul, pe ale căruia flăcări aveau să arză ultimele rămăşiţe ale iubitei sale. Atunci scoase din adâncul inimei sale gemete— căci lacrămile nu se cade să scalde faţa zeilor nemuritori — întocmai precum mugeşte o juncă, când vede legănându-se în aer maiul, care are să isbească cu o lovitură puternică capul viţelului său de lapte.

După ce a stropit trupul femeiei cu miresme, destul de neplăcute pentru sine, după ce i-a dat ultima sărutare, după ce a plătit tributul durerii pentru fapta sa nedreaptă, Apollo n'a îngăduit ca acelaş rug să prefacă în cenuşe şi fructul amorului său. De aceea, la scos fătul din pântecele mamei şi din flăcări l'a dus în peştera *Centarului Chiron*, căruia i l-a dat să-l crească. Pe corb, însă, care se aşteptà să-şi primească răsplata pentru credinţa sa, l-a pedepsit, oprindu-l de a se arătà printre păsări în pene albe, cum erà până atuncea.

Centuarul erà tare mândru că aveà de elev o vlăstare de zei şi slujba sa îi produceà o mare plăcere. Iată, însă, că soseşte gătită, cu bucle blonde ce-i atârnau pe umeri, fiica Centaurului, născută odinioară de nimfa Charicla, pe malurile unui fluviu repede şi pe care mama sa o botezase *Ocyrhoe* (care curge repede). Nu numai că aceasta cunoşteà secretele tatălui său, dar chiar puteà să cânte legile viitorului. Indată ce a simţit aprinzându-se în sufletul ei de fecioară delirul profetic, îndată ce s'a încălzit de sufletul zeului, pe care îl purtà la sân, aruncându-şi ochii spre copil strigă: «Creşti copile, pentru mântuirea lumii întregi! câţi oameni nu o să-ţi datorească ţie viaţa! Tu vei puteà să readuci sufletele în trupurile moarte. Dar, îndrăznind să faci aceasta odată, împotriva voinţii zeilor,

www.digibuc.ro

fulgerul bunicului tău te va împedecà de a o mai face în urmă. Din zeu ce eşti, vei ajunge un corp fără suflare. Apoi iarăş te vei face zeu şi de două ori îţi vei reînoì destinul. Şi tu chiar, prea scumpul meu părinte, Chiron, tu care nu eşti muritor şi care ai fost creat prin legea naşterii tale, ca să vezi perindarea vecinică a veacurilor, ai să doreşti odată să fi muritor, atunci când sângele unui şearpe veninos, străbătând în corpul tău printr'o rană, te va face să suferi dureri grozave — o săgeată de a lui Hercule, înmuiată în sângele hydrei căzându-i pe picior, îi făcù o rană incurabilă; din cauza chinurilor se rugă zeilor să-l lase să moară, ceeace nemuritorii îi împliniră, făcându-l să apară pe cer supt *Costelaţiunea Săgetătorul* — deşi nemuritor, zeii te vor supune legilor morţii şi cele trei Parce vor tăia firul zilelor tale».

Ii mai rămâneà să desvăleascà şi alte mistere; un suspin adânc îi ieşì din piept şi lacrimi îi începură să-i curgă pe obraji. «Destinul mă opreşte, zise ea, mă împedică de a vorbi mai mult. Nu mă mai pot folosì de limba mea» Ocyrhoe plăti scump destăinuirea zeilor. Mânia lor o simţì numai decât, căci fu transformată într'o *iapă*. Voì să geamă, dar nu putù decât să necheze. Degetele îi se adunară într'una, unghile reunite se rotunjiră în copită, gura îi se mări, gâtul îi se lungì, trena rochii îi se transformă în coadă, iar din părul capului ei se formă o coamă ce-i atârnà pe partea dreaptă a gâtului.

* * *

Vestea despre naşterea unui zeu care poate să vindece toate boalele şi chiar să învieze morţii, s'a răspândit îndată. Lume din toate părţile venià la *Epidaur*, locul de naştere al zeului, ca să fie vindecată

www.digibuc.ro

de arta lui miraculoasă. Dar mai ales învierile i-au făcut lui *Esculap* o reputaţie colosală. Când însă, voi să învieze pe Hippolit, fiul lui Theseu, omorît de un monstru, zeul infernului Pluton se duse la Jupiter şi se plânse că Esculap împietează asupra drepturilor sale şi că, dela naşterea acestui zeu, îi se împuţinează supuşii. Jupiter găsi fundată plângerea fratelui său Pluton şi cu fulgerul său fulgeră pe Esculap. Partea divină se ridică în cer, iar partea omenească muri.

Când a aflat Apollo că fiul său Esculap a fost fulgerat de Jupiter, s'a supărat grozav şi, luându-şi tolba şi săgeţile, a plecat să se răsbune. S'a dus deadreptul la Cyclopi, cu gândul să-i omoare pe toţi, de oarece ei au făurit fulgerile lui Jupiter.

Fig. 69. — Hygia.
După o piatră antică gravată.

Jupiter, însă, îl goni din ceriu, pentru această răsvrătire, şi-l silì astfel să ducă o vieaţă de muritor, fiind obligat să-şi câştige pâinea de toate zilele, păscând turmele lui Admet, regele Thessaliei. După ce petrecù astfel mai mult timp pe pământ, într'o condiţiune destul de umilită, Jupiter îl iertă, în cele din urmă, şi-i dete voie să se urce iar în ceriu.

Esculap, (Fig. 68) însoţit de obiceiu de fiica sau soru-sa, Hygia (Fig. 69), (de unde numirea de Higienă) este reprezentat având în mână un baston, împrejurul căruia este încolăcit un şarpe. Şearpele este socotit ca emblemă a medicinii.

www.digibuc.ro

Intr'una din zile, se zice că Esculap, găsindu-se la un bolnav, un şearpe veni la el şi se încolăci împrejurul bastonului lui. Zeul îl omorî. Nu mult după aceea, un alt şearpe sosì, aducând în gură o iarbă care învià şearpele mort. Esculap văzându-i minunata însuşire, luă iarba şi se folosì de ea.

De altfel niciodată şerpii din Epidaur nu făceau rău omului. In templul zeului, din acest oraş, se adunau oamenii, în orele lor libere, întocmai cum se adună astăzi oamenii prin cafenele.

La Roma, pe la anul 292 înainte de Christos, bântuià cu furie o mare epidemie. Nu se putù găsì nici un leac pentru această boleşniţă. Atunci alergară să ceară sfat dela oracol. Acesta le dete povaţa să aducă pe Esculap dela Epidaur şi să-i zidească un templu. O deputaţiune fu trimeasă numai decât în oraşul din Argolida. Pe când deputaţiunea steteà şi admirà statua zeului, ieşì un şearpe de supt ea, se furişă prin oraş şi de acì se îndreptă spre corabia Romanilor, încolăcindu-se în cabina soliei romane. Aci stătù nemişcat în tot timpul călătoriei spre Roma şi, când corabia se apropià de ţărmul Tibrului, şearpele sărì din ea şi se furişă între trestiile din insula Tiberină. Molima încetă îndată. In locul unde se furişă şearpele, se zidì un templu zeului Esculap.

Labirintul.
Pe o monedă antică.

www.digibuc.ro

VIII. ARTEMIS-DIANA

1. NAŞTEREA ŞI CARACTERUL ZEIŢII

Fiică a lui Jupiter şi a Latonei s'a născut de odată cu fratele său Apollo, în insula Delos. Pe când era încă mică şi stăteà pe genunchii tatălui său, începù să-i facă următoarea rugăciune: «Prea bunule tată, fă ca fiica ta să rămâie totdeauna fecioară, să aibă tot atâtea nume cât are şi fratele meu Phoebus. Dă-mi, ca şi lui un arc şi săgeţi. Nu trebuie tu, iubite tată, nu trebuie tu să înarmezi pe fiica ta. Se vor grăbì de sigur Cyclopii să-mi făurească arcuri, să-mi fabrice săgeţi. Dă-mi ca semn deosebit al meu, să port o faclă, să îmbrac o tunică cu ciucuri, nu mai lungă decât până la genunchi, pentru ca să nu mă împiedice în mersul meu, când voiu fi la vânat. In suita mea să ia parte şasezeci de Oceanide, în vârstă de a nu aveà cingătoare — fetele purtau cingătoare numai după ce ajungeau în vârsta de măritat. Fă ca alte douăzeci de nimfe să fie în serviciul meu, ca să-mi păzească încălţămintea şi câinii mei credincioşi, când nu voiu fi la vânat de râşi şi de cerbi. Dă-mi mie munţii. Oraşe nu cer, decât doar unul singur, după alegerea ta. Diana se va scoborî rareori în oraşe. Locuinţa mea vor fi munţii, în oraşe nu mă voiu duce-

www.digibuc.ro

decât atunci când mă vor chemà femeile». (Fig. 70 şi 71).

Diana numită şi *Phoebe* se confundà uneori cu *Semele*, luna, după cum fratele său, Phoebus-Apollo, se confundà cu Helios, soarele.

Semele erà o fecioară care iubià pe un tânăr, *Endymion*, soarele adormit, când se ridică pe ceriu luna. Acest tânăr, întruchiparea somnului, erà un păstor de o frumuseţe rară, care dormià necontenit în răcoroasele peşteri ale muntelui Latmus din Asia Mică. Luna îndrăgindu-l venià în fiecare noapte să-l privească şi să-l admire şi nu puteà să-şi sature patima de a se uità la el. Cu razele sale îi smulgeà pe furiş câte o sărutare, fără însă să-i turbure somnul.

Fig. 70. — Diana din Ephes.
După o statuă de marmoră, Muzeul Vaticanului, Roma.

In timpul zilei Endymion se ocupà cu vânătoarea şi, când se obosià, venià să se culce la umbra unui arbore în peştera-i obicinuită. Astfel duceà acest păstor tânăr o fericire, pe care i-o invidiau şi zeii şi oamenii. Erà fericit, căci erà vecinic tânăr şi frumos. Se zice că Jupiter dându-i să-şi aleagă felul de viaţă ce i-ar fi convenit mai mult, Endymion cerù să fie nemuritor, să nu îmbătrânească niciodată şi să fie afundat într'un somn fără sfârşit.

www.digibuc.ro

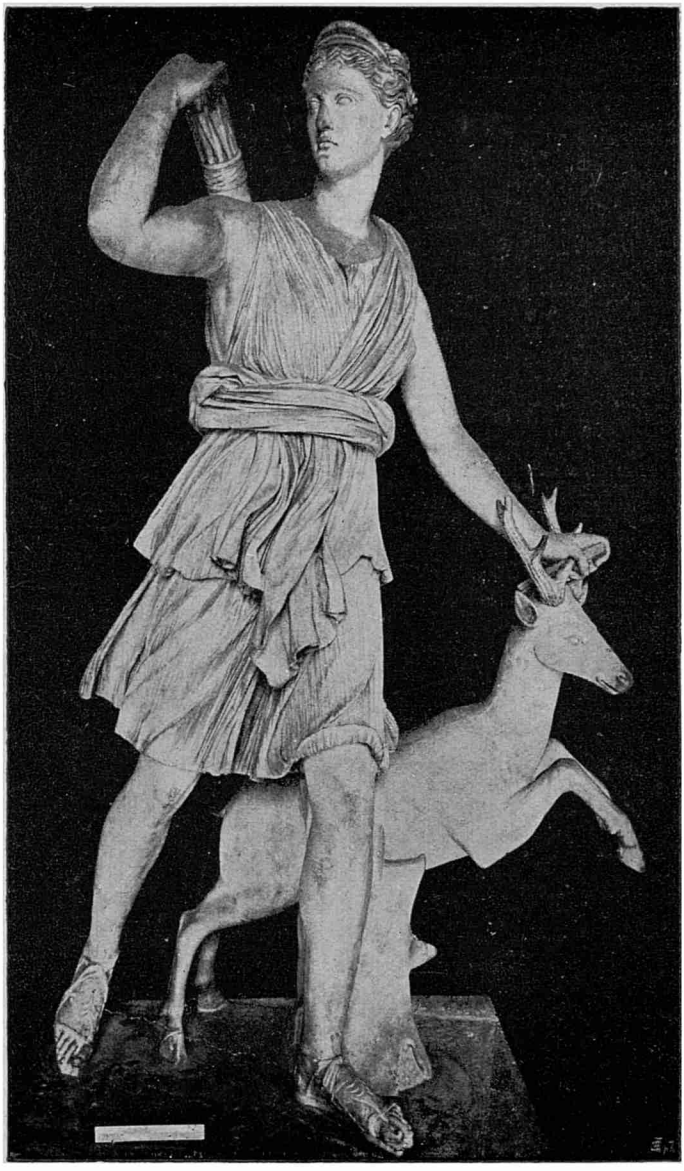

Fig. 71. — Diana din Versailles.

Statuă, muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

2. ACTEON

Autonoe, fiica regelui Cadmus, din Theba, a născut cu Aristeu, zeul turmelor şi a semănăturilor, un copil de o frumuseţe rară, pe *Acteon*, pe care l-a dat să-l crească centaurul Chiron. Acesta a învăţat pe copil multe lucruri folositoare, dar, mai presus de toate, l-a deprins cu vânătoarea, pentru care Acteon căpătă cu timpul o adevărată patimă. După ce se făcù mare şi se întoarse acasă, în Theba, la mama sa, şi-a continuat aceeaş ocupaţiune şi acì. Ţineà acasă o haită de cincizeci de câini, de cea mai bună rasă şi, fiind muntele Citheron în apropierea oraşului Theba, tânărul Acteon în fiecare zi o pornià de dimineaţă la vânat acolo. După ce se obosià, se aşezà pe o stâncă lângă un isvor cu apa limpede, numit *Gargaphia*, isvor care multă vreme a purtat numele tânărului Acteon.

Dar, tot acest isvor erà consacrat şi zeiţei Diana. Acì în apele limpezi şi cristaline ale isvorului, venià şi zeiţa să se scalde şi să se răcorească de oboseală, după o zi de vânat. Aici, zeiţa se desbrăcà şi însărcinà pe o nimfă cu paza armelor sale şi pe o a doua cu paza hainelor. (Fig. 72). Alte două nimfe îi descălţau sandalele din picioare. Nimfa Crocale îi legà cosiţele cu o bentiţă. Nimfele Nephele, Hyale, Rhanis, Psecas şi Phiales scoteau apă în urnele lor şi-i stropeau corpul ei obosit.

Intr'una din zile, pe când Diana se spălà în apa obicinuită, iată că, din nenorocire, Acteon, nepotul lui Cadmus, sfârşind de vânat, venì la isvorul răcoros al Gargaphiei. De abià a intrat în peştera, de unde şipoteşte apa isvorului, când nimfele ruşinându-se că le-a

www.digibuc.ro

văzut un om, începură să se lovească în piept, să umple dumbrăvile de ţipetele lor neaşteptate şi, strângându-se împrejurul Dianei, să o acopere cu corpurile lor. Dar zeiţa, mai înaltă decât ele, le întrecea pe toate. (Fig. 73).

Cum e coloarea unui nour, aşezat în faţa soarelui şi isbit de razele lui, cum e coloarea Aurorii purpurii, tot astfel a fost şi coloarea obrajilor Dianei, când a fost văzută goală de privirile unui muritor. Deşi a fost

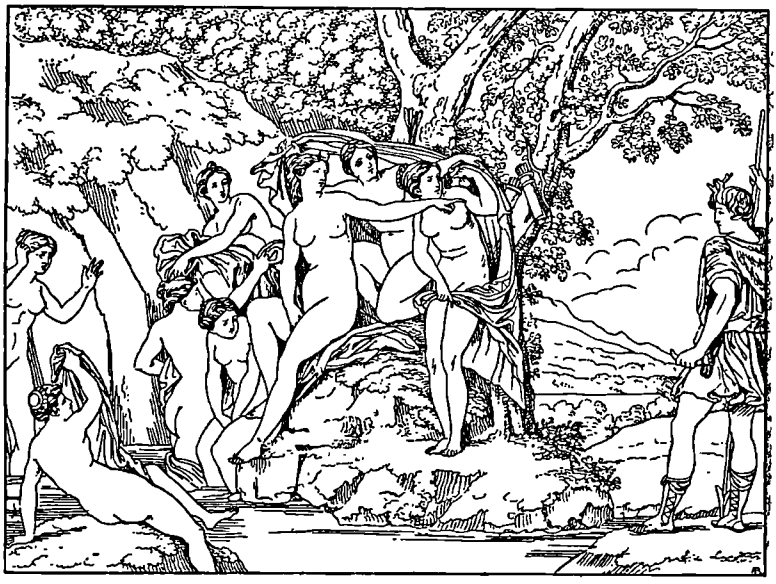

Fig. 73. — Diana şi Acteon.
Tablou de Albano, Muzeul Luvrului, Paris.

acoperită de mulţimea tovarăşelor sale, totuş se oprì cu coasta spre tânăr şi-şi întoarse faţa îndărăt. Cum ar fi vrut ea să-şi aibă săgeţile gata! Luă însă, ceeace aveà la îndemână, luă apa cu care stropì capul şi faţa tânărului, adăogând aceste cuvinte prevestitoare de nenorocire:

«Acum să povesteşti, dacă mai poţi să povesteşti, că m-ai văzut goală, desbrăcată de haine». N'a

www.digibuc.ro

Fig. 72. — Nimfă.

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

mai rostit şi alte cuvinte de ameninţare: îi pune pe capul stropit cu apă coarne de cerb sprinten, îi dă un gât lung, îi ascute urechile, îi preface mâinile în picioare, braţele îi le subţiază, îi acopere corpul cu o blană pătată şi îi vârî în suflet frica.

Acteon începe să fugă şi se miră el însuş de iuţeala picioarelor sale. Când îşi văzù, însă, într'o apă chipul şi coarnele de cerb, erà să zică: «Nenorocitul de mine», dar nu mai aveà glas, care să-i împlinească această dorinţă. Gemetul ţineà acum loc de cuvinte. Numai lacrimile îi mai curgeau pe faţă; din trecutul său de om nu-i mai rămăsese decât mintea. Ce erà să facă? Să se întoarcă acasă în palatul său regal sau să se ascunză în pădure? Ruşineà îl împedicà dela una, frica dela cealaltă. Pe când se gândià astfel în sine, l'au zărit câinii săi. Mai întâi Melampus şi inteligentul Ichnobates, unul de rasă cretană, celălalt de neam spartan, deteră alarma prin lătratul lor. După ei năvăliră, mai iute decât adierea vântului, Pamphagus, Dorceus şi Oribasus, toţi trei din Acadia şi puternicul Nebrophonus şi neînblânzitul Theron şi Lelaps şi Pterelas cel iute şi Agre cel cu mirosul fin şi fiorosul Hyle, lovit de curând de un mistreţ sălbatec şi Nape, zamislită dintr'un lup şi Poemenis, care altă dată mergeà după turme şi Harpyia, însoţită de doi căţei şi Ladona din Sicyonia cu coastele lovite şi Dromas şi Canace şi Sticte şi Tigris şi Alce, şi Leucon, cu părul alb ca zăpada, şi Asbolus cel negru şi puternicul Lacon, şi Aello, neîntrecută în fugă şi Thous şi Lycisca cu fratele său Cyprius şi Harpalos având în fruntea-i neagră o pată albă şi Melaneus şi Lachne cu părul sburlit şi Labrus şi Agriodus, născuţi dintr'un tată din Creta şi dintr'o mamă din Laconia şi Hylactor cu glasul ascuţit şi alţi vr'o două-zeci, pe care nu-i mai amintesc. Această

www.digibuc.ro

haită de câini, în pofta lor de pradă, îl urmăresc prin râpe şi prin stânci, prin poteci pline de bolovani, prin higiuri neumblate şi fără de cărări. Acteon fuge prin locuri, pe unde odinioară urmărise el însuş vânatul său. Vai, el fugià de ai săi! Voià să le strige: Sunt Acteon, recunoaşteţi pe stăpânul vostru. Cuvintele însă îi lipsiau. Văzduhul răsună de lătrături.

Fig. 74. — Acteon.
Grupă din marmoră, Muzeul Britanic, Londra.

Melanchaetes îl rănì cel dintâiu pe la spate, apoi Theridamas, în urmă Oresitrophus îi înfige colţii în umăr. Aceştia ieşiseră mai târziu, dar o potecă care tăià deadreptul peste munte îi lăsă să ajungă înainte. Pe când aceştia opriau pe stăpânul lor, sosì şi cealaltă droaie şi se repeziră cu colţii lor asupra lui Acteon. Curând îl răniră peste tot locul. El mugeşte şi scoate un gemăt care, deşì nu e gemăt de om, totuş n'ar puteà să-l scoată un cerb. Cu gemetele sale umplù toţi munţii dimprejur. Tovarăşii lui îl strigă din toate părţile, îl strigă să se bucure de prada ce făcuseră. La auzul numelui de Acteon, cerbul îşi ridică capul. In urmă câinii îl în-

www.digibuc.ro

conjurară din toate părţile şi, cu boturile înfipte în stăpânul lor, îl sfâşiară până îl omorîră. (Fig. 74).

Astfel s'a răzbunat Diana pe sărmanul Acteon, pentru o greşală a căreia vină o purtà numai întâmplarea.

După moartea stăpânului lor, câinii lui Acteon, străbătură zile întregi dearândul munţii şi văile, urlând necontenit cu urlete tânguitoare. Ajungând în cele din urmă la peştera lui Chiron şi acesta bănuind cele ce se întâmplaseră, le arătă o statue a stăpânului lor şi, numai cu chipul acesta, credincioasele animale amăgite, îşi potoliră urletele lor jalnice.

3. EOS-AURORA

Aurora este sora lui Helios, soarele. Când noaptea dispare; ea, îmbrăcându-se într'o haină de şafran având pe cap o stea, în mână o faclă, iese înaintea fratelui său şi-i deschide porţile Răsăritului cu degetele ei de rose. Are un car cu doi cai, care umblă pe ceriu înaintea carului soarelui şi se duce să se culce în Ocean, la Apus. Apoi, după ce a făcut acest drum, pleacă îndărăt, prin ţinuturile de Miază-noapte ale pământului, spre Răsărit, pentru ca să apară iarăş a doua zi.

De bărbat Aurora are pe *Tithon* fratele lui Laomeden, regele Troiei. De oarece Aurora, după ce a văzut pe Tithon, l'a iubit cu înfocare, a rugat pe Jupiter să i-l dea de bărbat, acordându-i în acelaş timp şi nemurirea. Jupiter i-a împlinit rugăciunea; dar, fiindcă zeiţa uitase să ceară pentru soţul său şi o tinereţe vecinică, acesta cu timpul, se făcù aşà de slab, urât şi scârbos, că toată iubirea Aurorii pentru el dispărù. De

www.digibuc.ro

aceea, îl închise într'o cameră, unde îl auzià lumea gemând şi văitându-se de povara bătrâneţelor. De geaba s'a rugat el de zei să-i ia darul nemuririi, căci legile destinului se împotriviau la aceasta. In cele din urmă, făcându-i-se milă zeiţei de el, l'a prefăcut în *greer*. De atunci Aurora n'a mai încetat cu plânsul, şi lacrimile ei produc roua dimineţii Din căsătoria Aurorii cu Tithon s'a născut eroul Memnon, omorît de Achille în răsboiul Troiei.

4. ORION

Jupiter, Neptun şi Mercur călătoriau odată împreună. Erà pe înserate, în vremea când boii se întorc cu plugul întors spre casă, când oile sătule se apleacă ca să sugă mieii. Bătrânul *Hyrieus,* un mic proprietar de pământ, cum steteà el în picioare în pragul colibei sale, îi vede din întâmplare. «Calea è lungă, le zise, şi timpul până la noapte nu mai e mult; casa mea e deschisă pentru oaspeţi». Vorbele sale le-a însoţit şi cu o faţă veselă şi i-a poftit la sine. Zeii îl ascultară, după multă stăruinţă, dar nu i se desveliră. Intrară în locuinţa, neagră cu totul de fum, a bătrânului. Intr'un tăciune mai erà puţin foc din ziua cealaltă. Bătrânul se puse în genunchi şi cu suflarea sa aţâţă focul. Aduce surcele şi le face mărunte. Erau două oale, într'una mai mică erà fasole, într'alta zarzavat. Repede-repede le pune la foc şi amândouă începură să fiarbă, cum se vedeà după capacele pe cari le ridicau aburii.

In vreme ce aşteptau masa, bătrânul cu mâna-i tremurândă toarnă oaspeţilor vin roşu. Zeul mării prinse

www.digibuc.ro

cel dintâiu cupa şi, golind-o, zise: «Dă-o acum lui Jupiter, să bem pe rând». Auzind numele de Jupiter, bătrânul a îngălbenit. După ce şi-a revenit în fire, se duse să jertfească boul, cu care îşi lucrà micul său ogor şi îl frige la un foc mare. Apoi scoate dintr'un butoiu vinul ruginit, pe care îl băgase încă din anii copilăriei. Totul e gata. Zeii se aşezară pe nişte paturi de trestie, acoperite cu pânză de in, paturi scunde cari de abià se ridicau puţin dela pământ. Apoi mâncări, apoi vase pline cu vin străluciră pe masa sa. Cupa erà de pământ roşu, paharele de fag. După ce se ospătară, Jupiter pronunţă următoarele vorbe: «Dacă ai vr'o dorinţă, spune-ni-o. Nimic nu-ţi se va refuzà». Bătrânul răspunse cu blândeţe: «Am avut o soţie scumpă, iubită de mine din tinereţe. Mă întrebaţi, unde este? O urnă cuprinde cenuşa ei. «Tu vei fi singura mea soţie», i-am spus eu jurând şi vă iau pe voi de martori, dacă mi-am ţinut sau nu făgăduiala solemnă. Am spus'o şi îmi ţin cuvântul; cu toate acestea, am o dorinţă, imposibilă de împlinit, să fiu tată, fără să fiu soţ». Zeii îi încuviinţară cererea... I-au spus să îngroape pielea boului sacrificat şi să nu se atingă de ea decât după nouă luni. La termen Hyrieus găsì în locul pielii un copil, pe care l a numit *Urion* sau *Orion*.

Acest copil se făcù mare, se făcù colosal de mare. Picioarele îi erau pe pământ, iar capul în nouri. Văzând odată uriaşul Orion pe *Meropa*, fiica lui Oenopion, o cerù în căsătorie. Fiind însă refuzat, o fură. Oenopion atunci se rugă de Bacchus să nu lase fapta lui Orion nepedepsită. Zeul trimise atunci lui Orion un somn adânc, în timpul căruia Oenopion îi crăpă ochii. Orion rămase astfel multă vreme orb. Fiindcă, însă, un oracol îi prezise că îşi va recăpătà vederea, dacă se va uità în primele raze ale soarelui, Orion se întoarse spre

www.digibuc.ro

răsărit şi steteà astfel nemişcat, decâte ori răsărià soarele. Cu această ocaziune á fost văzut de *Aurora*, care fu cuprinsă de atâta patimă pentru tânăr, că-l răpì la sine.

Această legătură între Aurora şi Orion nu ţinù mult, căci Apollo simţind că soru-sa Diana, luna, a căpătat oare care simpatie pentru Orion, şi temându-se, ca din această înclinare să nu nască vr'o pasiune, hotărî să-l omoare. Intr'una din zile prefăcându-se că, se îndoeşte de priceperea soru-si, în mânuirea armelor îi arătă la orizont, în răsărit un punct negru, ce deabià se observà şi o puse la probă să vadă, dacă poate să nimerească. Erà Orion care navigà pe mare. El fu atins de săgeata Dianei şi omorît. Astfel Aurora rămase pentru a doua oară văduvă. După moartea sa, *Orion a fost aşezat între astre*, unde are aparenţa unui gigant, cu sabie, cu piele de leu şi o ghioagă. Apune la începutul lui Noembrie, când furtunile şi ploile sunt mai dese.

5. CEPHALOS ŞI PROCRIS

Cea mai frumoasă dintre fetele lui Erechtheus erà *Procris*. Pe aceasta o iubià cu patimă *Cephalos*, un fiu al lui Mercur. După ce Erechtheus dete lui Cephalos mâna fiicei sale, toţi Athenienii socotiră pe cei doi tineri, ca cea mai fericită pereche. Fericirea lor, însă, nu fu de lungă durată, căci după două luni, pe când Cephalos se aflà la vânătoare în aurora unei dimineţi, zărindu-l *zeiţa Aurora* se aprinse de atâta iubire pentru el, că-l luă cu sine şi-l duse în palatul

www.digibuc.ro

său strălucitor. Iubirea zeiței, însă, nu putù să-l despăgubească de iubirea pentru scumpa sa soție Procris. Cu lacrămile în ochi o strìgà mereu şi o rugà pe zeiță să-i dea înapoi pe Procris. Supărarea îl consumà aşà de mult că, în sfârşit, Aurora îi îngăduì să se întoarcă acasă la soția sa. (Fig. 75). La despărțire, însă, îi profeți zeița că va trăì rău cu soția sa şi că o să se căiască că a revăzut-o. Cuvintele îi se întipăriră aşà de adânc în suflet că, din acel moment, a rămas neclintit şi urmărià cu neîncredere toți paşii soției sale. Spre a pune la încercare iubirea ei, a

Fig. 75. — Eos-Aurora urmărind pe Cephalos.
Desemn pe un vas grecesc antic.

venit odată la ea travestit, îi declară dragoste şi o împinse să-i răspunză tot cu dragoste. Ea i-a dat speranțe şi atunci deodată se desvelì cine este şi o încărcă de mustrări întemeiate.

Procris amărîtă îl părăsì şi se duse în Creta la regele Minos, care o iubià cu patimă şi care îi dărui vestitul său câine *Laelaps*. Acesta puteà să fugă ca vântul şi să prinză, în fugă, orice vânat. Ii mai dete apoi şi o săgeată, care niciodată nu dedeà greş. Fiindcă, însă, Pasiphaë, soția lui Minos, o urmărià cu geloziea,

www.digibuc.ro

Procris părăsì iarăş insula şi se întoarse la bărbatul ei şi fiindcă, travestită cum erà, recunoscù iubire la fostul ei bărbat care se căise de ceeace făcuse, se împăcară, dând bărbatului darurile primite dela Minos. Dar, odată sfărîmată iubirea prin neîncredere între soţi, şi prin gelozie, pacea nu mai revine niciodată. Precum bănuià şi pândià mai înainte Cephalos pe Procris, tot astfel acum bănuià şi pândià Procris pe Cephalus.

Iată cum Cephalos îşi deplânge nenorocirea, prin gura poetului Ovidiu: «Când soarele atingeà cu întâile sale raze vârfurile munţilor, eu porniam, în focul tinereţii mele la vânat prin păduri. Nu luam ca tovarăşi nici servitori, nici cai, nici câini cu nasul fin şi nici laţuri pline cu noduri. Imi erà de ajuns sulița. Când mă simţiam obosit de vânat de fiare sălbatice, căutam să mă recreez la umbră de copac şi la adierea zefirului, care suflà din fundul văilor răcoroase. In arşiţa soarelui, invocam pe dulcea *Aura* (adierea zefirului), pe Aura o aşteptam; Aura erà recrearea mea de căldură, Aura erà recrearea mea de oboseală. Aveam obiceiul să cânt: Vino Aura cu graţiile tale, intră în sânu-mi cu suflărea ta binefăcătoare; vino, ca în totdeauna şi potoleşte-mi focul care mă arde». Poate adăugam câteodată, — fiindcă aşà mi-a fost soarta, — şi alte vorbe dulci: «Tu eşti dragostea cea mare, tu îmi dai tinereţe, tu îmi dai vieaţă, tu mă faci să iubesc pădurile şi aceste locuri încântătoare şi gura mea ar voì să soarbă mereu suflarea ta răcoritoare».

Cinevà, nu ştiu cine, a auzit aceste vorbe cu două înţelesuri şi numele de *Aura*, aşà de des repetat, şi a crezut că este al vr'unei nimfe, de care aş fi fost îndrăgostit. Numai decât infamul denunţător s'a dus deadreptul la Procris şi i-a şoptit ceeace ar fi auzit. Amorul e credul. Procris, pierdută de durere, căzù la

www.digibuc.ro

pământ. Revenindu-şi în urmă se blestemà pe sine, ca fiind cea mai nenorocită femeie, îşi blestemà cruda sa soartă îşi blestemà necredinţa bărbatului. Turburată de această învinuire mincinoasă a prins o groază, de ceeace nu există în realitate; s'a îngrozit de o chimeră. Sărmana, plângeà, ca şi când ar fi avut o adevărată rivală. Din când în când, steteà la îndoială; în nenorocirea sa cea mare aveà nădejdea, că a fost păcălită şi nu credeà în pârâtor. Inainte de a fi văzut ea însăş cu ochii, nu trebuià totuş să condamne pe bărbatul său de necredinţă.

A doua zi, după ce Aurora a gonit noaptea, eu ies, zice Cephalus, şi mă îndrept spre păduri. După ce am vânat, mă aşez pe iarbă verde şi strig: «Auro, vino şi uşurează-mi oboseala». De odată mi se părù că nişte gemete se amestecă cu vorbele mele. «Vino, prea scumpo», zisei. La zgomotul uşor al unei frunze ce căzù, socotind că e o fieară, am aruncat îndată o săgeată. Erà Procris. Având o rană în mijlocul pieptului strigà, «Vai de mine». Când am cunoscut vocea scumpei mele soţii, pierdut alerg ca un nebun. O găsesc nenorocitul de mine, aproape moartă, cu hainele desfăcute şi pline de sânge, trăgându-şi din rană sageata pe care mi-o dăduse. Ridic, în braţele mele vinovate, corpul ei atât de scump şi rupându-i haina de pe piept, îi leg rana şi mă căsnesc să-i opresc sângele. O conjur să nu mă părăsească pe mine, care eram vinovat de moartea ei. Lipsită de puteri, cu sufletul pe buze, se silià să-mi adreseze aceste vorbe: «Te conjur pe legătura căsniciei noastre, pe zeii de sus şi pe cei la cari acum mă duc, te conjur pe iubirea noastră din trecut, pe iubirea noastră de acum, când mor, nu îngăduì ca *Aura* să-mi ia locul, ca soţie în casa ta». Astfel grăì şi la aceste vorbe simţii, în sfârşit,

www.digibuc.ro

că o singură vorbă a fost cauza greşelii; dar ce-mi folosià că am mai simţit-o acuma? Ea moare şi puţinele ei puteri o părăsesc deodată cu sângele. Cât timp a putut să mă privească cu ochii, m'a privit; în cele din urmă îşi dete sufletul nenorocit în braţele mele, pe buzele mele. Sigură de credinţa mea, mi se părea că moare cu mai puţin regret. — Procris e roua, pe care o omoară cu razele sale soarele.

www.digibuc.ro

IX. HEPHAESTOS-VULCAN

1. NAŞTEREA ŞI CARACTERUL ZEULUI

Vulcan, este fiul lui Jupiter şi al Junonei. S'a născut pipernicit şi şchiop. Mamei sale fiindu-i ruşine de a fi dat zilei un copil atât de pirpiriu, l-a aruncat depe înălţimea Olympului în mare. Acì îl primiră în braţele lor zeiţele apelor, Thetis şi Eurynoma.

Nouă ani a stat bietul Vulcan acì, în undele mării, fabricând, cu meşteşugul cu care a fost ursit de soartă, giuvaericale şi pietre scumpe pentru nimfele valurilor, pentru Nedeide.

După nouă ani s'a urcat iarăş în ceriu, la casa părinţilor săi. Nu putù, însă, să stea multă vreme la căminul părintesc, căci mama sa Junona, erà cam certăreaţă şi aveà adeseori multe răfueli cu bărbatul său Jupiter. Intr'una din zile, se iscă între ei o ceartă mare, pentru un lucru de nimic. Vulcan ne mai putând răbdà cearta şi ocările ce le aduceà Jupiter mamei sale Junona, luă partea acesteia. Jupiter, înfuriindu-se de amestecul băiatului în certele dintre părinţi, îl apucă de picior şi îl asvârlì din ceriu. O zi întreagă se rostogolì bietul Vulcan prin nemărginitul văzduh şi numai spre seară căzù pe pământ, în insula *Lemnos*, mai mort.

www.digibuc.ro

De acì înainte, Vulcan şi-a stabilit în această insulă locaşul său şi acì şi-a construit nişte ateliere, unde, cu ajutorul Cyclopilor, slujitorii săi, şi-a continuat meseria de faur şi artist al zeilor. Toate lucrările de artă, câte sunt în lume, sunt operile personale ale lui Vulcan, sau opere făcute supt protecţiunea şi inspiraţiunea acestui zeu.

Vulcan a fabricat prima femeie, pe Pandora, precum Prometheu fabricase pe cel dintâiu bărbat. Deosebirea între arta lui Vulcan şi a lui Prometheu se vede şi din superioritatea, frumuseţea şi drăgălăşenia femeiei, faţă de cea a bărbatului.

Cele mai de seamă lucrări ale lui Vulcan, în afară de Pandora, sunt sceptrul şi scutul marelui Jupiter, tronul lui Morpheu, zeul somnului, coroana Ariadnei, armele lui Achille, nebiruitul, carul strălucitor al soarelui şi săgeţile cari nu dau nici odată greş, ale lui Apollo.

Vulcan, însă, nu puteà să ierte pe părinţii săi, că l-au făcut aşà de urît şi nu puteà să se împace nici cu gândul de a fi fost aruncat de două ori din înălţimea cerului, odată de mama sa şi a doua oară de tatăl său. De aceea, a căutat să se răzbune, în special pe mama sa, care ar fi trebuit să-l iubească, cu toate defectele corporale ce aveà. De aceea, într'una din zile, Vulcan a fabricat un scaun de aur, de pe care, cei ce se aşezau, nu se mai puteau sculà, fără voia lui. Junona, mama sa, necunoscând secretul, a venit odată pe acolo şi s'a aşezat pe scaun, de pe care nu s'a mai putut ridicà, nedându-i voie Vulcan. In zadar mama se rugà de fiu, ca să o scape de această pacoste; el nu voià să ştie de rugăciunile ei şi o ţinù astfel ţintuită mai multă vreme. In cele din urmă sărì în ajutorul mamei sale Marte, al doilea fiu al Junonei.

www.digibuc.ro

Acesta însă, ca zeu nebiruit al războiului, era mai puternic decât fratele său şi deci, neputându-i resistà Vulcan, a fost silit să deà drumul Junonii.

Din cauza aceasta, atât de mult s'a necăjit Vulcan, că n'a mai vrut să se urce în ceriu, n'a mai vrut să ştie de adunarea zeilor din Olymp. Dar, zeii din ceriu neputând să se lipsească de prezenţa lui Vulcan, şi mai ales de lucrările lui de artă, se hotărîră să-l aducă cu orice preţ în ceriu, ori cari ar fi fost jertfele ce li s'ar fi cerut. Atunci Bacchus se oferì să găsească el mijlocul de convingere. Se pogorî din ceriu, se duse la Vulcan şi, cu puterea vinului său, îl îmbătă. In urmă îl pune călare pe un măgar şi îl conduce în Olymp, unde în sfârşit se împacă cu toţi ceilalţi zei. (Fig. 76).

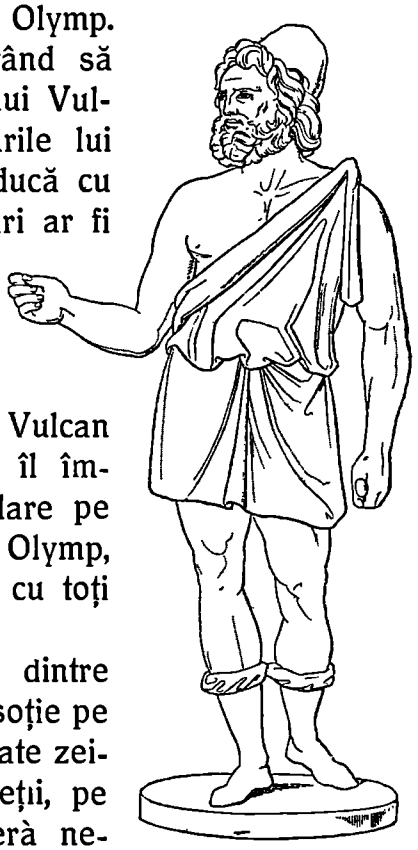

Fig. 76.
Hephaestos-Vulcan.
Figură de bronz, Muzeul Britanic, Londra.

Vulcan, cel mai urît dintre toţi nemuritorii, a avut de soţie pe cea mai frumoasă dintre toate zeiţele, chiar pe zeiţa frumuseţii, pe Venus. Soţia sa, însă, îi era necredincioasă. Marte, zeul războiului, venià adesea pe la soţia necredincioasă, până ce odată soarele, care vede toate, a observat şi dragostea Venerii cu Marte şi a denunţat, într'o zi, soţului înşelat ceeace văzuse. Atunci Vulcan se hotărăşte să-şi surprinză soţia. De aceea făcù din aramă o pânză de o fineţă nemai pomenită, mai

www.digibuc.ro

subțire decât pânza de paianjen, așà de subțire, că nimenea nu o puteà vedeà cu ochii. După ce a prins pe cei doi îndrăgostiți în pânza sa, a chemat numai decât pe Jupiter și pe ceilalți zei și, plin de amărăciune, le-a grăit: «Puternice Jupiter, și voi ceilalți fericiți nemuritori, veniți de grabă și fiți-mi martori la această scenă picantă, care mă costă atât de mult. Fiindcă eu sunt urît, fiica lui Jupiter găsește de cuviință să-mi aducă necontenite insulte. Uitați-vă, cum a îndrăgit pe zeul răsboiului, fiindcă el e mai frumos și mai sprinten, iar eu sunt urît și șchiop. Cine e de vină la aceasta? Părinții mei singuri sunt pricina acestei nenorociri; ei n'ar fi trebuit să-mi dea vieață».

Tovarășii de lucru ai lui Vulcan sunt *Cyclopii*. Aceștia erau niște uriași cari n'aveau decât un ochiu în mijlocul frunții și locuiau în adâncimile vulcanilor. Ei făuriau, sub conducerea pricepută a lui Vulcan, fulgerile puternicului Jupiter, carul răsboinicului Marte, egida adică scutul înțeleptei Minerve și armele eroilor. Locuința lor erà în insulele Eoliene, de lângă Lipare în Sicilia și, mai ales, în Lemnos. Iată cum îi descrie poetul Vergiliu:

Lângă Lipare și malul Sicanic se întinde un aeolic
Ostrov, sălbatic și sterp și cu stânci fumătoare de-apururi:
Bubue în largi văgăuni și în ponoarele Aetnei cuptoare
Unde lucrează *Ciclopi*, și ciocanu în isbirea puterii
Urlă în adâncuri cu vuet grozav, și țâșnește spre boltă
Spija fierbinte împroșcând, și în cuptoare se svârcole focul.
Locu-i ținut de Vulcan și numit e Vulcania locul.
Zeul din ceruri aici scoborît-a, ferarul din ceruri.
Bat cu ciocanele ferul în largile peșteri Ciclopii
Brontes, Sterope și golul de tot, uriașul *Piracmon*;
Incă ne-gata învârtesc, dar neted pe-o latură, un *fulger*....
Alții lui Mars îi cârpesc teleaga cu roțile repezi,
Carul din care răscoală bărbați și cetăți răsvrătește.
Alții pe groaznica Aegis, cămașa turbatei Minerve
Netedă o fac din balauri cu solzi pe-așternutul de aur,

www.digibuc.ro

Şerpi împletescu-i pe scut, şi gătesc pe Medusa la peptul
Zânei, pe Gorgo cu gâtul tăiat şi cu ochii sălbatici....
Cu puternice foale trag aerul unii,
Grabnic isbindu-l apoi ; iar alţii călesc în copae
Sfârâitorul oţel ; şi de vuet se sgudue stânca.
Braţele goale le înalţă vânjos, şi isbind nicovala
Bat după tact şi învârtesc cu cleştele ferul cel roşu. [1]).

Cel mai vestit dintre toţi cyclopii a fost *Polyphem* din Sicilia.

2. PROMETHEUS

Titanul Iapet, fiul lui Uranus, a avut mai mulţi copii, între cari cei mai însemnaţi au fost *Prometheus*, *Epimetheus* şi *Atlas*. Prometheus, cel mai de seamă dintre ei, văzând că pe întinsul pământ, populat cu tot felul de animale, lipseşte o fiinţă superioară, care să întreacă pe celelalte printr'o inteligenţă mai deosebită şi care să conducă astfel diferitele vietăţi de pe pământ, s'a gândit să facă o atare fiinţă după chipul şi asemănarea zeilor nemuritori. S'a pus deci numai decât pe lucru şi, luând pământ, l-a frământat în apă şi a creat în chipul acesta un animal mai presus decât celelalte animale, dar mai prejos decât zeii din ceriu, *a creat pe om*, pe

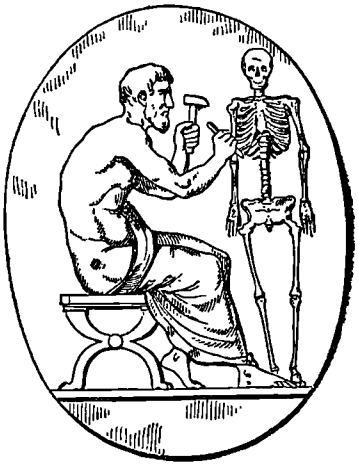

Fig. 77. — Prometheus creiând pe om.
După o piatră antică gravată.

[1]) Vergilius, *Aeneis*, VIII, 424, trad. G. Coşbuc.

www.digibuc.ro

bărbat [1]). (Fig. 77). Infățișarea omului se apropie mai mult de a zeilor, căci, pe când toate celelalte animale își au capul aplecat spre pământ, omul singur își ridică capul spre ceriu și-și înalță privirile spre stelele strălucitoare. — Femeia lipsià încă pe acea vreme.

Prometheus erà mândru de această creațiune a sa și nu scăpà o clipă din vedere să ia partea oamenilor, când se întâmplà ca aceștia să aibă vr'o discuție cu zeii, — pe vremea aceea zeii trăiau pe pământ, nu ca mai târziu în ceriu. — Discuțiile acestea se judecau la *Sicyona*, în Grecia. Acì, la Sicyona, se gândì odată Prometheus să pună la încercare mintea înțeleaptă a lui Jupiter, să vază adică, dacă merită sau nu să-i aducă onoruri divine ; de aceea, născocì o viclenie. Pe când se găsià cu mai mulți zei la masă, Prometheus puse înaintea lui Jupiter un bou colosal, pe care, după ce l-a tăiat, l-a împărțit în două părți : o parte, învelită cu piele, conținеà carnea și bucățile mai bune ale boului, iar cealaltă parte, oasele goale, așezate cu măestrie și acoperite cu grăsime. Jupiter, uitându-se la mâncările așezate înaintea sa, îi zise : «Amice Prometheus, fiu al lui Iapet, tu, cel mai ilustru dintre toți regii, n'ai făcut împărțială dreaptă». Prometheus, surâzând de viclenia sa, spuse lui Jupiter să aleagă. Jupiter luând partea cea mare nu găsì decât oase.

Infuriindu-se din pricina acestei păcăleli, Jupiter hotărî să se răzbune, dar, fiindcă deocamdată nu puteà să facă nimic lui Prometheus, se decise să-l pedepsească indirect, pedepsind pe oameni, creațiunea și opera lui. De aceea, Jupiter refuză să deà oamenilor focul, fără de care nici un progres nu se puteà face

[1]) Vezi tradițiunea biblică a *Vechiului Testament*.

www.digibuc.ro

pe pământ. Prometheus, însă nu se dădù bătut şi se gândì la o nouă viclenie şi, de aceea, închise într'o trestie o scânteie cerească şi o aduse dragilor săi oameni de pe pământ.

Când a văzut Jupiter din înălţimea ceriului, cum arde pe pământ, în locuinţele oamenilor, focul ce i-a fost răpit, s'a umplut de mânie grozavă şi a hotărît să se răzbune amar, atât pe Prometheus cât şi pe oameni. Şi mai întâi începù cu oamenii. In mintea sa divină se gândì să deà muritorilor de pe pământ o strajnică nenorocire. De aceea, se duse numai decât la ilustrul său fiu, la Vulcan, zeul focului, şi-i comandă să-i facă din argilă chipul pudic al unei fecioare. Toţi zeii se grăbiră să aducă daruri şi să gătească pe această fată. Minerva, cea cu ochi de azur, îi aduse o tunică albă şi o încinse cu un brâu. Puse pe capul fecioarei un voal cu broderii scumpe şi-i împodobì părul cu flori şi cu ghirlande ; pe frunte îi puse o coroană de aur, făcută de maestrul Vulcan. Mercur, pristavul zeilor şi protectorul oratorilor, aveà să dea acestui chip de lut darul vorbirii, iar Venus, graţia femeii. Fiindcă această fecioară de lut aveà toate darurile o numì *Pandora* (pan-dora, toate darurile). (Fig. 78). Pe această fecioară, atât de frumoasă, sub chipul căreia se ascundenu atâtea nenorociri, o aduse Jupiter pe pământ, unde zeii se găsiau vieţuind împreună cu oamenii, Toată lumea a admirat această operă minunată şi ne mai văzută până atuncea. Erà cea dintâi femeie în lume. Numai decât Pandora se duse deadreptul la Epimetheus, fratele lui Prometheus, să-i dea un dar din partea màrelui Jupiter.

Deşì Prometheus sfătuise pe fratele său să nu primească nici un dar dela Jupiter, ca nu cumva să sufere din pricina asta oamenii depe pământ, Epimetheu,

www.digibuc.ro

fie că şi-a uitat de sfatul ce primise, fie că n'a putut să reziste, primì cu bucurie pe fecioară, care aveà să fie o nenorocire pentru toţi bărbaţii de pe pământ. Nenorocirea, însă, o simţì Epimetheu numai după ce primì darul. Până atunci oamenii, conduşi de Prometheu, trăiau liberi de orice boală.

Frumoasa fecioară îşi aveà darul la sine: o cutie închisă. Când venì, însă la Epimetheu, luă capacul dela

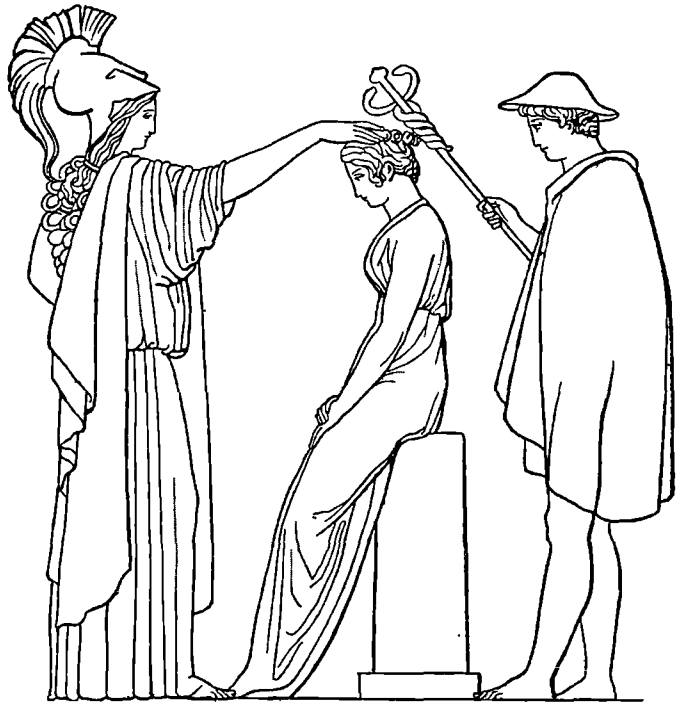

Fig. 78. — Pandora gătită de Mercur şi de Minerva.
Compoziţie de Flaxman.

cutie şi deodată, cu iuţeala fulgerului, se răspândiră în lume o ceată, o cohortă întreagă de bunuri, cari erau tot atâtea nenorociri. Un singur bun mai rămăsese ascuns la fundul cutiei: *speranţa*. Inainte de a puteà ieşì şi aceasta, Jupiter sfătuì pe Pandora să pue capacul şi astfel speranţa rămase ascunsă pentru tot-

www.digibuc.ro

deauna acì. — Speranța doar i-a mai rămas omului în nenorocirile sale zilnice! — Mizeria, însă, supt toate formele, străbătù pământul, aerul și marea. Boalele de tot felul pătrunseră printre oameni, ziua și noaptea, pe ascuns și în tăcere, fiindcă Jupiter nu le-a dat graiu. — Boalele nu grăesc. — Ceata de friguri și moartea, care mai înainte rareori se arătau printre oameni, își puseră acum aripi la picioare, ca să meargă mai repede și să secere cât mai multă lume. Acesta fu darul frumoasei fecioare Pandora.

După ce pedepsì cu atâta cruzime pe nenorocițìi de oameni, se întoarce Jupiter spre Prometheu pe care aveà să-și răsbune și mai amar. Il dete pe mâna lui Vulcan și a servitorilor acestuia, ca să-l pedepsească, cum vor ști ei mai crud. Aceștia îl duseră în pustietățile Scythiei și-l legară în lanțuri, de o stâncă deasupra unei prăpăsti, pe muntele *Caucas*. Un vultur venià zilnic și-i mâncà ficatul și carnea care renăștea din nou, pentru ca chinul niciodată să n'aibă sfârșit. Pedeapsa lui Prometheu, însă, trebuià să aibă și ea un capăt. Hercule omorîtorul atâtor monștrii, după ce a omorît vulturul, care îi mâncà ficatul, deslegă și pe Prometheu.

Dioscuri.
Gravură pe o monedă antică.

www.digibuc.ro

X. HESTIA-VESTA

1. CARACTERUL ZEIȚEI; VESTALELE

Vesta erà zeița focului sacru, a focului care închipuià existența familiei, a orașului și a statului. In fiecare familie, în fiecare oraș și în fiecare stat trebuià să arză pe cămin necontenit focul, care erà simbolul căsniciei, al legăturii între familii și al dăinuiriei statului. Când se stingeà acest foc erà credința că se stinge și vieața familiei, că piere statul sau că, cel puțin, amenință o mare primejdie.

Vesta erà fiica lui Saturn și a Rheei și a fost și ea înghițită de tatăl ei, dar, în urma vomitivului zeiței Themis, a fost adusă la vieață.

Deși Apollo și Neptun au cerut-o în căsătorie, Vesta a jurat pe capul lui Jupiter că va rămâneà totdeauna fecioară. De aceea, preotesele ei, numite Vestale, trebuiau să fie fecioare, și să-și păstreze fecioria timp de treizeci de ani.

Vestalele trebuiau să ție aprins necontenit focul sacru de pe altarul zeiței. Dacă o vestală își neglijeà datoria și focul se stingeà, erà bătută cu vergi de marele preot, de așà numitul *Pontifex maximus*. Focul, în cazul acesta, trebuià aprins dela razele soarelui și

www.digibuc.ro

Fig. 79. — Vesta, numită Giustiniani.

Statuă, muzeul Torlonia, Roma.

www.digibuc.ro

trebuiau să se facă rugăciuni şi să se aducă jertfe zeiţei. Cinstea dată Vestalelor erà foarte mare.

Templul Vestei erà rotund, căci rotund este şi pământul, cu care se confundă, şi statua ei se găsià odinioară la intrare, în vestibul, — numit astfel după numele zeiţei, — (Vesta, *vestibulum*), iar nu în mijlocul templului, ca mai târziu. (Eig. 79).

Sărbătoarea zeiţei erà la 8 Iunie şi se numià *Vestalia*. Cu acest prilej, se atârnau de gâtul măgarilor pâini şi cununi de flori. Iată de unde s'a născut acest obiceiu:

Cybela a poftit odată la sărbătoarea sa pe zei, pe satiri şi pe nimfe. *Silen*, deşi n'a fost poftit, totuş a venit şi el. Sărbătoarea zeiţei făcându-se noaptea, au petrecut toţii pe iarbă verde. Unii se jucau, alţii dansau, iar alţii s'au întins pe pământ, ca să se culce. Vesta, zeiţă castă şi serioasă, şi-a pus un mănunchiu de iarbă sub căpătâiu şi a început să aţipească. *Priap*, roşcovanul zeu al grădinilor, făceà curte când zeiţelor, când nimfelor. Dar zărind pe Vesta şi crezând că este o nimfă, se apropià de ea. In acest moment, din întâmplare, măgarul lui Silen începù să sbiere. Zeiţa sări drept în picioare. Toţi zeii se luară după Priap şi ar fi fost vai de pielea lui, de n'ar fi scăpat cu fuga. De atuncia locuitorii din Lampsac, patria lui Priap, sacrificà zeului lor favorit un măgar, iar, la Roma, măruntaiele măgarului se ardeau pe altarul Vestei şi, la sărbătoarea *Vestalia*, se atârnà de gâtul măgarilor pâini şi ghirlande de flori.

Vestalele nu trebuiau să se mărite timp de treizeci de ani. Trebuiau să fie caste în timpul preoţiei lor. Dacă o vestală nu-şi păstrà fecioria, erà îngropată de vie. Dela regele Tarquiniu până la împăratul Domiţian, timp de 600 de ani, au fost îngropate de vii vr'o 12 vestale.

www.digibuc.ro

Iată cum a fost odată condamnată la moarte, fără să fi fost vinovată, vestala *Minucia:*

In anul 232 a. Chr. mai multe semne arătau la Roma, că zeii sunt supărați. S'a început atunci o întinsă și amănunțită cercetare, dar nu s'a putut descoperì nimic. Pe când se continuà cu cercetările, un sclav se prezentă marelui preot, denunțându-i că vestala *Minucia* și-ar fi călcat legăturile de castitate și că ar fi făcut sacrificii cu mâini pângărite. In acelaș timp, pârî și pe un oarecare *Florus,* fostul logodnic al Minuciei, de pe când nu erà încă vestală. Găteala fetii și vorbele ei, puțin cam libere, făcură pe preoți să dea crezământ pârei.

Numai decât fu convocat întregul colegiu al preoților. Aceștia aduseră hotărîrea, ca Minucia să fie oprită dela sacrificii și să fie chemată înaintea tribunalului lor.

Vestala, de vre'o 20 de ani, venì plină de demnitate și cu sânge rece înaintea judecătorilor. Răspunsurile ei erau așà fel, că înfundase pe toți acuzatorii. Atunci s'a pornit noi cercetări și, mai târziu de toate, au fost prinși și puși la torturi grozave toți sclavii Minuciei și ai lui Florus. Ca să scape de chinuri și schingiuiri, acești mizerabili făcură mărturisiri mincinoase cari, însă, au servit drept probe înaintea judecătorilor. Degeaba implorà biata Minucia pe zei, degeaba implorà pe Vesta, degeaba strigà în gura mare că nu poartă nici o vină; judecătorii erau neîmblânziți și atât ea, cât și fostul ei logodnic, Florus, au fost condamnați la moarte.

Mai întâiu preoții îi smulg bențile sacre și o desbracă de costumul ei de vestală. Apoi o bat cumplit cu vergi. In urmă o împodobesc cu podoabe de moarte, apoi o pun într'o lecticà anume făcută pentru astfel

www.digibuc.ro

de ceremonii funebre. Lectica erà învelită de jur împrejur cu niște perne, legate cu curele, pentru ca să nu se auză în public țipetele de disperare ale nefericitei fecioare. Nu trebuià să se producă nici o emoțiune de compătimire în cei ce ar fi auzit-o.

Ingrozitorul convoiu iese din *Regia*, palatul marelui pontifice, înaintează prin For, îndreptându-se prin Quirinal. Lumea ce întâlnià convoiul erà mută, tristă și îngrijită.

Ajungând în *Comitium*, marele pontifice puse să se execute sentința împotriva lui Florus, condamnat ca seducător al Vestalei. Călăii desbrăcându-l îl băturà cu vergi până la moarte, punându-i în gât o furcă, întocmai ca la un sclav de rând. Nenorocitul tânăr nu strigà decât: «Sunt nevinovat, sunt nevinovat».

Convoiul lugubru pornì înainte, într'o tăcere de mormânt; nu se auziau decât pașii mulțimii și, din când în când, bocetele părinților și ale rudelor nenorocitei fecioare.

Ajung la așà numitul *Agger* al lui Servius, zis și *Campus sceleratus*, numit astfel, fiindcă acì se ispășiau de obiceiu crimele și nelegiuirile. Aici, pe o movilă, s'a construit un mic cavou. Supt boltă, în cavou, s'a așezat un pat, un pat al morții, și lângă el o lampă aprinsă, o pâine, o carafă cu apă, o ulcică cu lapte și puțin untdelemn. Toate acestea pentru ca să nu se crează, că victima aveà să moară de foame.

Lictorii desfac legăturile lecticei, iar marele pontifice pronunță în tăcere o rugăciune. Conduce pe vestală până la scara cavoului, unde lăsând-o pe mâinele călăului, se retrage împreună cu întreg cortegiul de preoți.

Nenorocita Minucia, plină de demnitate, chiar și înaintea morții celei mai îngrozitoare, pâșește cu pașii siguri, strigând pentru ultima oară: «Sunt nevinovată».

www.digibuc.ro

Călăul îi întinde mâna să o ajute, ca să se scoboare pe scară; ea, însă, refuză spre a nu se mânji în ultima clipă a vieței sale și pășește încet dar mândră, pe scara morții. Abia ajunse în fund, când gâdele trase scara, iar sclavii, nesimțitori și reci, ca și moartea, umplură cu pământ intrarea cavoului.

Mulțimea se scurse apoi încet-încet din acest câmp scelerat, care a înghițit pentru vecie o ființă, pe cât de frumoasă și curată, pe atât de nevinovată și demnă.

www.digibuc.ro

XI. PALLAS ATHENA-MINERVA

1. NAŞTEREA ZEIŢII

Zeiţa Metis, întruchiparea înţelepciunii, a fost cea dintâiu soţie a lui Jupiter. Simţindu-se însărcinată, prezise soţului său că ea va da naştere mai întâiu la o fată şi în urmă la un băiat, care va luà în stăpânire ceriul. Regele zeilor, îngrozit de această prevestire ce-i făceà soţia sa, vru cu tot dinadinsul să scape de primejdia cel ameninţà. De aceea, nici una nici două, înghiţì în încăpătorul său stomac pe nevastă-sa, pe Metis.

Nu mult după aceea, fu cuprins Jupiter de o cumplită durere de cap. Nu ştià ce să-şi facă bietul zeu, nu ştià cum să scape de atâta suferinţă ce îndurà. De aceea, se rugă de fiul său Vulcan, să ia o secure şi să-i despice capul, ca să vază ce e acolo. Intre ambii zei se zice că ar fi început următorul dialog glumeţ, pe care ni-l dă *Lucian*, un scriitor grec din veacul al II-a după Christos:

Vulcan. — Ce să fac, Jupiter? Am venit la porunca ta înarmat cu o secure ascuţită, şi care, la nevoe, ar puteà să dispice, dintr'o singură lovitură, un bolovan ori cât de tare.

Jupiter. — Bravo, Vulcan. Despică-mi capul în două.

www.digibuc.ro

Vulcan. — Iți râzi de mine? Vorbești serios? Ce am să fac?

Jupiter. — Ți-am spus odată. Despică-mi capul! Lovește din toate puterile tale și cât mai repede. Nu mai pot trăi cu durerile, cari fac parcă să-mi plezniască capul. Pase-mi-te sufer de muncile facerii.

Vulcan. — la seama, Jupiter să nu facem vr'o prostie. O să-ți curgă sânge și nu o să naști fără dureri.

Jupiter. — Lovește odată, Vulcan. Nu te teme de nimic; cât despre rest, asta e treaba mea.

Vulcan. — O să fac fără voie. Voi lovì, căci nu pot să mă împotrivesc ție...

... Dar ce văz? O tânără fecioară înarmată din creștet până în tălpi. Nu mă mir că aveai așà de grozave dureri de cap. Nu mai e nici o mirare, că erai așà de nervos, purtând vie de tot, în creerul tău, o fecioară așà de voinică și încă cu totul înarmată. Și, ceeace este mai mult, așà de frumoasă și bună de măritat. Adevărat că are ochii albaștrii, dar coiful ei răscumpără acest cusur. Fiindcă ți-am servit oare cum drept moașe, te rog Jupiter dă-mi-o de soție.

Jupiter. — Imi ceri un lucru peste putință, Vulcan. Ea vreà să rămâie fecioară toată viața. De altfel eu nu mă împotrivesc.

Vulcan. — Numai atât îți cer: consimțământul. Restul e treaba mea, mă duc să o iau.

Jupiter. — Dacă ești cuminte, nu te preà bucurà.

Astfel s'a născut Minerva, zeița răsboiului, a înțelepciunii și a tuturor artelor. (Fig. 80, 81).

Ca zeiță a răsboiului, Minerva a avut de înfruntat mai multe lupte, dar nici una n'a fost mai însemnată ca cea împotriva gigantului *Encelados*, cu ocazia Gigantomachiei.

Acesta erà așà de puternic, că ar fi fost în stare

www.digibuc.ro

Fig. 80. — Pallas Athena-Minerva.

Statuă găsită la Roma şi numită Giustiniani, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

să se războiască deodată împotriva tuturor zeilor. Minerva, însă, zeiţă a războiului inteligent, zeiţă a tacticei de războiu [1]), avù curaj să se măsoare, singură, cu acest monstru uriaş. Când zeiţa dete faţă cu gigant, fără să pălească, prinse în mâinile sale Sicilia şi o repezì spre monstru, care rămase strivit sub această masă enormă. Căderea lui Encelados puse capăt războiului cu giganţii. Câteodată, monstrul mai încearcă să se mai mişte şi atunci se produc în aceste locuri cutremure pe pământ. Capul, după unele tradiţii îi este sub muntele Etna, de unde varsă şi acuma încă, din când în când, flăcări şi foc din gura sa.

Minerva nu s'a măritat nici odată: a fost toată viaţa ei fecioară. Loviturile zeului amorului nu o puteau atinge. Chiar Venus a fost cuprinsă de mirare, într'una din zile, că fiul său Amor, nu avea nici o putere asupra inimei zeiţei Minerva? De aceea avù odată cu el următorul dialog:

Venus. — De ce, scumpul meu fiu, Amor, tu, care ai răpus prin săgeţile tale pe Jupiter, pe Neptun, pe Apollo, pe Rhea, pe mine chiar, mama ta, de ce ai cruţat numai pe Minerva? Impotriva ei facla ta n'are foc, iar tolba îţi este goală de săgeţi?

Amor. — Mi-e frică de ea, mamă! E grozavă, mamă. Ochiul ei e teribil, căutătura ei impunătoare, ca a unui bărbat. De câte ori vreau să mă apropiu de ea, să-i arunc vr'o săgeată, mişcându-şi egida, mă bagă în sperieţi. Mă cutremur, şi arcul îmi scapă din mână.

Venus. — Adecă, Martie nu e mai teribil? Totuş pe acesta l-ai desarmat şi l-ai biruit.

---

[1]) Minerva se confundă adeseori, în tradiţiile greceşti, cu *Nike-Victoria*, (Fig. 82).

www.digibuc.ro

Amor. — Da, dar Marte, vine, el de el, înaintea loviturilor mele. El le caută, pe când Minerva se uită la mine în totdeauna cu neîncredere. Într'una din zile, apropiindu-mă din întâmplare de ea, îmi zise: «Dacă te atingi de mine, îți jur pe tatăl meu Jupiter, că am să te străpung cu lancea, ori am să te iau de un picior și te asvârliu în fundul Tartarului». — Privirile ei sunt amenințătoare și furioase. Pe lângă asta, pe scutul ei are capul *Meduzei,* plin de șerpi care mă înspăimântă. Cum o văz, o iau la fugă.

1. ERICHTHONIUS

Vulcan, având învoirea lui Jupiter, că nu se va împotrivi să ia în căsătorie pe fecioara Minerva, se duse numai decât să o caute și să o pețească. Bănuind că se găsià pe *Acropole,* fortăreața Athenei, o porni deadreptul spre acest oraș. Aci o găsì în adevăr. Cum o zărì se duse oblu la ea și repede voì să reguleze afacerea. Zeița, însă, îl primì așa fel, că îi tăià pentru totdeauna pofta de a începe să-i facă propuneri.

Bietul Vulcan simți o mare ciudă pentru acest refuz și, ca să-i arate că nu-i pasă și că se poate lipsì de mâna ei, se hotărî să se însoare îndată. De aceea se adresă *Geei,* Pământului, cerându-i să-l ia de bărbat, Gea primì bucuros propunerea și se mărită după zeul focului. Din căsătoria lor s'a născut un băiat *Erichthonius,* care devenì mai târziu cel mai viteaz rege din Athena.

Gea, îndată ce născù pe copil, îl lăsă jos și nu se ocupă deloc de el, cum se ocupă mamele, ci îl

www.digibuc.ro

părăsi, ca pe o reptilă sau ca pe un verme. Zeița Minerva, zărind pe biata creatură părăsită, se îndură de ea și, plină de milă, o puse într'un coșuleț și voi să o ducă în altarul său.

Pe când Minerva, cu coșulețul în mâini, se ducea către Acropole, spre altarul său, văzù că orașul Athena nu erà destul de bine apărat și că dușmanii ar puteà să-l cucereáscă ușor, neavând fortificații îndestulătoare. De aceea, intră în casa lui Cecrops, regele de atunci al Athenei. Acesta aveà trei fete pe *Pandrosa, Aglaura* și *Herse*. Minerva le-a încredințat lor coșulețul, spunându-le tot deodată să nu-l deschiză și să nu caute ce se găsește înăuntru. După aceea, zeița a plecat să fortifice o parte din oraș, aducând pietre și stânci, pe care să le așeze de jur împrejurul Athenei. Rămânând singure, fetele regelui, Aglaura și Herse, împinse de curiositate, vrură să deschiză coșulețul, cu toate împotrivirile stăruitoare ale Padrosei. Atunci Aglaura luând în bătae de joc pe soru-sa, desfăcù coșulețul. Când colo ce să vezi? Inlăuntru găsì un copilaș și, lângă el, un șarpe încolăcit.

O cioară care văzuse toate acestea, se duse numaĭ decât la Minerva și-i istorisì cele ce se petrecuseră. Zeița care se găsià în mâini cu o stâncă, pe care să o așeze în jurul Athenei, ca un zid de apărare, fiind surprinsă de destăinuirea paserii, lăsă să-i cază stânca din brațe și, de atunci, muntele *Lycabettus* a rămas mai departe de fortificațiile orașului Athena.

Aglaura și Herse fură pedepsite de zeiță, iar Pandrosa, din cauza purtării sale, nu numai că fu iubită de Minerva, nu numai că-i încredință copilul, ca să-l crească, dar fu chiar sorocită pentru onoruri divine, după moartea sa.

De aceea, când Erichthonius sau Erechteus se

www.digibuc.ro

făcù rege în Athena, ridică pe Acropole un templu vestit, faimosul *Erechtheum*, în onoarea Minervei şi a Pandrosei. Templul aveà două părţi şi, deşi i s'a

Fig. 83. — Boreas răpind pe Orithyia.
Desemn pe un vas antic, München.

dat foc în timpul răsboaelor persice, a fost reconstruit în urmă mai măreţ, decum fusese până atuncea.

Fiica lui Erichtonius a fost Orithyia, răpită de Boreas (Fig. 83).

3. NUMIREA ORAŞULUI ATHENA

Oraşul Athena îşi trage numele dela zeiţa *Athena*, numele grecesc al Minervei. Onoarea de a fi dat numele său oraşului lui *Cecrops*, a dat naştere unei discuţiuni vestite între *Neptun* şi zeiţa *Minerva*.

www.digibuc.ro

Fig. 81. — Athena Lemnia de Phidias.

Statuă, muzcul din Dresda.

www.digibuc.ro

Cetatea cea nouă a lui Cecrops trebuià pusă sub ocrotirea unei zeităţi. Cine aveà să aibă această cinste? După multe discuţii s'a hotărît ca acel zeu să fie proectorul oraşului, care va fi produs lucrul cel mai folositor. Doi zei au rămas, până în cele din urmă, la dispută, Neptun, zeul mării, şi Minerva-Pallas Athena, zeiţa înţelepciunii.

Neptun, lovind pământul cu tridentul său, creiă calul şi făcù să ţâşnească un isvor de apă de mare, vrând să zică prin aceasta, că poporul lui Cecrops va fi răsboinic şi navigator. Minerva, însă, îmblânzì calul lui Neptun şi astfel făcù din el un animal domestic şi, lovind şi ea pământul cu lancea sa, făcù să răsară un măslin, încărcat de fructe, vroind să arate prin aceasta, că poporul său va fi mare prin agricultură şi industrie.

Cecrops încurcat întrebă poporul, cărui zeu ar voì el să-i dea precădere. Pe vremea aceea, vreme îndepărtată de timpurile noastre, nimeni nu şi-a putut închipuì că femeile n'ar aveà drepturi de vot egale cu ale bărbaţilor. De aceea, a votat toată lumea şi bărbaţii şi femeile. S'a întâmplat, însă, ca toţi bărbaţii să voteze pentru Neptun — popor de răsboinici şi de corăbieri — şi toate femeile pentru Minerva — popor de agricultori şi de industriaşi. Cum, însă, printre oamenii lui Cecrops erà o femeie mai mult, Minerva avù precădere. Neptun protestă, în potriva felului cum s'a judecat diferendul, şi cheamă la tribunal pe cei 12 zei mari. Tribunalul zeilor făcù să vie ca martor şi Cecrops. Votul constatându-se că a fost regulat, oraşul lui Cecrops — *Cecropia* — s'a numit, nu după numele lui Neptun—*Neptunia*—ci după cel al Athenei-Minerva—*Athena,* şi deci a fost consacrat acestei zeiţe. Athenienii, temându-se totuş de mânia lui Neptun care îi ameninţase că o să-i înghiţă, construiră pe Acropole un

www.digibuc.ro

altar *Uitării*, în semn de împăcare între Neptun și Minerva. In urmă, lui Neptun îi se îngăduì să împărtășească onorurile cu zeița Minerva. Astfel Athenienii deveniră un popor răsboinic și navigator, dar în acelaș timp industriaș și agricultor.

4. ARACHNE

Arachne erà fica lui *Idmon*, un meșteșugar din *Colophon*, care știà să vopsească lâna în purpură. Ea s'a făcut faimoasă în țara ei, în Lidia, pentru marea-i dibăcie de a țese și de a coase. Vestea despre ea se răspândise peste tot locul și nu arareori chiar nimfele, ca să o vază și să-i admire lucrarea, părăsiau dealurile încărcate cu vii ale *Tmolului*, părăsiau apele *Pactolului*. Veniau să admire și țesăturile ce le isprăvise și pe cele care le urzià. Pânza de sub degetele ei erà moale ca un nour. Dacă ai fi văzut-o torcând, sau dacă ai fi văzut-o vopsind, ai fi crezut că a învățat-o chiar Minerva, zeița artelor și a meseriilor. In deșertăciunea ei, însă, Arachne se credeà mai presus decât Minerva și socoteà chiar ca o rușine să fi primit lecții dela zeiță. «Să vie să se măsoare cu mine, spune ea într'una din zile, și, dacă m'o întrece, n'am să mai zic nimic».

Minerva, prefăcându-se în babă, își acoperì fruntea cu peri cărunți, își luă un ciomag în mâini și gârbovită se duse la Arachne, căreia îi se adresă cu aceste cuvinte: «Bătrânețea n'aduce cu sine numai neputințe, ea e însoțită, în urma anilor trăiți, de o mare experiență. Ascultă-mă, fata mea, și nu-mi luà în nume de rău sfatul ce-ți dau. Poți să întreci în arta ta pe toți

www.digibuc.ro

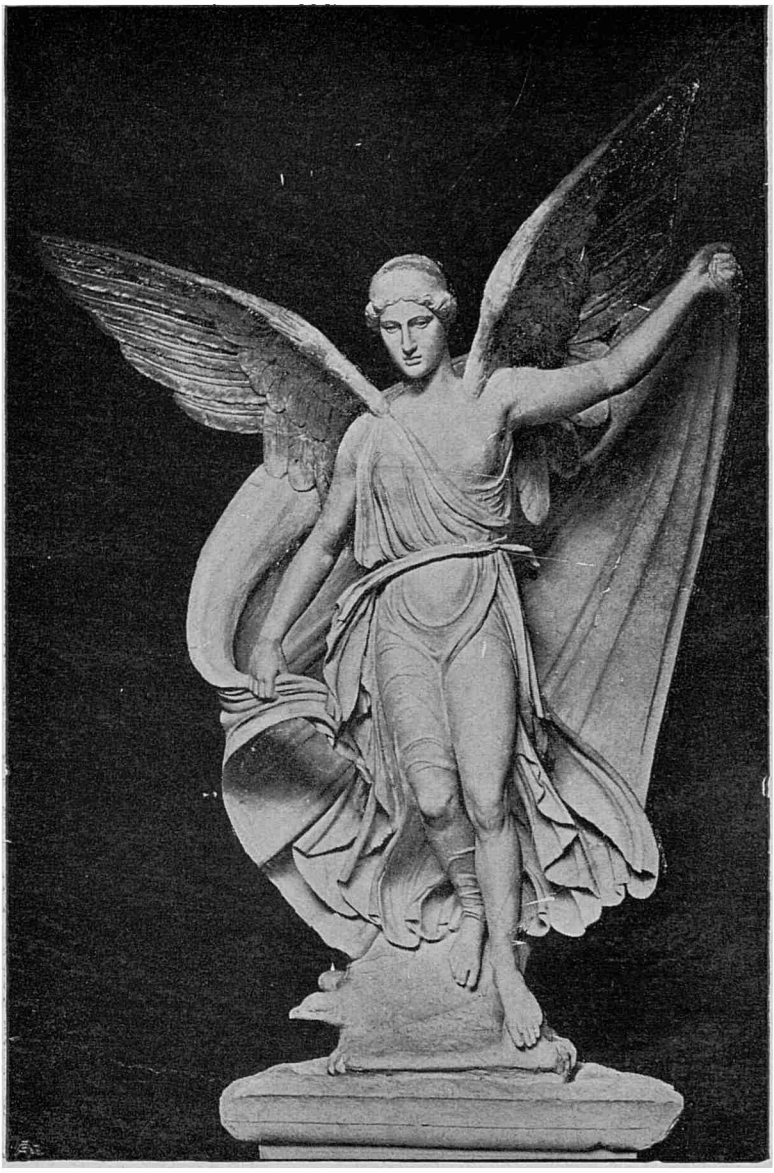

Fig. 82. — Nike-Victoria Peoniana, Olympia.

Intregire de R. Grüttner Berlin.

www.digibuc.ro

oamenii; nu te pune cu zeii. Cereți iertare pentru vorbele tale nesocotite. Rugându-i, ei te vor iertà».

Arachne, aruncându-i o privire plină de mânie, lasă pânza începută și cât pe acî erà să o lovească. Pe fața ei se vedeà tot necazul ce aveà împotriva bietei babe, căreia îi zice: «Netoato, ai îmbătrânit de geaba; vârsta, care ți-a slăbit trupul, ți-a slăbit și mintea; e o nenorocire și să trăești prea mult. Dacă ai vr'o noră, dacă ai vr'o fată, vorbește-le lor astfel. Eu n'am nevoie de sfatul tău. Și, ca să vezi cât de mult mi-a folosit povața ta, să știi că eu sunt tot cea de mai înainte. Nu mi-am schimbat de loc părerea ce am avut. De ce se ferește zeița să se ia la întrecere cu mine? De ce nu vine ea în persoană?» — «A venit», zice atunci zeița, și lepădându-și chipul ei de babă, se arată subt adevărata ei maiestate.

Lupta începe. Minuni de artă ies de sub degetele lor îndemânatice. Minerva coase pe pânza-i aurită fortăreața Athenei, împreună cu discuția între zei, care anume să dea numele nouei cetăți a lui Cecrops. Erà brodat întregul sfat al zeilor, având în mijlocul lor, mai maiestos decât toți ceilalți, pe Jupiter. Regele mărilor, stând în picioare, lovește cu tridentul său pământul, din care ieși un cal sprinten. Zeița se desemnează ea însăș pe sine, înarmată cu pavăză și lance, cu coif și cu egidă. Isbind și dânsa pământul cu lancea, zeii uimiți văd cum răsare măslinul încărcat de roade și frunze. Pentru ca totuș semeața sa rivală să simță ce o așteptà, în cele patru colțuri ale pânzei sale, zeița a brodat patru lupte, de o frumusețe răpitoare, atât prin coloritul lor cel viu, cât și prin finețea figurilor. Intr'un colț erau desemnați *Haemus* și soția sa *Rhodope* din Thracia, azi munți încărcați cu zăpadă, odinioară muritori înfumurați, cari se luaseră la întrecere cu zeii.

www.digibuc.ro

Intr'al doilea colț, *mama pigmeilor*, transformată în cocor, fiindcă s'a luat la întrecere cu Junona. Intr'al treilea colț, *Antigona*, metamorfozată în cocostârc, fiindcă a îndrăsnit să se măsoare și ea cu soția marelui Jupiter. In ultimul colț erà *Cinyra*, văduvită de asemenea de toți ai ei, fiindcă n'a știut să păstreze smerenia celor mici și neputincioși.

La rândul ei, Arachne într'un șir de cusături desemnează amorurile zeilor: răpirea Europei, Asteria în ghiarele unui vultur, Leda pe aripele unei lebede, Jupiter transformat în satir vizitând pe frumoasa Antiopa, sau subt chipul lui Amphitryon seducând pe Alcmena; desemnase de asemenea pe Danae, pe Egina, pe Ceres, pe Neptun, pe Apollo, pe Bacchus și pe Saturn și de jur împrejur brodase un chenar de iederă și flori.

Zeița de ciudă că nu putù găsì nici un cusur acestei pânze, o rupse în bucăți. Nenorocita Arachne neputând să rabde atâta ocară, în desnădejdea ei a căutat să se spânzure, agățându-se cu un șireang de tavanul odăii. Făcându-i-se milă de ea, Minerva îi zise: «Trăiește, nenorocito, trăiește, însă deapururea spânzurată. Aceeaș pedeapsă să o aibă toți urmașii tăi».

Cu aceste cuvinte zeița pleacă, aruncând asupra fetii un suc de iarbă veninoasă. Arachne fu transformată în *paianjen*, care de atuncea toarce mereu firul, din care își urzește pânza (*arachne*-paianjen). [1]).

[1]) Vezi *Legendele Maicii Domnului*, de S. Fl. Marian.

www.digibuc.ro

XII. ARES-MARS

1. NAȘTEREA ȘI CARACTERUL ZEULUI

Marte, fiul lui Jupiter și al Junonii, erà zeul răsboiului. Multe și mari răsboaie a purtat acest zeu, între cari cel mai vestit a fost cel în contra Giganților. Aceștia, niște ființe monstruoase, de o mărime și putere de nebiruit, sculându-se împotriva lui Jupiter și a tovarășilor lui, toți zei buni și protectori ai oamenilor, Marte se repezì în contra hordei îngrozitoare, dus pe carul tras de telegarii săi, și cu o lovitură puternică izbì drept în frunte pe monstruosul *Pelorus*. Doborîndu-l la pământ, trecù cu carul său peste corpul neînsuflețit al Gigantului. Sângele țâșnindu-i din trupul său enorm, se spune că înroși munții de jur împrejur. Pelorus, însă, nu e singur. El are un frate pe puternicul *Mimas*. Acesta, pe când se luptà în altă parte, zărește cum a căzut Pelorus și se repezì ca o vijelie să răzbune moartea fratelui său. Scufundându-se în mare vru să smulgă de acolo insula Lemnos și să o arunce asupra zeului, așà putere aveà el. Marte, însă, previne lovitura și cu lancea sa isbește pe Mimas și-i zdrobește creerii, cari se împrăștiară în toate părțile, în dreapta și în stânga. (Fig. 84).

Mai grea a fost lupta lui Marte cu giganții *Otos*

www.digibuc.ro

şi *Ephialtes*, fii lui Aloeus. Aceşti monştri au încercat să excaladeze cerul, punând muntele Ossa peste Olymp şi Pelion peste Ossa. Zeii s'au speriat grozav şi au fugit mâncând pământ, toţi în toate părţile. Diana însăş, ca să scape, s'a prefăcut în cerboaică şi a rupt-o la fugă. Marte însă li s'a împotrivit. Luându-se la luptă cu ei, a fost biruit, prins şi pus în lanţuri, din care n'a scăpat decât după 13 luni.

Iată cum cântă Homer suferinţa zeului.

> Ares întâi suferì când odraslele lui Aloeus
> *Otos* şi acel *Ephialt* în strajnice fiare-l legară.
> Vreme îndelung'a zăcut în temniţa neagră de-aramă:
> Şi prăpădit ar fi fost el, zeul setos de măceluri,
> Dac'a lor vitregă mamă, nespus de frumoasă *Aribea*
> Nu da de ştire lui Hermes: acesta furat-a pe Ares
> Care începuse a se restrânge muncit de restristea robirii [1]).

Monştrii se omorîră între dânşii, cu lăncile lor proprii, când Diana, sub acelaş chip de cerboaică, îi păcălì, arătându-se la mijloc între ei şi fugind repede, când către unul, când către celălalt.

2. PROCNE ŞI PHILOMELA

In Athena domnià într'o vreme regele *Pandion*, fiul lui Erichthonius şi al nimfei Pasithea. Pandion se căsătorì cu frumoasa naidă Zeuxippe, cu care avù doi fii gemeni, pe *Erechtheus* şi *Butes* şi pe fiicele *Procne* şi *Philomela*. Pornind războiu din pricina unei certe cu Labdacos, regele Thebei, Pandion a fost biruit şi silit să ceară ajutor dela regele Thraciei *Tereus*, un

[1]) Homer, *Iliada* V, 385, trad. G. Murnu.

www.digibuc.ro

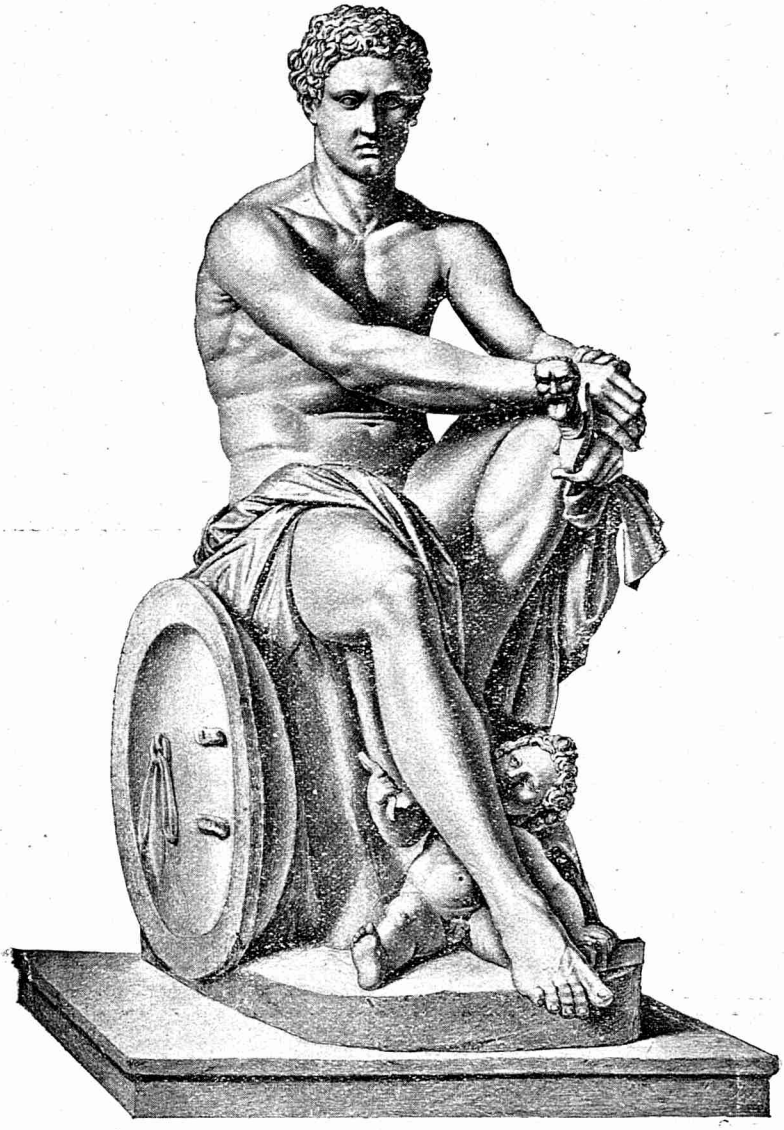

Fig. 84. — Ares-Mars.

Statuă, muzeul Boncompagni, Roma,

www.digibuc.ro

fiu al zeului Marte. Acesta soseşte cu oastea sa şi învinge repede pe Labdacos şi dispresoară oraşul Athena, care fusese asediat. Ca recunoştinţă pentru ajutorul primit, Pandion dă lui Tereus de soţie pe fiica sa Procne. Dar nici *Hymenaeus,* zeul căsătoriilor, nici Junona, zeiţa protectoare a soţiilor, nici Graţiile cele drăgălaşe nu luară parte la nunta lor. Numai Eumenidele, înfricoşatele zeiţe ale morţii, şi numai cucuvaia s'a apropiat de camera lor nupţială. Cu toate acestea, noii căsătoriţi plecară veseli în patria lor şi fură primiţi cu bucurie şi onoruri de populaţia de acasă, din Thracia. Iar, când Procne născù pe fiul său *Itys,* bucuria şi veselia erà nespus de mare în toată ţara.

Trecură cinci ani, când Procne cuprinsă de dor pentru ţara sa, se adresă cu aceste cuvinte bărbatului său Tereu: «Dacă mă iubeşti, lasă-mă să mă duc până la soru-mea, sau du-te tu şi adă-mi-o să mă vază. Spune tatălui meu, că se va reîntoarce repede acasă. Fericirea de a o vedeà este cea mai mare favoare ce aş puteà să primesc dela tine». Tereu se învoì şi pornì numai decât cu corăbiile pe mare, spre Athena. Intră în portul Pireu. Intâlnindu-se acì cu socrul său, se îmbrăţişează şi veseli pornesc spre oraş. Pe drum, Tereu spune socrului motivul călătoriei şi dorinţa soţiei sale. Ii făgăduieşte că va aduce îndată pe Philomela înapoi. In acest moment iată că soseşte şi ea, strălucind de frumuseţe şi găteli, mai drăgălaşe decât o nimfă. După ce îşi salută cumnatul, îi pune mii de întrebări despre soru-sa de departe. Inima lui Tereu, însă, se aprinde de iubire, întocmai ca şi paiele în apropierea focului, întocmai ca surcelele uscate la dogoarea flacării.

Frumuseţea Philomelei ar fi fost în deajuns, ca să l zăpăcească: dar Tereu mai găsià în sufletul său

www.digibuc.ro

și un alt îmbold pentru amor. Thracii sunt cei mai mari adoratori ai zeiței Venus. El arde de focul din inima sa, arde și de focul de care ard toți cei din țara Thraciei. In patima-i nebună nu se gândește decât să înșele pe tovarășile Philomelei, să păcălească pe bona ei. Vrea să o ispitească prin daruri bogate, vrea să o cumpere, la nevoie, cu prețul regatului său, să o fure cu puterea armelor. Nu e nimic ce n'ar îndrăsni în amorul său neînfrânat și inima sa nu mai poate răbdà flacăra ce-l mistuià. Orice amânare îl neliniștește: amintește mereu de dorința arzătoare a soției sale. Dorința Procnei este acum un pretext al dorinței sale pătimașe. Amorul îl face bun orator. Dacă stăruințele sale sunt atât de mari este că Procne o cere; varsă chiar lacrimi, ca și cum Procne i le ar fi comandat.

Vai, câtă ticăloșie stăpânește inimile oamenilor! Stăruința lui Tereu, ca să săvârșiască o nelegiuire, trece drept o virtute. Această crimă trece în ochii celor dimprejur drept un merit. Dar ce zic? Chiar Philomela, sărmana de ea, se unește cu patima lui. Se aruncă în brațele tatălui său și-i cere cu rugăciuni să o lase să se ducă la soru-sa. Ii cere această favoare pe viața ei, dar, vai, în contra vieței ei. Tereu o privește, o stăpânește cu uitătura. In cele din urmă, bătrânul e biruit de insistențele amândurora, și îi dă încuviințarea, deși cu inima strânsă. Philomela încântată mulțumește părintelui său și toți trei se duseră în palatul regal, unde se ospătară cu mâncări și băuturi. Soarele apuneà, când se despărțiră, pentru ca să guste binefacerile somnului.

A doua zi Pandion, luând mâna ginerelui său, gata de plecare, îi încredință cu lacrimile în ochi, pe Philomela cu aceste vorbe: «Prea scumpe ginere, ți-o încredințez ție, fiindcă mă silește dragostea, fiindcă o vor cele două fiice ale mele, fiindcă o voești și tu.

www.digibuc.ro

Dar te conjur, pe onoarea ta, pe rudenia noastră, pe zeii nemuritori, îngrijeşte de ea cu dragoste de tată. Dă-mi cât mai repede acest sprijin al bătrâneţilor mele. Orice amânare va fi pentru mine un veac întreg. Iar tu, Philomelo, e destul că soru-ta e aşà departe de noi, grăbeşte-te să te întorci cât mai curând acasă».

Astfel grăì şi, în acelaş timp, încărcà de sărutări pe fiica sa, o încărcà de rugăciuni şi de lacrimi. Prinse într'o mână mâna lui Tereu şi în cealaltă pe a Philomelei şi le strânse în ale sale. Ca semn de dragoste, le dete la amândoi sărutări pentru fiica sa şi pentru nepotul său de acasă. In sfârşit, de abià putù să le spună ultimul adio, când un oftat adânc şi prevestitor de nenorocire, îi ieşì din pieptul său sbuciumat. Philomela, însă, erà acum pe corabie, lopata despicà valurile, iar pământul părea că se îndepărtează supt picioarele sale.

Barbarul rege tresaltă de bucurie. «Am isbutit», îşi ziceà el în inima sa şi uitându-se la victimă, nu-şi mai puteà lua ochii de pe ea, întocmai ca vulturul care, după ce a prins în ghiarele sale un iepure crud şi l-a aşezat în cuibul său de pe stâncă, de unde nu mai poate fugì, îşi fixează cu lăcomie prada. Se zăresc ţărmii Thraciei. Corăbierii, obosiţi de vâsluire, ies din corăbiile lor şi fiecare se duce pe la sine, pe acasă. Regele, însă, duce pe fiica lui Pandion într'o colibă ascunsă în fundul unei păduri. Când îl întreabă palidă şi tremurând de frică, unde e soru-sa, barbarul cu o durere făţărită îi spune, că Procne a murit şi că, spre a cruţà pe bătrân, a născocit el povestea cu invitarea, dar că în realitate, a venit să o ia de soţie. Deşì prin silă a devenit soţia lui, ea tot nu încetà de a chemà în ajutorul său, prin strigăte neputincioase pe tatăl său, pe soru-sa şi mai ales pe zeii din ceriu.

Tremurà ca o mielusa fricoasă care, fiind rănită şi

www.digibuc.ro

smulsă din gura lupului, nu-şi mai găseşte liniştea, sau ca porumbelul care palpită de frică la vederea penelor sale înroşite de sânge şi are groază de ghiarele lacome, pe cari le-a simţit odată. In urmă revenindu-şi în fire, Philomela îşi smulge părul din cap, se loveşte în piept cu disperare şi ridicându-şi braţele spre Tereu, îi strigă: «Barbarule, ce ai făcut? Nici rugăciunile tatălui meu, nici lacrămile lui, nici amintirea surorii mele, nici fecioria mea, nici dreptul de căsătorie, n'a putut să te mişte, monstrule crud? Ai profanat totul! M'ai făcut rivală surorii mele, iar pe tine, bărbat a două surori. N'am meritat această soartă!

«De ce nu-mi iai viaţa, perfidule, ca să umpli măsura crimelor tale? De ce nu m'ai lovit înainte de acest incest monstruos? Aş fi murit cel puţin cu cinste!

«Dacă zeii văd toate, dacă mai sunt zei în ceriu, dacă, odată cu nevinovăţia, n'a pierit totul, atunci va sosì cândva şi ziua răzbunării. Eu însumi am să vorbesc, lăsând la o parte ruşinea. Dacă voiu scăpà odată, voiu grăì înaintea mulţimii; dacă, însă, mă vei ţineà acì, voiu umpleà cu tânguirile mele aceste păduri şi aceste stânci. O dacă mi-ar auzi vocea mea însuş ceriul şi dacă ar mai fi cineva acolo!» Aceste ameninţări umplură de furie şi de groază inima tiranului. Cuprins de nebunie, scoase din teacă sabia, prinse pe Philomela care îi întinse gâtul; nădăjduise ea, văzând sabia, că o să o omoare. Pe când strigà mereu, invocând pe sora sa, barbarul îi apucă limba şi i-o tăie din rădăcină cu ferul. Ea căzù, murmurând încă pe pământul udat de sânge.

Astfel se duse el la Procne, care văzându-şi bărbatul, l'a întrebat de soru-sa. Nelegiuitul scoase un geamăt prefăcut, îi vesteşte moartea Philomelei şi prin lacrămi, o face să dea crezământ vorbelor sale. Procne îşi spintecă hainele împodobite cu aur, se îmbracă în

www.digibuc.ro

doliu, ridică pentru soru-sa un cenotaf, adică un mormânt gol şi, crezând într'o minciună, aduce jertfe mortuale pentru sufletul Philomelei. Jeleşte destinul surorii sale, deşi altfel ar fi trebuit să jelească.

A trecut un an. Ce puteà să facă Philomela? Locuinţa ei erà o temniţă adâncă, cu ziduri înalte. Fuga ei o păzeau sentinelele. Gura ei mută nu puteà să destăinuiască nenorocirea. Durerea, însă, ascute omului mintea şi în nenorocire se arată talentul. Imitând arta acelor vremuri, se apucă să brodeze, pe o ţesătură de fire de purpură, fire albe închipuind crima lui Tereu. După ce a isprăvit-o, a dat-o unui sclav, pe care l-a rugat prin semne să o ducă reginii. Sclavul, necunoscând ce aveà în mână, o dete aceleia. Soţia regelui desfăşoară ţesătura şi ceteşte povestea nenorocită a surorii sale! Cine ar putea să o crează? N'a spus nici un cuvânt. Durerea îi închide gura. Indignarea ei nu puteà fi arătată prin vorbe. N'are răgaz să plângă. Furia ei, însă, o face să se gândească la toate. Gândul ei e numai unul: răzbunarea.

Erà tocmai vremea, când femeile din Thracia sărbătoriau în sărbători orgiastice pe zeul Bacchus. Serbătorile se făceau noaptea. La umbra întunerecului, regina iese din palatul său şi se îmbrăcă ca şi celelalte bacchante în haine prescrise de ritual. Işi acopere capul cu foi de viţă, îşi pune pe umărul stâng o piele de cerb, iar pe coapsa dreaptă îi atârnă o lance uşoară. Se repède în mijlocul pădurilor, urmată de o ceată de tovarăşe producând groază şi furie, din cauză durerii care o simţià în suflet. Procne imità delirul Menadelor, preotesele lui Bacchus. Ajunge la lăcaşul ascuns al Philomelei, scoate urlete teribile, strigă *Evohe*, sfărâmă porţile, ia pe soru-sa o îmbracă în haine de bacchantă, îi pune pe cap o cunună de iederă, şi o târăşte cu sine în palatul său regal Indată ce a intrat Philomela în această funestă casă,

www.digibuc.ro

s'a cutremurat de groază și îngălbenì ca ceara. Procne voì să sărute și să strângă în brațe pe sărmana sa soră. Aceasta, însă, nu îndrăsnì să-și ridice ochii către aceea pe care o credeà rivală. Cu fruntea țintuită în pământ, voià să jure, luând de martori zeii, că nevinovăția ei a fost biruită de violență. Gândul și-l spuneà prin semne.

Regina, aprinzându-se de mânie, spuse Philomelei care plângeà: «Nu cu lacrimi trebuie să ne răzbunăm, ci cu sabia, cu o armă mai teribilă chiar decât sabia, dacă există în adevăr vr'una. Da, sunt gata pentru toate, chiar pentru o crimă, dragă soră. Vreau să dau foc acestui palat; cu facla în mână, să arunc în mijlocul flăcărilor pe nelegiuitul Tereu, sau să-i taiu limba cu sabia, să-i taiu membrele, să-i scot ochii, să fac să-i iasă prin mii de răni sufletul lui criminal. M'am gândit la o faptă mare, dar nu știu până acum, ce anume să fac. Pe când vorbià astfel, *Itys* aleargă la mama sa și vederea acestui copil o hotărî ce aveà să facă. Aruncă asupra lui o privire sălbatică. «Ah, cum semeni tu cu tatăl tău!» Spunând aceste vorbe tăcù și se pregătì pentru cea mai îngrozitoare crimă. Mânia sa clocotià în adâncul peptului. Copilul se apropie de mama sa, o salută, se aruncă în brațele ei, o prinde cu mânuțele de gât și, cu desmerdări de copil, o sărută. Mama se înduioșează, înfrântă se potolește din mânie, ochii îi se udă de lacrimi, fără să voiască. Își simțià inima sa de mamă, cum îi se înmuià în fața copilului.

Intorcându-și, însă, privirea dela copil în spre sora sa, îi măsoară și pe unul și pe celălalt... «Dece, își zise ea, unul mă înduioșează prin desmerdările sale, pe când celălalt, lipsit de limbă, nu poate să-mi grăiască? El mă numește mamă, de ce ea nu poate să mă numească soră? Fiică a lui Pandion, vezi tu a cui soție ești? Ești

www.digibuc.ro

o pierdută: faţă de un bărbat ca Tereu, mila este o crimă». Precum o leoaică pe malurile Gangelui smulge puiul ce suge la sânul unei cerboaice, tot astfel ea smulse şi târî pe Itys într'un loc ascuns al palatului şi, pe când el îşi întindeà mâinile spre mama sa şi pe când, prevăzându-şi nenorocirea, strigà: mamă, mamă, aruncându se de gâtul ei, Procne îi împlântă un pumnal în pept, fără să-şi întoarcă ochii. O singură lovitură ar fi fost de ajuns; Philomela, însă, îi tăià gâtul. In urmă sfăşiară membrele încă palpitând de vieaţă şi pe unele le puseră să fiarbă în vase de aramă, pe altele le fripseră în frigări pe cărbuni aprinşi. Pe podină erà un lac de sânge.

Procne ascunde lui Tereu crima sa şi-i pregăteşte un ospăţ din membrele copilului. Supt pretextul unui banchet sacru, la care, după obiceiurile Atinenei, numai bărbatul singur poate să ia parte, ea face să plece toţi sclavii. Tereu, şezând pe tronul său strămoşesc, îşi mâncà pe fiul său. Orbirea sa a fost, însă, atât de mare, că a zis: «Aduceţi-mi pe Itys». Procne nemai putându-şi ascunde bucuria şi arzând de dorinţa de a-i vestì nenorocirea, îi zise: «Pe cine chemi, e cu tine». Tereu se uità de jur împreĭur şi pe când ochii săi căutau în toate părţile şi pe când vocea sa strigà necontenit pe Itys, Philomela, cu părul despletit şi respirând moarte, se repezì şi aruncă capul plin de sânge al copilului în capul lui Tereu. Niciodată ca acum n'a dorit ea mai mult să poată să vorbească şi să-şi arete bucuria ce simţià. Regele Thraciei aruncă masa cu un strigăt de oroare şi chiamă din fundul Infernului zeităţile Eumenide. Scoase sabia şi se repezì după surorile ce o luară la fugă. S'ar fi zis că au aripi, aşà de iute fugiau. Şi în adevăr aveau aripi. Una îşi luă sborul spre păduri, cealaltă, purtând încă urmele sângelui ce o pătase, zburà

www.digibuc.ro

pe lângă acoperişurile caselor. Una fu prefăcută de zei în *privighetoare*, cealaltă în *rândunică*. Insuş Tereu a fost transformat într'o pasăre, în *pupăză*, care, purtând o creastă mare în cap şi având un cioc ascuţit, urmăreşte necontenit pe Procne, rândunica, şi pe Philomela, privighetoarea. — Itys, zice-se, ar fi fost transformat în *sticlete*.

Dezastrul familiei sale bagă pe bietul Pandion în întunerecul Tartarului, înainte de ziua fixată de destin şi înainte de a fi atins o lungă bătrâneţe.

www.digibuc.ro

Fig. 85. — Aphrodita (Venus genitrix).

Statuă, muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

XIII. APHRODITA-VENUS

1. NAȘTEREA ZEIȚEI

Nașterea zeiței frumuseții este plină de mister. Poeții din lumea veche ne spun, că din sângele ce a picat în spuma mării din rana lui Uranus, când a fost lovit de fiul său Saturn, s'a născut o fecioară de o frumusețe fără seamăn. Pe această fecioară, numită *Anadyomena* (adică «ieșind din spuma mării») au luat-o valurile și au dus-o mai întâiu în insula *Cythera*, din sudul Peloponezului; de acì, undele au împins-o spre insula Cipru. Când a ajuns în insulă și și-a pus picioruşele ei delicate și udate de apă pe pământul uscat, au început să crească flori mirositoare supt pașii ei cei ușori.

Venus, zeiță a frumuseții, a iubirii și a prosperității, are o putere nemărginită. Impărăția ei se întinde peste ceriu și peste pământ, peste vietățile mării și peste viețuitoarele văzduhului. Ea strânge legăturile dintre oameni, formând societățile, stabilește legăturile între cele două sexe ale animalelor și, tot ea, face să dea mugurul plantelor și arborilor. «Berbecele, — ne spune un poet din antichitate — în furia sa se repède cu coarnele-i dușmănoase împotriva altui berbece; se teme, însă, să supere oile. Taurul, ale căruia mugete fac să răsune văile și pădurile, în fața unei junce, devine blând

www.digibuc.ro

ca un miel». Venus, făcând să se îmblânzească moravurile, a scăpat omenirea de sălbăticia de odinioară. (Fig. 85, 86).

Venus erà şi zeiţa amorului divin, a amorului ceresc, numită *Venus Urania*, şi zeiţă a amorului vulgar, *Venus Pandemia*, închipuită călare pe un ţap.

2. AMOR ŞI PSYCHE

A fost odată într'o ţară depărtată, un împărat şi o împărăteasă cari aveau trei fete, toate trei foarte frumoase. Dar oricât de frumoase au fost cele două mai mari, totuş puteai să găseşti în limbă cuvinte cu cari să le numeşti; cea mai mică, însă erà de o frumuseţe atât de răpitoare, că nu puteai găsì în graiu vorbe potrivite şi vrednice de o atare frumuseţe. Locuitorii din acea ţară, şi străinii chiar, alergau cu grămada ca să vază această minune de fată şi când priveau frumuseţea ei dumnezeiască, rămâneau buimăciţi şi se închinau la ea, întocmai ca la o *a doua Venus*.

Zvonul despre ea se dusese departe, în cetăţile vecine şi în ţările de prin prejur, şi se vorbià, că chiar Venus a venit pe pământ sub chipul unei muritoare. Vestea s'a răspândit repede şi toată lumea a început să crează că erà în adevăr Venus în persoană. Nimenea nu se mai duceà nici la Cnidos, nici la Paphos, nici la insula Cythera. Toate altarele zeiţei rămaseră goale, nimenea nu-i mai aduceà jertfe, nimenea nu se mai duceà pe la templele ei. Când, însă, se arătà *Psyche*, căci aşà se chemà cea mai mică fată a îm-

www.digibuc.ro

păratului, toată lumea îi ieşià în cale, toată lumea îi se închinà; îi se aruncau flori şi îi se făceau sacrificii.

Venus, văzând din înălţimea ceriului toate acestea, se umplù de mânie şi, nemai putându-şi, contenì nă-cazul, zise: «Ce, eu Venus, mama naturii, originea tuturor elementelor, eu, care fac să rodească lumea întreagă, eu să împărtăşesc cu o femeie, cu o muritoare, cinstea ce mi se cuvine numai mie? Se cade să fiu eu astfel înjosită? Adorată în ceriu, să fiu eu pângărită pe pământ? Să se împărtăşească altcineva din rugăciunile ce mi se cuvin numai mie? Şi cine e aceasta? o femeie muritoare! Nu! Are să se căiască ea de această frumuseţe ce nu i se cuvine!».

De aceea, chiamă numai decât pe într'aripatul său fiu Cupidon şi îi zice: «Dragă băiete, în numele iubirii ce te leagă de mine, răzbună insulta şi ocara adusă mamei tale, răzbun-o, însă, pe deplin. O singură rugăciune am: Fă ca această fată să se înflăcăreze de iubire pentru cel din urmă dintre oameni, pentru un om nevrednic, ticălos şi prăpădit, pentru un om, cum nu se găseşte un al doilea mai rău pe tot pământul.

In vremea aceasta, cele două surori mai mari ale Psychei s'au măritat după feciori de împăraţi şi fiecare avură câte o nuntă strălucită. Numai ea, biata fată, deşi erà admirată de toată lumea, nimenea nu se găsià să o ceară de nevastă, nici feciori de împăraţi şi nici măcar un om de rând. Atunci tatăl ei, împăratul, bănuind că trebuie să fie la mijloc urgia zeilor, se duse să întrebe oracolul lui Apollo. Acesta îi dete următorul răspuns: «Fecioara, gătită în haine de nuntă, să fie părăsită pe o stâncă prăpăstioasă şi să aştepte acolo o căsătorie funebră. Logodnicul ei nu trebuie să fie un om muritor, ci un monstru cu aripi, ca pasările

www.digibuc.ro

de pradă, un balaur îngrozitor, de care se tem până şi zeii, de care se teme până şi Styxul cu undele sale infernale».

Părinţii fetii cu inima obidită, nu putură să se împotrivească voinţei zeilor şi să nu împlinească voia ursitei. In loc de facle nupţiale, având torţe de doliu, în loc de cântece de nuntă, scoţând urlete şi bocete

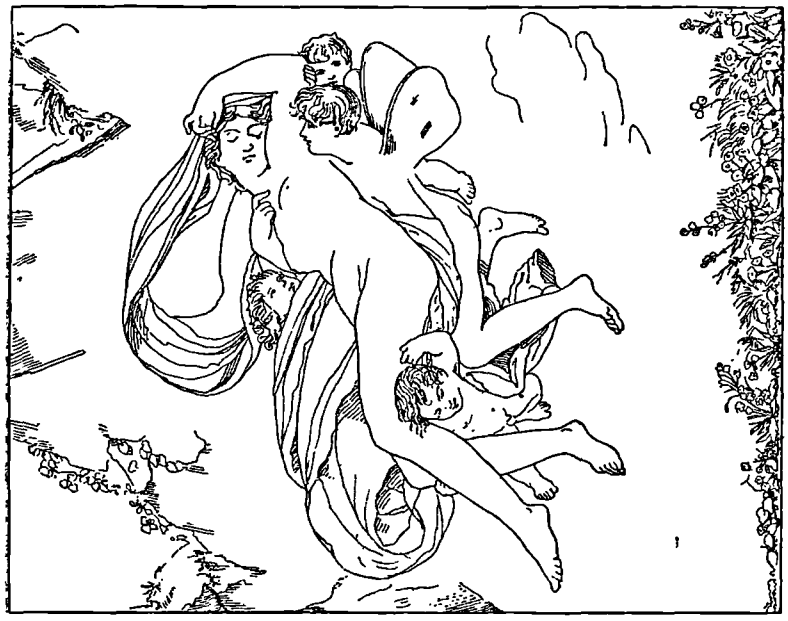

Fig. 87. — Psyche răpită de Zephir.

Compoziţie de Prud'hon.

de înmormântare, conduseră pe biată fată până la locul arătat şi o lăsară singură pe vârful stâncii. Tremurând de groază, Psyche începù să plângă, când deodată suflarea *Zefirului* o ridică pe sus şi ducând-o lin o aşează într'o vale, unde, pe o pajişte verde plină de flori, adormì. (Fig. 87).

După ce s'a deşteptat, s'a pomenit într'o pădure deasă, lângă un isvor cu apă cristalină. Lângă pârâu,

www.digibuc.ro

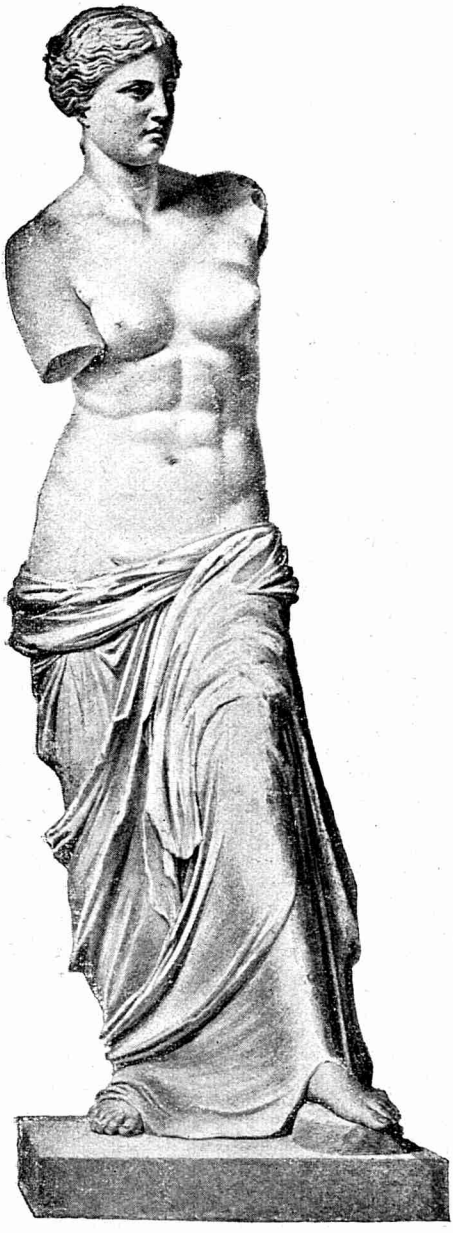

Fig. 86. — Aphrodita-Venus din Milo.

Statuă, muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

scăldat de apele acestuia, se înalță un palat mândru, zidit nu de mâini de muritor, ci de un maestru dumnezeiesc. Zidurile erau acoperite cu basoreliefuri de argint, iar pardoseala erà un mosaic cu pietre scumpe, tăiate în mii de bucățele şi formând fel de fel de desemnuri.

Părețiĭ căptuşiți cu aur străluciau ca un soare. Părea că este castelul marelui Jupiter, castel pe care a voit să-l aibă pe pământ, ca să trăiască aici împreună cu oamenii.

După ce privì încremenită şi fermecată de atâtea frumuseți Psyche îşi luă curajul şi călcă pragul palatului. Ceeace a mişcát-o mai mult acì, erà faptul că n'a văzut pe niimenea înlăuntru şi nici n'a găsit acolo vr'un zăvor, sau vr'o îngrădire sau vr'un păzitor. Dar, atunci deodată, un glas nevăzut îi ajunge la urechi. «De ce te miri, stăpâna mea, de această bogăție? Tot ce vezi este al tău. Intră în aceste apartamente, o bae este gata pentru tine, ca să-ți recreiezi trupul tău obosit, un ospăț împărătesc te aşteaptă. Noi, a căror glas îl auzi, suntem în slujba ta, suntem gata să te servim».

Şi, în adevăr, Psyche văzù o masă încărcată de bucate. Se puse la masă; vinurile cele mai sumpe, mâncărurile cele mai delicate urmau unele după altele, aduse parcă la adierea vântului, căci nici un picior de ființă omenească nu se vedeà. Un concert divin începù să-i farmece urechile; cântăreții însă, nu se vedeau. Răpită de această privelişte şi totuş plină de groază, biata Psyche aşteptà pe mire, dar, acesta nesosind, o cuprinse somnul şi adormì. Când s'a deşteptat în urmă, a auzit aceleaşi glasuri misterioase, ca în ajun; de eceleaşi îngrijiri se bucură ca şi în ziua dinainte. Astfel trecură mai multe zile, fără să vază pe nimeni şi, dacă mirele ei venià să o viziteze, asta se

www.digibuc.ro

întâmplà noaptea, în timpul când dormià, căci ea n'a văzut niciodată nici pe stăpânul acelui castel, nici pe servitorii cari o slujiau. (Fig. 88).

Deşì nu vedeà pe nimeni, totuş bărbatul ei existà, căci într'una din zile auzì o voce care îi grăì: «Dragă

Fig. 88. — Amor şi Psyche.
După un tablou de Gérard, Muzeul Luvrului, Paris.

Psyche, scumpa inimii mele Psyche, soarta ta te ameninţă cu o primejdie îngrozitoare. Surorile tale, turburate de gândul morţii tale, te caută pretutindeni şi vor sosì în curând şi acì. Nu da ascultare văicărelilor lor şi nu te supune sfaturilor ce-ţi vor da, de a căutà să mă vezi. Această curiozitate de a mă vedeà,

www.digibuc.ro

ne va despărți pentru totdeauna, și te vor cufundà și pe tine într'o mare de nenorociri. Psyche mulțumì bărbatului de acest sfat și-i făgăduì că-i va îndeplinì dorința.

Totuș Psyche, aducându-și aminte de oracolul lui Apollo și gândindu-se că bărbatul ei care, cu toată vorba lui cea dulce, erà un monstru îngrozitor, e cuprinsă de mare neliniște și nedumerire. Pe când steteà într'una din zile, dusă pe gânduri, i se părù că aude în depărtare voci de femei, cari gemeau și sughițau și, ascultând mai cu băgare de seamă, recunoscù vocea surorilor sale, cari îi plângeau soarta ei nenorocită. Induioșindu-se de aceasta și dorind să-și liniștească familia, se rugă în gând de nevăzutul ei bărbat să-i dea voie să poruncească ceeace o voì zefirului. Numai decât cele două surori sosind la stânca, unde fusese părăsită Psyche, au fost ridicate de Zefir pe aripile sale și aduse în palat. După ce se îmbrățișară, Psyche le arătă toate bogățiile palatului ei, le arătă grădinile superbe și terasele de unde vederea n'aveà nici o margine: atâtea minuni nu putură să facă decât să mărească gelozia surorilor sale, destul de geloase de mai înainte și începură să o ispitească cu fel de fel de întrebări asupra bărbatului, care îi dăduse atâtea bogății. Sârmana Psyche nu-și văzuse niciodată bărbatul și nu puteà să le satisfacă curiositatea. In fiecare zi cele două surori veniau în vizită la Psyche, și-i descrieau pe bărbatul ei, ca pe un balaur îngrozitor și hidos. Atunci Psyche se hotărî, în cele din urmă, să caute să-și cunoască și ea bărbatul.

Intr'una din nopți, pe când totul părea că e adormit în palat, Psyche aprinde o lampă cu untdelemn, se apropie de pat și vede pe fiul Venerii, pe *Cupidon*.

www.digibuc.ro

Lângă el erà un arc, o tolbă şi săgeţi. Luă o săgeată, cu care îşi pricinuì o rană uşoară înoculându-şi o mare doză de amor, chiar pentru zeul amorului, bărbatul ei. Dar, pe când îşi admirà cu înfocare pe fermecătorul ei bărbat, o picătură de untdelemn pică pe umărul Amorului, deşteptându-l. De atunci Psyche nu mai are bărbat; Cupidon o părăseşte, lăsând-o singură pentru totdeauna.

Psyche desnădăjduită alergă în câmpii şi pierdută se aruncă în valurile unui râu, care curgeà pe acolo. Fluviul nu vru să o înghiţă şi valurile o duse sănătoasă la mal. Atunci zeul Pan, care erà pe acolo, îi povestì îngrozitoarele porunci ce dăduse odinioară Venus fiului ei Amor.

A doua zi, surorile Psychei veniră de dimineaţă la stâncă, pentru ca Zefirul să le ducă la palat, unde să afle rezultatul sfatului lor. Increzându-se în adierea vântului, se lăsară de pe stâncă şi căzură jos pe pământ, unde fură găsite, a doua zi, moarte. Zefirul nu primise nici un ordin dela Cupidon, căci Cupidon erà bolnav de arsura căpătată la umăr şi gemeà pe patul mamei sale Venus, care închizându-l în camera ei, îl certà pentru fapta ce făcuse.

In vremea aceasta, Psyche rătăcià, zi şi noapte, căutându-şi bărbatul care a părăsit-o. Isgonită din toate părţile se hotărî să vie la zeiţă şi să-i ceară iertare.

De acì înainte, însă, încep chinurile Psychei. Mai întâiu zeiţa o dete pe mâinile servitoarelor sale, *Grija* şi *Tristeţea* cari o legară şi o bătură îngrozitor. In urmă îi dete să împlinească sarcini mai presus de puterile ei. Astfel dintr'un morman de grăunţe de tot felul, amestecate, Psyche a fost silită să aleagă, până seara, toate grăunţele de grâu. Lucrarea fiind peste puterile ei, pe când biata Psyche stetea amărâtă, unei furnici

www.digibuc.ro

îi se făcù milă de ea şi chemând pe celelalte furnici, până seara, toate grăunţele au fost alese.

Altă dată, zeiţa porunci Psychei să-i aducă un fulg din lâna de aur dela oile, cari păşteau singure într'o dumbravă din apropiere. O trestie verde din matca unei râpe începù să vorbească şi să-i spuie, ca nu cumva să se apropie de oi la amiazi, căci atunci oile sunt turbate, dar că, mai târziu, răcorindu-se vremea, să scuture crăcile pomilor şi vor cădeà fulgi din lâna de aur. Astfel împlinì şi această poruncă a zeiţei.

Altă dată îi porunci să aducă un ulcior de apă din isvorul ce udà bălţile Styxului, din Infern. Pe amândouă malurile pârâului se vedeau capete de balauri, cu pleoapele nemişcate, dar cu ochii deschişi. Apele însăşi strigau: «Inapoi, ia sama, ce faci, fugi, ai să mori! Pe când ea stăteà astfel încremenită, un vultur, lăsându-se din ceriu, îi luă ulciorul, îl umplù de apă şi-l dete Psychei, care îl aduse acasă zeiţei.

In cele din urmă, Venus trimise pe Psyche să se ducă chiar la palatul întunecos al Proserpinei din Infern, ca să-i aducă, într'o cutie, o parte din frumuseţea divină a zeiţei morţilor. Erà convinsă că nu se va mai întoarce de acolo. Cum să se coboare sărmana Psyche în locaşul morţilor? Plecând, pe drum dete de un turn înalt, unde se suì cu gândul să-şi facă de samă, aruncându-se din vârful turnului; dar, deodată auzì un glas, care o sfătuì, pe ce cale să apuce şi cum să umble, ca să ajungă la Proserpina. O sfătuì, însă, nu care cumva să deschiză cutia şi să se uite la comoara tainică a frumuseţilor dumnezeeşti.

Psyche trecù râul morţilor pe barca lui Charon, făcù pe Cerber să nu latre, dându-i o anumită plăcintă gătită cu miere şi ajunse la Proserpina, care îi dete pentru Venus cutia cerută. Dar, la întoarcere, Psyche

www.digibuc.ro

curioasă şi gândindu-se că poate şi-ar câştigà din nou iubirea lui Cupidon, împodobindu-se cu frumuseţea ce cu atâta greutate aduceà în cutie, se hotărî să desfacă capacul. Cu multă greutate, isbutind să deschiză cutia, în ea nu găsì acea frumuseţe divină, ci ieşì din ea, deodată, un abur dătător de moarte, care, cuprinzându-i simţurile, o lăsă ţeapănă în mijlocul drumului.

Acolo o găsì Cupidon, care isbutind să scape pe fereastră din casa mamei sale, o atinse cu o săgeată şi o reînviă. Apoi o trimise la mama sa cu darul Proserpinei.

Cupidon porneşte deadreptul la palatul lui Jupiter şi, cu lacrămi în ochi, îl conjurâ să-i dea de soţie pe Psyche. Tatăl zeilor şi al oamenilor se învoì şi, pe deasupra, îi dete fetei şi nemurirea: sufletul e nemuritor. Din căsătoria lor se născù o fiică, numită *Voluptatea.*

3. PYGMALION ŞI STATUA SA

In nici o ţară din lume n'a fost mai mare puterea zeiţei *Venus,* ca în insula Cipru, şi în nici o ţară din lume n'a fost mai multe femei uşuratice ca în această insulă. Ţinuta liberă a femeilor şi moravurilor lor uşuratice a dat de gândit sculptorului *Pygmalion* care, în cele din urmă, s'a hotărît să nu se însoare niciodată, să rămâie burlac toată vieaţa, să trăiască adică celibe. In închipuirea sa de artist, femeia trebuià să fie cu totul altfel, decât cele pe cari le vedeà el zilnic; femeia, după el, trebuià să îndeplinească mai ales două condiţiuni: castitatea şi graţia, adică cinstea şi drăgălă-

www.digibuc.ro

şenia. O astfel de femeie, ca cea imaginată de el, erà o femeie ideală, o femeie cu calităţi superioare, o femeie care nu se puteà găsì în realitate. De aceea, ca sculptor ce erà, a sculptat o statuă de fildeş, care întrunià idealul de castitate şi în acelaş timp idealul de frumuseţe. Aşà de reuşită a fost această lucrare, că Pygmalion se înamorează de ea, îşi îndrăgì statua, ca şi când ar fi fost o fiinţă vie. Zăpăcit de iubire, cu inima învăpăiată, artistul se apropie de statua sa. O atinge cu degetele, o atinge cu mâinile sale. E un corp cu vieaţă, ori un chip rece de fildeş? Un idol? Nu se poate. Işi sărută idolul şi îi se pare că primeşte şi el sărutări. Ii vorbeşte, conversează împreună. Când o atingeà cu degetele, îi se păreà că degetele îi se înfig în carne şi se temeà totuş, ca nu cumva să-i rămâie vr'un semn pe corp. O desmeardă, o găteşte cu giuvaericale, îi pune cercei la urechi, inele în degete şi brăţare la mâini; îi pune pe cap cununi de flori, cununi de mărgăritare; o îmbracă chiar cu haine şi o găteşte cu fel de fel de podoabe. Dar, totuş, pare că-i şade mai frumos desbrăcată. O culcă pe un pat învelit în haine de papură. Când o vede pe puful moale, se extaziază înaintea ei. Nici nu-şi poate închipuì, că n'ar aveà vieaţă. (Fig. 89).

Sosişe sărbătoarea zeiţii Venus. Ciprul întreg, mic şi mare, copil şi bătrân, femei şi bărbaţi, celebrau această zi frumoasă, această zi de primăvară. Se făceau jertfe în toate părţile, pe la toate altarele. Supt cuţitul preoţilor, cădeau victimele împodobite, pe coarnele lor aurite, cu bendiţe strălucitoare. Fumul jertfelor se ridicà de peste tot locul. Pygmalion luă şi el parte la sărbătoare. Aprinse focul şi-şi pusese şi el ofranda pe altarul închinat zeiţei. Işi ridică în urmă mâinile şi privirea spre cer şi zise cu glas tare: «O, zei prea pu-

www.digibuc.ro

ternici, dacă aveţi în adevăr atâta putere, faceţi ca să am şi eu o nevastă după inima mea».

Nu îndrăznì să amintească de statua sa de acasă, dar adause «să semene cu fecioara mea de fildeş». Venus, în cinstea căreia se făceà această sărbătoare, i-a auzit rugăciunea şi-i înţelese gândul. In semn de

Fig 89. — Pygmalion dând vieaţă statuei sale.

După un tablou de Girodet.

aprobare, zeiţa făcù ca flacăra de pe altar să se aprinză de trei ori, şi de trei ori să se ridice în sus spre ceriu, o probă aceasta că rugăciunea erà primită.

Plin de nădejde şi curaj, Pygmalion se întoarse în fugă acasă, la statua sa cea dragă. Cum erà aşe-

www.digibuc.ro

zată pe un pat de puf, se apleacă asupra ei şi o încărcă de sărutări. Dar, ce să vezi? Doamne! buzele ei sunt calde. O sărută din nou. Tremurând şi plin de duioşie, îi pune mâna pe piept. Inima îi bătea; fildeşul se înmuiase şi-şi pierduse tăria de altădată. O apasă cu degetele. Acestea îi se înfipseră în carnea ei. Pygmalion se miră de vedenie, se bucură de fericire, să teme să nu se înşele. Aveà, însă, în adevăr viaţă.

Pygmalion aduce mulţumiri zeiţei, care a voit să asiste la căsătoria sa. Din această căsătorie s'a născut *Paphus*, întemeietorul oraşului cu acelaş nume din insula Cipru, oraş vestit în antichitate pentru cultul Venerei, numită şi *Venus Paphia*.

4. EROS-AMOR (CUPIDON)

Amor, numit la Romani şi *Cupidon*, este fiul Venerii. Puterea sa e nespus de mare. Când mama sa Venus voieşte să-şi arate influenţa, şi-o arată prin mijlocirea fiului ei Amor. El a unit pe Uranus cu Gea ceriul şi pământul, făcând să se nască prima generaţie de zei; el atrage fiinţele unele spre altele, el face să se reînoească şi să dăinuiască rassele de oameni, de animale şi de plante.

Amor este, însă mic, este un pitic. Pe când toţi ceilalţi zei creşteau într'o zi, cât cresc oamenii într'un an, Amor steteà pe loc. Ingrijorată de aceasta, mama sa, Venus, alergă la zeiţa Themis, zeiţa care puteà să prezică viitorul, cerându-i un sfat, şi rugând-o să o ajute în necazul ei. Themis răspunse Venerii, că fiul ei ar puteà să crească, numai dacă ar aveà un tovarăş

www.digibuc.ro

dacă ar aveà un prieten, pe care să-l iubească. Singur singurel, amorul ar rămâneà pe loc, nu ar face nici un progres. Mama sa îi dete atunci pe *Anteros*, adecă amorul împărtăşit. Copilul ei a început atunci să crească, să se facă mare, să facă progrese în societatea acestui Anteros. Când Eros se găseşte împreună cu Anteros creşte, când, însă, Anteros îl părăseşte amorul scade, se face mic, devine pitic. (Fig. 90).

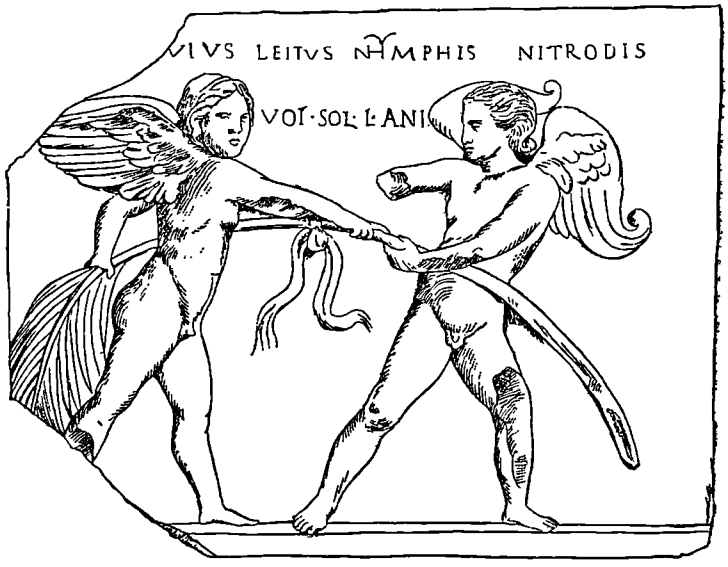

Fig. 90. — Eros şi Anteros.

Relief în Neapol.

Cupidon este zeul care a îmblânzit fiarele (Fig. 91), care a îmblânzit moravurile sălbatice ale oamenilor. Toată lumea îi ştie de frică, până şi zeii. Se spune că Jupiter a prevăzut la naşterea lui Amor câte nenorociri va aduce el în lume, şi, de aceea, a obligat pe mama lui, pe Venus, să se scape de acest copil, să se desfacă de el, să-l expue undeva, cum erà obiceiul pe atunci, ca să se prăpădească. Venus ca orice mamă, a căutat

www.digibuc.ro

să-şi scape copilul de mânia marelui Jupiter şi, de aceea, l-a ascuns într'o pădure. Aici, neavând cu ce să se hrănească, bietul copilaş a fost nevoit să sugă laptele fiarelor sălbatice. Din această pricină, zeul Amor s'a făcut un zeu crud, un zeu sălbatic şi fioros, aşà de crud, că toată lumea se plângeà de cruzimea lui.

«Dulce Venus, fiica a mării şi a stăpânului Olympului, — aşà cântă un poet din vechime, — de ce te-ai

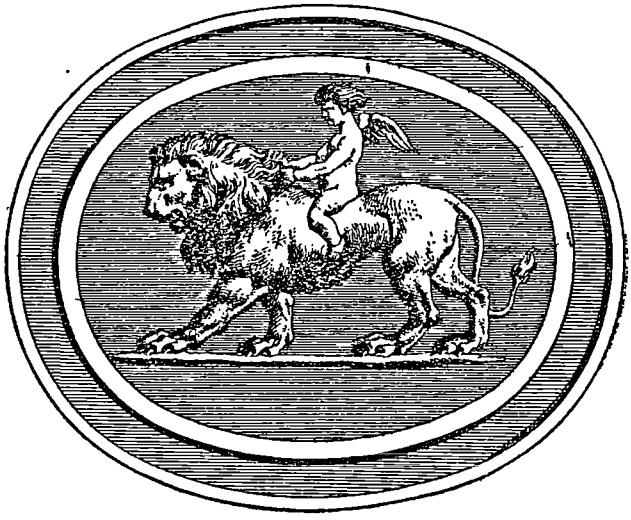

Fig. 91. — Puterea amorului.

După o piatră antică gravată.

ridicat împotriva noastră cu atâta patimă? De ce ai dat viaţă acestei năpaste, lui Amor, zeu sălbatic şi neînduplecat? Sufletul lui este cu totul altfel de cum îi este figura. De ce i-ai dat aripi, de ce i-ai dat putere să arunce săgeţi aşà de departe? Nimeni nu se poate ferì de grozavele lui lovituri» (Fig. 92).

«Pe la miezul nopţii, cântă poetul *Anacreon*, când toţi muritorii îşi dorm somnul lor adânc, iată că soseşte Amor, şi, lovind, scutură clanţa uşii mele. — Cine-i acolo? strigai eu. Cine vine să-mi turbure visurile-mi

www.digibuc.ro

plăcute la ora asta? — Deschide, îmi răspunde de afară Amor. Nu te teme, eu sunt un băiat mic. M'a udat ploaia de tot, luna a dispărut de pe ceriu și m'am perdut în întunericul nopții.

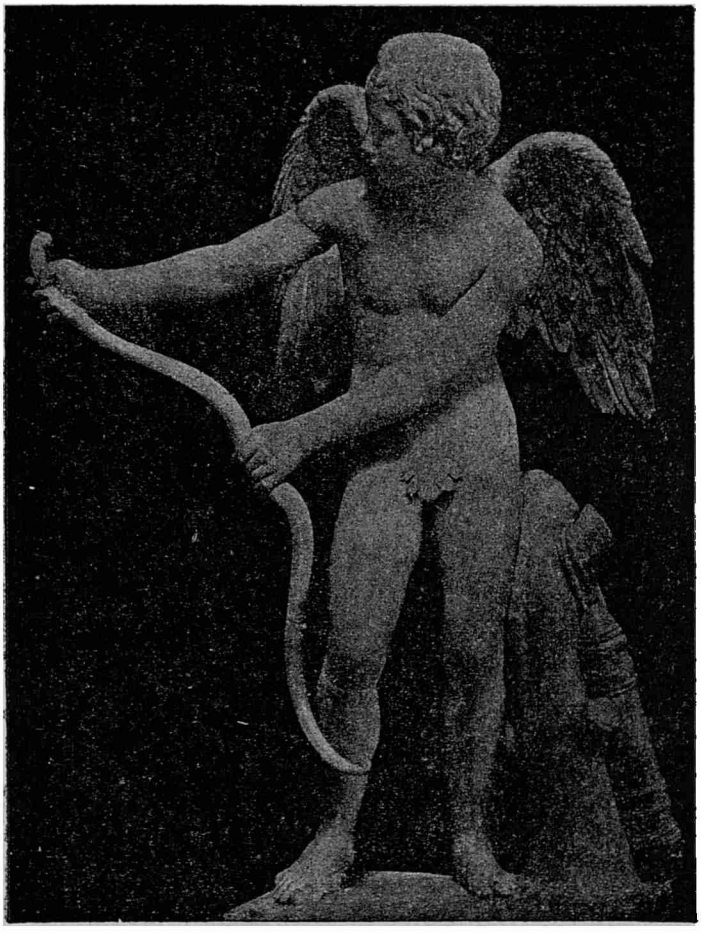

Fig. 92. — Eros întinzând arcul.

Muzeul Capitoliului, Roma.

«Auzind aceste vorbe mă cuprinse mila; aprind lampa, deschid ușa și văz un băiețaș cu aripi, cu arc și tolbă. Il apropiu de căminul meu cel cald, îi încăl-

www.digibuc.ro

zesc mânuțele sale în mâna mea, iar cu cealaltă mână îi șterg frumușel părul udat de ploaie.

«După ce și-a revenit puțin în fire, îmi zise: Haide să încercăm acest arc și să vedem, nu cumva l-a stricat umezeala? Il întinde și-mi străpunge inima, întocmai cum ar face o albină. Apoi sare, râzând plin de răutate: Bucură-te, dragă, îmi zise, arcul meu e sănătos, dar inima ta e bolnavă».

Intr'una din zile, pe când Amor se jucà, ca un copil zglobiu, într'o grădină plină de trandafiri, n'a băgat de seamă că o mică albină culegeà miere dintr'o floare. Puse mâna pe ea. Albina i-a înfipt acul și l-a înțepat în degetul cel mic dela mână, Țipând alergă numai decât, în zbor, la mama sa și îi zise cu lacrămi în ochi: «Vai de mine, mor, m'a mușcat un șarpe cu aripi, un șarpe căruia țăranii îi zic albină». Venus mângâindu-l, îi răspunde: «Dacă înțepătura unei muște care face miere, te-a supărat așà de mult, ce trebuie să sufere aceia, pe cari îi străpungi tu cu săgețile tale?.

5. ADONIS

Adonis a fost fiul lui Cyniras și al Mirrhei. *Myrrha* fiind prefăcută într'un arbore, — arborele din care se extrage mirul — copilul, căruia îi dete ea naștere, neputând fi crescut de mama sa, a fost crescut de nimfele Naiade, pe iarbă moale și stropit de lacrămile mamei sale, roua mirului. Adonis erà frumos ca și un Cupidon, și semănà cu acesta de minune; doar că săgețile îi lipsiau.

www.digibuc.ro

Vremea trece pe nesimțite. Ea pare că sboară, și nimic nu este așa de repede, așa de iute, ca fuga anilor. Azi suntem copii, mâine bărbați și poimâine bătrâni. Copilul Adonis, născut de un copac, băiat mai ieri, cel mai frumos dintre băieți, se face acum flăcău se face bărbat voinic, voinic frumos, cum n'a mai fost un altul. Chiar zeița Venus îl îndrăgì, chiar ea prinse patimă de el.

Pe când Cupidon-Amor dedeà o sărutare scumpei sale mame Venus o săgeată, ieșind pe jumătate din tolba băiatului, atinse sânul mamei. De atunci Venus simțindu-se rănită în inimă, fu cuprinsă de iubire, de o iubire pentru un om muritor, pentru Adonis.

De acì înainte, Venus își uită de frumoasa sa insulă Cythera, își uită de plăcutele țărmuri ale țări sale. Chiar Olympul nu-i mai place de acum. Pentru ea Adonis e mai mult decât ceriul. Peste tot locui însoțește pe tânăr, e tovarășa lui nedăspărțită. Mai înainte de a fi cunoscut pe Adonis, zeița aveà o singură grije, grija de a-și vedea de frumusețea sa, la umbra răcoroasă a mirtului. Molatică și plină de nuri, Venus își petrecuse mai înainte vremea numai cu găteala trupului ei svelt și grațios; acuma, însă, desculță, cu rochia ridicată până la genunchi, ca și zeița Diana, cutreeră împreună cu Adonis munții și pădurile și stâncile. Dar câinii și-i asmuță nu împotriva mistreților, a lupitor, a urșilor și a leilor; ci numai împotriva animalelor neprimejdioase, împotriva iepurilor, a căprioarelor și a cerbilor.

Adesea ori găsindu-se la vânat cu scumpul ei Adonis, îl povățuià:« Fii curagios, dragul meu Adonis, numai cu dușmanii fricoși; nu căutà să-ți pui în primejdie fericirea. Fiarele au dela natură arme de apărare teribile. Nu te vârî în pericole. Crede-mă, nici

www.digibuc.ro

vârsta ta, nici frumusețea ta, nici drăgălășenia ta nu e în stare să înblânzească pe lei sau pe mistreții cei grozavi. Fugi, scumpul meu, fugi de fiare și ferește-te, ca să nu-ți fie într'o zi fatal curajul tău».

După ce dădù într'una din zile astfel de sfaturi frumosului ei Adonis, zeița își înhamă la car lebedele și se înalță în văzduh, pornind-o spre înaltul Olymp. Sfaturile zeiței, însă, nu puteau decât să dea îndemn tânărului și, în loc să se ferească de primejdii, el din potrivă spre a-și arătà voinicia căutà primejdiile. Intr'o zi se luă după un mistreț, pe care îl urmărì mult timp cu securea în mână. Infigându-i în slănină arma ascuțită, porcul sălbatic, înainte de a cădeà, se repezì pe furiș asupra tânărului, își înfipse colții în pulpele lui și-l doborî jos, scăldându-l în sânge.

Carul ușor al Cythereei alunecà tocmai prin văzduhul nemărginit, când de departe, simți văităturile și țipetele scumpului ei Adonis, care își dedeà sufletul. Își întoarse numai decât zborul albelor sale pasări, și scoborându se din înălțimile ceriului, zărește, vai... Ce priveliște! Adonis rece ca ghiața înotà în valuri de sânge. Zeița desnădăjduită își sfâșie sânul, își smulge părul și se lovește în piept cu palmele sale tremurânde. Totul, erà în zadar. «Ah, soartă crudă! zise zeița. Totuș, tu nu vei fi supus legilor ei. Nu, scumpul meu Adonis, tu vei trăì ca o amintire a durerii mele». De atunci, în fiecare an se sărbătorește în Asia, și Grecia și Italia *Adoniile*, o sărbătoare care ține două zile, primăvara la echinocțiu. Cu această ocazie, se cântau cântece, numite *adonice*, cari arătau dispariținea și învierea vegetațiunii.

www.digibuc.ro

6. AESACUS

Aesacus a fost fiul lui Priam şi al soţiei acestuia Arisbe. Neplăcându-i viaţa sgomotoasă dela oraş şi luxul regesc dela curtea tatălui său, trăià mai mult prin singurătatea munţilor şi prin liniştea câmpiilor. La Troia, pe la curtea tatălui său, venià rareori, şi când venià, nu ştià cum să scape mai repede; cu firea sa blândă şi delicată nu se potrivià de loc fastul curţii regale. Inima tânărului nu erà, însă, nesimţitoare. In ea ardeà cu bobotaie flacăra iubirii; se îndrăgostise anume de nimfa *Hesperia*, pe care o iubià cu patimă. O urmărià fără răgaz în toate părţile şi în tot locul.

Intr'una din zile, cam pela amiazi, Aesacus zări, pe malurile înverzite ale unui râu, pe Hesperia, uscându-şi, la razele călduroase ale soarelui, cosiţele despletite şi resfirate pe umerii ei cei albi ca zăpada. Surprinsă pe neaşteptate de tânăr, fata înfiorată o luă la fugă şi fugià mâncând pământ, întocmai cum fuge cerbul îngrozit de dintele lupului, întocmai cum fuge rata de baltă de ghiarele vulturului, când, departe de lacul ce o adăposteşte, aceasta dă pe neaşteptate peste ea. Dar şi Aesacus e sprinten de picior şi el ştie să fugă. Pe tânăr îl înteţeşte amorul, îi dă puteri dragostea-i înfocată; pe fată, însă, o fac iute şi sprintenă groaza şi desnădejdia.

In fuga ei nebună dă peste o viperă încolăcită în iarbă. O calcă. Aceasta o apucă de picioruşul ei desculţ şi o muşcă. Veninul lăsat în rană face pe biata fată să înceteze de a mai fugi şi, în acelaş timp, şi de a mai trăi. Moare. In desnădejdea sa, Aesacus o prinde în braţe şi nebun de durere şi de căinţă, îi

www.digibuc.ro

strigă pierdut: «Nenorocitul de mine, de ce te-am gonit, vai, de ce te am gonit? Dar puteam eu să presimţ nenorocirea? Aş fi căutat eu să pui mâna pe tine în aceste condiţiuni? Sărmanul de mine! Doi inşi am uneltit în potriva vieţii tale, şarpele cu muşcătura lui şi eu cu fuga mea. Ah, dar aş fi mai crud decât această reptilă, dacă n'aş căutà să răzbun moartea ta prin moartea mea proprie».

Astfel grăi şi disperat se aruncă de pe o stâncă, măcinată de valurile mării, în mijlocul undelor albastre. Zeiţa Thetis, însă, cuprinsă de milă pentru nenorocirea flăcăului şi pentru inima lui cea simţitoare, îl uşură în cădere şi acoperindu-l cu pene, înainte de a fi ajuns în apă, îl scapă astfel dela o moarte sigură. Supărat foc de această mână ocrotitoare, începe să se vaete de cruzimea destinului care, nelăsându-l să moară, îl mai sileşte să trăiască chiar după moartea iubitei sale. De aceea, se ridică din nou pe aripele sale şi plin de furie se repezì cu putere în valuri. Penele, însă, nu-l lasă să se ducă la fund şi-l opresc astfel dela pieire In necazul său neputincios, se aruncă mereu în apă, caută să se afunde tot mai adânc, dar mereu scapă dela moarte. Dragostea lui pătimaşe îl face, însă, să slăbească. Picioarele încep să i se lungească şi să i se subţieze, iar gâtul să i se întinză nebuneşte. Se îndrăgosteşte de apă şi, scufundându-se mereu în ea, se preface în pasere şi-şi capătă porecla de *scufundaciu,* — bodârlan.

www.digibuc.ro

XIV. HERMES-MERCURIUS

1. NAŞTEREA ZEULUI

Mercur, zeul comerţului, al invenţiunilor, al descoperirilor, al poeţilor, al oratorilor, al hoţilor şi al sufletelor celor morţi, erà fiul lui Jupiter şi al *Maiei*, fiica lui Atlas. De mic, din cea mai fragedă a sa copilărie, se vedeà că aveà să fie cevà de capul lui, căci, de abià văzuse lumina zilei, în a patra oară chiar, dela naşterea sa, mititelul prunc, se deslipì dela sânul mamei sale şi fără să bage cineva de seamă, părăsind leagănul şi peştera *Cyllene*, din Arcadia, unde se născuse, se apucă să facă o hoţie, se apucă să fure frumoasele vaci ale fratelui său Apollo, zeul soarelui.

Iată, cum cântă un *himn homeric* naşterea zeului: «Indată ce Mercur, zeul crepusculului, ieşì din sânul mamei sale, nu stătù liniştit în scutecele sacre, ci, sărind deodată din leagăn, trecù pragul peşterii sale întunecate. Acì, în drum, dete peste o broască ţăstoasă, care, târîndu-şi paşii săi înceţi ciugulià iarbă şi flori de pe livada dela intrarea peşterii. Fiul lui Jupiter, cum o văzù, o luă în mânuţele sale, ca pe o jucărie plăcută, şi plin de bucurie, se întoarse acasă.

După ce omorî broasca, golì ţăstul cu nişte foarfece. Apoi tăià nişte trestii de aceeaş lungime, pe cari

www.digibuc.ro

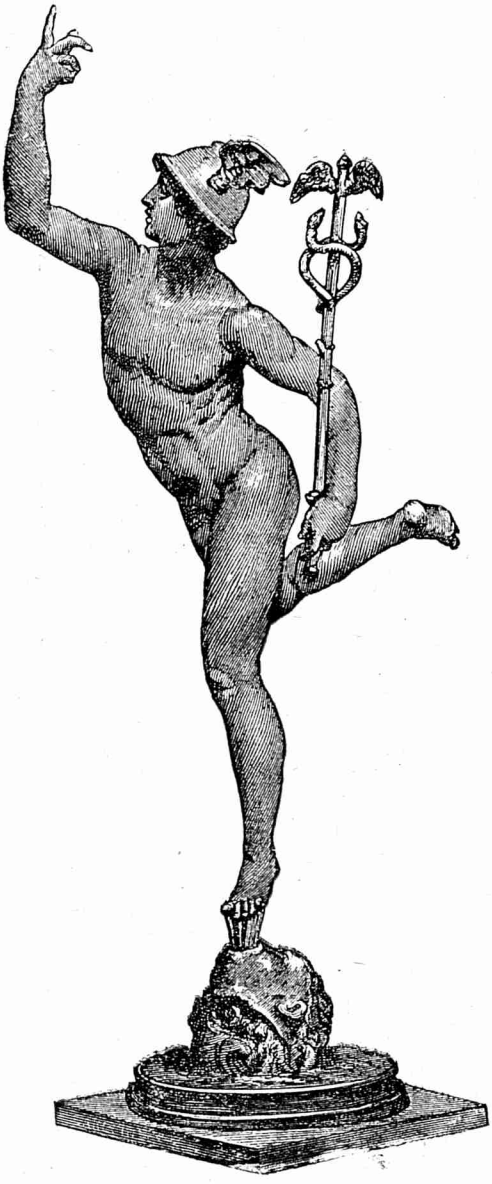

Fig. 93. — Hermes-Mercurius.

Statuă de bronz, Florența.

www.digibuc.ro

le vârî în spatele ţăstului. De jur împrejur îl acoperì cu o piele de bou; apoi îi potrivì o cheutoare căptuşită cu pele de capră; în urmă adăogă şapte coarde armonioase, făcute din maţe de oaie.

Luând în mâini acest instrument, *(chelys* = ţăst şi *liră)* îl lovì în cadenţă cu un arcuş şi-l făcù să scoată nişte sunete armonioase. In urmă, zeul se puse să cânte, improvizând nişte versuri melodioase şi, precum flăcăii la petrecerile lor se dedau la tot felul de apropouri, tot astfel Mercur, cântà, făcând haz, conversaţiunea dintre Jupiter şi mama sa Maia, îşi cântà naşterea sa strălucită, cântà pe tovarăşele nimfei, lăcaşurile ei bogate, tripozii şi bogatele basinuri, cari se găsesc în peştera sa». (Fig. 93).

Din frageda lui copilărie, Mercur arătà aptitudini pentru a devenì odată *zeu al hoţilor.* In prima zi a naşterei sale, a furat tridentul lui Neptun, săgeţile lui Cupidon, sabia lui Marte şi cingătoarea Venerii. Iar spre seară, chiar în acea zi, se duse la Pieria, unde furà boii, pe cari îi păzià Apollo, şi pentru ca acesta să nu le poată da de urmă, îi făcù să meargă deandăratele. De acì se duse la Pylos, unde sacrificà doi boi zeilor din Olymp, iar pe ceilalţi îi ascunse după un munte, într'o peşteră [1]).

Când Mercur a făpfuit furtul boilor lui Apollo, n'a fost văzut de nimeni altcineva, afară de *Battus,* care păzià, pe acele locuri, turmele bogatului rege din Pylos, *Neleus.* De aceea, temându-se să nu fie denunţat, se apropiă de cioban şi cu vorbe ademenitoare îl apucă de mână şi îi zise: «Prietine, dacă cumva te-ar întrebà cineva despre această cireadă de vaci, spune-i verde

[1]) *Mercur* este personificaţiunea *crepusculului* de seară, care fură la asfinţit razele soarelui, ale lui Apollo.

www.digibuc.ro

şi respicat, că n'ai văzut nimic; iar ca răsplată pentru acest serviciu ce-mi faci, uite îţi dăruesc această juncă frumoasă». — «Fii sigur de tăinuirea mea, îi răspunse Battus, primind junca. Mai curând va trădà secretul această piatră decât mine», — şi, în acelaş timp, îi arătà zeului o piatră. — Mercur se preface că pleacă şi după câteva minute se întoarce, cu faţa şi vocea schimbată, şi îi zise: «Ia ascultă, păcurariule, nu cumva ai văzut pe aici nişte vaci? Te rog, dă-mi o mână de ajutor să le caut şi dacă ştii ceva, nu-mi ascunde taina unei hoţii. In schimb am să te cinstesc cu o juncă şi cu un taur». Bătrânul cioban, văzând că i se dă o îndoită răsplată, decât aceea pe care o primise, îi zise: «Ai să le găseşti după acest munte; sunt sigur că se găsesc acolo». Şi în adevăr vacile erau acolo. Mercur începù să râză şi-i zise: «m'ai trădat, vicleanule!» In urmă îl metamorfoză într'o piatră, care de atunci se numeşte *piatra de încercare* şi care serveşte să cunoaştem, dacă aurul e bun sau e falş.

Când se făcù seară, micul zeu se întoarse pe înălţimile muntelui Cyllene, unde s'a născut, şi tiptil-tiptil, se strecură în locuinţa sa. Ajungând acì, în peştera sacră, pâşeşte fără sgomot şi pe furiş, cum o fac toţi hoţii, şi ajunge până la leagănul său. Se învăleşte în scutecele sale şi ca un copilaş nevinovat steteà culcat, jucându-se într'o mânuţă cu faşa, în cealaltă cu o liră. Dar zeul nu putù să-şi ascunză fuga şi de divina sa mamă. De aceea, îi grăì ea astfel: «Blestematule şi îndrăsneţule, de unde vii tu, copil ce eşti, prin întunericul nopţii? Mă tem că puternicul Apollo o să te arunce în lanţuri grele, o să te smulgă din acest locaş, sau o să pue mâna pe tine prin vălcele, când vei umblà după hoţii îndrăsneţe».

Mercur, însă, îi răspunse cu aceste vorbe pline de

www.digibuc.ro

vicleșug: «Scumpă mamă, de ce cauți tu să mă sperii, ca pe un copil nevoiaș, care de abià cunoaște înșelătoria și care tremură la glasul mamei sale. Eu vreau să-mi continuu acest meșteșug, care mi se pare cel mai bun pentru gloria ta și pentru a mea».

Apollo n'a putut să găsească nici o informație în privința boilor și vacilor sale; fiindcă, însă, observase o pasere care străbăteà întinsul ceriului cu aripele ei repezi, recunoscù îndată, în calitatea sà de profet și augur, că hoțul nu puteà să fie altul decât într'aripatul Mercur, fiul lui Jupiter. De aceea, se repezì grabnic spre vârfurile muntelui Cyllene și pătrunse în grotă, unde Maia dăduse naștere fiului ei.

Mititelul Mercur, zărind pe Apollo furios, din cauza furtului vacilor sale, se făcù ghem și cu capul și cu mâinile și cu picioarele și se înfundă în scutecele sale parfumate.

Apollo, scotocind prin toate colțișoarele, se adresă lui Mercur cu aceste cuvinte: «Copile, tu care te odihnești în acest leagăn, spune-mi repede, unde sunt vacile mele? Altfel o să fie vai de tine, o să te apuc de un picior și o să te arunc în fundul Tartarului, în sânul umbrelor groaznice și oribile. Nici tatăl tău, nici venerabila ta mamă nu o să poată să mi te mai aducă la lumina zilei; ai să trăești deapururi îngropat în adâncul pământului». Mercur îi răspunde cu viclenie: «Fiu al Latonei, de ce îmi vorbești astfel? De ce vii pe aici să cauți juncele tale? Eu nu le-am văzut niciodată și nici n'am auzit vorbindu-se de ele; eu nu pot să arăt pe hoț și nici nu pot să mă gândesc la vr'o răsplată ca să-mi dai. Eu nu sunt în vârstă să fur turme de vite. Nu asta e meseria mea. Altă grije am eu acuma. Eu am nevoie de somn dulce, de laptele mamei mele, de aceste scutece cari acoper umerii mei și de băi căldi-

www.digibuc.ro

cele. Dar, fă aşà ca să nu afle nimenea de această ceartă între noi. S'ar mirà toţi zeii, că un copil de abià născut, a putut să treacă pragul locuinţii tale cu nişte vaci şi încă neîmblânzite. Ceeace spui tu este o nebunie. Eu sunt născut de eri, pietrele ar fi sfâşiat pielea delicată a picioruşelor mele. Dar, dacă vrei, am să fac un jurământ teribil: voiu jurà pe capul tatălui meu, că nu cunosc pe hoţul vacilor tale: tu ai fost cel dintâiu, care mi-ai adus această veste».

Apollo totuş nu se dete bătut şi, luând în braţele sale pe micul brotan, îl duse la Jupiter, căruia îi cerù boii, pe cari îi furase fiul său. Mercur începù să nege cu obrăznicie hoţia sa. Jupiter, însă, care ştie toate, îi porunci să-i dea numai decât înapoi ceeace îi furase. Atunci Mercur conduse pe Apollo la grota unde ascunsese vacile. Acì, în vreme ce Apollo făceà socoteala vacilor furate, micul zeu se puse să cânte din lira, pe care o inventase. Apollo, însă, fu atât de fermecat de acest instrument, că voì numai decât să-l cumpere. Mercur, în calitatea sa de zeu al comerţului, prinse ocazia să facă o bună afacere şi primì să-i dea, în schimbul lirii, boii ce-i furase. Apollo învoindu-se se puse numai decât să cânte din liră, însă, în vreme ce el scoteà acordurile sale, Mercur găsì mijlocul să inventeze fluerul şi se puse să cânte şi cu acesta. Apollo voì să aibă şi acest instrument, pe care Mercur i-l vândù în schimbul *caduceului*, o baghetă magică, înconjurată cu şerpi şi care îi servì mai târziu să conducă în infern sufletele morţilor.

Obrăznicia cu care Mercur ştiù să mintă, chiar în ziua naşterii sale, şi talentul pe care îl puse ca să apere o cauză rea, l-a făcut să fie socotit ca *patron al advocaţilor*.

Mercur erà cel mai ocupat dintre toţi zeii. De aceea,

www.digibuc.ro

într'una din zile începù să se plângă cu următoarele vorbe: «Este oare vr'un zeu mai nenorocit decât mine? Să ai atâtea lucruri de făcut, să fii singur, îngrămădit şi hărţuit cu atâtea afaceri! De dimineaţă, trebuie să mă scol, să mătur sala de banchete a zeilor; apoi, după ce am aşternut covoarele pentru adunarea zeilor şi am pus totul în regulă, să mă duc la Jupiter, să-i duc ordinele în dreapta şi în stânga, ca un adevărat mesager. De abià întors şi plin încă de praf să servesc ambrozie şi, înainte de sosirea paharnicului (Ganymede), pe care l-a târguit Jupiter acum de curând, eram tot eu acela care turnam în pahare nectarul. Dar, lucrul cel mai neplăcut din toate este că eu singur dintre toţi zeii nu închid ochii nici chiar noaptea, căci trebuie să conduc sufletele la Pluton, să-i *duc morţii* şi să asist la şedinţele tribunalului. Nu e destul că iau parte la jocurile din *palestră* (gimnastică), că am însărcinarea de mesager în adunări, că dau lecţii oratorilor, dar mai am în seama mea tot ceeace priveşte *pompele funebre*».

2. PAN-FAUNUS

Pan, un zeu vechiu al Arcadiei, protectorul turmelor, al pădurilor şi al livezilor, este fiul lui Mercur. Naşterea lui Pan produse mare nelinişte mamei sale, ba chiar se spune că, atunci când Mercur prezintă pe fiul său celorlalţi zei, tot Olympul isbucnì în hohote de râs, din cauza conformaţiunii noului născut.

In adevăr, Pan s'a născut cu coarne şi cu picioare de ţap.

Un himn homeric ne spune: «Mercur venì în Arcadia,

www.digibuc.ro

o țară plină de turme. Acì se înalță platoul sacru al Cyllenei. In aceste locuri el, zeu puternic, păzià vitele albe ale unui simplu muritor, căci își pusese în gând să ia în căsătorie pe frumoasa nimfă, fiica lui Dryops, și numai ca păcurar puteà să se apropie de ea. In cele din urmă o luă în căsătorie, și din unirea lor se născù Pan, un copil straniu la vedere, un copil cu picioarele de capră și cu fruntea înarmată cu două coarne. La vederea lui, mama părăsì copilul și o luă la fugă: aspectul oribil al băiatului și barba lui cea deasă o îngroziră. Mercur îl primì cu bunăvoință, îl luă în mâinile sale și simți o mare bucurie în inima sa. Invelind bine copilul într'o piele de iepure, se duse cu el la lăcașul zeilor și așezându-se înaintea lui Jupiter și a celorlalți zei, le arătă pe micul copilaș. Toți zeii se înveseliră la privirea lui și mai ales Bacchus, și-l numiră Pan; căci pentru toți (*pan*=tot) el fu un obiect de distracție și de veselie». (Fig. 94).

Din cauza înfățișerii sale urîte, Pan ajunsese de râsul și batjocura tuturor nimfelor. De aceea, zeul hotărî să nu se însoare nici odată. Intr'o zi, însă, răutăciosul Cupidon se luă la trântă cu el, corp la corp, și Pan fu trântit la pământ în râsul tuturor nimfelor, cari priviau la această luptă.

Fiind biruit de zeul Amorului, Pan, pe când cutreerà, într'una din zile, după obiceiul său, muntele Lyceu, întâlni pe nimfa *Syrinx*. Aceasta nu voià să primească curtea nici unei divinități și nu aveà altă pasiune decât vânatul. Pan se apropiă de ea și fără mult ocol îi propuse să o ia de soție. Pe când voià să-i spună mai multe și să-și desvelească iubirea, nimfa, nevoind să-l asculte, o luă la fugă. Pan se puse să o urmărească. Biata nimfă ajunse până la fluviul Ladon, părintele său, peste care neputând să treacă, se rugă de celelalte nimfe,

www.digibuc.ro

Fig. 94. — Pan.

Statuă antică, muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

surorile sale, să o ajute. Pan, care erà pe urmele fetii, voind să o prinză în braţe, în loc de nimfă îmbrăţişă o trestie. Zeii metamorfozaseră pe nimfă într'o trestie de apă. Pan începù să suspine: trestiile agitate scoaseră şi ele un sunet dulce şi plângător. Zeul, atunci, atins de ceeace auzià, luă câteva trestii de o mărime neegală şi legându-le cu ceară formă instrumentul care poartă numele de syrinx, naiul cu şeapte ţevi. De atunci înainte, Pan nu se mai despărţì de instrumentul său muzical favorit[1]). (Fig. 95).

Fig. 95. — Pan
Statuetă de bronz. Muzeul Naţional, Bucureşti.

Pan, numit la Romani *Faunus*, ajunsese să cânte aşà de frumos din naiu, că toate nimfele se strângeau la joc împrejurul zeului cornut. Ba încă nimfa *Pityş* părea aşa de fermecată de cântec, că Pan căpătă speranţa şi chiar credinţa, că talentul său îi scuză înfăţişarea. Cântând mereu cu naiul, într'una din zile, se duse să cânte singurătatea pe o stâncă prăpăstioasă, pe vârful căreia se aşezase. Nimfa se apropiă din ce în ce mai mult de Pan, aşà că zeul socotì momentul prielnic să-i vorbească. Nu ştià nenorocitul că *Pityş* erà iubită de Boreas, teribilul vânt de miază-noapte, care suflà în acest moment cu mare furie. Văzându-şi iubita lângă un zeu străin, Boreas fu cuprins de gelozie şi neputându-şi contenì

[1]) *Pan (Faunus)* a fost învingătorul, în arta muzicală, al mai multor zeităţi câmpeneşti şi între cari şi al lui *Daphnis*. (Fig. 96). Prin muzică, moravurile sălbatice şi grosolane ale oamenilor se îmblânzesc şi se civilizează.

www.digibuc.ro

furia suflă cu atâta putere, că biata nimfă căzù de pe stâncă şi-şi sfărâmă de pietre trupul ei cel frumos. Zeii se îndurară, însă, de ea şi nu o lăsară să piară cu totul, ci o prefăcură în *pin.* De atunci există în lume pin *(pitys* în greceşte înseamnează pin) şi de aceea capul lui Pan este adesea ori încununat cu ramuri de pin.

Fig. 97. — Faunus în repaus

După o statuă antică, Roma.

Pan, ca zeu al întunericului şi al singurătăţii, pricinueşte adesea oamenilor groază, o groază nemotivată, *panică.* Astfel de panică a inspirat zeul şi Perşilor în lupta dela Marathon, unde, învingând Athenienii, ca recunoştinţă, i-au consacrat o grotă pe Acropole. (Fig. 97).

www.digibuc.ro

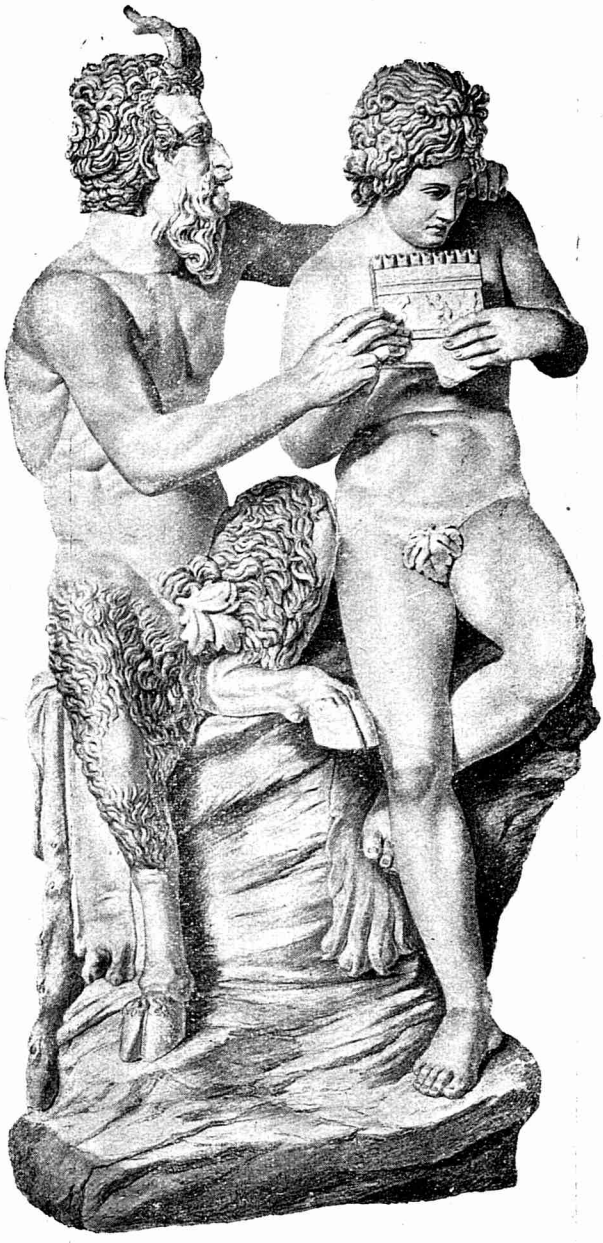

Fig. 96. — Pan şi Daphnis.

Grupă, Muzeul Naţional, Neapol.

www.digibuc.ro

3. CADMUS

Agenor, regele oraşului Tyr din Phoenicia, neputând găsì pe fiica sa Europa, pe care o răpise Jupiter, poruncì fiului său Cadmus să se pue în căutarea ei, să străbată mările şi ţările şi să nu se întoarcă acasă fără să aducă pe soru-sa. Cadmus o căută multă vreme, însă, o căută în zadar. Neputând-o găsì nicăirea, se duse să consulte oracolul lui Apollo, ca să vază ce are de făcut. Acesta îi dete următorul răspuns: «Vei găsì într'un câmp părăsit o juncă. Aceasta nici nu va fi tras pe gâtul ei jugul, nici nu va fi fost pusă la plug. Ia-te după ea şi în livada, în care se va fi oprit, zideşte o cetate. Vei da acestei ţări numele de *Boeotia, (bos,* bou, vacă)».

De abià ieşise Cadmus din sanctuarul zeului profet, când zărì o vacă pe care nu o păştia nimenea şi care pâşià încet. Pe gâtul ei nu se observà nici o urmă de jug; merse pe urma ei şi, călcând încet şi apăsat, începù să se roage în tăcere de zeul care îi erà călăuz. Şi acum trecuse fluviul Cephisus şi străbătuse câmpiile Panopei, când junca se oprì şi ridicându-şi capul, umplù văzduhul de mugetile ei puternice. Se uità la cei ce o urmau şi se culcă pe iarbă. Cadmus aduce mulţumită zeului, sărută cu respect acest pământ strein şi salută câmpiile şi munţii până acum necunoscuţi. Vru să aducă un sacrificiu lui Jupiter; de aceea, numai decât îşi trimise tovarăşii să-i aducă apă vie pentru libaţiuni.

In apropiere erà o pădure, în care nu intrase nici odată securea. In mijlocul acesteia erà o peşteră acoperită cu mărăcini şi păducei; intrarea în ea erà foarte joasă. Din ea ieşià apă din belşug. Acì erà adăpostul unui şarpe, a *şarpelui lui Marte.* Acest şarpe erà un

www.digibuc.ro

balaur, un monstru îngrozitor. Capul îi erà acoperit de solzi galbeni, cari luciau ca aurul. Din ochii lui aprinşi ieşià foc, iar corpul părea umflat de venin. In gâtlej aveà trei rânduri de dinţi ascuţiţi şi trei limbi, pe cari le agità cu o iuţeală de neînchipuit.

Indată ce tovarăşii lui Cadmus intrară în peştera balaurului, vrând să ia apă, sgomotul ce ei făcură deşteptă pe monstru, care începù să scoată şuerături îngrozitoare. Se repezì la ei. Nenorociţii Phoenicieni fură nimiciţi cu toţii până la unul de şarpele, care pe unii îi sfâşieà cu dinţii, pe alţii îi strângeà în încolăciturile sale, iar pe alţii îi înveninà prin suflarea sa ucigaşe.

Cadmus, mirându-se că nu se mai întorc tovarăşii săi, se puse să-i caute. Imbrăcându-se cu o pele de leu, îşi luă în mâini lancea şi sulița şi intră în pădure. Acì zărì şarpele lui Marte, culcat peste corpurile tovarăşilor săi credincioşi, sugându-le sângele din răni. Puse mâna pe o peatră de o mărime colosală şi o aruncă asupra monstrului cu atâta putere, că zidurile şi turnurile cele mai solide ale unei cetăţi s'ar fi dărâmat. (Fig. 98).

O luptă crâncenă se încinse în urmă între Cadmus şi acest şarpe colosal. Infigându-i sulița în gura-i deschisă, şarpele începù să se retragă până ce dete cu ceafa de un copac înalt, de care proptindu-i-se gâtul, Cadmus îl străpunse, fixându-i-se sulița în trunchiul copacului.

Pe când eroul se uità la mărimea enormă a şarpelui biruit, auzì vocea zeiţei Minerva, care îl îndemnà să ia dinţii balaurului şi să-i samene dealungul brazdelor de pământ, pe care trebuià să-l are. Cadmus ascultă de acest ordin şi numai decât gliile de pământ începură să se mişte şi ieşiră din ele o ceată de giganţi, cari aveau să se ia la luptă între ei. Se văzù ieşind

www.digibuc.ro

din pământ mai întâiu ferul lăncilor, apoi coifurile împodobite cu creste; în urmă se văzură umerii, peptul şi braţele lor înarmate, ale acestor oameni noi, cari, îndată ce văzură lumina zilii, începură să se lupte unul împotriva celuilalt. Aceeaş furie cuprinse întreaga ceată: aceşti fraţi nenorociţi stropiră cu sângele lor pământul care i-a născut şi se omorîră între ei până ce nu mai

Fig. 98. — Cadmus omorînd, cu ajutorul Minervei, balaurul.
Figură pe un vas antic.

rămăseră decât cinci. Aceştia se făcură tovarăşi ai lui Cadmus, pe care îl ajutară să fundeze Theba, după porunca oracolului.

Cadmus luă în căsătorie pe *Harmonia*, fiica lui Venus şi a lui Marte. La nunta lor luară parte toţi zeii şi fiecare le aduse daruri bogate. Intre acestea cel mai frumos dar a fost colierul dat de Venus, colier faimos în povestirile din Theba.

www.digibuc.ro

Una din fiicile lui Cadmus şi a Harmoniei a fost Semele, mama lui Bacchus.

După mai multe nenorociri îngrozitoare, cari loviră familia lui Cadmus, regele împreună cu soţia sa Harmonia se hotărîră să părăsească cetatea pe care au fundat-o. După multe şi diferite rătăciri, peste mări şi peste ţări, ajunseră în cele din urmă în Ilyria. Obosiţi şi amărîţi îşi povestiau ei aici, într'una din zile, nenorocirile pe cari le-au suferit. Cadmus, gândindu-se la şarpele pe care l-a omorît şi socotind că fără îndoială acel şarpe a trebuit să fi fost consfinţit vre-unei divinităţi, care acum îl urmărià, se rugă de zei, ca să pue capăt necazurilor sale, schimbându-l şi pe el în şarpe. Abià spuse el aceste vorbe, când văzù că trupul său ia această figură şi că pelea sa întărindu-se se înegreşte şi se acoperă de solzi şi de pete mici; numai decât cade pe foale, iar picioarele sale unindu-se se prefac într'o coadă lungă. Fiindcă braţele sale nu se transformaseră încă le întinse spre Harmonia şi o rugă să-l mai îmbrăţişeze odată, până mai poate, şi înainte ca trupul său întreg să fi devenit şarpe. Voià să vorbească mai multe, dar limba sa erà deja despicată în două şi nu mai putù să pronunţe nici-o vorbă clară şi durerea sa nu şi-o mai spuse decât prin şuerat. E singurul glas ce-l mai are acum. «Scumpul meu Cadmus, strigă Harmonia, bărbat nefericit, ce devii tu? O, dacă ar face zeii, ca să sufăr şi eu aceeaş transformare». Pe când se plângeà astfel, fu transformată şi ea în şarpe. Această minune cuprinse de groază pe tovarăşii lui Cadmus, cari erau de faţă. Cei doi şerpi, cu capul în sus, după ce şi-au desmerdat prietenii, se târîră unul lângă altul şi intrară în pădurea învecinată.

De atunci aceşti şerpi nu fug de loc de oameni şi nu le fac nici un ràu; blânzi, ei îşi aduc aminte de ceeace fuseseră odinioară.

www.digibuc.ro

XV. DIONYSOS-BACCHUS

1. NAȘTEREA ZEULUI

Bacchus, numit la Roma și *Liber,* era fiul lui Jupiter și al *Semelei,* una dintre fiicele lui Cadmus. Nașterea zeului e plină de mister. Pe când copilul se află încă în sânul mamei sale, Iunona, soția lui Jupiter, se hotărî să se răzbune pe Semela, iubita bărbatului ei. De aceea își zise: «Trebuie să lovesc numai decât pe rivala mea, trebuie pe orice cale să o pierd cât mai repede, dacă mâna mea e vrednică să poarte un sceptru lucind de pietre scumpe, dacă sunt regina cerului, sora și soția lui Jupiter; cel puțin, sora lui. Aș mai fi trecut cu vederea, dacă ea, Semele, s'ar fi mulțumit cu o dragoste tainică, dacă s'ar fi mulțumit să-i fie o simplă ibovnică. Dar acum, ea a conceput în pântecele său, ea are să devie mamă. Atâta înfruntare nu pot să îndur! Crima ei o poartă azi în sân; cinstea de a fi mamă, cinste pe care numai eu ar trebuì să o am, vreà să o aibă chiar dela Jupiter; atât de multă încredere are ea în făptura ei. Dar nu; am să întorc împotriva ei această frumusețe. Nu; n'am să mai fiu fiica lui Saturn, dacă iubitul meu, Jupiter, nu o aruncă, el personal, în undele Stygiene».

Zicând acestea, se sculă de pe tronu-i de regină

www.digibuc.ro

a zeilor, se învelì într'un nour de aur şi astfel se scoborî la palatul Semelei, din Theba. Acì, însă, îşi puse pe tâmple peri albi, îşi brăzdă obrazul cu sbârcituri şi gârbovită şi cu pas tremurător, intră la Semele. Işi schimbă însă glasul, în glas de babă, se preface chiar în *Beroe* din Epidaur, fosta doică a Semelei. După ce a sosit la ea şi după ce au vorbit multe de toate, aduse vorba şi despre Jupiter şi îi zise: «Aşi dorì ca acela, de care îmi vorbeşti, să fi fost în adevăr Jupiter; eu însă de toate mă tem; mulţi au intrat în case cinstite, spunând că ar fi zei. Şi apoi nu e destul ca iubitul tău să fie Jupiter: să-ţi dea şi un semn al dragostei sale. Cere-i să ţi se arate şi să te îmbrăţişeze, aşa precum se arată soţiei sale, puternicei Juno. Să vie aşà precum este, în toată strălucirea mărirei sale».

Astfel de poveţe dete Juno naivei şi nepriceputei Semele, iar aceasta, când veni Jupiter îi cerù o favoare, îi cerù un hatâr fără, însă, să-l numească. Jupiter îi zise: «Alege ce vrei şi nu vei fi refuzată şi ca să mă crezi că am să mă ţin de făgăduiala mea, iau de martori pe zeii din împărăţia Stygiană». Semele la auzul acestor cuvinte se umplù de bucurie, dar de o bucurie, care aveà să-i fie o adevărată nenorocire. Stăpână pe inima iubitului ei şi fericită de slăbiciunea lui, îi grăì: «Arată-mi-te aşà precum te arăţi Junonei, când guşti plăcerile iubirii». Jupiter vroì să înăbuşe în gura Semelei vorbele-i nesocotite ce spuneà, dar acestea îi ieşiseră deja de pe limbă şi sburau în aer. Scoase, însă, un gemet adânc, fiindcă ştià că nu mai poate să revie şi să-şi calce jurământul dat.

Atunci zeul întristat se urcă în înaltul Olymp, şi acì, îşi mişcă chica atrăgând nourii, furtunele, fulgerele, vânturile, tunetele şi trăsnetul ucigător. Cât putù căutà el, nu-i vorbă, să micşoreze puterea tuturor acestora.

www.digibuc.ro

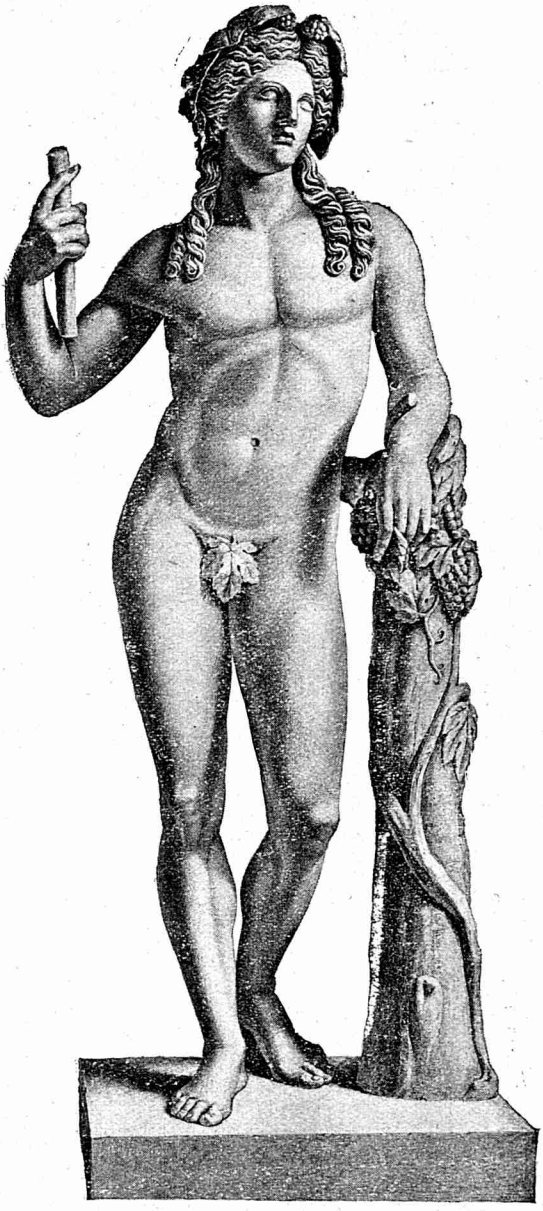

Fig. 99. — Dionysos-Bacchus

Statuă, muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

De aceea, nu-şi luă trăsnetul, cu care fulgerase pe Typhaon cel cu o sută de braţe. Fulgerul de acum e cu mult mai uşor. Mâna Cyclopilor, făuritori de fulger, puse de astă dată mai puţină cruzime, mai puţină flacără, mai puţină furie. Inarmat cu fulgerul cel mic, cum îi zic zeii, intră Jupiter în palatul fiului lui Agenor. Biata femeie n'a putut suportà focul ceresc; ea fu mistuită de darul ce i dedeà iubitul ei din Olymp. Murì deci în parà focului, iar copilul de jumătate format în pântecele mamei sale, fu scos şi, dacă e să dăm crezământ legendii, fu închis în coapsa tatălui său, a lui Jupiter,

Fig. 100. — Bacchus scăldat de nimfe.
Baso-relief antic. Muzeul Capitoliului, Roma.

unde împlinì timpul ce trebuià să împlinească în sânul mamei sale. Mătuşa-sa *Ino* îl crescù după naştere, pe furiş, într'un leagăn, apoi, mai târziu, îl încredinţă nimfelor dela *Nysa,* (de aci numirea de *Dionysos)* cari îl crescură şi hrăniră cu lapte în peşterile lor. (Fig. 99 şi 100).

Indată ce s'a născut Dionysos, se adunară Horele, frumoasele zeiţe ale timpului, îi încununară capul cu ghirlande de iederă şi îi puseră pe frunte flori şi nişte coarne de taur.

In timpul sarcinei sale, Jupiter erà adeseori luat în bătaie de joc de ceilalţi zei, în dialoguri ca cel

www.digibuc.ro

următor, între Mercur şi Neptun, ajuns până la noi prin pana scriitorului *Lucian*.

Neptun. — Pot să intru la Jupiter, Mercur?

Mercur. — Nu, Neptun.

Neptun. — Anunţă-mă, totuş.

Mercur. — Nu mă mai zorì, te rog; ceasul e rău ales. Nu poţi să-l vezi în acest moment.

Neptun. — E poate lângă soţia sa, Iuno?

Mercur. — Nu, te înşeli. E cu totul altcevà. Jupiter e bolnav.

Neptun. — Ce boală are, Mercur? Ceeace spui tu, e o minune.

Mercur. — Mi-e ruşine să-ţi spun, dar e aşà.

Neptun. — Nu trebuie să te jenezi de mine; eu sunt unchiul tău.

Mercur. — Ei bine, Neptun, e în durerile facerii; naşte.

Neptun. — Să nască? el! Haida! Cum? Ţineà tăinuit aşà dar că e de ambe sexe? Pântecele său nu ne-a dat niciodată de bănuit, că ar fi însărcinat.

Mercur. — Ai dreptate, dar nu în pântece purtà copilul.

Neptun. — Înţeleg, are să nască prin cap, ca pe Minerva. Are un cap fecund.

Mercur. — Ba de loc, în coapsă purtà copilul ce l'a avut cu Semele.

Neptun. — O! ce zeu mare, dacă e însărcinat şi naşte copii prin toate părţile. Dar, cine e această Semele?

Mercur. — O Thebană, una din fiicele lui Cadmus; a iubit-o şi în urmă a rămas însărcinată.

Neptun. — Şi în urmă, Mercur?

Mercur. — Iunona, a căreia gelozie o cunoşti, scoborându-se la Semele a îndemnat-o să roage pe

www.digibuc.ro

Jupiter să vie la ea să o vază cu tunetele şi fulgerile sale. Jupiter s'a învoit, sosì cu fulgerul în mână, puse foc casei şi Semele perì în incendiu. Imi poruncì atunci să spintec pântecele acestei femei şi să-i dau copilul neformat, care n'aveà decât şapte luni. Am ascultat; el şi-a deschis coapsa şi a pus acolo copilul până sosì termenul. Acum că a sosit termenul, l'a dat la lumina zilei.

Neptun. — Unde e copilul acum?

Mercur. — L'am dus la *Nysa* şi l'am dat nimfelor sub numele de *Dionysos.*

Neptun. — Aşà dar Jupiter e şi tată şi mamă a lui Dionysos.

Mercur. — De sigur. Dar mă duc să-i aduc apă să se spele şi să-i fac tot ce se face în astfel de împrejurări unei lehuze.

2. INO ŞI MELICERTES

Îndată ce s'a născut frumosul copil al Semelei, Mercur îl luă repede şi, sburând cu aripele sale cele iuţi, îl duse la fetele fluviului Lamos, pe cari le-a însărcinat cu creşterea lui.

Puternica soţie a lui Jupiter, însă, află numai decât despre odrasla divină a bărbatului ei şi plină de furie şi patimă, aleargă în grabă la fetele lui Lamos, pe cari le făcù să simţă îndată efectul teribilei sale mănii. Inebunirà cu toatele. Acasă se aruncau asupra tovarăşelor lor, la răspântii omorau pe călători; scoteau nişte urlete oribile şi, în schimonosituri şi convulsiuni îşi desfigurau înfăţişarea. Alergau în dreapta şi în stânga

www.digibuc.ro

şi, în nebunia lor furioasă, loviau cu picioarele, lăsându-şi părul lor despletit în bătaia vântului. Voalul, galben ca şofranul, de pe peptul lor, începù să devie alb din cauza spumei ce le cădeà din gură.

In nebunia lor, în delirul lor, ar fi făcut bucăţele şi pe micul Bacchus, dacă Mercur nu l'ar fi smuls, pe furiş şi în tăcere, pentru a doua oară, pe aripele sale şi dacă nu l'ar fi dus, din nou, în casa lui *Ino*, fiica lui Cadmus şi soţia lui *Athamas*, regele Thebei. Aceasta tocmai născuse un copil, pe *Melicertes*, pe care îl ţineà pe braţele şi pe genunchii săi. Sânul ei umflat făcea să ţâşnească un lapte din belşug. Indată ce Mercur o văzù, îi se adresă cu următoarele vorbe, pline de dulceaţă: «Femeie, iată un copil! Primeşte-l pe genunchii tăi. E fiul surorii tale Semele. Strălucirea fulgerului tatălui său Jupiter nu l'a atins de loc, iar scânteile cari au pierdut pe mama sa, pe el l'au cruţat. Să rămâe la tine ascuns şi în întunerec. Să nu-l zărească niciodată ochiul soarelui, în timpul zilii, şi al lunei, în timpul nopţii. Niciodată să nu iasă din palatul tău strălucitor, ca nu cumva geloasa şi furioasa Junona să-l descopere». Cu aceste vorbe Mercur înălţându-se pe vârful picioarelor sale într'aripate, sbură în văzduhul ceriului. Ino îl ascultă. Cuprinse cu dragoste pe copil în braţele sale şi la o ţiţă

Fig. 101. — Mercur dând pe Bacchus mătuşei sale.

www.digibuc.ro

aplecă pe Bacchus şi la cealaltă pe fiul său Melicertes. (Fig. 101).

Regina Ino dete pe Bacchus în grija specială a nimfei *Mystis*, sidoniana Mystis, cu cosiţe bogate, pe care Cadmus o crescuse din copilărie pentru serviciul particular al fiicei sale Ino. Mystis, după ce copilul sugeà, îl luà dela sân şi-l închideà într'o cameră ascunsă, şi întunecoasă. Deşi în întunerec, lumina strălucitoare a frunţii copilului vestià în destul, ea de ea, că pruncul erà o odraslă a lui Jupiter; strălucirea acestui Bacchus invizibil gonià întunerecul de peste tot locul. Ino, toată noaptea asistà la jocurile celor doi copilaşi şi adeseori Melicertes, repezindu-se cu pasul său nesigur, se îndreptà spre Bacchus, care bâlbâià strigătul *Evohe* şi venià să apese buzişoarele sale rivale pe mamela vecină.

După ce Bacchus se înfruptà din laptele mamei sale adoptive, Mystis îi mai dedeà şi alte mâncări şi veghià neadormită asupra copilului. Meşteră în *arta sa mistică*, al cărei nume îl poartă, intituì ea sărbătorile nocturne ale lui Bacchus. Spre a înlătură, însă, somnul dela ceice îndepliniau, în timpul nopţii, cultul zeului, spre a înlătură somnul dela cei iniţiaţi, cum se numiau aceştia, Mystis inventă tobele cele sgomotoase, ţimbalele cele răsunătoare. Ea este cea dintâiu care aprinse torţele, ca să lumineze danţurile de noapte, făcute în onoarea zeului şi ea e cea dintâiu care făcù să răsune puternicul *Evohe!* pentru Bacchus, prietenul nesomnului. Ea cea dintâiu puse pe buclele zeului, o ghirlandă de viţă şi legă împrejurul *tyrsului* foi de iederă şi-i ascunse vârful de fer în flori, pentru ca zeul să nu se rănească. Ea cea dintâiu voì ca phalosul de aramă să fie alipit de pepturile goale ale femeilor şi ca piei de cerb să le atingă pântecele; ea fu cea

www.digibuc.ro

dintâiu, care inventă coşuleţul mistic, plin de instrumente de iniţiaţiune divină, jucării ale micului Bacchus şi tot ea, pentru întâiaş dată puse împrejurul corpului curelele formate din şerpi. Ea a instituit pentru întâiaş dată *Thiasus*, adică dansul jucat de cortegiul lui Bacchus. (Fig. 102).

Dar şi acì, sub supravegherea şi sub nenumăratele zăvoare ale tainicei Mystis, într'un colţ al palatului, privirile bănuitoarei Ino descoperiră pe micul Bacchus. De aceea, jură numai decât pe unda infernală şi răsbunătoare a Stygelui să inunde cu un potop de neno-

Fig. 102. — Thiasul lui Dionysos-Bacchus.
Placă de marmoră în onoarea lui Marcu Aureliu. Muzeul Naţional, Bucureşti.

rociri casa şi familia lui Ino; şi, fără îndoială, ar fi prăpădit chiar şi pe fiul lui Jupiter, dacă Mercur nu l'ar fi luat repede şi nu l'ar fi dus în pădurea Cybelei. Iuno aleargă şi aici, dar într'aripatul Mercur zbură mai iute decât ea şi când sosì zeiţa, copilul erà deja încredinţat în paza Cybelei.

Dacă însă Juno n'a putut lovì pe Bacchus, a lovit totuş pe cei în grija cărora fusese; de aceea se duse numai decât în Infern, ca să găsească Furiile, care să

www.digibuc.ro

lovească de nenorociri pe Ino şi pe Ahamas, bărbatul ei, rege al Thebei.

Indată ce Junona a intrat în lăcaşurile întunericului, Cerberul, câine a lui Pluton şi portar al infernului, s'a ridicat în sus şi din cele trei capete ale sale a scos un întreit lătrat. Juno chiamă numai decât pe cele trei surori, fiicele nopţii, zeităţii neîmblânzite şi teribile, *Furiile* sau *Eumenidele*, cum li se mai spune. Acestea şedeau înaintea porţilor de diamant, care închid închisoarea Infernului şi din perii capului lor peptenau şerpi negri. Indată ce Furiile recunoscură pe zeiţă, printre umbrele burate, se sculară în picioare.

Locul acesta se numeşte locaşul crimelor: Ici, erà *Tition*, care cu un corp mare de nouă pogoane, îşi dădeà măruntaele să i-le mănânce un vultur; dincolo era *Tantal*, de la ale căruia buze flămânzite şi însetoşate se retrăgeau poamele arborilor şi undele apelor deşi erà cât pe acì să le prinză în mâinile sale; acì *Sisyf*, care odinioară încătuşase moartea în palatul său, alergà acum după o stâncă care se prăvălià mereu, după ce o dusese odată în vârful unui deal; dincolo *Ixion*, străfulgerat de Jupiter, fiindcă voise să seducă pe Junona, se întorceà mereu pe roata sa; dincoace, *Danaidele*, nepoatele lui Belus, cari au îndrăznit să-şi omoare bărbaţii, scot, fără încetare, apa ce curge mereu din vasele lor fără fund.

După ce Junona s'a uitat îmbufnată la toţi aceşti condamnaţi şi mai ales la Ixion, care îndrăznise să-i facă curte — aruncându-şi ochii de la Ixion la Sisyf, fratele lui Athamas, zise: «Dece, Furiilor, singur el dintre fraţii săi să sufere un chin vecinic, pe când îngâmfatul său frate Athamas şi soţia sa Ino să se găsească încă în somptuoase palate şi să mă dispreţuiască pe mine? In acelaş timp, Junona istorisì pri-

www.digibuc.ro

cinile urei şi mâniei sale şi scopul venirii ei acì. Ceeace dorià ea erà ca pe viitor să nu mai existe palatul lui Cadmus şi ca cele trei surori, Furiile, să împingă la fără de legi şi crimă pe Athamas. Şi puse Iunona pe lângă cele trei surori şi porunci şi făgăduieli şi insistenţe. *Tisiphone*, în numele surorilor sale, mişcându-şi perii cei albi şi sbârliţi de pe cap şi dând îndărăt şerpii, cari îi atârnau pe faţă, zise: «Nu e nevoe de lungi discursuri. Poruncile tale socoteşte-le ca şi împlinite. Iar acum, poţi să părăseşti această împărăţie urgisită şi să te urci în regiunile curate ale ceriului.

Iunona pleacă înapoi veselă şi intră în locuinţa sa din Olymp. *Iris*, curcubeul, fiica lui Thaumas, răspândeşte mai întâiu asupra ei apă rourată şi astfel o purifică. — Avea nevoe de aceasta, căci se întorceà din lăcaşul celor morţi. — In acelaş timp, neîmblânzita Tisiphone ia în mână o faclă înmuiată în sânge, se îmbracă cu o manta înroşită tot de sânge, se încinge cu şerpii, cari se încolăcesc împrejurul trupului ei şi iese din casa-i infernală. Alăturea de ea merge *Jalea* şi *Groaza* şi *Teroarea* şi *Nebunia*, cea cu faţa tremurătoare. Se opreşte pe pragul lui Athamas. Porţile se zice că s'au cutremurat; uşile de aramă se fac galbene. Soarele însuş fuge din acest loc. De această minune s'a îngrozit soţia lui Athamas, s'a îngrozit însuş Athamas. Tocmai se gătiau să iasă de acasă. Una din Furii îi opreşte şi le închide calea, apoi, întinzându-şi braţele împletite cu vipere, îşi scutură pletele.

Şerpii mişcaţi se agită cu sgomot, unii pe umeri, alţii împrejurul tâmplelor şi şueră îngrozitor, varsă bale şi-şi scot limbile. In urmă, Furia smulge doi şerpi din mijlocul buclelor şi îi aruncă cu mâna sa ciumată. Şerpii se reped numai decât la sânul lui Ino şi Athamas şi le insuflă venin ucigător. Trupurile lor nu sunt

www.digibuc.ro

rănite; mintea le este cea care simte loviturile grave ale reptilelor. Căci adusese Erinys-Furia cu sine mai multe otrăvuri: spuma din gura Cerberului, veninul Echidnei, şi nebunia şi peirea minţii şi crima şi lacrimile şi furia şi patima după măcel; toate acestea turnate la olaltă şi amestecate cu sânge fuseseră fierte într'o căldare şi amestecate cu un beţişag de cucută. Pe când ambii soţi tremurau ca varga, Tisiphone le varsă în sân venin care le vârî nebunia până în adâncul măruntaelor lor. Apoi facla ce o aveà în mână o roti de câteva ori împrejurul ei. In urmă mândră de a fi putut aduce la îndeplinire porunca Junonei, se întoarse, pe unde a venit, la locuinţa puternicului rege al umbrelor, îşi descinse şerpii cu care fusese încinsă şi rămase acolo, la postul ei obicinuit.

Athamas, numai decât, fiind cuprins de furie, începù să strige în mijlocul palatului său: «Io, tovarăşi, întindeţi laţurile voastre în aceste păduri. Am văzut o leoaică cu doi pui». In nebunia sa, regele crezu pe soţia sa o fiară, se repezì asupra ei, îi smulge de la sân pe micul Learch, care râdeà şi-şi întindeà spre el braţele-i mititele, îl învârtì în aer de două-trei ori, întocmai ca pe o praştie, şi în furia sa sfărâmă de un zid trupul copilaşului. Atunci mama înebunită, fie de durere, fie din pricina veninului ce-i străbătuse prin vine, începù să urle îngrozitor şi, scoasă din minţi, fuge cu părul despletit şi, ducând în braţe pe micul Melicerte, strigă «*Evohe, Bacche*». La auzul numelui de Bacchus, Junona din ceriuri râse şi apoi grăì: «Primeşte-ţi răsplata din partea copilului, pe care l-ai crescut la sânul tău».

Deasupra mării se ridică o stâncă. Partea de jos a acesteia este scobită de valuri şi apără de ploi undele pitulate. Vârful ei preţipiş se înalţă departe în

www.digibuc.ro

mare. Ino se urcă pe această stâncă. Nebunia îi dedeà putere.

Fără să o împiedece teama sau frica, se aruncă de aci în mare, împreună cu copilaşul ce-l purtà în braţe. In izbirea sa, unda se acoperì de o spumă albă. Zeiţa Venus, însă, cuprinsă de milă de necazurile nemeritate ale nepoatei sale, agrăi cu următoarele vorbe pe unchiul său Neptun: «Neptune, zeu al mărilor, tu care ai cea mai mare putere, după cea a zeului ceriului, ţie îţi cer un lucru mare; aibi milă de ai mei, pe cari îi vezi acum aruncaţi pe întinsul mării Ioniene şi aşează-i printre zeii regatului tău. Şi eu am simţit o parte din binefacerile tale, ca una care, odinioară, am fost formată din spuma mării, în adâncul abisului tău, şi care până acum port încă numele apelor tale, *(Anadyomene*, formată din spuma mării). Neptun i-a ascultat rugăciunea; luând lui Ino şi lui Melicerte partea muritoare şi dându-le o maestate divină, le-a schimbat şi numele şi înfăţişarea. De atunci Ino s'a numit *Leucothea*, iar Melicerte *Palemon*.

Fig. 103 — Leucothea.
Statuă antică.

Prietenele şi tovarăşele lui Ino s'au pus pe urmele nenorocitei regine şi au zărit ultima ei urmă pe vârful stâncii. Neîndoindu-se de moartea ei, începură să o deplângă, să deplângă întreaga familie a lui Cadmus, izbindu-se în piept cu mâinile, sfâşiindu-şi hainele şi smulgându-şi părul din cap. In acelaş timp, aduc invinuiri Iunonei nedrepte şi grozăviei ei, faţă de o rivală. Zeiţa n'a putut să rabde ocările lor şi, plină de mânie, le zise: «Şi voi veţi fi pilde ale cruzimei mele teribile». — «Vom urmà şi noi pe regina în

www.digibuc.ro

valuri» şi voind, cea dintâi, să sară, n'a putut să se mai mişte, rămase atârnată de stâncă. A doua, pe când căută să se lovească în piept, simţi că braţele ridicate îi amorţesc răcindu-se. A treia cu mâinile întinse spre mare, încremeni prefăcându-se în stâncă. O alta, cum căută să-şi smulgă părul din cap, rămase deodată cu mâinile înţepenite în păr. Fiecare rămase nemişcată în poziţia, în care metamorfoza o surprinse. Celelalte tovarăşe ale reginei au fost prefăcute în pasări, cari şi acum, în acea vâltoare, ating suprafaţa apii cu aripile lor.

3. COPILĂRIA LUI BACCHUS

Iuno, mândra şi geloasa soţie a lui Jupiter, nu puteà să ierte lui Bacchus faptul de a fi copilul bărbatului ei. De aceea, căutà prin toate mijloacele să-l piardă, să-l prăpădească sau cel puţin să-l înjosească în ochii lumii. Nebunia care o insuflase lui Athamas şi soţiei acestuia Ino, i-o insuflă acum şi micului lor nepot, Bacchus. Il făcù nebun şi pe acesta. Spre a se tămăduì de boală, zeul se duse la Dodona, unde erà un oracol faimos, ca să-i ceară sfat, cum să-şi găsească leacul. Pornì la drum, însă în cale, aşa ca din senin, îi se întinse înainte un lac colosal. Cu ajutorul, însă, al măgarului, pe care se găsià călare, micul zeu a isbutit să înconjoare şi acest obstacol şi astfel să ajungă la Dodona. Oracolul de aici îl povăţuì să meargă să întâlnească pe Cybela, mama zeilor, căci numai aceasta aveà să-l tămăduiască, introducându-l în misterele ei. După multe şi îndelungate rătăciri, fiul Se-

www.digibuc.ro

melei ajunse în Frigia unde erà adorată zeița Cybela. Aceasta îl vindecă de boala nebuniei și îl întroduce în misterele ei. De atunci a învățat zeul Bacchus întrebuințarea țimbalelor, a tobelor și a faclelor; de atunci a prins obiceiul să fie dus în care, întocmai ca și ceilalți zei ai Orientului, și să fie tras de lei și de alte fiare sălbatice.

La vârsta de nouă ani, Bacchus erà un vânător desăvârșit. In fugă erà mai iute ca un iepure, iar la vânătoare vânà lei, tigri și alte fiare. Leii îi duceà ca dar zeiței Cybela, care îi înhămà la carul ei.

Aici în Asia, pe când Bacchus se scăldà cu satirii în apele fluviului Pactolus și pe când se jucà împreună cu ei pe colinele mănoase ale Frigiei, se împrietenì cu un tânăr satir, *Ampelus*. Prietenia lui merse așà de departe, că nu se mai puteà despărți unul de altul, ajunserà inseparabili. Intr'una din zile, însă, un taur furios se repezì cu coarnele sale asupra tânărului Ampelus și-l omorî. Bietul Bacchus neputându-se mângâià de această perdere atât de simțită, vărsă un suc dumnezeesc în rana nefericitului său amic, pe care îl metamorfoză în viță de vie. Acest suc divin este tocmai acela care dă strugurelui puterea de a îmbătà pe oameni. In urmă Bacchus, luând în mâinele sale un strugure din noua viță de vie, îl strânse și scoțând sucul de vin, zise: «Prietene, de azi înainte, tu vei fi leacul cel mai puternic în contra durerilor omenești».

www.digibuc.ro

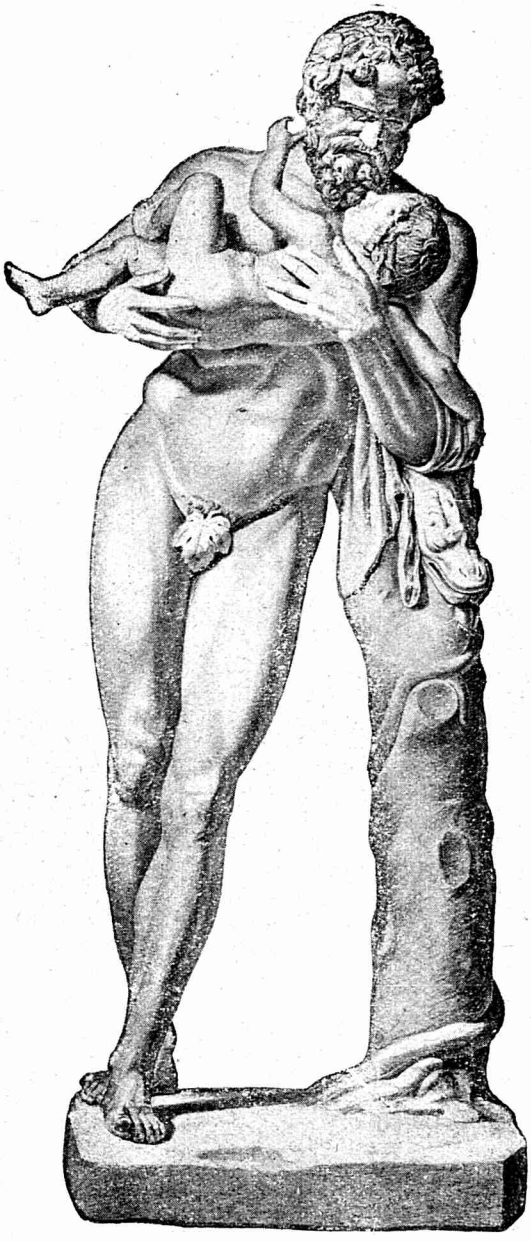

Fig. 104. — Silen cu Bacchus copil.

Grupă antică, Muzeul Luvrului, Paris.

www.digibuc.ro

4. SILENUS

Silen erà un satir care, după ce a crescut şi a instruit pe Bacchus, l-a însoţit în toate părţile. Fiu al lui Mercur, şi al Geei, a luat parte în lupta dintre zei şi giganţi şi a adus un mare serviciu zeilor, căci văzând pe giganţi aşezaţi în linie de bătae a început să sbiere aşà de tare, că giganţii se speriară şi o luară la fugă.

Silen este întruchiparea butoiului, a polobocului, care ţine şi hrăneşte pe Bacchus, adică vinul. El e oarecum tatăl, care dă vieaţă şi putere, care dă creştere fiului său Bacchus, adică sucului de viţă. (Fig. 104).

Silen e totdeauna beat, însă, o beţie inspirată, o beţie care poate să prevestească viitorul, o beţie religioasă, care cunoaşte toate lucrurile şi care poate să descopere omului misterele şi originea misterioasă a lumii. Iată ce ne spune despre el poetul Vergilius:

Aide cântaţi, Pieride, *Mnaspllus* şi *Chromis*, doi tineri
Văd într'o peşteră în somn pe Silen, care prea mult băuse
Ca'ntotdeauna. Ghirlanda-i căzută din cap, stă departe
Şi dela brâu i-atârnă greaua cupă cu toarta ei roasă,
Pentru c'adesea bătrânul îi amăgise cu vorba
Tot promiţându-le un cântec, acum ei l-apucă şi-l leagă,
Lanţuri făcând din cununa-i de iederă. Iată că vine
Incurajindu-i şi *Egle*. Egle între alte naiade
Cea mai frumoasă şi când deschidea Silen ochii, ea-i unge
Fruntea şi faţa, înroşindu-i cu mure. — «Copii, — le grăeşte
Dânsul şi râde de-a lor viclenie, — de ce mă legaraţi?
Ia deslegaţi-mă; că m'aţi văzut fără veste, destul e.
Voi mi-aţi cerut o cântare; veţi auzi-o de îndată.
Pentru voi cântecul; Englii-i păstrez o altă răsplată».
Zise şi 'ncepe. Să fi văzut atunci *Fauni* şi fiare
Dup'al lui cântec jucând şi ştejarii mişcând în cadenţă
Asprele vârfuri. Nici al Parnasului munte pe Phœbus
Nu-l ascultà cu atâta plăcere ş'admirat astfel
Nici chiar divinul Orpheu nu erà pe Ismar şi Rodope.
Căci el spuneà 'n al său cântec, cum la 'nceput s'adunase

www.digibuc.ro

Intr'un deşert fără margini seminţele însufleţite,
Cari au dat naştere apei, pământului, focului fluid
Şi străveziului aer; şi cum elementele acestea
Sunt începutul a toate. Dintâiu, ca o moale substanţă,

Fig. 105. — Faunus (Satir) jucând cu ţimbalele.

Statuă de bronz. Muzeul Naţional, Bucureşti.

Lumea ea forma rotundă de glob şi pe 'ncet se 'ntăreşte.
Apele apoi se despart de uscat şi pe 'ncetul cu timpul
Ies la lumină fiinţe şi lucruri cu feluri de forme.
Inmărmurit stă pământul, când vede lucind noul soare
Şi revărsându-se norii din aer în ploi roditoare;

www.digibuc.ro

Şi cum încep mai întâiu să răsară păduri şi prin munţii
Necunoscuţi rătăcesc ici şi colo rari animale...
Toate le cântă Silenus, ş'al văilor echo le înalţă
Până la stele[1]). (Fig. 105).

5. MARINARII LUI ACŒTES

O corabie, venind din Lydia, se oprì într'una din zile în insula Naxos. *Acœtes*, căpitanul corăbiei, poruncind mateloţilor să se ducă şi să caute apă în insulă, aceştia, când s'au întors, aduseră un copil de o frumuseţă rară, pe care îl găsiseră părăsit într'o pustietate. Copilul, aproape adormit şi mai beat, mergeà clătinându-se şi abià putând să-i urmeze. După felul cum se prezentà şi după mersul său, căpitanul spuse tovarăşilor săi convingerea ce şi-o formase, că acest copil nu puteà să fie altcineva de cât un zeu. Corăbierii, însă, cari nu împărtăşiau entuziasmul căpitanului lor, ziseră că băiatul este al lor, că ei l-au găsit şi că au intenţiunea să-l vânză, fiind convinşi, că vor luà pe el un preţ bun. Acœtes încearcă să se împotrivească planului lor, spunând că nu va lua pe corabie pe copil; echipagiul, însă, se revoltă şi nevrând să scape din mâini prada, întinseră pânzele de plecare.

De abià ajunse corabia în mijlocul mării, când se oprì deodată. Piloţii miraţi văsluiră cu mai multă căldură şi întinseră toate pânzele, nădăjduind că astfel vor puteà mişcà vasul. Deodată, însă, foi de iederă acoperiră vâslele lor şi întinzându-se asupra pânzelor, le opriră de a-şi mai face slujba. Chiar *Bacchus* apărù, în acest

[1]) Vergilius, *Bucol. VI*, 13, trad. M. Strajan.

www.digibuc.ro

moment, având capul încununat cu struguri, ţinând în mână thyrsul său şi înconjurat de tigri, lyncşi şi pantere, cum apare el de obiceiu. In acelaş timp, tovarăşii lui Acœtes îşi văzură pielea cum se acoperia cu solzi de peşte şi membrele lor transformându-se în aripi de peşte. Se metamorfozaseră în delfini şi, suflând din nările lor unda pe care o înghiţiseră, săriau împrejurul corăbiei, în care singur Acœtes mai rămase, îngrozit de ceeace se petrecèa în jurul său. (Fig. 106). Zeul, însă, îl linişti şi-i ordonă să se îndrepte spre Naxos. Indată ce ajunse acì, Acœtes aprinse focul pe altarele zeului şi se puse să-i celebreze misterele.

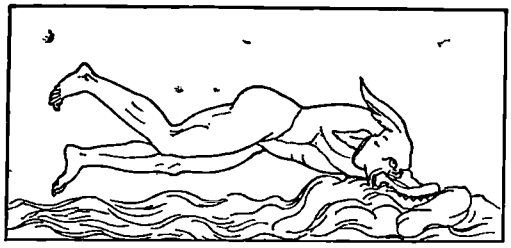

Fig. 106. — Un tovarăş al lui Acoetes.

6. PENTHEUS

Pentheus, nepotul lui Cadmus, a voit să se împotrivească la introducerea cultului lui Bacchus în ţara sa, în Beoţia, peste care erà rege. Câmpiile începuseră să răsune de zgomotul ce se obicinueşte la sărbătorirea tânărului zeu, a cărui sosire apropiată fusese anunţată şi toată lumea se îngrămădià să vază misterele ne mai văzute până atunci; şi bărbaţi şi femei, şi mame şi fiice, şi bogaţi şi săraci alergau cu toţii împreună să vază sărbătorindu-se cultul cel nou al lui Bacchus.

Pentheu, văzând aceasta, începù să strige: «Ce

www.digibuc.ro

nebunie v'a turburat sufletele, vouă, fii născuți din sângele balaurului lui Marte? — după tradiție, Thebanii s'au născut din sânge de șarpe. — Sgomotul de aramă și de flaut, fermecele deșarte până într'atâta v'a făcut să vă pierdeți mintea? Pe voi, pe care nu v'a putut înspăimântà nici vederea armelor, nici strigătele de războiu ale dușmanilor, vă birue acum strigătele unor femei, pe care vinul le-a adus în stare de delir? Vă lăsați voi învinși de această trupă de afemeiați, pe cari beția îi înebunește și cari fac să răsune văzduhul de tobele lor? Nu mă pot mirà îndeajuns, bătrânilor! Voi cari ați cutreerat mările atâta vreme, cari ați fundat acì un Tyr și ați fixat în aceste locuri pe penații voștri rătăcitori, vreți să predați acest oraș fără luptă? Iar voi, tinerilor, a căror vârstă vă apropie de mine, mâinile voastre ar trebuì să poarte arme, iar nu *thyrs*, frunțile voastre ar trebuì să se acopere de coifuri, nu de foi de viță! Ah, vă conjur, aduceți-vă aminte de sângele din care ați ieșit, înarmați-vă cu curajul acestui balaur, — balaurul care omorîse pe tovarășii lui Cadmus — care singur făcù atâtea victime. Dacă el a știut să moară pentru apărarea apelor sale și a isvorului său, să știți și voi să învingeți pentru propria voastră glorie; dacă el a știut să omoare atâția războinici oțeliți, alungați pe cei lași și reînviați strălucirea neamului vostru! Dacă destinul a hotărît ruina Thebei, ea să cază sub loviturile dușmanilor; pentru a o distruge întrebuințeze ei mașini de războiu, ferul și focul. Iar dacă va trebuì să fim învinși, vom fi niște nenorociți, fără să fim vinovați, și lacrămile noastre vor puteà curge fără rușine. Dar, astăzi, această cetate vrea să devie prada unui copil slab și neînarmat, a unui tânăr afemeiat, căruia nu-i plac nici războaiele, nici luptele, nici să conducă caii și pe care nu-l vezi niciodată decât parfumat, încununat cu iederă

www.digibuc.ro

şi îmbrăcat în o rochie de aur şi de purpură. Dacă voi nu vă împotriviţi planurilor mele, îl vom sili să-şi mărturisească minciuna neamului său, minciuna misterelor sale. *Acrisius* n'a avut el destul curaj să dispreţuiască pe acest zeu închipuit şi să-i închiză porţile oraşului Argos? Vrea acesta ca astăzi să tremure înaintea sa Pentheu şi întregul oraş al Thebei»?

Zicând aceste vorbe, porunci ofiţerilor săi să pue mâna pe zeu şi îndată ce-l vor află să-l bage în lanţuri. Intreaga sa familie se opune acestui plan, însă, în zadar şi, cu cât aceştia stăruiau mai mult, cu atât Pentheu dorià mai mult să-şi pue în practică planul său. Când ofiţerii se întoarseră plini de sânge, Pentheu îi întreabă, unde este Bacchus? Răspunsul lor fu că nu l'au văzut. «Dar iată acì, ziseră ei, unul din tovarăşii lui, unul dintre preoţii altarelor lui, căzut în mâinele noastre». — In acelaş timp îi prezintă cu mâinele legate la spate pe un om care odinioară îşi părăsise ţara, pentru ca să urmeze pe zeul Bacchus.

Pentheu, plin de mânie, îl priveşte cu ochii săi teribili şi deşi ar fi vrut să-l omoare numai decât, totuş îi zice: «Tu ai să mori şi moartea-ţi va servì de exemplu tovarăşilor tăi. Care e numele tău, familia ta, patria ta? Dece te-ai făcut slujitor acestui mister nou?». Fără a se teme, străinul îi răspunse: «Numele meu e Acoetes şi Maeonia este patria mea; sunt născut din părinţi de jos. Tatăl meu nu mi-a lăsat nici câmpuri îngrăşate de tauri robuşti, nici oi cu lâna bogată, nici alte vite. Sărac şi el, ca şi mine, susţinându-şi viaţa cu firul de in şi cu undiţa, aveà ca ocupaţiune să înşele peştele din undă şi să-l scoată afară, sărind încă în undiţa sa. Meseria sa îi alcătuià toată averea. Iată, îmi zise el învăţându-mă, iată toată averea ce am eu, fiul meu, moştenitor şi urmaş al

www.digibuc.ro

ocupaţiunei mele. Şi murind, îmi dăruì apele ca moştenire; aceasta este întreaga mea moşie. In urmă, ca să nu rămân toată vieaţa legat de aceleaşi stânci, am învăţat să ţin în mână şi să conduc cârma corăbiilor, să citesc pe cer şi să cunosc steaua ploioasă a caprei Amalthea, constelaţiunea Taygetului, Hyadele, Ursa, locuinţa vânturilor şi a porturilor potrivite pentru co-

Fig. 107. — Mȩnade dansând.
Desemn pe un vas antic.

răbii. Intr'una din zile, îndreptându-mă spre Delos, m'am apropiat de ţărmul insulei Chios; şi vâsla de acì mă duse la uscat, în insula Naxos; sar uşor şi picioarele mele intrară în nisipul cel ud. Acì petrec noaptea. Când sosì Aurora cu lumina ei, mă scol, sfătuesc pe tovarăşi să ia apă şi le arăt poteca care duce la isvoare. Intr'aceea mă urc pe o movilă, ca să

www.digibuc.ro

observ bătaia vânturilor, îmi chem tovarăşii şi mă întorc la corabie». In urmă îi povesti lui Pentheu întâmplarea, cum a găsit pe Bacchus şi cum tovarăşii săi au fost prefăcuţi în delfini.

Pentheu porunci atunci oamenilor săi să ducă pe Acoetes în închisoare; însă, în vreme ce ei pregătiau instrumentele de tortură, lanţurile prizonierului se desfac, ele de ele, fără ca cineva să le fi atins, porţile închisorii se deschid, dela sine, şi slujitorii regelui găsesc celula goală.

Pentheu văzù atunci cu cine aveà a face; totuş nu se lăsă bătut. Furia sa se făceà din ce în ce mai mare. Atunci plecă în persoană pe muntele *Citheron*, unde Menadele săvârşiau cultul zeului, unde se serbau orgiile.

Cea dintâi bacchantă care îl zări a fost mama sa, care erà iniţiată în secretele zeului şi care în beţia delirului său, nu-şi recunoscù pe propriul ei fiu. Il ia drept un monstru, care venià să turbure orgia bacchică şi strigă îngrozită: «Uite, mistreţul îngrozitor, uite-l». Tovarăşele sale cu părul despletit aleargă, scoţând urlete îngrozitoare şi, smulgându-i membrele, îl sfâşie în bucăţi. Când s'a auzit la Theba de soarta nenorocitului rege, toate femeile alergară la altarele lui Bacchus, şi poporul întreg primì cultul zeului. Fig. (107).

7. BACCHUS ŞI ARIADNA

După ce Theseu a omorît minotaurul din Creta şi după ce a scăpat din Labirint cu ajutorul Ariadnei, fiica regelui Minos, a plecat spre patria sa Athena

www.digibuc.ro

Fig. 108. — Ariadna adormită.

Statuă, muzeul Vaticanului, Roma.

www.digibuc.ro

împreună cu Ariadna. Când ajunse, însă, în insula Naxos, — insulă încărcată de vii, — a părăsit acì, lăsând pe ţărm, pe mireasa sa şi s'a dus singur, însoţit numai de tovarăşi, spre Athena. Ariadna picotà de somn, singurică, când sosì Bacchus, care, îndată ce o văzù, începù să admire frumuseţea tinerei fete. Amorul se unì cu admiraţiunea. Zeul îi ascultă plângerile şi se apropie de nimfă în toată strălucirea divinităţei sale. Năvalnicul Eros, însă, o lovì cu săgeţile arcului său şi îi inspiră un amor mai aprins decât cel dintâi, pentru Theseu; el voià să unească pe Bacchus cu fiica lui Minos.

Zeul mângâiă pe Ariadna, care în bucuria sa uită cu totul de cel ce a trădat-o şi primeşte căsătoria cu zeul vinului. Eros prepară patul nupţial. Totul înfloreşte împrejurul ei; corul de nuntă începù să răsune; dănţuitoarele din Orchomenos înconjoară Naxosul de verdeaţă de primăvară; Hamadryadele cântă, iar nimfele izvoarelor şi Naiadele desculţe şi cu părul despletit celebrează unirea Ariadnei cu zeul vinului. Casta Diana scoate chiote vesele în onoarea lui Bacchus, fratele lui Phoebus, care o protege, intonează un imn nupţial şi joacă, în mijlocul valurilor. Eros face din rose strălucitoare o coroană, care sclipeşte întocmaì ca astrele. Un roiu de amoraşi sar împrejurul soţieì lui Bacchus. (Fig. 108).

www.digibuc.ro

8. BACCHUS IN THRACIA ŞI IN ATHENA

In vremea aceasta, Bacchus, ducându-şi cultul în Thracia a fost urmărit de Lycurg, regele ţărei, care era îngrozit, probabil, de efectele produse de beţie. De aceea, regele porunci să se smulgă viţa din ţara sa. Bacchus însuş, ca să scape, fu silit să se arunce în mare, unde fu primit de zeiţa Thetys, căreia îi dete ca preţ al ospitalităţii o cupă de aur, făcută de Vulcan. Toate bacchantele şi toţi satirii, tovarăşii zeului fură aruncaţi în puşcărie. De aceea, zeul făcù ca întreg ţinutul acesta să fie lovit de stârpiciune şi Lycurg înebunind îşi omorî pe propiul său fiu, pe Dryas. Oracolul fiind consultat spuse, că ţara nu va mai venì la rodul ei de mai înainte, câtă vreme va fi în viaţă regele Lycurg. De aceea, supuşii săi îl încătuşară pe muntele Pangeu, unde fu călcat în picioare de caii sudiţilor săi. Bacchantele, în urmă, fiind scoase din închisoare, învăţară din nou cultul zeului.

In Attica, Bacchus venì pentru întâiaş dată sub domnia lui *Pandion*, fiul lui Erechteu. In vizita aceasta a sa a fost însoţit de Ceres, zeiţa agriculturei. Sosind aci, Bacchus trase la un Athenian, numit *Icarius*, care îl primì foarte bine; ca răsplată pentru această ospitalitate, învăţă pe Icarius să facă vinul. Icarius, după ce fabrică vinul, îl dete ţăranilor din apropiere ca să-l bea. Aceştia îl găsiră delicios. Dar, fiindcă se îmbătară cu toţi, se crezură otrăviţi, de aceea puseră mâna pe Icarius şi-l aruncară într'un puţ.

Icarius aveà o fată foarte frumoasă, numită *Erigona* şi Bacchus, cât timp stătù la el, se îndrăgostì de fată. Pentru ca să-i devină soţie, Bacchus se transformă

www.digibuc.ro

într'o ciorchină de strugure şi îndată ce fata îl văzù supt această formă, alergă la el şi îl mâncă. Astfel ea devenì soţia lui Bacchus, dela care avù un fiu numit *Staphylos,* ceeace în greceşte însemnează strugure. Acest Staphylos învăţă pe oameni că, amestecând vinul cu apă, nu mai produce beţie. (Fig. 109).

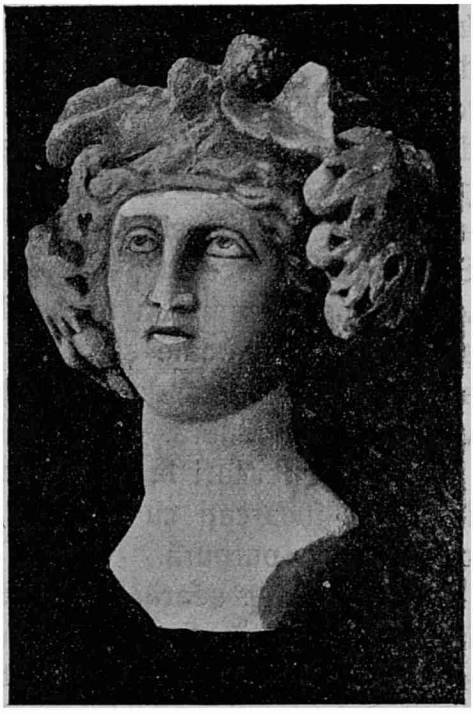

Fig. 109. — Dionysos-Bacchus.
Cap de marmoră, Muzeul Naţional, Bucureşti.

Erigona nu ştieà nimic de moartea tatălui său şi pornì să-l caute. De aceea se luă după o mică căţăluşe a sa, numită Moera, care se oprì urlând îngrozitor lângă puţul unde fusese aruncat Icarius. Când Erigona văzù nenorocirea tatălui său, fu cuprinsă de disperare şi se spânzură — viţa spânzurată de araci. — Bacchus supărat trimise Athenienilor un delir nebun care aveà să facă pe toţi Athenienii să se spânzure, în locul unde murise Icarius şi fiica sa. Oracolul fiind consultat răspunse că răul va încetà numai atunci, când vor fi fost pedepsiţi vinovaţii şi se vor fi adus onoruri divine celor morţi. Jupiter puse pe Icarius printre stele şi făcù din el *Constelaţiunea Boariul* (Bootes). Erigona deveni *Constelaţiunea Fecioarei,* iar căţeaua Moera *Constelaţiunea Canicului.*

www.digibuc.ro

9. FETELE LUI MINYAS

In vreme ce cultul lui Bacchus a fost îmbrăţişat de toţi locuitorii şi de toate popoarele din Grecia, *fetele lui Minyas* se încăpăţânară şi nu vrură să ştie de divinitatea zeului. In loc de a luà şi ele parte la sărbătorirea zeului, steteau acasă şi lucrau, bătându-şi joc de misterele sacre. Intr'una din seri, pe când se veseliau şi făceau haz de cultul lui Bacchus, aud deodată un zgomot nedesluşit de tobe, de flaute şi trompete. Se mirară de aceasta, cu atât mai mult, cu cât nu vedeau pe nimeni. Un miros de myrrhă şi de şafran se răspândì în odaie şi pânza pe care ele o ţeseau se acoperì deodată de verdeaţă: din ea dete viţă de vie şi foi de iederă.

Firele pe cari le băgau în suveică se prefăcură în butaşi încărcaţi cu struguri, iar strugurii căpătară culoarea de purpură.

Erà înspre seară, timpul când începe să se arate întunericul şi să dispară lumina zilei, timpul când nu se ştie de e zi sau de e noapte. Un sgomot îngrozitor se auzì în toată casa. Ea părù deodată plină de făclii aprinse şi de mii de focuri cari străluciau din toate părţile; se auziră urlete, ca şi când casa ar fi fost plină de fiare sălbatice. Fiicele lui Minyas îngrozite fugiră să se ascundă de foc şi de lumină; însă, în timp ce ele căutau locurile cele mai retrase ale casii, o membrană foarte subţire le acoperì membrele şi aripi delicate se întinseră pe braţele lor. Intunerecul, unde se găsiau, nu le lăsà să vază că ele s'au schimbat la figură. Cu toate acestea, ele se ridică în aer, unde, fără a aveà pene, se susţin cu aripile lor formate

www.digibuc.ro

dintr'o piele subţire şi transparentă. Voiau să vorbească, dar nu putură scoate decât un sunet slab. Un fel de murmur plângător este toată vocea, care le-a mai rămas spre a exprimà tânguirile lor. Le place încă şi acum locuinţa caselor şi nu se duc deloc în păduri, ca celelalte păsări: sunt *Liliecii* de noapte, în cari le-a prefăcut zeul Bacchus pentru necredinţa lor.

www.digibuc.ro

TABLA DE MATERIE

	Pagina
Prefaţa	5
I. **CREAŢIUNEA**	9
1. Destinul	9
2. Facerea lumii	11
3. Naşterea zeilor	15
4. Saturn pe pământ	17
5. Vârstele omenirii	20
6. Rhea-Cybela	23
7. Hippomenes şi Atalanta	25
II. **ZEVS-JUPITER**	32
1. Naşterea şi copilăria lui Jupiter	32
2. Titanomachia	34
3. Gigantomachia	35
4. Atotputernicia lui Jupiter	42
5. Pedeapsa lui Lycaon	43
6. Philemon şi Baucis	44
7. Potopul; Deucalion şi Pyrrha	48
III. **HERA-JUNONA**	55
1. Căsătoria şi căsnicia lui Jupiter cu Junona	55
2. Soţiile lui Jupiter	63
3. Callisto	67
4. Io	70
5. Europa	76
IV. **POSEIDON-NEPTUN**	83
1. Naşterea şi caracterul zeului	83
2. Amphitrita, Delphinul	86
3. Arion	90
4. Galatea şi Poliphem	92
5. Echo şi Narcis	97
6. Pyramus şi Thisbe	104
7. Salmacis şi Hermaphroditus	108

www.digibuc.ro

Pagina

V. HADES-PLUTON 111
1. Infernul 111
2. Tartarul 114

VI. DEMETER-CERES 118
1. Naşterea zeiţei Ceres 118
2. Răpirea Proserpinei-Persephonei 120
3. Ceres în căutarea Proserpinei 122
4. Sirenele 126
5. Arethusa 129
6. Triptolem 131
7. Ceres la Eleusis 135
8. Erysichthon 137

VII. PHOEBUS-APOLLO 144
1. Leto-Latona 144
2. Delphi 148
3. Naşterea lui Apollo 152
4. Hyacinthus 154
5. Daphne 156
6. Chiparosul 162
7. Leucothea şi Clitia 163
8. Marsyas 166
9. Midas 168
10. Nioba 172
11. Muzele 179
12. Pieridele 182
13. Phaëthon 184
14. Asclepius-Aesculapius 190

VIII. ARTEMIS-DIANA 195
1. Naşterea şi caracterul zeiţei 195
2. Acteon 197
3. Eos-Aurora 201
4. Orion 202
5. Cephalos şi Procris 204

IX. HEPHAESTOS-VULCAN 209
1. Naşterea şi caracterul zeului 209
2. Prometheus 213

X. HESTIA-VESTA 218
1. Caracterul zeiţei; Vestalele 218

XI. PALAS ATHENA-MINERVA 223
1. Naşterea zeiţei 223
2. Erichtonius 226
3. Numirea oraşului Athena 228
4. Arachne 230

www.digibuc.ro

Pagina

XII. ARES-MARS 233
1. Naşterea şi caracterul zeului 233
2. Procne şi Philomela 234

XIII. APHRODITA-VENUS 243
1. Naşterea zeiţei 243
2. Amor şi Psyche 244
3. Pygmalion şi statua sa 252
4. Eros-Amor (Cupidon) 255
5. Adonis 259
6. Aesacus 262

XIV. HERMES-MERCURIUS 264
1. Naşterea zeului 264
2. Pan-Faunus 269
3. Cadmus 273

XV. DIONYSOS-BACCHUS 277
1. Naşterea zeului 277
2. Ino şi Melicertes 281
3. Copilăria lui Bacchuş 289
4. Silenus 291
5. Marinarii lui Acoetes 293
6. Pentheus 294
7. Bacchus şi Ariadna 298
8. Bacchus în Thracia şi în Athena 300
9. Fetele lui Minyas 302

www.digibuc.ro

LISTA ILUSTRAȚIUNILOR

Fig.		Pag.
1.	Fatum	10
2.	Eurus, vântul de sud-est	12
3.	Zephyrus, vântul de apus	13
4.	Boreas, Crivățul, vântul de Miază-noapte	13
5.	Notus, Austrul, vântul de Miază-zi	14
6.	Cronos-Saturnus	16
7.	Șiretlicul Rheei	17
8.	Bustul lui Saturn	18
9.	Ianus	19
10.	Rhea sau Cybela	23
11.	Cybela și Atys	24
12.	Hippomenes și Atalanta	30
13.	Zevs-Jupiter și Cureții	33
14.	Hecate în luptă cu Giganții	36
15.	Jupiter în luptă cu Giganții	37
16.	Un Gigant	39
17.	Marte înlănțuit și păzit de Otos și Ephialtes	41
18.	Zevs-Jupiter	45
19.	Philemon și Baucis	46
20.	Nunta lui Jupiter cu Junona	56
21.	Hebe desmierdând vulturul lui Jupiter	58
22.	Răpirea lui Ganymedes	59
23.	Răpirea lui Ganymedes	61
24.	Hera-Juno, numită Barberini	62
25.	Horele, Anotimpurile (Primăvara, Toamna, Vara)	64
26.	Parcele	65
27.	Cele trei Grații	66
28.	Tyche-Fortuna	67
29.	Fortuna	67
30.	Diana și Callisto	69
31.	Hera-Juno, numită Ludovisi	71
32.	Mercur omorînd pe Argus	75
33.	Răpirea Europei	79
34.	Poseidon-Neptun	84
35.	Poseidon-Neptun	84
36.	Iris	85
37.	O Nereidă	87
38.	Neptun și Amphitrite	88
39.	Neptun și Amphitrite	89
40.	Narcisus	103
41.	Hermaphroditus	110
42.	Hades-Pluton	111
43.	Somnul și Moartea îngropând un mort	113
44.	Hecate	115
45.	Sisyphus, Ixion și Tantalus	116
46.	Danaidele	117
47.	Cerberus	118
48.	Demeter-Ceres	120
49.	Răpirea Proserpinei	121
50.	Sirenă	127
51.	Sirenă	128
52.	Ceres și Triptolem	133
53.	Triptolem între Ceres și Proserpina	134
54.	Minotaurul	143
55.	Latona urmărită de șarpele Python	146
56.	Apollo dela Belvedere	153
57.	Apollo și Amor	157
58.	Daphne și Apollo	160
59.	Apollo Musagetul	167
60.	Apollo și Marsyas	167
61.	Nioba	177
62.	Melpomene	182
63.	Thalia	184
64.	Polyhymnia	180
65.	Helios și Stelele	185
66.	Căderea lui Phaëthon	188
67.	Phaethusa	189
68.	Asclepios-Aesculapius	190

www.digibuc.ro

Fig.		Pag.
69.	Hygia	193
70.	Diana din Ephes	196
71.	Diana din Versailles	196
72.	Nimfă	198
73.	Diana şi Acteon	198
74.	Acteon	200
75.	Eos-Aurora, urmărind pe Cephalos	205
76.	Hephaestos-Vulcan	211
77.	Prometheus creiând pe om	213
78.	Pandora gătită de Mercur şi de Minerva	216
79.	Vesta, numită Giustiniani	219
80.	Pallas Athena-Minerva	224
81.	Athena Lemnia de Phidias	228
82.	Nike-Victoria Peoniana, Olympia	230
83.	Boreas răpind pe Orithya	228
84.	Ares-Mars	234
85.	Aphrodita (Venus genitrix)	242
86.	Aphrodita-Venus din Millo	246
87.	Psyche răpită de Zephir	246
88.	Amor şi Psyche	248
89.	Pygmalion dând vieaţă statuei sale	254
90.	Eros şi Anteros	256
91.	Puterea Amorului	257
92.	Eros întinzând arcul	258
93.	Hermes-Mercurius	265
94.	Pan	270
95.	Pan	271
96.	Pan-Daphnis	271
97.	Faunus în repaus	272
98.	Cadmus omorînd, cu ajutorul Minervei, balaurul	275
99.	Dionysos-Bacchus	279
100.	Bacchus scăldat de nimfe	279
101.	Mercur dând pe Bacchus mătuşei sale	282
102.	Thiasul iui Dionysos-Bacchus	284
103.	Leucothea	288
104.	Silen cu Bacchus copil	291
105.	Faunus (Satir) jucând cu ţimbalele	292
106.	Un tovarăş al lui Acoetes	294
107.	Menade dansând	297
108.	Ariadna adormită	299
109.	Dionysos-Bacchus	301

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro